

Illustrissimo Principi Francisco Valesio, Francisci Christianissimi Gallorum Regis filio primigenio Franciscus Syluius, S.

Su venire solet, vt q̄ ab nobis diutius absuerunt, quosq; charos habemus, eorum reditus nobis multo iucundior sit, quàm si ab nobis non discessissent: iis obuiam procedamus, eos salutemus, iis munuscula quædam offeramus. Ab nobis aliquot annos cū charissimo tuo fratre abfuiſti, aduentus vester

quotidie magis expectatus est: obuiam vobis innumerabiles quā alii tum nobiles tam priuatim q̄ publice prodeſt, vt redeuntē vos iucunde excipiant, vt vos salutent, vt animi sui in vos benignitatē alii verbis alii muneribus ostendant. Interim ne officio deesset, paruū quoddam munusculum parauī, quod tibi ingratum nō putarem. His enim mensibus Commentarios scripsi in orationem M. T. Ciceronis pro A. Cluentio. Eos clarissimo isti tuo nomini nuncupatos p̄xime edidī, quos eo tibi fore gratiores arbitror, q̄ humanarum literarum te & studiosum esse & doctum audiam: quarum literarum principem esse Ciceronem nemo nescit. Qui ex dicendi ratione tantam gloriam affectus est, vt Arpinates eo ciue maxime gaudentes, pro insigni ciuitatis illas tres literas habeant, M. T. C. quod alii nulli tam apud Græcos q̄ apud Latinos arbitror contigisse. Quod igitur offero munusculum, id vt gratum habeas, oro te & obsecro. Bene vale. Cal. Maiis anno. M.D. XXX, Parisiis, ex ædibus Tornacis.

A ii

INDEX

Retū & verborum in
sequētibus F. Syluii Cō
mentariis insignium.

Index. A

A Bhorrebāt. fo. xx
Abigere & eiice
re. fo. xviii.

Abducere. lxxxvi.

Aborsus, abortus, & ab
ortio. xviii.

Accerere. lxxxvi.

Accusatoris duę ptes.
fo. primo.

Accusatoris pœna quā
do re⁹ absoluebat. vi.

Aceruatim. xvi.

Actio ridicula. xix.

Actius Orator. xxxi.

Adiutor. xix.

Ad Iuturnę. xlix. & l.

Administer. xxx, xxxi

Adulterina signa. xxi.

Aduocatus. liii.

Aduolare. xii.

Ad urbem & in urbem
differunt. xxi.

Aegrotare. lxxviii.

Aeiiorum familia. 36.

Aerarii, & in aerarios re
lati: & ex prariis exem
pti &c. fo. lix.

Aestimare lvi.

Aestimare litē. ibidem.

Aetas firmata & corro
borata. viii.

Agere precipitē. lxxxii

Agere in crucē. lxxxix.

Aggredior ad crimē &
ad alia. v.

Allegatus. xx.

Aletrinū in Italia op
pidum. xxiii.

Ambitus damnatus &
aliū accusans &c. 49.

Amittere. xiii.

Amplexio. lx.

Amplissim⁹ ordo. lvi.

Anaduersio cēloria. lvi.

Animus morientis sit
diuini⁹. xviii.

Annos natus ad quina
quaginta. liii.

Ann⁹ olim decem fuit
mensium. xix.

Antiqui existimantur
meliores. xxxix.

Anton⁹ orator cur o
rationes suas non scri
pserit. lxvi. & lxvii.

Aqua in sacrificiis. l.

Aquilius. lvii.

Arbitrant⁹ magni. 2.

Archimedes nō melius
potuit describere. 44.

Archimedes quis fue
rit. fo. xlv.

Architectus sceleris &
Architectari. xxx.

Arenarię xix. xx.

Argumentari & Argu
mentor illud. xxxiii.

Armariū. lxxxiii. & ite
rum, fo. lxxxv.

Asinianum crimē. xx.

Assecla. lxxxiii.

Assimulatum. xix.

Atella. xxxiii.

Auctoritas. lxv.

Auctoritati orationū
quatenus sit credēdū.
fo. lxvi.

Aurelia lex. xxxi.

Aurelii gradus. xlv.

Aurelii forum. xlvii.

B Alneę & Balneę.
fo. lxxviii.

Brut⁹ Orator. 67.

Bulbus. xxxvi.

Bulbi amari. ibidem.

C Alpurnius. xlviii
Calūniari. f. xliiii.
& lxxviii.

Capere magistratū. 58.

Causarū duo quę sint
genera. xxiii.

Causam suscipere & re
cipere. xxxiii.

Causam dicere. xlviii.

Causa cadere. lxx.

Causā amittere & cau
sam obtinere. ibidem.

Celo te veneni, venenū
& de veneno. lxxxix.

Censet Senator. lxxvi.

Censorię tabulę. xxi.

Censores. lviii.

Cēloria anaduersio. lvi

Censura nō habet vim
legis iudicatę. lvi.

Cepallī fratres. xxix.

Cernere oculis. xxxii.

Cicero quando venerit
in Asiam. xvii.

Ciceronis in initio di
cendi timor. xxiii. Et
iterum fo. xxv.

Cic. dū esset Prætor de
fendit Cluētium. lxxi.

Cincia lex. li.

Circūforaneus. xx. xxi.

Circūuenire. v. & Circū
uenire iudicio. xc.

Citare reum. xxiii.

Clam ferre sententiā. 28.

Clara vox. xliii.

Cl. Nero. lxx.

INDEX

Coactor es. lxxxv. & seq.
Cogere iudices, Senatū,
medicos agmē milites
pecuniam. lxxix.
Coire. lxxi.
Colligere ventos rumo-
rum. xxxviii.
Collocare filiam: & Col-
locare i matrimoniu.
Collocareq; nuptias. xc.
Columna menia. xx.
Collina triūuiralis. ibi.
Comesum. lxxxi.
Committere. lxxvi.
Concedere peccatū. xcij.
Conceptis verbis peie-
rare & iurare. lxiii.
Conciones. iij.
Concoctio. lxxx.
Condonare reum. xcii.
Confidere xci.
Confirmator. xxxvi.
Confiteri. lxxxvi.
Confugere. iij.
Cōgress⁹ & cōgressio. 21.
Coniuncta dedecore &
scelere mater nisi le-
gēdū sit cōiuncta. vii.
Consceleratus. xc.
Conscius facinori & fa-
cinoris. xxviii.
Confescere. ix.
Confessus. liii.
Cōsiliū pro iudicium
cōitu seu cōfessu. 34.
Consobrini. vii.
Consolatio. ix.
Contēdere & contēte. 2.
Contrahere frōte & ani-
mum. xxxvii.
Cōiūciū facere. 38.
Cornelia lex. 28. 31.

Corroborata & firmata
etas. viii.
Cosconius. xlix.
Crassus orator. lxvii.
Crimen Asinianum. 20.
Criminosus. xlvii.
Crudior homo. lxxx.
Crux suppliciū erat ser-
uorū: & quid sit agere
in crucem. lxxxix.
Cubilia ferarum & auiū
fo. xlii.
Cubiculū catulorū. ibi.
Cuiusmodicūq; x.
Curare. xxi.
DAre potestātē. 89.
Dealbare. 50.
Decurię iudi. li.
Decuriones. xxi.
Defendere nocētes. 28.
Deseruescere. liii.
Deficitur. lxxxvii.
De integro. xv. lxxx.
Denunciare. xliii.
Depōere iimicitias. xc.
Deposcere. xl.
Desperare salutē. xxxiii.
Salutem. xxxiiii.
Despondere. lxxxv.
Destitutus. xxxv.
Desuetus. liii.
Dicere causam. xlviii.
Diei initium. xvi.
Dij auersant scelera. xc.
Dimittere iudicium &
Senatum. xxxviii.
Discrepat & discrepātia
quomodo dicātur. lx.
Dissolutus. lxxxiii.
Diuinatio est rerū etiā
præteritarum. lxiii.
Diuortium. ix.

Dñi potestas i seruos. 89
Ducere i matrimoniu. i
vxořē & c. xv. & l. x.
ECce autem. ix.
Ecce tibi. xxxix.
Efferuescere. liii.
Effrenatus. x.
Egestas. xix.
Eicere & abiicere. xviii.
Eiicere e Senatu. lyiii.
Elogium. lxiii.
Emere de sectoribus. fo.
lxxvii. De Rupilio. fo.
lxxviii. & lxxxiii.
Emissarii. 50.
Eni inceptiua pars. lxi.
Equites iudices. xxxi.
Restituuntur. liiii.
Equites Romani. xciii.
Ergastulum. xii.
Eryx mons. xxii.
Erratū & vitium. lxiii.
Et interrogatiua parti-
cula. ly.
Ex ærariis eximere. 59.
Exercitat⁹ i vxorib⁹ ne-
candis. 27. In iudiciis
corrumpendis. 33.
Exinaniri. 35.
Exlex. 46. 47.
Experiens. 13. 14.
Explicare & exporgere
frontem. 37.
Expostulare & expositu-
lationē facere. 78.
FAbritianū vene-
num. 89.
Facere heredē. 13.
Facere conuiciū. 38.
Facere & creare magi-
stratum. 58.
Facere finem. 83.
A iij.

INDEX

Facere furtū, infidias,
p̄edas &c.85.

Facessere negociū quid
sit.25.

Facetiæ Crassi.57.

Factus ex fraude ex mē
dacio.37.

Factū Stratonie & quid
me fiet &c.85.

Falernus mons.82.

Falſitas.3.

Fame dominante.32.

Familia martis.11.

Et q̄ familia fratrum
mēdicatū rectius di-
catur q̄ ordo. ibidem.

Fas est mihi & me face-
re.35.

Fauftus Sylla.47.

Febrii in ablatiuo.83.

Ferentum op.93.

Ferre obscure.27.

Ferre clā ſententiā.28.

Fidele.44.

Filii inſtati mater eſt
heres.23.

Firmata etas.8.

Flāma iuidig belli.41.

Fortalliſ.95.

Fratres gemini.22.

Fratricida.17.

Furum & ſeruorum ne-
quam crux.20.

Gallia tranſalpi-
na.13.

Gallici can.13.

Galli ibidem.

Gemini.22.

Genera cauſarum duo.
folio.14.

Germanus frater, id eſt
frater germanus.90.

Geta a Cēſoribus nota-
tus fact⁹ eſt Cēſor. 59.

Gradus Aurelii.45.

Grandis pecunia.17.

Grandis.86.

Grauari & Grauate ac
grauatim facere. fo-
lio.34.

Grauida.18.

Gutta Cenſor.57.

Habere in matrī-
monio, habere
vixorem & ſimi-
lia.15.

Habeo i te odiū vel amo-
rē. Et habeo tecū odiū
aut inuidiam.73.

Habere poteſtatem i ſi-
lio.87.

Habere in honore & ha-
bere honorem.88.

Hæredem facere, relin-
quere aut ſcribere.13.

Hæredes non erāt olim
mulieres apud Roma-
nos.13.

Hæres ſecundus.18.

Hæſiodi de ſapientibus
ſententiā.42.

Hominis partus ſit mē-
ſe decimo.19.

Honos facit labores eſſe
leuioreſ.73.

Horę orandi.71.

Hortuli.20.

Hoſpes diuerſorii.79.

Humare.16.

Id etatis.68.

Id temporis ibidem

Idoneus in malū rē
accipitur.63.

Ignoratio ſui.52.53.

Illi pro ibi.40.

Immerſit ſe in conſue-
tudinē.18.19.

Impulſor.19.

Impurus pro auaro &
improbo.35.

Inanis & vacuus p̄ pau-
pere.35.

Inanis ager. ibidem.

Inanis equus ibidem.

Inauratum.50.

Incienſ mulier.18.

Includi in pericul.74.

Incumbere pecuniæ &
ſimilibus.37.

In Cluentiū iudex.94.

Inferorum poenas non
credit Cicero.81.

Inferre litem.57.

Inficiari.40.

Inſinitiuſ p̄ p̄tetto
imperſecto indicatiui
in oratione.30.

Infrenati equiteſ.10.

Ingenui.27.

Iniciere infamiā, ſuſpi-
cionē, ignem & ſimi-
lia.53.

Inſolentia.52.

Inſtructum.84.

In ſuſpicionē vocare.

In poteſtatē redigere &
In ſilio habere poteſta-
tem.87.

Intercedit dieſ.36.

Interlituſ codex.46.

Interpreſ.50.

Interrogatio teſtiū quā
do fiebat.11.

Inſtati filii eſt mater
heres.23.

Inſtatus qui ſit.79.

INDEX

Intolerantia.55.
 Inuidia.3. Est finienda
 ibid.a tergo.
 Ire in consiliū.28. & iterum.42.
 Iudex dū iudicat sedet
 aliisstantibus.4.
 Iudex qui sit.13.
 Iudex in reū nō in accu-
 satores datur.15.
 Iudicum notæ.28.
 Iudicum ratio.31.
 Iudicandi potestas equi-
 tibus restituta.54.
 Iudicandi mos.77.
 Iudicare.85.
 Iudicia æqua.2.
 Iudicia publica & priua-
 ta.38.
 Iudicum reiectio & sub-
 sortitio.45.
 Iudices iurati in leges.
 folio eodem.
 Iudicum decurię.51.
 Iudicum etas.52.
 Iudici sapiēti cogitāda
 & eius officium.76.
 Iudices nūmarii.37.
 Iudicum numerus.37.
 Iudicū subsellia.38.
 Iudicādi tempus.37.
 Iudicia pro iudicib⁹.63.
 Iugulatus sententia fo-
 lio.34.
 Iulia lex.47.
 Ius hominum.94.
 Ius gentium ibidem.
 Iuturna.50.
L Abefactare rē iu-
 dicatam.29.
 Laborare ex iui-
 dia, ex pedib⁹ &c.95.

Laudatores reorum.19.
 Lex Cornelia.28.31. Sē-
 pronia.31.47.72.
 Lex Iulia.48. Cincia.51.
 Lex Seruilia.67.
 Lex ad pterita obligat.
 folio.65.
 Legum appellatio.75.
 Liber hac re & ab hac
 re.73.
 Liberū pro liberorū.81.
 Liberti qui.94.
 Libertini.27. In Senatū
 lecti.64.
 Licet mihi, & licet me
 facere.35.
 Ligures fallaces.35.
 Limen ne tangat noua
 nupta.10.
 Lis æstimata.55.56.
 Litera nulla.86.
 Liuius Salinator.59.
 Litura.21.
 Lugēdi mōs & tēp⁹.19.
 Luporū rostra cur por-
 tis villarū affigant.10.
M Achinas omnes
 adhibere.19.
 Magistratū ferre
 58. Gerere &c.72.
 Magni arbitror.23.
 Maiestas.48.
 Male ptū male pit.34.
 Malitia.87. Manifeste.11.
 Matricida.17.
 Martiales.21. Matrini⁹.61.
 Menia columna.20.
 Milia miliare.15.
 Mittere in cōsiliū.42.
 Mittere vocem.45.
 Mortuos odisse.16.
 Memoria teneo.16.

Metelli exiliū.48.
 Mouere Senatu.58.
 Mulierū Ro. noia.9.
 Mulsum.80.
 Municipēs.23.
N Am p pterea. 61.
 Narbo marti⁹.67.
 Natus Papias & de
 papias, Nature satisf.15.
 Nocētes defedere.28.
 Nō liquere.27.52. & 63.
 Nomen patroni.30.
 Nomina mulierū Ro.9.
 Nosce teipsum.53.
 Notæ iudicum.28.
 Nubilis.7. Nūmus.85.
 Nūmū olfacere.38.
 Nūmarius interpres.49.
 Nupta ne tāgat limē.10.
 Nuptię propinquorū.7.
 Nuptiarum tēda.10.
O Bicio tibi & i te
 folio.56.
 Obloqui.31.
 Obsides.43.
 Obsignatores.19.
 Obtinere causam.70.
 Odorare & odorari.42.
 Offendere.32.83.
 Offensus.77.
 Olfacere nūmū.37.
 Oppianici scelera.60.
 Orandi horę.71. Orato-
 ris met⁹ & error.25. Pur-
 pura.54. Quare quidā
 nō scripserint.67.
 Orchestra.64.
 Ordo amplissimus.57.
 Os pro pudore.33.
P Aciscī.20.
 Parētes ferēdi.10.
 Parricidia varia.27.
 A. iii.

INDEX

Partus hominis. 19.
 Patus homo. 37.
 Patroni nomen. 30.
 Pecuniā supprimere. 34.
 Peierare verbis conce-
 ptis 63. Iurare. 64.
 Pellex, Pellicatus. 8.
 Perfugium. 4.
 Perfunctus. 106.
 Per mihi brevis. 2.
 Permittere. 77.
 Pernoctare. 19.
 Persona Staleni. 40.
 Pietas 91. Piscina. 85.
 Plaga, idest dānū. 19.
 Planus. 36. & seq.
 Poneret defedere. 41.
 Ponere odium &c. 3.
 Ponere in culpa 61.
 Ponere opera. 76.
 Popilius. 47.
 Potius religio. 10.
 Prās dñi in seruū & po-
 testatem dare. 89.
 Præcipitem agere. 82.
 Prægnans. 17. 18.
 Præiudicatū. 3. 8. 4.
 Præsidia ī arce legis. 75.
 Prætor iniuratus. 59.
 Præuaricator. 6. Præuari-
 cari. 29. 43. 44.
 Pro dii & deorū. 14.
 Profiteri. 15. Profundere
 pecuniam. 34.
 Proiecta audacia. fo. 36.
 &c. 87. Proscriptū. 59.
 Prudentia. 43.
 Pueritiæ tempus. 80.
 Pūctū tēporis. 20. 21.
Questio, & i qstio-
 nē ferre. 85.
 Questoris tribu

nal. 38.
 Quid factū est stratone
 &c. 88. &c. 89.
Recipere causā. 34.
 Reddere iratū. 35.
 Refrigeratū. 53.
 Religio. 91.
 Relinquere heredē. 13.
 Reo fauē. 4. Quot dies
 citato dentur. 45.
 Reorum laudatores. 92.
 Rescindere iudicatū. 29.
 Responso. 78. Respōsi.
 Responso. 79.
 Robora Po. Ro. 74.
 Rumusculos aucupari.
 fol. 51.
Sapiēs qui sit. 43.
 Scipionis factū. 63.
 Scribere heredē. 13.
 Scrupul⁹ intētus. 38.
 Sectores. 78. Sedulo. 29.
 Sempronia & Seruilia
 lex. videatur lex.
 Senat⁹ mouere. 58.
 Sen. ornāmēta. 64. 74.
 Sensus cōis. 11. Sētentia
 a maiore pte lata. 38.
 Sētentiā ferre. 27. 65.
 Sepelire. 16.
 Sequestres. 14. &c. 50.
 Seruatores iudices. 31.
 Sylla. 48. 73. bis.
 Similitudo. 34. 65. 66.
 Similis tui. 21.
 Socrates dānatus. 41.
 Solatium cōsolatio. 160.
 Sororicida. 17.
 Sortitio Sortitū. 61. 62.
 Sperare. 91.
 Spondere. 85.
 Stabulū. 85. Stalen⁹. 36.

Stare cōuentis &c. 59.
 Stomachari. Stōach⁹. 39.
 Subleuare. 81. Subici-
 bere. 57. 59. 63.
 Subsellia. 30. &c. 38.
 Subsortitus. 46. 50.
 Sūmati. 12. Suppositio. 92.
 Suspendus. 5. &c. 28.
 Supprimere. 34. 49.
 Sulcipere causam. 34.
 Supplex vester. 94.
Taberna. 78.
 Tabulæ. 21. Tede. x
 Teneri lege. 49.
 Tergiuersari. 44.
 Teltuari. 68.
 Testes qñ interrogadi. 11.
 Testes testamenti. 20.
 Theanum apulum. 15.
 Tormenta defessa. 84.
 Traducere equum. 64.
 Transcribere. 21.
 Tribunitia potestas. 54.
 Triumuiroi &c. 20.
Venenū. 17. 72. 82.
 ac. 89.
 Venerei. 22.
 Ventosus. 38. 39. 62.
 Vicit pudorē libido. 9.
 Vicinia, Vicinitas. 7.
 Victoria. 70. &c. 93.
 Videre omni sensu. 11. 36.
 Vir. 15. &c. 83.
 Vitium. 63. 64.
 Viuarium. 85.
 Vocem mittere. 45.
 Vox clara &c. 14.
 Vsq a mari. 91.
 Vulnus & plaga pro da-
 mno. 29.
 Vxores vnde dictæ. x
 Finis Tabellæ.

✿ F. SYLVII IN ✿

CICERONIS Orationem pro A. Cluentio Habito,
Argumentum.

Assia A. Cluentii mater A. Aurio Melino genero viua filia Cluentia nupsit. Melinū Statthius Albius Oppianicus eques Romanus ex municipio Larinate interfecit. Huic nupsit Saffia. Sororis iniuria & domus ignominia faciebant, vt singularem matris libidinem Cluentius acerbo ferret animo. Hac de causa Cluentium mater oderat grauissime. Eundem oderat Oppianicus. Nā Cluentius a Decurionibus & municipibus suis rogatus Oppianicum accusarat, q̃ Martiales Martis ministerio vindicasset, eosq̃ liberos & ciues Romanos esse defenderat. Oppianicus igit̃ audacissimus homo & auarissimus, qui iā vxores aliquot causa hæreditatis earū habendę necauerat, Cluentiū necare veneno conatus est, vt ei mater heres esset, cuius bona vt vxorū superiorū ad se vettura sperabat. Impurū hominē C. Fabricium Oppianicus sollicitauit, vt necandū veneno Cluentiū curaret. Venenū Fabricius Scamandro liberto dedit. Quū egrotaret Cluentius vtereturq̃ medico Cleophanto, medici seruū Diogenē Fabricius ad venenū Cluentio dādum spe & precio sollicitare cœpit. Diogenes rem ad dominum detulit, qui cum Cluentio de hac re locutus est. A viris bonis consulto latentibus deprehensum venenū est, quod Scamander Diogeni consiliū dissimulāti traderet. Scamandru Cluentius vocauit in iudiciū. Accusauit P. Cannutius. M. Cicero Altrinatū vicinorū precibus adductus defendit. Scamader omnibus sententiis præter vnā damnatus est. Ad eosdē iudices Fabricius reus factus est. Accusauit idem Cannutius: defenderunt fratres Cepasii. Iudiciū omnium sententiis dānatus Fabricius est. In vtraq̃ accusatione Oppianicus criminis architectus arguebatur. Oppianicus his duobus præiudiciis iā dānatus ad eosdē iudices

reus citatus est. Accusavit idem Cannutius, defendit L. Quintus
 Trib. pl. Accusator Prætor hoc veneni crimē, cedes multas
 vxorum, liberorum fratris & alienorū ab Oppianico factas enu-
 meravit. In hac causa iudices erant. xxxii. Ex his decem & septē
 sibi corrupendos Oppianicus putavit. Per Stalenū, qui & ipse
 iudex erat, rem cōmode fieri posse ratus, ad eū, vt pactus erat,
 DCXL. millia numum deferri iussit ad corrupendos. XVI. Iu-
 dices, vt singulis quadragena millia daret. Ipsius autem Staleni
 sententiā septima decima spe maiorum præmiorum accederet.
 Stalenus Oppianici pecunia domi cōdita, e re sua putat Oppia-
 nicum damnari potius q̄ absolui. Eo enim damnato nō putat for-
 te, qui pecuniam repetat. Aliquot iudicibus pecuniam ab Op-
 pianico (se enim accepisse dissimulat) promittit, vt ea ante iudici-
 um non tradita infensos sibi hos iudices Oppianicus habeat.
 Iudicibus promissam pecuniam ante iudicium petentibus, Sta-
 lenus ab Oppianico se dicit destitutum. In consilio iudicum ma-
 navit fama pecuniæ mētionem inter iudices versatam esse. Itur
 in consilium. Oppianicus absolui sperans damnatur etiam ab iis
 quos corruptos esse putarat. L. Quintius Oppianici patronus
 concionibus turbulentis populum Ro. in iudices cōcitavit. Op-
 pianicum enim hominem innocētē corrupto iudicio oppres-
 sum esse dicebat. Nam in populum iactabat iudices a Cluentio
 corruptos esse, quod populo magis erat credibile, quam ab Op-
 pianico, quod Oppianicus damnatus esset. C. Iunius qui in hac
 causa quæstor fuerat, populi concitati furore dānatus est. Alii
 postea iudices dānati, alii a Censoribus notati sunt. Anno quin-
 to post hoc iudicium Oppianicus quum exularet, ex equo deci-
 dit, latus offendit, febris correptus est: quo ex morbo interiit.
 Sallia quæ filium Cluentium cupiebat perditum, de Stratone,
 qui fuerat servus A. Rupili, quo medico Oppianicus vsus fue-
 rat, & de Nicostrato Oppianici seruo quæstionem habuit, vt vi
 tormentorum dicere cogerentur Oppianicum a Cluentio nece-
 rum veneno. Iterum habita quæstione idem constāter dixerūt.
 Se enim de veneno quicq̄ scire negauerunt, Amici & hospites

PRO A. CLVENTIO HABITO. ARGVMENTVM.

Oppianici & Saffiæ viri boni qui ad eam quæstionem aduocati fuerant, sibi satis quæsitū videri dixerunt. Quæstio igitur dimissa est. Triennio post Strato in domo Saffiæ furtum fecit. De hoc & de Nicostrato habita quæstio est, vt quum de furto quereretur, aliquid de veneno quod Oppianico Cluentius dedisset, confiterentur. Horum in quæstionem confessionem Saffia ipsa scripsit. De furto, de quo habebatur quæstio, nihil scripsit, de veneno scripsit. postea Stratonem execta lingua in crucem egit. De Nicostrato quid actū sit, incertum fuit. Saffia igitur ab Oppianico priuigno, cui filiam ex genere susceptam ipsa despondit, impetrat, vt Cluentium accuset, quod Oppianicum veneno in exilio necauerit. Anno. viii. post damnatum Oppianicum Cluentius infesto matris odio a T. Actio de veneficio accusatur. In accusatione Cluentii duo præcipue fuerunt, quæ Cluentium lædere viderentur, q̃ a Cluentio Oppianicum veneno necatum accusator dixit, quod causæ proprium est. & inuidia iudicii Iuniani quod a Cluentio corruptum vt Oppianicus damnaretur Actius dixerat, quæ per annos octo continuos durauit. Superius esse sibi facile quod refutet, posterius difficile quod tollat Cicero dicit. Prius refutat id quod difficilius est, quod Cluentii causam lædere maxime videbatur. Vt doceat illo iudicio Iuniano Oppianicum iure damnatum fuisse, primum ostendit quàm impia infilium Saffia fuerit, a qua omne hoc periculum Cluentii profectū est, deinde multa nefaria Oppianici flagitia enumerat, quæ in Oppianici accusatione Cannurius dixerat, vt his cognitis credibile sit non a Cluentio nihil de victoria desperante, sed ab Oppianico sibi conscio, ideoque ne damnaretur metuente, iudices esse corruptos. Quod obiecit Actius de C. Iunii quæstitoris & iudicum post Oppianici iudicium damnatione, Cicero negat Iunii damnationem legitimo iudicio factam fuisse, sed seditiosam populi concitationem esse potius q̃ iudicium. Id quæ iudicium esset, ostendit tamen Iunii causam cum Cluentii causa contunctam non fuisse. Alia iudicia partim nihil contra Cluentium valere, partim pro Cluentio esse demonstrat. M. Aquilium & T.

A R G V M E N T V M

Guttam iudices a Censoribus Senatu motos, ab iisdē Cluentium notatum ob corruptum iudicium Actius dixit. Censoriam notam iudicii loco habendam non esse ostendit Cicero, eluditque quod dixerat Actius Egnatium a patre exheredatum, q̄ in eadē causa iudex corruptus fuisset. Senatusconsultum de corrupto hoc iudicio factum Cicero eleuat, purgatq̄, q̄ post damnatum Oppianicum, quum C. Verrem accusaret Iunianum iudicium, vt Actius obiecit, corruptum dixerit. Iudiciaria lege, qua equites non tenebantur, Cluentius, qui ex equestri ordine erat, defendi noluit. Eius legis æquitatem Cicero ostendit. Leuia quēdā maledicta in Cluentium leuiter diluit. Tribus veneficiis, quorum postremum est, quo Oppianicus dicitur necatus, Cluentiū Actius criminatus est. Ea Cicero refutat. Alio mortis genere Oppianicum interisse, & hoc crimen a Cluentii matre confictū esse ostendit. Concludendo primum enumerat per capita quæ in Sassiā dicta sunt, deinde Sassiæ in filium impietatem ampliat, postremo flectit Iudices, vt Cluentii misereantur. Oratio Iudicialis est. Status coniecturalis. Acta est hæc causa ad gradus Aurelios, Q. Naso Prætor, & Q. Voconius quæsitō fuit. T. Actius adolescens accusauit, & Cicero Prætor defendit.

M. T. CICERO

NIS PRO A. CLVENTIO HABITO, ORATIO.

NIMADVERTI IUDICES,

omnem accusatoris orationem in duas di-
uisam esse partes, quarum altera mihi ni-
ti, & magnopere confidere videbatur in-
uidia iam inueterata iudicii Iuniani: alte-
ra tantummodo consuetudinis causa ti-

Accusato-
ris duæ
partes.

mide & diffidenter attingere rationem veneficii criminum: qua de re lege est hæc quæstio constituta.

A Nimaduerti iudices) In orationum iudicialium initio ad iudices sermo conuerti solet: aliquando tamen causæ utilitas postulat, vt ad alios conuertatur: vt in Ciceronem Sallustius, Grauius & ini- quo animo maledicta tua paterer M. Tulli. Et in Sallustium Cicero, Ea demum magna voluptas est Crispe Sallusti, equalem ac parem verbis vi tam agere. Sicut & fecerat in Catilinâ, Quousq; tandem abutere patien tia nostra: Cicero quoq; pro Scauro ambitus reo, in ipso orationis initio prolopopocia loquentis pro reo, pro eodẽ Scauro repetundarũ reo, & pro Rabirio Posthumo exemplis, pro A. Cluentio partitione vsus est: vt ait Quintilianus in lib. iij, cuius eodem ex libro illa verba sunt, Docile sine dubio & hæc ipsa præstat attentio: sed & illud, si breuiter & dilucide sum- mã rei de quo iudex cognoscere debeat, indicauerimus. quod Homerus atq; Virg. in operum suorum principiis faciunt. Nam istius rei modus est, vt propositioni similior sit q̃ expositioni: nec quomodo quicq; sit actum, sed de quibus sit dicturus orator, ostendat. Nec video quod huius rei apud oratores possit reperiri melius exemplum, q̃ Ciceronis pro Cluentio, A. nimaduerti iudices omnem accusatoris orationem in duas diuisam esse partes, quarum altera mihi niti & magnopere confidere videbatur inui- dia iam inueterata iudicii Iuniani: altera tantummodo cõsuetudinis causa timide & diffidenter attingere rationem veneficii criminum: qua de re le- ge hæc est quæstio constituta. Id tamen totum respondenti facilius est, q̃ proponenti: quia hic admonendus iudex, illic docendus est. Inuidia iu- dicii Iuniani) C. Iunius quæstitor fuserat in causa Oppianici. ideo iudicium de Oppianico factum appellari Iunianum. C. autẽ Iunius postea damna- tus est, quod in Oppianici causa corruptus fuisse dictus sit. Inuidia iam

non fit causa
invidia ad

inueterata) quæ octo annos continuos durauit. tot enim anni fuerunt
a damnato Oppianico ad hanc Cluentij causam. Ea autem inuidia est,
quam L. Quintius Trib. pl. Oppianici patronus multis cōcionibus ex-
citauerat. Consuetudinis causa timide) Securitas oratoris & fiducia
iudici suspecta est. ideoque crimina ipsa timide & diffidenter attingere
orator debet. Veneficij criminum) A. Cluentium T. Actius accusauit
q̃ exulem Oppianicum veneno necasset. Id vt credibile magis faceret,
ab eodem Cluentio C. Vibium Capacem necatum veneno, & ab eodem
paratum venenum ad Oppianicum iuniorem necandum dixit. Lege
est hæc quæstio constituta) Constitueret legem, quæstionem, & iudicium
pro eadem re dici, hoc est, decernere vt de commissio aliquo insigni cri-
mine queratur & iudiciū fiat, pro Milone scripsimus. Lege) Lege Cor-
nelia de sicarijs & veneficis: qua tenetur etiam qui hominis necandi cau-
sa venenum confecerit, habuerit, vel dederit, vt libro Pandectarum, 48,
ad legem Corneliam traditum est. Vel lege noua a Cos. cōstituta, vt Cn.
Pompeius Cos. legem tulit de cæde, quæ in Appia via facta esset, in qua
P. Clodius occisus fuit, vt ait Cicero pro Milone. Hæc quæstio) id est
hæc causa. Nam de veneficio tantum constitutum iudicium est: de eoq̃
solo indices pronūciare debent. De corrupto iudicio quæstio constituta
non est, alioqui duæ essent actiones. Sed vt maiore inuidia reus onerare-
tur, idq̃ veneficij crimen magis esset credibile, hoc de corrupto iudicio
additum est. Constituta est) A Senatu quæstiones constitui solitas Ci-
cero pro Milone significat.

Constitutæ
legem

Lex cornelia

Itaque mihi certum est hanc eandem distributio-
nem inuidiæ & criminum, sic in defensione seruare,
vt omnes intelligant nihil me nec subterfugere vo-
luisse petendo, nec obscurare dicendo. Sed cum con-
sidero quomodo mihi in vtraque re sit elaborandum:
altera pars, quæ propria est iudiciū vestri, & legitimæ
veneficii quæstionis, per mihi breuis, & non magnæ in-
dicendo contentionis fore videtur: altera autem, quæ
procul a iudicio remota est, quæ concionibus seditio-
se concitatis accommodatior est, q̃ tranquillis modera-
tisq̃ iudicijs, prospicio quantum in agendo difficulta-
tis, & quantum laboris sit habitura. Sed in hac tanta
difficultate, illa me res tamen iudices consolatur, q̃

+ Per mihi breuis
sine ita antea
u. 16

vos de criminibus sic audire consueuistis, ut eorum omnem dissolutionem ab oratore quaeratis: ut non existimetis plus vos ad salutem reo largiri oportere, quam quantum defensor purgandis criminibus consequi, & dicendo probare potuerit.

Subterfugere voluisse reticendo) id est, quod verum est reticere, ut subterfugiam: quod falsum est dicere, ut obicere. Pollicetur igitur se nihil celaturum quod verum sit: nihil dicturum quod falsum. Quae propria est iudicii vestri) id est de qua quaestio constituta est: ideoque de qua sententiam laturi estis. Quis enim accusator multa crimina reo obiciat, ut id quod causae proprium est sit magis credibile, iudices tamen de eo solo pronunciant, de quo quaestio constituta est: id igitur iudicii proprium est. Legitime quaestionis) id est causae lege constitutae. Per mihi brevis) id est mihi perbrevis. Tmesis est, vel ut Donatus, diæresis, ut libro Epistolarum ad Atticum primo, Quod ad me de Hermathena scribis, per mihi gratum est. In eodem, Per mihi, per, inquam, gratum feceris, si in hoc tam diligens fueris, quod soles in his rebus, quas me valde velle arbitraris. Libro quinto, Per mihi gratum erit, si id curaris ad me perferendum. Libro decimo, Per enim magni aestimo tibi firmitudinem animi nostri, & factum nostrum probari. Haec autem dicendi ratio minus est oratoribus quam poetis frequens, si altera compositionis pars praepositio sit. Per mihi brevis) Multo plura Cicero dicit, ut ab Oppianico iudicium corruptum ostendat, quam ut veneficii crimina refutet. Contentionis) id est laboris. Contendere enim laborare & niti significat, ut in libro Aeneidos primo, Defessi Aeneade quae proxima littora cursu Contendunt petere. Inde contente pro fortiter & laboriose Cicero dicit libro Tusculanarum quaestionum secundo, Genu, me hercule, M. Antonium vidi, quum contente ipse pro se lege Varia diceret, terram tangere. Quae procul a iudicio remota est) id est quaestionis iudicii propria non est. id est ea quae est in inuidia iudicii Iuuiani. Seditiose cocitatis) ab aliquo Tribunorum pl. Audire) in accusatione, id est de criminibus, quae propria causae sunt. Dissolutionem) id est excusationem, negationem, purgationem, vel refutationem. Illa autem sententia est, Quum accusator intendit vel probat crimina reo obiecta, non continuo creditis, sed expectatis eius qui reo patrocinatur dissolutionem. Ideo spero fore, ut refutationem meam horum veneficii criminum expectetis. Id si feceritis, nihil dixerit accusator, quod reum ledat. Ab oratore) id est a patrono: nam auctore Donato in Hecyram Terentii, orator est is cui causa defendenda mandatur. Ad salutem) id est ad absolutionem.

Per mihi brevis.

Per mihi gratum est. In epistola

tibi per brevis est

Cōtendere & contēte, f. fortiter

Orator

F. SYLVII IN ORAT.CIC.

De inuidia autem sic inter vos disceptare debetis, vt non quid dicatur a nobis, sed quid oporteat dici, consideretis. Agitur enim in criminibus, A. Cluentii proprium periculum: in inuidia, causa communis. Quam obrem alteram partem causae sic agemus, vt vos doceamus: alteram sic, vt oremus. in altera, diligentia vestra nobis adiungenda est: in altera, fides imploranda. Nemo est enim qui inuidiae, sine vestro ac sine talium virorum subsidio, possit resistere. Equidem quod ad me attinet, quo me vertam nescio. negem fuisse illam infamiam iudicii corrupti? negem illam rem agitatam in concionibus? iactatam in iudiciis? commemoratam in Senatu? reuellam ex animis hominum tantam opinionem? tam penitus insitam? tam vetustam? Non est nostri ingenii: vestri auxilium est iudices, huius innocentiae, sic in hac calamitosa fama, quasi in aliqua perniciosissima flamma, atque in communi incendio subuenire. Et enim sicut aliis in locis parum firmamenti, & parum virium falsitas habet: sic in hoc loco falsa inuidia imbecilla esse debet. dominetur in concionibus: iaceat in iudiciis. valeat in opinionibus ac sermonibus imperitorum: ab ingeniis prudentium repudietur. vehementes habeat repentinos impetus: spatio interposito, & causa cognita consenescat. denique illa definitio iudiciorum æquorum, quæ nobis a maioribus tradita est, retineatur, vt in iudiciis, & sine inuidia culpa plectatur, & sine culpa inuidia ponatur.

Iudiciorum
æquorum
definitio.

Sed quid oporteat dici, consideretis) Quam ad ordines vestros hæc inuidia pertineat. In criminibus) veneficii scilicet. Causa communis) iudicii omnium scilicet. Alteram partem causæ) de veneficii criminibus. Vt vos doceamus

ceamus) id est credibile non esse doceamus crimina hæc a Cluëtio admiffa. Diligentia veftra) id est attenta veftra auditio. Fides imploranda) id est postulandum auxiliũ. Nemo est qui inuidig) Inuidia est mala gra-
tia, & maleuolentia ex improbo aliquo facinore aut huiusmodi facinoris
fufpitione cõtracta, aut improbi alicuius hominis sermone excitata: quæ
tantum habet momẽti, tantum virium ad opprimendam etiam inno-
centiam, vt eam viro forti metuendã esse Aristoteles libro Ethicorũ .iii.
fcribat. Quo me vertã nescio) Diaporesis est, id est addubitatio, qua vti-
mur, vt ait Romanus Aquila, quum propter aliquas res volumus vide-
ri dubitare, & quasi ab ipsis iudicibus confiliũ capere, quo potiffimum ge-
nere orationis vtamur. Quale, inquit, est pro Cluëtio procemiũ, Equidẽ
quo me vertam iudices nescio. negem fuisse illam infamiam: &c. Autho-
re Quintiliano lib. ix. Affert aliquã fidẽ veritatis dubitatio, quũ simula-
lamus querere nos vnde incipiendũ, vbi definendũ, quid potiffimum di-
cendum, an omnino dicendum fit. Cuiusmodi exemplis plena sunt o-
mnia: sed vnum interim fufficit, Equidem, quod ad me, quo me vertam
nescio. Negem fuisse infamiam iudicii corrupti: &c. Negẽ fuisse &c.) Id
autem negare Cicero non poterat, quod ea infamia diuulgata fit. Agi-
tatam in concionibus) Cõciones sunt po. Ro. vt forum iudicium, & curia
Senatorũ. sunt etiam conciones, orationes ad populum. L. autem Quin-
tius populũ Ro. fuis cõcionibus concitauerat maxime, vti postea dicit.

In iudiciis) vt in caufis Staleni, Bulbi, Gutte, Popilii, quorũ de damna-
tione postea Cicero dicit. Tam penitus) id est tam altis velut radicibus.
Aliis locis) vt in testamẽtis, in tabulis, in testimoniis, aliisq; eiusdem
generis rebus. Vt a vero veritas sepius, ita a falso falsitas rarius dicitur.
Imperatorum) id est vulgi. Sine inuidia &c.) Authore Cicerone in li-
bro de Officiis primo, optandũ est, vt ii qui præfunt Reip. legum similes
fint: quæ ad puniendum non iracundia, sed equitate ducuntur. Sine cul-
pa inuidie) id est falsa inuidia, ea fcilicet quæ fufcepta est sine culpa eius in
quem fufcepta est. Ponatur) id est deponatur, vt in L. Pisonem, Hoc ita
fit vt viri fortes etiam si ferro inter se comminus decertarint, tamen il-
lud contentionis odiũ simul cum ipsa pugna armisq; ponant. In ea re id
verbũ ponere sepe dicitur, vt ponere arma veftrẽ dolorem vitã Cicero di-
xit. In primo de Officiis, ii qui armis pofitis ad Imperatorẽ fidẽ cõfugiũt,
quĩ murũ aries percufferit, recipiẽdi fint. In lib. Tusc. quẽst. primo, Iuue-
nes ii quos modo nominauĩ, vefte pofita, corpora oleo perũxerũt. Lib. v.
Atq; is quũ pila ludere vellet, studiofe enim id facitabat, tunicãq; pone-
ret, adolefcẽtulo, quẽ amabat, tradidiffe gladiũ dicitur. Ponere tunicã p
induere vulgus indocte dicit. Lib. iij. Quid est aut quod plus valeat ad po-
nendũ dolorẽ, q̃ quum est intellectu nihil profici, & frustra esse fufceptũ
Libro Epiftolarũ Familiarũ. ix. Hoc deniq; animo fum, vt si in hac cura
atq; administratione vita mihi ponẽda fit, præclare actum mecũ putem.

Inuidia.

Diaporesis.

Cõciones.

Falsitas.

Ponere o-
diũ arma
&c. pro des-
ponere.Cum a
ponerequæ ad indu-
cendum s o fPonere
f. m. e.

F. SYLVII IN ORATIONE

**Præiudica-
tum.**

*Indicia
sunt
nunc opinio
comprehendit*

Tamen

**Invidia, ti-
menda,**

reperiatur

*Spes
timet*

Quamobrem a vobis iudices, antequam de ipsa cau-
sa dicere incipio, hoc postulo: primum, id quod acquisi-
tum est, ut ne quid huc præiudicati afferatis. etenim
non modo auctoritatem, sed etiam nomen iudicum
amittemus, nisi hic ex ipsis causis iudicabimus, ac si ad
causas iudicia iam facta domo deferemus. Deinde si
quam opinionem iam vestris mentibus comprehend-
itis, si eam ratio conuellet, si ratio labefactabit, si de-
nique veritas extorquebit, ne repugnetis, eamque ani-
mis vestris aut libentibus aut æquis, remittatis. tum au-
tem cum ego vnaquaque de re dicam, & diluam, ne
ipsi quæ contraria sunt, taciti cogitationi vestræ subi-
ciatis: sed ad extremum expectetis, & me meum dicē-
di ordinem seruare patiamini. cum peroratum fuerit, si
quid erit præteritum, tanimo requiratis. Ego me iudi-
ces ad eam causam accedere, quæ iam per annos octo
continuos ex contraria parte auditur: atque ipsa opinio
one hominum tacita, prope conuieta atque damnata
sit, facile intelligo. sed si quis mihi deus vestram ad me
audiendum beneuolentiam conciliarit, efficiam profe-
cto, ut intelligatis nihil esse homini tam timendum, quàm
inuidiam: nihil innocenti suscepta inuidia tam optan-
dum, quàm æquum iudicium: quod in hoc vno denique falsæ
infamiae finis aliquis atque exitus reperietur. Quam-
obrem magna me spes tenet, si ea quæ sunt in causa,
explicare atque omnia dicendo consequi potuero, hunc
locum, confessumque vestrum, quem illi horribilem A-
Cluentio ac formidolosum fore putauerunt, eum tan-
dem eius fortunæ miseræ multumque iactatæ, portum
ac perfugium futurum.

Hoc postulo) Quia iudices nobis conciliatos habere debemus, summa diligentia videndū est, an eorum animi alieni sunt, vel pręiudiciis, vel opinione domoallata vel tacita, quā agitur causa cogitatione, vt hanc animorū affectionē tollamus. Pręiudicati) Pręiudicatū hic appellat, quod paulo post, pręiudiciū. id autem est quod ante in iudiciis ad causam ipsam pertinentibus pronuntiātū est, vt paulo post Scamandri & Fabritii dānationes, Oppianici pręiudicia appellat. Quia igitur post damnatū Oppianicum C. Iunius Stalenus, Guttia aliq; multi, qui in Opianici causa iudices fuerāt, damnati sunt, & Cluentius a Censoribus notatus, postulat Cicerone ne hęc iudices habeāt veluti pręiudicia ad hanc corrupti iudicii causam pertinentia. Sed etiam nomen iudiciū) Nam ex aliorū sententia non ex nostra iudicium feremus. Quintilianus lib. v. in pręiudiciōrū refutatione dicit, rogandos esse patronos iudices, vt rem potius intueantur ipsam, q̄ iuri iurādo alieno suum donent. Extorquebit) id est extrahet, & falsam ostendet. Ne repugnetis) .i. ne pertinaciter illam opinionē retineatis. Eāq; opinionē. Remittatis) id est relaxetis atq; relinquatis.

Tum autem) .i. tertio. Ne ipsi quę cōtraria sint) id est ne cogitetis ea quę sunt iis quę dicā, cōtraria, id est cōtrariā opinionē ne habeatis: sed ea ita audiat, tanq̄ si nunc primū hęc causa ageretur. Annos octo continuos) Nam octo anni fuerūt ab Oppianici damnatione vsq; ad hęc Cluentii causę actionē. Ex cōtraria parte) id est ab L. Quittio aliisq; Cluentii aduersariis. A rei iniquitate flectit iudices. Naturalis em̄ fauor est pro laborantibus. Reo fauetur. ideoq; reo q̄ accusatori plures ad agendum horę dabātur: vt in causa Milonis accusatori duę, reo tres horę datę sūt.

Si quis deus cōciliari) Hoc ideo dicit, quia difficile est cōciliatos iudices habere, q̄ tot annos aduersam causam audiuerūt. In hoc vno iudicio. Deniq; id est tandem. Insanię id est inuidię. Magna me spes tenet) .i. multum spero, vt, tenet me odiū tui, id est odi te. Cicero actione in Verrem tertia, Homines scitote esse quosdā, quos tantū odiū vestri ordinis teneat, vt hoc palā iam dicitēr, se istū quē sciāt esse hoiem improbiissimū, hoc vno nomine absolui velle, vt ab Senatu iudicia per ignominia turpitudinēq; auferātur. Sed ea quę sunt in causa &c.) .i. si bene uole me & attēte audiueritis. Cōfessumq; vestrū) .i. vestrū coetū, q̄ ad iudicandū simul sedetis. Authore Valla lib. iiii. nomina in us (quę in fo quoq; exeūt) pro personis accipi solent, Cōuentus nō est cōuentio, sed homines qui vnū in locū cōuenerūt: Cōfessus nō est cōfessio, sed homines vno in loco cōsidentes. Nā vti lector quū recitat, testis quū dicit testimoniiū, orator quū agit, Senator quū dicit sententiā, recti stāt: ita iudex quū audit & quū pronūciat, sedet. nā sedēdo & quiescēdo fit anima sciēs & prudēs. Et ille apud Plautū, Plus, ingt, sapio sedēs. Horribilē atq; formidolosum) puta uerūt em̄ fore, vt a vobis Cluentius dānaret: q̄ res animos iudiciū ab aduersariis alienat, tāq̄ illi aduersarii iudicibus iā pręscripsissent, quid ipsi essent

Pręiudicatū & pręiudicium.

Reo fauet.

Tenet me spes & odiū

Confessus.

Sedet iudex, alii stāt

L. SYLVIVS IN ORAT.CIC.

Perfugiū. pronūciatūri. Perfugium) Vt in libro de Officijs secundo, Regū, popu-
 lorum, nationum portus erat & perfugiū Senatus. Perfugium autem
 non, vt vulgo dicunt, refugium dicitur: quis confugere non perfugere
Cōfugere. dicamus pro eo quod est perfugium querere. Virgilius libro *Æn.* primo,
 Ad te confugio, & supplex tua numina posco. Inde confugelam pro per-
 fugio antiquos dixisse Sex. Pompeius author est.

Tametſi permulta ſunt, quę mihi anteq̃ de cauſa di-
 cam, de communibus inuidiæ periculis dicenda eſſe
 videantur: tamen ne diutius oratione mea ſuſpenſa ex-
 pectatio veſtra teneatur, aggrediar ad crimen cum il-
 la deprecatione Iudices, qua mihi ſæpius vtendum eſſe
 intelliſſo, ſic vt a me audiatis, quaſi hoc tempore hæc
 cauſa primum dicatur, ſicuti dicitur: non quaſi ſæpe
 iam dicta, & nunq̃ probata ſit: hodierno enim die pri-
 mum veteris iſtius criminis diſſuendi poteſtas eſt data:
 ante hoc tempus error in hac cauſa, atque inuidia ver-
 ſata eſt. Quamobrem, dum multorum annorum accu-
 ſationi breuiter dilucideq; reſpondeo, quaſo vt me Iu-
 dices, ſicuti facere inſtituiſtis, benigne attenteq; audia-
 tis. Corruptiſſe dicitur A. Cluentius indicium pecunia,
 quo inimicum ſuum innocentem, **Stathium Albium**
 condemnaret, oſtendam iudices primum, quoniam ca-
 put illius atrocitatis atq; inuidiæ fuit, innocentem pec-
 cunia circūuentum: neminem vnquam maioribus cri-
 minibus, grauioribus teſtibus eſſe in iudiciū vocatū,
 deinde ea de eo præiudicia eſſe facta ab iſſis iudicibus,
 a quibus condemnatus eſt, vt non modo ab iſſidem,
 ſed ne ab aliis quidem vllis, abſolui vllō modo poſſet.

Agredi ad
 crimē

Oppiani
 cum
 patris

gramm
 ſuadent
 ſuo digni

Tametſi permulta ſunt) Quia oratio breuis eſſe debet, vtilis illa occu-
 patio eſt, quā aliquid nos dicere nolle ſignificamus, metuentes ne pro-
 lixa noſtra oratio ſit. Tum enim fortaiſſe maiora, q̃ diceremus, animis iu-
 dices concipiunt, noſq; breuitati ſtudere cogitantes nihil nos putāt eſſe

diuturos, nisi quod ad causam pertineat plurimum. Inde orationi nostrę fides autoritasq; accedit. De cõmunib; inuidiæ periculis id est, Cõmunis locus mihi tractandus videtur, quantũ omnes etiã innocentes inuidiæ periculis subiecti sint. Suspensa incerta & dubia, expectās refutationem, vt de lege Agraria contra Rullum, Nolo suspensam & incertā plebem Romanam obscura spe & cæca expectatione pendere. Aggrediar ad crimen) Simile illud est pro P. Sestio, Q; q̃ a Q. Hortensio clarissimo viro atq; eloquentissimo causa est P. Sestij perorata, nihilq; ab eo prætermisum est, quod aut pro Rep. conquerendum fuit, aut pro reo disputandum, tamen aggrediar ad dicendum, ne mea propugnatio ei potissimũ defuisse videatur &c. Illud autē, Aggredere o magnos, adierit iam tẽpus, honores, poetis magis familiare est. Quā mihi sæpius &c.) Hac enim deprecatione modo vsus est. Quasi hoc tẽpore &c.) i. ne quid huc præiudicati afferatis, ne quā opinionē mentibus vestris contra Cluentiũ domi comprehensam audiendo hanc causam habeatis. Hęc causa dicatur) Reus aut eius patronus causam dicit. Sæpe iã dicta) in cõcionibus, in foro, in curia. Error) quũ enim ab Oppianico iudiciũ tentatum sit, id a Cluentio corruptum vulgo creditum est. Breuiter dilucideq;) Oratio enim brevis & dilucida esse debet. Eius autem breuitas tum demũ est, si nihil in ea superuacaneũ sit. Itaq; hæc oratio, quæ paginis multis perscripta est, brevis est. Benigne attenteq; audiat) Illud sæpe fit, vt quũ ad aliud trãsimus, auditores admoneamus, eosq; attẽtos faciamus. Hac ratione oratio magis dilucida fit, & auditores prædicta, mête recolligũt, atq; ad reliqua audienda se præparant. Corruptus dicitur) Proponit qđ refutaturus sit. Condemnaret) Accusatorẽ condemnare dicit, qui facit vt reus condemnetur. Ostendã iudices primũ) Partitio est, cuius sunt tres partes. Quãuis in partitione ea quæ initio huius orationis est, duæ partes sint, illud tamen sæpius facit Cicero, vt sint tres ptes: vt pro Sex. Roscio, & L. Murena. Innocentẽ) Oppianicũ. Circũuentũ) id est oppressum & damnatũ. vt postea circũuenire iudicio, in eadem re dicit, Mulierem quãdam Larino, atq; illam vsq; a mari supero Romam proficisci cũ magno comitatu & pecunia, quo facilius circũuenire iudicio capitis, atq; opprimere filiũ posset. Alioqui circũuenire decipere est, vt in libr. de Officijs secũdo, In primisq; operã dabunt, vt iuris & iudiciorũ æquitatem suã quisq; teneat: & neq; tenuiores ppter imbecillitatẽ circũueniantur, neq; locupletioribus ad sua vel tenenda vel recuperanda obsit inuidia. Ne minẽ ynq; maioribus criminibus &c.) Ideo debuit cõdemnari, nec metuebatur Cluentius vt is absolueretur, itaq; iudices nõ corrupti. Grauioribus) id est fide dignioribus: qui neq; pecunia, neq; gratia, neq; odio, neq; minis ad dicendum falsum testimoniũ moueri possent. Præiudicia) q; bus Scamander & Fabritius dñati sunt. Ab ipsis iudicibus a qbus) Idẽ fuit accusator Scamandri, Fabritij, Oppianici, idẽq; iudices fuerunt.

Suspens
p incerto

Aggredia
or ad cri
men.

Circũue
nre.

F. SYLVIVS IN ORAT.

Tentatum
peccatum
indian
 Cum hæc docuero, tum illud ostendam, quod maxi-
 me requiri intelligo, iudicium illud pecunia esse tenta-
 tum: non a Cluentio, sed contra Cluentium: faciamq;
 vt intelligatis in tota illa causa, quid res ipsa tulerit,
 quid error affinxerit, quid inuidia conflarit. Primum
 igitur illud, ex quo intelligi possit debuisse Cluentium
 magnopere causæ confidere, q; certissimis criminibus
 & testibus fretus ad accusandum descenderit. Hoc lo-
 co faciendum mihi Iudices est, vt vobis breuiter illa,
 quibus Albius condemnatus est, crimina exponam.
 Abs te pero Oppianice, vt me inuitum de patris tui
 causa dicere existimes, adductum fide atque officio de-
 fensionis. etenim tibi, si in præsentia satisfacere non po-
 tuero, tamen multæ mihi ad satisfaciendum reliquo tem-
 pore facultates dabuntur. Cluentio nisi nunc satisfecer-
 o, postea mihi satisfaciendi potestas non erit. simul
 & illud quis est, qui dubitare debeat, contra damna-
 tum & mortuum, pro incolumi & viuo dicere? cum il-
 li in quem dicitur, damnatio omne ignominæ pericu-
 lum iam abstulerit, mors vero etiam doloris: huic au-
 tem pro quo dicitur, nihil possit offensionis accedere si-
 ne acerbissimo animi sensu ac dolore, & sine summo de-
 decore vitæ ac turpitudine.

Tentatum). i. vt corrumpetur sollicitatū. Iudices enim qui a Sta'eno
 sollicitati fuerant, vt Oppianicū absoluerent, eum dānauerunt, quia pro-
 missa pecunia non proferebatur, neq; sequestribus ante iudicium data
 putabatur. Non a Cluentio &c.) Quintiliano in libro quarto hæc parti-
 tiopiacere non videtur. Si, inquit, vnum crimen varie defendimus, sui
 peruacua partitio est: vt si ita partiamur, Dicam non talem esse hunc quē
 tueor, vt in eo credibile videri possit homicidiū. dicam occidendi causam
 huic non fuisse, dicam hūc eo tempore, quo homo occisus est, trans mare
 fuisse. Quæ omnia, anteq̃ id quod vltimum est exequaris, inania videri

neceſſe eſt. Feſtinat enim iudex ad id quod potētīſſimū eſt, & veltut obli-
gatū promiſſo patronū, ſi eſt potētior, tacitus appellat: ſi vel occupatus,
vel in aliqua poteſtate, vel etiam ſi moribus incompoſitus, cum conuicio
efflagitat. Itaq; non defuerūt, qui Ciceronis illam pro Cluentio partiti-
onem improbarent, qua ſe dicturum eſſe promiſit, primū neminem ma-
ioribus criminibus, grauioribus teſtibus in iudicium vocatum, q̃ Oppia-
nicū: deinde pręiudicia eſſe factū ab iis ipſis iudicibus, a quibus damnatus
ſit: poſtremo iudicium pecunia tentatū non a Cluentio, ſed cōtra Cluen-
tiū. Quia ſi probari poteſt tertium, nihil neceſſe fuerit dicere priora. Sed
contra Cluentiū) In cauſis iudicialibus vt rei ita accuſatotis diſcrimen
erat: vt em̃ reus diſcrimen capitis id eſt exiliū, ita accuſator bonę exiſtima-
tionis ſubibat æquum eſt em̃ vt periculū ſubeat, qui in periculum alium
adducere fruſtra conatus ſit. Itaq; Cicero in eādē ſcribit ſententiam in
Diuinatione, Nulla, inq̃t, ſalus Reip. maior eſt, q̃ eos qui alterū accuſant,
non minus de laude, de honore, de fama ſua, q̃ illos qui accuſantur, de ca-
pite ac fortunis ſuis pertimeſcere. Itaq; ſemper hi diligētīſſime laborio-
ſiſſimeq; accuſarunt, qui ſeipſos in diſcrimen exiſtimationis venire arbi-
trati ſunt. Quid error) Error eoꝝ qui a Cluentio corruptum iudicium
putauerūt, propterea q̃ Oppianicus damnatus eſſet, a quo iudices corrup-
tos eſſe veriſimile nō erat. Hoc loco faciendū &c.) Vt Oppianicum iure
condemnatū, ideoq; a Cluentio iudices corruptos nō eſſe oſtēdit. neceſſe
eſt exponat crimina quibus Oppianicus damnatus eſt, atq; repetat Op-
pianici accuſationē. Breuiter) breuis em̃ narratio eſſe debet. Albius)
Oppianicus: Id em̃ facere ſolet Cicero, vt primū nomina omnia alicuius
ponat: cuius ſi poſtea facienda ſape mentio eſt, modo hoc, modo illud po-
nat. Exponam) id eſt narrem, qua in re a Cicerone & a Quintiliano
perſepe dicitur. Vt me inuitum) Illud in agendis cauſis euitandū eſt,
ne quē nobis amicū ledere videamur. Ideoq; ſi contra amici voluntatem
dicamus, id excuſemus, vt Cicero hoc loco facit, & pro L. Murena, quem
contra Seruium Sulpitiū defendit. Adductum fide atq; officio) A.
Gellius cap. xiiij. lib. quinti, illos gradus officiorum ex moribus po. Rom.
ſeruatos ponit, vt primus ſit parentum, alter pupillorū fidei tuteleq; no-
ſtrę creditorum, tertius clientum, qui ſeſe itidem in fidem patrociniūq;
noſtrū dederūt, quartus hoſpitū, poſtremus cognatorum atq; affinium.
Fidē igitur deſenſionis clienti Cluentio ſeruare debet Cicero: quā ſi Op-
pianici patris crimina reticeret, proderet, eſſetq; pręuicator, quem eſſe
Vipianus dicit libro Digęſtoꝝ tertio, titulo de his qui notantur infamia,
qui diuerſam partē adiunat, prodita cauſa ſua. Reliquo tēpore, i. in po-
ſterum. Poſtea mihi ſatiſfaciendi) Nam damnatus exulabit. Damna-
tum & mortuū) Oppianicum. Pro incolūmi & viuo) Cluentio. Mors
vero etiā doloris) Tāq; animus mortalis ſit hoc Cicero dicit, vt vulgare,
ſequatur opinione: & min⁹ acerbe ferat Oppianicus, ſi pater, cauſam eius.

Accuſato-
ris poena
quā reus
abſolueba-
tur.

gr̃du officiorū

Pręuicator,
tor.

dicere Ciceronē, dolorem nullum sentiat. Ideo Cæsar apud Sallustium dicit in luctu atq; miseris mortem ærumnarum requiem, non cruciatum esse: eam cuncta mortaliū mala dissolvere, vltra neq; curę neq; gaudio locum esse. Cicero in libr. Tusc. quæst. animos immortales esse probans, ut aliis multis, ita illo quoq; argumento vtitur, quod omnibus curę sunt, quæ post mortem futurae sunt. idq; multis modis probat. sed de hac re postea. Nihil possit offensionis accedere) id est damnari non possit. Offensionem passiue, & offensam actiue dici, apud Vallam est.

accusatoris
animus

Narratio

in patre
lun. t.

Atq; ut intelligatis Cluentium non accusatorio animo non ostentatione aliqua aut gloria adductum, sed nefarius iniuriis, quotidianis insidiis, proposito ante oculos vitæ periculo, nomen Oppianici detulisse, paulo longius exordium, gratia rei demonstrandę, repetam, quod quæso iudices ne moleste patiamini. principiis enim cognitis, multo facilius extrema intelligetis. A. Cluentius Habitus fuit, pater huiusce iudices, homo non solum municipii Larinatis, ex quo erat, sed etiam regionis illius & vicinitatis, virtute, existimatione, nobilitate facile princeps. Is cum esset mortuus Sylla & Põpeio Coss. reliquit hunc annos. XV. natum: grandem autem & nubilem filiam: quæ breui tempore post patris mortē nupsit A. Aurio Melino consobrino suo, adolescenti in primis, ut tum habebatur, inter suos & honesto, & nobili.

Non accusatorio animo) id est nō inimico. Non ostentatione) Authore Cicerone libro de Officiis secundo, adolescentes magnam sibi gloriam ex eloquētia cōparant, siue ex accusatione siue ex defensione. Huius glorię causa multi adolescentes viros claros aut accusauerūt aut defenderūt. Proposito ante oculos) Nam deprehensum ante venenū est, quo necare Cluentiū Oppianicus conatus est. Paulo longius) Authore Quintiliano lib. iiii, quā a procemio ad narrationē vel ad refutationē trāsitus est, id debet in procemio postremū esse, cui cōmodissime iungi initii sequētiū poterit, cadere nō oportet abrupte ex procemio in narrationē vel refutationē: sed ita cōiungenda est, ut ex procemio duci videat. Huius trāsitus admonēdi sunt auditores: nec in his partib⁹ solū, sed in aliis etiā

& plerumq; in quæstionibus. Quoniam tamē narratio brevis esse debet, si ea futura sit longior, ad eam ipsam præparandum esse iudicem idē præcipit, vt Cicero, inquit, sæpius, sed hoc præcipue loco fecit: Paulo longius exordium rei demonstrandę gratia repetā &c. In hac autē oratione narratio nulla generalis est, multę sunt speciales. Fit enim raro, vt quū stas, tus coniecturę est, patronus narret. Quid enim narrabit, qui factum a se negat? A. Cluentius Habitus) Sulpitius Victor in oratorijs institutionibus præcipit narrationē apertā fieri, si a recto casu incipiat, vt ferme, inquit, narrationes Tullianę sunt. vt, P. Clodius quum statuisset omni scelere in Prætura vexare Remp. &c. Et, Sex. Roscius pater huiusce, municipis Amerinus fuit, quum genere & nobilitate & pecunia non modo sui municipij, verum etiam eius vicinitatis facile primus, tum gratia atq; hospitij florens hominum nobilissimorum. Cuius narrationis initium huic persimile est. Authore Quintiliano libro quarto initium narrationis quidam faciendum a persona putant: eamq; si nostra sit, ornandam: si aliena, infamandam statim. Hoc sane frequentissimū est, quia personę sunt inter quas litigatur. Sed hæc quoq; interim cum suis accidentibus ponendę, quum id profuturum est. vt, A. Cluentius Habitus fuit pater huiusce iudicis, homo nō solum municipij Larinatis, ex quo erat, sed etiam regionis illius & vicinitatis virtute existimatione nobilitate facile princeps. Hęc ille. In hac autē narratione Cicero causas dicit, quibus Cluentio Saffia mater inimica sit. Vicinitatis) id est locorum, vt vulgo loquuntur, circūvicinorum. Vicinitas enim authore Valla lib. 4. est vicinorum propinquitas. Vicinia autem non tam homines, qui eundem vicum incolunt significat, q̄ qui prope domum nostram habitant. Sylla & Pompeio Coss.) L. Sylla & Q. Pompeius Cōsules fuerunt paulo post confectum bellum Italicum, & initio belli Mithridatici. De eorum Consulatu T. Liuius libro. lxxvij. Nubilem filiam) Vt in Oratione pro P. Quintio, Quum illum in suis paternis bonis dominari videret, ipse filię nubili dotem conficere non posset. Virgilius libro Æneidos, vij. Iam matura viro, plenis iam nubilis annis. Consobrino suo) Consobrinos appellari eos qui ex duabus sororibus editi sint, quasi consororinos, scribit No. Marcellus. Quis iure prohibet sint nuptiæ inter patrem & filiam, autē & neptem, matrem & filium, auiam & nepotem, inter fratrem & sororem, siue eodem patre eademq; matre nati sint, siue altero eorum, duorum tamen fratrum vel sororum liberi, vel fratris & sororis coniūgi possunt, vt est in Institutionū Iustiniani primo. titulo de nuptijs. Propinquorum connubia fieri solita non esse, Plutarchus in Problematis scribit, vel ad augendas necessitudines, vel ad euitanda propinquorū dissidia, quę inter vxorem & maritum sepe intercidunt: vel vt mulieres a propinquis opem implorarent, siquid a maritis iniuste paterentur. Id tamen natura duce factum arbitror, qua duce maior quædā inter propin-

Vicinitas
& Vicinia.

Nubilis.

Cōsobrinus.

Nuptię in
ter propin
quos.

In h. x. proxi. que
in em a t. x. om. lia

uuy mher

bestias

quos verēcūdia ingenita est, quod etiam in belluis aliquādo animaduēsum est. Authore enim M. Varrone in libro de Re rustica secundo, quum equus matrem vt saliret, adduci non posset, quum capite obvoluto aurga adduxisset & cōegisset matrem inire, quum descēdenti velamen dempsisset ab oculis, ille impetum fecit in eum, & mordicus interfecit.

Cum essent hæ nuptiæ plenæ dignitatis, plenæ concordia, repente est exorta mulieris importunæ nefariæ libido, non solum dedecore, verum etiam scelere cōiuncta. Nam Saffia mater huius Habiti. mater enim a me nominis causa, tametsi in hunc hostili odio & crudelitate est, mater inquam appellabitur: neq; vnq̃ illa ita de suo scelere & immanitate audiet, vt naturæ nomē amittat. Quo enim est ipsum nomen amantius indulgētiusq; maternum, hoc illius matris, quæ multos iam annos, & nunc vt cum maxime filium interfectum cupit, singulare scelus maiore odio dignum esse ducetis. Ea igitur mater Habiti, Melini illius adolescentis generi sui, contra q̃ fas erat, amore capta, primo, neq; id ipsū diu, quoquo modo poterat, in illa cupiditate continebatur. deinde ita flagrare cepit amentia, sic inflammata ferri libidine, vt eam non pudor, non pudicitia, non pietas, non macula familiæ, nō hominum fama, non filii dolor, non filiæ moeror, a cupiditate reuocaret: animum adolescentis nondum consilio ac ratione firmatū pellexit iis omnibus rebus, quibus illa ætas capi ac deliniri potest.

Plenæ dignitatis) id est honestæ, vt in primo de Officiis, Cn. Octauio, qui primus ex illa familia Cos. factus est, honori fuisse accepimus, quod præciarā edificasset in Palatio, & plenā dignitatis domū. Importunę) i. inhumane & crudelis, de qua voce scribim⁹ in Inuectiuas Cīc. Dedecore cōiuncta) i. cōiunctū habēs dedecus. Amātius indulgētiusq; matris nū) Authore Aristotele lib. Ethicorū, ix. suū quicq; opus diligit, vt poemata sua poetę perinde ac liberos diligūt. Suos itaq; liberos parentes, vt

Animus b. adole. cōiunctū
dū cōiunctū ac rationē firmatū
uher

opus suum diligunt. Quod autem maiore labore partum est, charius habetur. Suos filios matres diligunt ardentius, igitur liberos matres diligunt magis quam patres. Suum enim opus esse sciunt certius, idque opus maiore cum labore & dolore pariendo matres suscipiunt. Est igitur maternum nomen amantius indulgentiusque quam paternum. Et nunc quum maxime) legendum arbitror, & nunc ut quum maxime: ad hanc sententiam, Sallia multos iam annos filium cupit interfectum, sed nunc precipue. Nunc ut quum maxime) Dicimus enim, diligo te ut quem maxime, id est diligo te ut eum quem ego maxime diligo, id est diligo te maxime. Nunc letus est, ut quum maxime, id est nunc tantum letus est, quantum est tum quum est maxime. i. maxime letus est. Contra quod fas erat) Aequae ac & aequae quam, alius ac & alius quam, contra ac & contra quam, aliaque eiusdem generis multa dici solent. In illa cupiditate continebatur). i. se continebat, eamque cupiditatem occultabat. Amentia). i. amoris vehementia, cuius amoris inceptio est amentium haud amanti, ut ait Terentius in Andria, Inflammata libidine) Amor enim ignis est. Pudor) quod nullum vereretur. Pudor enim verecundia est. i. animi quaedam affectio, qua dictorum factorumve turpitudine aliorum aures oculosve offendere veremur. Pudicitia verocastitas est. Non pietas) Salliae in filiam. (Nodum consilio ac ratione firmatum) Animos adolescentium mutabiles esse multis modis Aristoteles libro Rhetoric. 2. scribit. Authore Cicerone in libro de Amicitia, summi puerorum amores saepe una cum praetexta, sumpta toga, deponuntur. Quod si in adolescentiam perduxissent, dirimi tamen interdum contentione vel luxuria, vel conditionis, vel commodi alicuius, quod idem adipisci uterque non posset, dicit. Idem in libro de Officiis primo, disputans quomodo considerata sit eorum in quos liberales esse volumus, in nos benevolentia, Benevolentiam, inquit, non adolescentulorum more, ardore quodam amoris, sed stabilitate potius & constantia iudicamus. Inde virilis aetas a Cicerone in libro de Senectute appellatur constantis aetas, de qua illic plura scribimus. Eandem corroboratam & firmatam Idem appellat pro M. Caelio Multa, inquit, vobis blandimenta natura ipsa genuit, quibus sopita virtus conuinceret: & interdum multas vias adolescentie lubricas ostendit, quibus illa insilire aut ingredi sine casu aut prolapsione vix possit: & multarum rerum iucundissimarum varietatem dedit, qua non modo haec aetas, sed etiam iam corroborata capere: ut. Idem paulo post, Multi & nostra & patrum maioremque memoria iudices, summi homines & clarissimi ciues fuerunt, quorum quum adolescentiae cupiditates deferbuissent, eximiae virtutes firmata iam aetate extiterunt. Quibus illa aetas capi) Illud de Catilina Sallustius scribit, Maxime inueni vel adolescentium familiaritates appetebat, eorum animi molles, & aetate fluxi, dolis haud difficulter capiebantur: nam ut cuiusque studium ex aetate flagrabat, alijs scorta praebere, alijs canes atque equos mercari. Illa aetas) id est homines illius aetatis,

in unum puerorum sunt
aetate. 6

Firmata
aetas & corroborata,

adolecentia est aetas fluxa, facili
dolis capi potest

F. SYLVIVS IN ORAT:

Pellicat?

factus est
onj u. et

in non
Gaudio te
phure
 Filia, quæ non solum illo communi dolore mulie-
 bri in eiusmodi viri iniuriis angeretur, sed nefarium ma-
 tris pellicatum ferre non posset, de quo ne queri qui-
 dem sine scelere se posse arbitraretur, cæteros sui tan-
 ti mali ignaros esse cupiebat: in huius amantissimi sui
 fratris manibus & gremio, mœrore & lachrymis con-
 senescebat. Ecce autem subitum diuortium, quod solati-
 um malorum omnium fore videbatur. discedit a Meli-
 no Cluentia, vt in tantis iniuriis, non inuita: vt a viro,
 non libenter. Tum vero illa egregia ac præclara ma-
 ter palam exultare lætitia, ac triumphare gaudio cœ-
 pit, victrix filix, non libidinis. Itaque diutius suspitio-
 nibus obscuris lædi famam suam noluit: lectum illum
 genialem, quem biennio ante, filix suæ nubenti stræ-
 uerat, in eadem domo sibi ornari, & sterni, expulsa
 atque exturbata filia iubet. nubit genero socrus, nullis
 auspiciis, nullis auctoribus, funestis omnibus omnium.
 O mulieris scelus incredibile: &, præter hanc vnam, in
 omni vita inauditum.

Pellex &
Pellicat?
 Illo communi dolori muliebri) Acerbo enim ferunt animo mulie-
 res suos maritos alienarum amore capi. Viri iniuriis) Vxori enim ma-
 ritus iniuriam facit, si quam ei amore prætulerit. Pellicatum) Pellicem
 appellatam Aulus Gellius libro quarto scribit, quæ iuncta consuetaq; est
 eo, cuius in manu mancipioq; alia matrimonii causa esset. eaq; quasi *παλ*
λαξ id est *παλλακίς* id est concubina esset, vt ait idem, appellata est.
 Antiqui eam proprie pellicem nominabant vt ait Sex. Pompeius, quæ
 vxorem habenti nubebat, cui generi mulierum etiam poena constituta
 est a Numa Pompilio illa lege, Pellex aram Iunonis ne tangito. si tangit
 Iunoni crinibus dimissis agnum fœminam cædito. Inde pellicatus. qua
 voce in libro quoq; de Officiis secundo vsus Cicero est, Nec eū fefellit opi-
 nio. ab ea est enim ipse propter pellicatus suspicionem interfectus. Sine
 scelere) quia Sallia mater erat. nam parentum iniurias æquo animo fe-
 rendas putabat. Consenescebat) id est cōficiēbatur. &, vt i vulgo dicunt,

dolore moriebatur) Conſenſcere enim præter id quod eſt ſenē fieri, vim
amittere, & ad interitū tendere ſignificat, vt libro Epistolarū Ciceronis
ad Atticum ſecundo, Quāto in odio noſtro amicus Magnus, cuius co- ſcere,
gnomen vna cum Craſſi Diuitis cognomine conſenſcit. Ecce autem
ſubitum diuortium) Authore Aſconio Pediano, Ecce autem proprium
Ciceronis eſt in rebus improuiſis: quod cum cura Virg. legit & trātulit. Ecce autē.
vt, Ecce autem gemini a Tenedo tranquilla per alta (Horreſco referens)
immenſis orbibus angues Incumbūt pelago. Donatus hunc Virgilii lo-
cum exponens, Ecce, inquit, ſemper ponitur, vbi res horrenda & repēti-
na ſignificatur. Diuortiu, vt ait Paulus Iuriſc. libro Pandectarū quinqu-
geſimo, titulo de verborū & rerū ſignificationibus, dictum eſt, quod in di-
uerſas partes eunt qui diſcedunt. Diuortium de via deſlexum eſſe No.
Marcellus dicit, a diuertēdo. Virg. lib. Æneid. ix. Obſcitant equites ſeſe ad
diuortia nota. Ideoq; diuortia, vt idē ait, non coniugii diſtractionē ſolum
ſignificant, ſed etiam omniū inflexionū quæ a recto detorquētur. Quod
ſolatum) Improbi enim cōiugii diuortium eius qui iniuria afficiatur ſo-
latium eſt. Solatium a conſolatione Valla ſeparat libro quarto, q; illud re, & conſola-
hæc verbis fiat. quemadmodum ſolamur re, conſolamur verbis. Cluen-
tia) Romanarum mulierum nomina ex nominibus iis quæ prima ſeque-
rentur prænomina ſumi mos erat. vt, P. Cornelius Scipio, A. Licinius
Craſſus, Cn. Papirius Carbo, C. Iulius Cæſar, M. Tullius Cicero. Harum
familiarū ſœminæ Cornelia, Licinia, Papiria, Iulia, Tullia appellabātur.
Qui mos in coloniis quoq; & municipiis retentus eſt. Hęc igitur A. Clu-
entii Habiti ſoror Cluentia appellata eſt. Tum vero illa egregia) Iro-
nia eſt, in qua particulā vero ſepe poni, alibi diximus. Triūphat gaudio)
id eſt lætatur maxime, vt in oratione pro L. Murena, Tum erupit e Sena-
tu triūphans gaudio, quem omnino viuum illinc exire nō oportuerat.
Triumpho & gaudeo idem dicit libro Epistolarum ad Atticum. ix. Atq;
ego quum ex ipſa re magnam capio voluptatē, tum meum factū proba-
ri abs te, triumpho & gaudeo. In eadē domo) In domo Melini. Nouā
enim nuptā ad mariti domū a propinquis duci mos erat. Nubit genero
ſocus) Stomachū iudicis attēta auditione fatigatū, in narratione ſentē-
tia breui interiecta reficere vtile eſſe, Quintilianus lib. iiii. ſcribit, qualis il-
la pro Milone eſt, Fecerūt ſerui Milonis, quod ſuos quiſq; ſeruos in re ta-
li facere voluiſſet. Aliquādo paulo liberior ſentētia ſit: qualis eſt illa, Nu-
bit genero ſocus, nullis auſpiciis, nullis authorib; ſuneſtis om̃ib; o-
mnū. Nullis auſpiciis) Authore Valerio Maximo lib. ii. titulo de inſti-
tutis antiquis, apud antiquos nō ſolū publice, ſed etiā priuatim nihil ge-
rebatur, niſi auſpicio prius ſumpto. Quo ex more nuptiis, inq̃t, etiā nūc
auſpices interponūtur: qui quīs auſpicia petere deſierint, ipſo tamen no-
mine veteris conſuetudinis veſtigia vſurpātur. Inde conicio hic legen-
dum eſſe nullis auſpiciis, quemadmodum apud Quintilianum ſcriptū

F. SYLVIVS IN ORAT. CIC

Inuenio? Nullis authoribus). i. bonis suisoribus. Author enim in re bona, vt impulsor in mala dicitur sepius. Funestis omnib⁹ omnium id est omnibus de his nuptijs male ominantibus. O mulliris scelus incredibile) Facta narratione, & adiecta breui sententia ad reficiēdos iudicū animos, breuē facit egressionē. qua post narrationē vtēdū non est, nisi causę utilitas postulet: nam authore Quintiliano libro. 4. nihil tam cōsequēs, est, q̄ narrationi confirmatio, nisi egressio illa, vel quasi finis narrationis vel quasi initium cōfirmationis est. Erit ergo illi nonnūq̄ locus, vt si expositio circa finem atrox fuerit, prosequamur eam velut spiritu erumpēte protinus indignatione. Quod tamen ita fieri oportebit, si res, in quam egressio est, dubitationē nō habebit. alioqui prius est quod obijcias verū efficere q̄ magnū. quia criminū inuidia pro reo est priusq̄ probatur. difficillima est enim grauissimi cuiusq̄ sceleris fides. Idem fieri nō inutiliter potest, vti si beneficia in aduersariū aliqua exposueris, in ingrātū inueharis. aut si varietatē criminū narratione demonstraueris, quantum ab ea periculū intēretur ostēdas. Vtrū hæc breuiter omnia. Iudex enim ordine audito festinat ad probationē, q̄ primū certus esse sententię cupit. Pręterea cauēdū est ne narratio ipsa vanescat auersis in aliud animis, & inani mora fatigatis. Idē paulo ante negat excursionē in narratiōe eē debere nisi breuē, & talē, vt vi qdā videamur affecti, & velut recto itinere depulsi, Quallis est, inq̄t, Cicer. circa nuptias Sallię, O mulieris scelus incredibile, &c.

Infrenatā,
Inonnel

Vicit pudorem
libido
libido.

O libidinē infrenatā & indomitā: o audaciā singularem: Inon timuisse, si minus vim deorū, hominūq̄ famam, at illam ipsam noctem, facesq̄ illas nuptiales? non limen cubiculi? non cubile filiæ? non parietes deniq̄ ipsos superiorum testes nuptiarum? perfregit ac prostrauit omnia cupiditate ac furore: vicit pudorem libido, timorē audaciā, rationē amentia. Tulit hoc cōmune dedecus iam familiæ, cognationis, nominis, grauius filius: augebatur autē eius molestia, quotidianis querimoniis, & assiduo fletu sororis. statuit tamen nihil sibi in tantis iniuriis, ac tanto scelere matris, grauius faciendum, q̄ vt illa matre ne vteretur: ne, quam videre summum animi dolore non poterat, ea si matre vteretur, nō solum videre, sed etiā probare suo iudicio putaretur.

O libidinē effrenatā) Ita in codicibus omnibus scriptū inuenio, & a Cicerone nō semel dici effrenatā pro eo quod est nullis legibus, nulla vi honestatis cohibitu inuenire licet. Quintilianus vero infrenatā legit. Infrenatos equites qui equis non frenatis vtantur T. Lilius appellat lib. xxi. Quocunq; inquit, circūtulī oculos, plena omnia video animo: ū ac roboris, veteranum militē, generosissimarū gentium equites frenatos & infrenatos. Tu vtrāvis lectionē delige. Non timuisse) Huiusmodi queri bundę orationes de alicuius rei nō factę indignitate, sine verbo modi finiti esse solēt, vt in primo Aeneid. Mene Iliacis occūbere cāpis Nō potuissēs Item, Me ne incepto desistere victam? Quę dicēdi ratio familiaris maxime Terentio est. Vim deorū) id est vindictam diuinā. At illā ipsam noctem) Authore Plutarcho in Problematis mos Romanorū erat, vt maritus cum noua sponsa non die sed nocte in tenebris primū coiret, vt legitimis ac iustis cōnubiis pudor qdā & verecūdia adhiberetur, quo maior contumelia illicitę Veneri fieret. Facesq; illas nuptiales) In nuptiis quinq; faces ex spina alba a quinq; pueris matrimis & patrimis ferri solitas idem Plutarchus & Sex. Pompeius scripserūt. Non limen cubiculi) Noua sponsa a propinquis in mariti domū deducebatur. ea vbi proximę accesserat, rapiebatur, & trans limen transferebatur, ne id limē tangeret. Apud eundē Plutarchū in eodē libro multa ratio est. Seruius libro cōmentariorū in Aeneid. ii. illā dicit rationē cur noua sponsa limen non attingat, quia vestibulū Vestę cōsecratū est, si limē, quod vestibuli pars est, calcaret, sacrilegiū cōmittere viderentur. Singula enim domus diis cōsecrata sunt, vt culmina diis penatib⁹, maceries quę ambit domū Ioui Hercō. Nō cubile filię) Illum morē fuisse apud veteres, qui nūc quoq; sepe retinetur, cōsecrare licet, vt noua nupta cubile tribuat. Nō parietes) Vxorē ab vngēdo dictę sunt, quasi vniores, vt scribūt grāmatici, quā empuellę nubebāt, maritorū postes vngebāt, vt ait Seuius oleo, vt ait Plinius lib. xxviii. adipe suillo: vt eodē authore Massurius, adipe lupino: ne qd mali medicamētū inferretur. huius enim modi medicamentū lupos prestare creditū est: ideo authore Plinio eodē lib. veneficiis rostrū lupi resistere inveteratū esse aut. ob idq; villarū portis pfigūt. Inde mos emanauit nobis lib⁹, vt luporū, aprorū, ceruorū, aliorūq; eiūsdē generis aialiu capita ianuis suis pfigerent. In postibus aliquid inesse religionis putauit antiquitas: ideoq; in dedicatione templi postem teneri oportebat, vt ait Cicero pro domo sua. Posuit igitur Cicero totū pro parte, aut parietes vere itelligit, in qbus nuptię superiores factę sunt. Vicit pudorē libido) Apophorisis species est, q dicit οὐκ ἐγγυμένον, in qua vnū ad verbū plures sententię referūtur, quarū vnaquęq; desideraret illud, si sola poneret. Id accidit aut pposito verbo, ad quod reliqua respiciāt, Vicit pudorē libido, timorē audacia, rationē amentia: aut illato quo plura claudūtur, Neq; enim is es Catilina, vt te aut pudor ynq; a turpitudine, aut met⁹ a periculo, aut ratio a

C ū

Effrenatus.

Infrenati
equites.Nuptiarū
tedæ.Limen nē
tangat noua
nupta.

Vxorē vn.

Luporum
rostra cur
villarū portis
affixa.
Postis religio.

F. SYLVII IN ORAT.CIC.

furorē reuocauerit. Author Rhetoricorū ad Herenniiū libro quarto hanc exornationem appellat adiunctionem. Grauius faciendum id est prudentius. Illa matre ne vteretur id est ne eam coleret, ne frequentaret, ne mane salutatum iret, ne alia in matrem officia exhiberet.

*f. ud. me
f. crd. f. 40
f. 41. in 10*
+ Cuiusmodi
dicunt.

Initium quod huic cum matre fuerit simultatis, au-
diuistis. pertinuisse hoc ad causam, tunc cum reliqua
cognoueritis, intelligetis. Nam illud me non præterit,
cuiusmodicūq; mater sit, tamen in iudicio filii de tur-
pitudine parentis dici vix oportere. non essem ad vllam
causam idoneus Iudices, si hoc, quod in communibus
hominum sensibus, atque in ipsa natura positum atque
infixum est: id ego, cum ad amici pericula depellenda
adhiberem, non viderem. facile intelligo non modo reti-
cere homines parentum iniurias, sed etiam animo æquo
ferre oportere. sed ego ea quæ ferri possunt, ferenda:
quæ taceri, tacenda esse arbitror. Nihil in vita vidit ca-
lamitatis A. Cluentius: nullum periculum mortis adiit:
nihil malī timuit, quod non totum a matre esset con-
flatum & perfectum. Quæ hoc tempore sileret omnia,
atque ea si obliuione non posset, tamen taciturnitate sua
tectæ esse pateretur. sed ea vero sic agit, vt prorsus reti-
cere nullo modo possit.

*Parentum
iniuriæ fe-
rende.*

Initium quod huic Admonet qd narrauerit, vt dociles magis faciat
auditores. Simultatis id est odij. Pertinuisse hoc ad causam) Quia
breuis esse narratio debet, ideo cauēdū est, nequid in ea superuacaneū sit,
vt omnia ad causam pertineant. Hæc autem narratio neq; ad inuidiam
iudicij Iuniani, neq; ad crimina veneficij pertinere videtur. Neigitur
iudices taciti requirant, quorsum hæc narratio sit, promittit fore vt in-
telligant iudices, quum reliqua audiuerint. Qua ratione eos quoque ad
audiendi reliqua attentos facit. Cognoueritis) Cognoscere iudices per-
sepe dicit. Cuiusmodicūq;) id est cuiuscūq; modi, per tmesim, id est
quantūcūq; impudica, impia, improba sit. In iudicio filij, id est in causa,
id est quantūcūq; scelerata matrē sit, non oportet filium in causa suæ de

eius turpitudine dicere. Parētib⁹ q̄ oīa, etiā nosmetipſos debeam⁹, confessa res eſt. Itaq; authore Platone in libro de Legibus. 11. parentes negligere nec de⁹ nechō ſanę mētis vnq̄ cuiq̄ cōſuleat. Idē ī Apologia, æquū eſſe negat, vt quod a parētib⁹ patiare, idē in eos referas. Neq; liceat, ſi te hi iurgio laceſſant, eos cōtra iurgare: neq; ſi te verberēt, eos viciffim verberare: neq; alia ei⁹dē generis in eos tētare. Hoc naturę ius, quod liberis in parētes præſcriptū ſit, ignorare ſe Cicero negat. Id ab eo ne iudices requirāt, occupat: docetq; taceri iure non poſſe, q̄ in Saſſiā dicat. Authore Quintiliano libro. 11. ea q̄ ſunt natura parū ſpecioſa, quaq; nō dicere, ſi vtrūlibet eſſet liberū, maluiffem⁹, indecora ne ſint dicētib⁹. Quid aſperiorē habere frontē poteſt, aut qd aures hoīm magis reſpuūt, q̄ quū eſt filio filiūve aduocatis in matrē perorandū? Aliquādo tamē neceſſe eſt, vt in cauſa Cluentij Habit⁹. ſed non ſemper illa via, qua cōtra Saſſiā Cicero vſus eſt: nō quia nō ille optime, ſed quia plurimū refert qua ſe, & quomodo lēdat. Itaq; illa quū filij caput palā impugnaret, fortiter fuit repellēda. Duo tñ, q̄ ſola ſuperāt, diuine Cicero ſeruauit. Primū, ne obliuiſcetur reuerētia, q̄ parētib⁹ debetur: Deinde vt repetitis altius cauſis diligētiffime oſtēderet, q̄ id quod erat in matrē dicturus, nō oporteret modo fieri, ſed etiā neceſſe eſſet. Primaq; hæc expoſitio fuit, q̄ ad præſentē quæſtionē niſil pertinebat: adeo in cauſa difficili atq; perplexa niſil prius intūedū credidit, q̄ quid diceret. Fecit itaq; nomē parentis nō filio inuidioſum, ſed ipſi in quā dicebatur. Poteſt tñ aliquādo mater & in re leniore, aut min⁹ infeſta cōtra filiū ſtare. Tū lenior atq; ſummiſſior decebit oratio. Nā & ſatiſſaciēdo aut noſtrā iminuemus inuidiā, aut etiā in diuerſum eā trāſſerem⁹: & ſi grauiter dolere filiū palā erit, credet abeſſe ab eo culpā, fietq; vltro miſerabilis. Oportet re) Oportet & licet diſtinguūtur: velut ſpecies & genus. Nā quicquid oportet, licet: nō contra, quicquid licet, oportet. Id ſignificat Cicero in oratione p L. Cornelio Balbo. Eſt, inquit, aliquid, quod non oportet, etiā ſi licet: q̄quid vero nō licet, certe nō oportet. Huc ptinet illud p Milone, Satis iudicatū eſt a Pōpeio, falſo iſta cōferri in Milonē, qui legē tulit, qua, vt ego ſentio, Milonē abſolui oporteret, vt oēs conſtitūtur, liceret. Item illud ex actiōe. ſ. in Verrem. Nam illud genus tertiū deductionis erat ei⁹ſmodi, quaſi nō modo liceret, ſed etiā oporteret: nec ſolū oporteret, ſed plane neceſſe eſſet. Vix igit oportere, id eſt nō licere & vix oportere. In cōmunib⁹ hominū ſenſib⁹) Cōmunis hoīm ſenſus ſunt p quos cōmuniter hoīes p ſeipſi ſentiunt. vt odiū ei⁹ q̄ nocuit, amor ei⁹ qui pfuit, ex cōmunī hoīm ſenſu naſcunt. Cicero p domo ſua cōmunē ſenſū naturę appellat. q̄ iſ ſenſus a natura datus oīb⁹ ſit. Accepi, inq̄t, Pōtifces magnū, atq; incredibilē dolorē. nō nego, neq; iſtā mihi aſciſco ſapientiā, quā nōnulli in me

Senſus cō-
munis.

requirebāt, qui me animo nimis fracto esse atq; afflicto loquebātur.
 An ego poterā (quū tot rerū tanta varietate diuellerer, quas iccirco
 p̄tereo, q̄ ne nūc quidē sine fletu cōmemorare possum) insiciari me
 esse hōem, & cōmunē naturæ sensum repudiare? In ipsa natura ho
 minū. Nihil ī vita vidit). i. nihil sensit. Videre em̄ abusiue ad alios
 sensus referē? Terētī? in Hecyra, Audisse vocē pueri visus est vagien
 tis. Idē in Eunucho, Audire vocē visa sum modo militis. Authore
 Donato oēs sensus visa dicunt, ab eo q̄ est certissim⁹ oculorū sensus.

Testes qñ
 interroga-
 bantur.

Hoc enim ipsum iudiciū, hoc periculū, illa accusatio,
 omnis testiū copīa, quæ futura est, a matre initio est ad
 ornata: a matre hoc tēpore instruit: atq; omnibus eius
 opibus & copiis cōparatur. ipsa deniq; nuper huius op
 primendī causa Romā aduolauit. præsto est mulier au
 dax, pecuniōsa, crudelis: instruit accusatores: instruit te
 stes: squalore huius & sordibus lætatur: exitiū exoptat:
 sanguinē suū profundere omnē cupit, dūmodo profu
 sum huius ante videat. Hæc nisi omnia perspexeritis in
 causa, temere a nobis illā appellari putatote: sin autem
 erūt & aperta & nefaria, Cluentio ignoscere debetis, q̄
 hæc a me dici patiatur: mihi ignoscere nō deberetis, si ta
 cerē. Nūc iā summariū exponā, quibus criminibus Op
 pianicus dānatus sit: vt & cōstatiā A. Cluentiū, & rationē
 accusatiōis perspicere possitis. Ac primū causa accusan
 dī quæ fuerit ostendā, vt id ipsum A. Cluentiū vi & ne
 cessitate coactū fecisse videatis. Cum manifesto venenū
 deprehendisset, quod vir matris Oppianicus ei parauis
 set: & res non coniectura, sed oculis ac manibus tenere
 tur, neq; in causa vlla dubitatio posset esse, accusauit Op
 pianicum: q̄ constanter, & q̄ diligenter, postea dicam:
 nunc hoc scire vos volui, nullam huic aliam accusandī
 causam fuisse, nisi vtī propositū vitę periculum, & quoti
 dianas capitis insidias hac vna ratione vitaret.

Em̄, vbi
 vbi vbi

Quæ futura est.) Post peractâ causam testes interrogabatur, nisi lata lege cõtra fieret, vt i causa Milonis, lata lege a Cn. Põpeio, ante actiõnẽ causę interrogati sunt. Adornata) inuẽta cõparata & instructa, vt in fine hui⁹ orõnis. Toti⁹ deniq; hui⁹ ab illa est & inuẽta & adornata cõparatio criminis. Romã aduolauit) Hoc postea dicet ampli⁹. Ad- **Aduolare** uolauit) Hoc verbo nocẽdi cupiditatẽ exp̃ssit. Pecuniosa.) Hoc nõ- men hoc loco inuidiosum, tanq̃ accusatores & testes facile corrupat.

Instituit testes) in duob⁹ codicib⁹ manuscriptis instruit nõ instituit scriptũ est, q̃ lectio repudiãda nõ est, quod ante dixerit copiã testium a matre instrui. Quę lectio si placet, legendũ eadẽ ratione est, instruit accusatores. Instruit igit̃, i. docet & exercet quid dicturi sint. Volũta- rios testes multũ domi ante versandos, ac varijs p̃cõtationib⁹ (qua- les haberi ab aduersario possunt) explorãdos esse, Quintil. lib. v. scri- bit. Squalore hui⁹ & sordib⁹) Reos in foro squalidos & sordidos esse solitos ignotũ nõ est. Id ad mouendã iudiciũ misericordiã fieri, ideoq; propinquorũ quoq; similẽ habitũ p̃fuisse Quintil. lib. vi. scribit. San- guinem suũ p̃fundere omnẽ cupit) Magna odii significatio est, quũ qui odit, quod grauissimũ est pati velit, modo idẽ ante passus sit ini- micus. Hęc nisi oĩa perspexeritis) Quis nimĩã causę nostrę fiduciã ostẽtare iudicib⁹ nõ debeamus, nostrarũ tamẽ probationũ perspicuã claritatẽ iudicib⁹ promittere debemus. hac em̃ ratione animos eorũ nobis conciliamus, eosq; attẽtiores facimus. Ideo Cicero pro Milone probaturus insidias a Clodio Miloni factas, T. inquit, Annii Tribu- natu, rebus oĩbus pro salute Reip. gestis ad huius criminis defensio- nẽ nõ abutemur, nisi oculis videritis insidias Miloni a Clodio factas &c. Itẽq; Sed si illi⁹ insidię clariores hac luce fuerint, tũ deniq; obse- crabo obtestaborq; vos iudices, si cetera amisimus, hoc saltẽ nobis, vt reliquas, ab inimicorũ audacia telisq; vitã yt ipune liceat defendere.

Temere), i. imprudẽter, & tanq̃ ad agendã causam idoneus nõ sim.

Appellari), i. notari tã turpiter in causa filii. Nũc iam summatim) Qd̃ in singulis fere q̃stionib⁹ Cicero admonere solitus sit, quid sit di- **Summatim** cturus, admonuimus. id in hac orõne sepe licet animaduertere. Sũs- matim exponã), i. breuiter narrabo. Cõstantiã), i. in accusando p̃se- uerantiã, quę nõ fuisset, si iudices corrupisset. causę em̃ diffidẽs ad tẽ tandũ iudiciũ cõfugisset. Vi & necessitate coactũ) Cluentii animũ ab Oppianici, qui eius vitricus erat, accusatione remouet. Id etiã dicit, vt neq; accusatorio anio, neq; ostẽtatione, neq; gloria adductũ Clue- tiũ ad Oppianici accusationẽ ostẽdat. Quũ manifesto venenũ depre- **Manifesto** hẽdisset) Qua ratione manifesto deprehẽsum sit, postea dicet. Manife- sto ṽsitatus q̃ manifeste a Cicerone dicitur. Authore Prisciano lib. decimoquinto multa ex adiectiuis nominib⁹ ipsa terminatione datũ ui p̃ aduerbiis accipiũt, vt falso, cõsulto, postremo, sedulo, auspicato,

anurato, manifesto, priuato, precario, merito: priuatim tamē nō priuato dicēdū putē. Sed manifeste p L. flacco Cicero dicit, si emādatus locus est, Apameę manifeste cōprehensum. Vir).i.marit⁹. Oculis ac manib⁹ teneretur).i.clarissima & certissima esset. Quā diligēter. Nā diligentissime atq; laboriosissime accusabāt qui se ipsos in discrimē existimationis venire arbitrati sunt. Hoc autē Cicero dicit, ne accusandi negligētia Cluētiū ad tērandū iudiciū excitasse credita fuisset. Propositū vitę periculū, quod Cluētiū vitę Oppianicus pposuerat.

Atque vt intelligatis his accusatum esse criminibus Oppianicum, vt neq; accusator timere, neq; reus sperare debuerit, pauca vobis illius iudiciū crimina exponam. quibus cognitis, nemo vestrum mirabitur illum diffidentem rebus suis, ad Stalenum atq; ad pecuniam confugisse. Larinas quædam fuit Dinea, socrus Oppianici, quæ filios habuit M. & Numerium Aurios, & Cn. Magium, & filiam Magiam, nuptam Oppianico. M. Aurius adolescentulus bello Italico captus apud Asculum, in Q. Sergii Senatoris eius, qui inter sicarios damnatus est, manus incidit, & apud eum fuit in ergastulo. Numerius autem Aurius frater mortuus est, hæredemq; Cn. Magium fratrem suum reliquit. postea Magia vxor Oppianici mortua est. postremo vnus qui reliquus erat Dineæ filius, Cn. Magius est mortuus. is fecit hæredem illum adolescentem Oppianicum sororis suæ filium, eumq; partiri cum Dinea matre iussit. interim venit index ad Dineam neque obscurus, neq; incertus, qui nunciaret ei filium eius M. Aurium viuere, & in agro Gallico esse in seruitute. Mulier amissis liberis, cum vnus filii recuperandi spes esset ostentata, omnes suos propinquos, filiiq; sui necessarios conuocauit, & ab his flens petiuit, vt negociū susciperent, adolescentem inuestigarent, sibi restituerent eum filium, quem tantum

unum ex multis fortuna reliquum esse voluisset. Hæc
cū agere instituisset, oppressa morbo est. itaq; testamen-
tum fecit eiusmodi, ut illi filio. XL. milia legaret, hære-
dem institueret eūdem illum Oppianicū nepotem suū:
atq; his diebus paucis est mortua. propinqui tamen illi,
quemadmodum viua Dinea instituerat, ita mortua illa,
ad inuestigandum Aurium cum eodem illo indice in a-
grum Gallicum profecti sunt. Interim Oppianicus, ut
erat, sicuti multis ex rebus reperietis, singulari scelere &
audacia, per quendam Gallicanum familiarem suū, pri-
mum, illum indicem pecunia corrupit: deinde ipsum Au-
rium nō magna iactura facta tollendum interficiendūq;
curauit. Illi autem qui erant ad propinquum inuestigan-
dum & recuperandum profecti, literas Larinum ad Au-
rios illius adolescentis ppinquos, suosq; necessarios mit-
tunt: sibi difficilem esse inuestigandi rationem, q̄ intelli-
gerent indicem ab Oppianico esse corruptum.

Pauca crimina) Hoc dicit, ut plura restare intelligant iudices. Il-
lius iudicii, quo damnatus Oppianicus est. Bello italico) de eo scri-
bimus pro M. Fonteio. Hæredem reliquit) Relinquere hæredem &
scribere rarius, facere hæredem sæpissime. Cicero dicit. Sororis suæ
filium) Nepotem ex fratre aut ex sorore a iuris peritis imperite dici
alias admonuimus. Nam fratris aut sororis filius dici solet a doctis.
Nepos autem respectu aui, ut filius respectu patris dicitur. Eumq;
partiri cum Dinea) Hoc ideo dici arbitror, quia mulieres iure ciuili
Romanorū hæredes nō fiebant: & lege Voconia cautum erat, nequis
homo census id est pecuniosus vnicam habens filiam, eā faceret hæ-
redem. Quum igitur matrem Dineam hæredem facere Cn. Magio
nō liceret, id ei legauit, ut cum sororis filio Oppianico, quē faciebat
hæredem, partiretur. Venit index ad Dineam) Index est qui vel præ-
mij vel impunitatis spe, aut humanitate illectus, de se volens aliquid
aut de alijs prodit. Neq; obscurus neq; incertus) id est qui vera indi-
care videretur: & ut vulgo dicunt, daret certa signa de M. Aurio. In
agro Gallico) nobis transalpino. Transalpina Gallia Alpibus & Ru-
bigone fluuio terminabatur. Amissis) id est mortuis. Amittere pro

Relinque-
re scribere:
facere hæ-
redem.

Nepos ex:
fratre vel
sorore nō
dicitur.
Mulieres
non erant
hæredes.

Index qui
sit.
Gallia trās-
alpina.

Amittere.

Amittere eo quod est morte perdere per sepe dicūt. Necessarios) id est amicos, Nepotem suum) id est filiæ suæ Magiæ filium. His diebus paucis) id est paucis diebus postq̃ testamentum fecit. Gallicanū) Priscianus libro secundo de possessiuis nominibus scribens, a locis quoq; ea fieri dicit, vt rusticanus, vrbānus, oppidanus, Capitolinus, palatinus, esquilinus, gallicanus, vicinus, externus. Gallicanos autem appellari putem Gallos eos qui sint extra Galliam, quos itidem Gallos appellari non negem. Suetonius in vita Neronis, Quicquid in vrbe hominum Gallicanorum esset, contrucidare. Non magna iactura facta) id est data parua pecunia. Inuestigandi) .i. inueniendi & recuperandi: quod præcedit pro eo quod sequitur.

Experiēs. Quas literas A. Aurius vir fortis & experiens, & domi nobilis, M. illius Auriū propinquus, in foro palā, multis audiētib; cū adesset Oppianicus, recitat: & clarissima voce se nomē Oppianici, si interfectū M. Auriū comperisset, delaturū esse testatur. Interim breui tēpore illi, qui erant in agrū Gallicū profecti, Larinū reuertuntur, interfectū esse M. Auriū renūciant: animi nō solum propinquorū, sed etiā omniū Larinatiū odio Oppianici, & illius adolescentis misericordia cōmouētur. Itaq; cum A. Aurius, qui antea denunciārat, clamore hominem ac minis insequi cōpisset, Larino profugit, & se in castra clarissimi viri Q. Metelli contulit. Post illā fugam & sceleris & consciētiae testem, nunq̃ se iudiciis, nunq̃ legibus, nunq̃ inermē inimicis cōmittere ausus est: sed per illam L. Syllæ vim, atq; victoriā Larinū in summo timore omnium cū armatis aduolauit: quatuor viros, quos municeps fecerant, sustulit: se a Sylla, & alios præterea tres factos esse dixit, & ab eodem sibi esse imperatū, vt Auriū illum, qui sibi delationem nominis, & capitis periculum ostentarat, & alterum Auriū, & eius C. filiū, & Sex. Viriū, quo sequestri in illo indice corrumpendo dicebatur esse vsus, proscribendos, interficiēdosq; curaret.

*finis sceleris
et testis*

Experies) q exptus vulgo dicit. vt in act. in Verrē. s. Tu P. Caturij. **Experies.**
 prōptissimī hoīs & experiētis, & in primis gratiosū supellestilē omnē
 auferre nō dubitasti. Et actione. s. Nympho est Cēturpinus hō nau⁹
 & industrius, experiētissim⁹ ac diligētissim⁹ arator. **Claravox.**
 ce). i. vt vulgo loquūtur, altissima. Inde clare dicere. i. alte loq: vt sup-
 pressa voce & leniter. i. submisse. vt in oratione p P. Sylla, Qui quum.
 suppressa voce de scelere. P. Lētuli, de audacia cōiuratorū oim dixisse,
 tātūmodo, vt vos q ea pbat, exaudire possētis, de supplicio P.
 Lētuli, de carcere magna & qribūda voce dicebat. In quo primū illd
 erat absurdū, qd quū ea q leniter dixerat, vobis probare volebat: eos
 aut q circū iudiciū stabāt, audire nolebat: nō intelligebat ea q clare
 diceret, ita illos audituros, quib⁹ se yēditabat, vt vos quoq; audiretis,
 q id nō pbabatis. Itē libro de Officiis. Quā orationis indicem vocē ha-
 beam⁹, in voce duo sequamur, vt clara sit, vt suavis. vtrūq; omnino a
 natura petēdū est: verū alteq; exercitatio augebit, alterū imitatio p-
 se loquētiū & lēiter. **Denūciat.** i. i. indixerat, significauerat & mina-
 t⁹ fuerat se Oppianici nomē delaturū. Denūciare em̄ est indicere, pñū
 ciare, & vt ita dicā, pñūciare: idq; in mala re dicit, ideoq; minari si-
 gnificat. vt denūciare inimicitias, piculū, bellū. Cicero p L. Flacco, Nō
 sum arbitrat⁹ quēq; amicū Reip. postea q L. Flacci amor i patriā p-
 ctus esset, nouas huic inimicitias nulla accepta iniuria denūciaturū.
 Idē libro Epistolarū ad Atticū secūdo, Clodi⁹ mihi adhuc denūciat
 piculū. Idē lib. de Officiis. Ex quo itelligi potest nullū bellū esse ius-
 tū, nisi qd aut reb⁹ repetitis gerat, aut denūciatū ate sit & idictū. Q.
 Metelli) T. Lūcio authore Q. Metell⁹ Pius partes optimatiū secut⁹ ca-
 strā Africa habuit, nō multo ate L. Syllē victoriā. Nūq; se iudicijs)
 Hac ratioe pbat Oppianicū cedis M. Aurij fuisse cōsciū. vt cōtra pro
 Milone Milonē postero die q īfidiatorē Clodiū necauerat nullo me-
 tu pteritū, nulla cōsciētia exanimatū Romā reuertisse, seq; populo
 Ro. senatui publicis pæfidijs, Cn. Pōpeio Cōsuli tradidisse dicit. Ma-
 gna, ingt, vis est cōsciētig & magna i vtrāq; partē, vt neq; timeāt, q
 nihil cōmiserit: & poenā semp ate oculos veritari putēt, q peccauerit.
 Inermē) In Latinū hoc loco i codice manu scripto qd legat, nō pla-
 cet: iermē placet. Inermē aut dicim⁹ q etiā sine telo est: telū aut i con-
 cionē, i forū, curiā ferri nō licebat. Itaq; authore Cicerōe quū Sena-
 t⁹ i Capitolio habere frequētissim⁹, inuēt⁹ est Senator, q Milonē cū
 telo esse diceret, excusso Milone telū nullū inuentū est. Inermē p reo
 dicere videt, vt p M. Fōteio, Dicit q ex bello, cēde, fuga: nūc primū au-
 det cōtra M. Fōteiū iermē cōsistere. Inimicis), i. accusatorib⁹. greo ad
 uersarij sūt & īmici. Per illā L. Syllē vi) Quū pulcherrimā victoriā
 pñciofissia Reip. peste L. Sylla cōmutauit, quū tā multas bonorū ci-
 uilū pscriptiōes fecit. Quatuoruiros) dicit, vt duūuiros, triūuiros qna-

Claravox.
suppressa,
& lenis.

Denūciat.
re.

Telū ferre:
in cōcionē:
in forū in-
curiam.

Sequestres

que uiros &c. dicim⁹. Pecerāt). i. creauerāt, vt facere, Cōsules alioſq⁹ magistrat⁹ ſolet dicere Cicero. Suſtulit). i. necauit, a tollēdo. Eiuſq⁹ C. filiū). i. Auriū filiū C. Auriij. Id em̄ facere ſolet Cicero, vt quū filiū eodē noīe & prænominē, quo pater appellat⁹, hūc prænominē, illū nō minē appellet: quēadmodū ſi, dicas, Marc⁹ Ciceronis fili⁹. Id vulg⁹ dicet⁹, M. Cicero M. Ciceronis filiū. Quo ſequeſtre) Sequeſtres, vt ait Aſcon⁹, ſunt apud quos deponit⁹ pecuniā. quū em̄ teſtes, iudices, aliq⁹ ve qui corrūpūtur, ijs nō prius datur pecuniā, q̄ qd promiſerūt executi ſunt: ideoq⁹ apud ſeq̄ſtres, vt & vulgo dicunt, in manu tertia, pecuniā deponit⁹. Seq̄ſtri aut⁹ nō ſequeſtre ex p̄cepto Prīſciani lib. 7. legem dū eſſet. Quo ſeq̄ſtre in illo indice corrūpēdo) Authore Cicerone in primo de Officijs libro, iniuriā a metu, aliquādo proficiſcitur: quum iſ q⁹ facit, timet ne niſi id fecerit, aliquo afficiat⁹ incōmodo, vt ſi quis ſeruū ſui ſcleris cōſciū iterfecerit, metuēs ne ab eo indicaret⁹. Hmōi hōiem peride puniēdū ac ſi occidiſſet ciuē, Plato cēſet lib. de Legib⁹ notto. Sex. igit⁹ Viriū occidit Oppianic⁹, metuēs ab eo ne indicaretur.

Itaq⁹ illis crudeliſſime interfectis, nō mediocri ab eo ceteri proſcriptionis & mortis metu terrebat⁹. Hiſ reb⁹ in cauſa iudicioq⁹ patefactis, quis eſt qui illū abſolui potuiſſe arbitraretur? Atq⁹ hæc parua ſunt: cognoscite reliqua, vt nō aliquādo cōdemnatū eſſe Oppianicū, ſed aliquādiu incolumē fuiſſe miremini. Primo videte hominis audaciā. Saffiā in matrimoniū ducere Habitū matrem: illā, cuius virū A. Auriū occiderat, cōcupiuit. utrū impudētior hic, qui poſtulet: an crudelior illa, ſi nubat, difficile dictū eſt. ſed tamē vtriuſq⁹ humanitatē cōſtātiāq⁹ cognoscite. petit Oppianicus, vt ſibi Saffia nubat, & id magnopere cōrēdit: illa aut⁹ nō admiratur audaciā, nō impudētiā aſpernatur, nō deniq⁹ illā Oppianici dexterā, viri ſui ſanguine redūdātē reformidat: ſed q⁹ haberet tres ille filios, idcirco ſe ab hiſ nuptiis abhorrere reſpondit. Oppianicus, q⁹ pecuniā Saffiæ concupiuiſſet, domo ſibi querēdū remediū exiſtimauit ad eam moram, quæ nuptiis afferebatur. Nam cum haberet ex Nouia infan-

Afferre
Nouia infan-

tem filium: alter autem eius filius Pappia natus, Theani ^{Theanum} Apuli, quod abest a Larino decem & octo milia passuum, apud matrem educaretur: accersit subito sine causa puerum Theano: quod facere nisi ludis publicis, aut festis diebus antea non solebat. Mater nihil mali misera suspicans mittit. Ille se Tarentum proficisci cum simulasset, eo ipso die puer, cum hora vndecima in publico valens visus esset, ante noctem mortuus, & postridie, antequam luceret, combustus est. ^{quod est 7. diebus}

In causa) Oppianici Hæc parua sunt, cognoscite reliqua) Dociles & attentos auditores facit. Aliquādiu incolumem) i. citius in iudicium non vocatum. In matrimoniū ducere) Fœmina sola nubere dicitur, vir autem ducere in matrimonium, ducere in vxorem: habere vxorē, & habere in matrimonio. Terentius in Adelphis, Patrem ita obsecratum, ut liceat sibi hanc in vxorem ducere. Idem in eadem Comœdia, Quod fortunatum isti putant, vxorem nunquam habui. Cicerō pro P. Quintio, P. Quintij consobrinam habet in matrimonio Neuius, & ex ea liberos. Idē pro A. Cecinna, Is habuit in matrimonio Cesenniam, eodē e municipio, summo loco natā, & probatissimā fœminā. Hoc autē postremū dicendi genus Ciceroni magis familiare est. Cuius vitū A. Aurium occiderat) Is nō est A. Aurius vir fortis & experiens, & domi nobilis, quē proscribendū interficiendūq; Oppianicus curauit. A. em̄ Aurius Melinus Sallia maritus adolescens erat, ut ante dixit. eius autē cædem in trās cursu nominat, ut putent iudices multa Oppianici crimina ab eo prætermitti. Virum pro marito sepe hic Cicerō dicit, sepius apud Terentiū inuenire licet. Humanitatē) Ironia est. Magnopere cōtēdit) id est instāter & vrgēter petit. nā cōtēdere magis est q̄ petere. Haberet tres ille filios) vnū ex Magia nomine Oppianicū, cui⁹ in hac oratione Cicerō sepe meminit: alterū ex Pappia: tertium ex Nouia natū. Ab his nuptijs abhorre). i. nolle huic nubere. Domo) i. ex domo, ex familia, ex filiorū cede.

Nā quū haberet ex Nouia &c.) Hęc oratio perfecta nō est. id a Cicerōne aliquādo fieri, ut ex tēpore videatur oratio, alibi docuimus. Pappia nat⁹) Hęc Pappia Milonis propinqua erat: nā Milonē ex Pappia familia fuisse, & adoptatū a T. Annio auo materno, Asconius scribit. Natus Pappia) Dicitur etiā natus ex Pappia. Terentius in Adelphis, Ex me hic natus non est, sed ex fratre. Theani Apuli) Theanū Italiae oppidū est duplex. est enim Theanū Sidicinū cognomine Nola in Appia via positū: & Theanum Apulum, ut Plinius libro tertio, & Strabo libris. v. & vi. scribunt.

Ducere in
matrimo-
niū & vxorē.
Habere in
matrimo-
nio & vxorē.

Vir.

Natus Pappia & ex Pappia.
Theanū
Apulum.

F. SYLVIVS IN ORAT.

Decē & octo milia) Nomina mensurā significantia in accusatiōe potius q̄ in ablatiōe ponēda scribimus in Progymnasmatibus. Milia autem nō re & milia: miliaria ī numero plurali dicere solet Cicero, quēadmodū in numero singulari miliare aut miliariū, vt de claris oratorib. Videm⁹ itē paucis annis post exactos reges, quū plebs prope ripā Anienis, ad tertiū miliariū confēdisset. Libro Epist. ad Atticū. viii. Siquidē etiam vos duos tales ad quintū miliariū. Et lib. vj. Accepi tuas literas ad quintū miliare Lodiceæ.

Atq; hunc tantum moerorem matri prius hominū rumor, q̄ quisq; ex Oppianici familia nunciauit. Illa cum vno tempore audisset sibi non solum filium, sed etiā exequiarum munus ereptum, Latīnum confestim exanimata venit, & ibi de integro fumus iam sepulto filio fecit. Dies nondū decem intercesserāt, cum ille alter filius infans necatur. Itaq; nubit Oppianico continuo Saffia latantiam animo, & spe optima confirmata. nec mirum, quē se nō nuptialibus donis, sed filiorū funeribus delinitam videret. Itaq; quod ceteri propter liberos pecunię cupidiores solent esse, ille propter pecuniam liberos amittere iucundum esse duxit. Sentio iudices vos pro vestra humanitate his tantis sceleribus breuiter a me demonstratis, vehementer esse comotos. quo tandem igitur animo fuisse illos arbitramini, quibus his de rebus nō modo audiendū fuit, verū etiam iudicandū? Vos auditis de eo, in quē iudices non estis: de eo quē non videris: de eo, quē odisse iam non potestis: de eo, qui & naturæ & legibus satisfecit: quem leges exilio, natura morte multauit: auditis nō ab inimico, auditis sine testibus: auditis cū ea, quę copiosissime dici possunt, breuiter a me strictimq; dicuntur. Illi audiebant de eo, de quo iurati sententias ferre debebant: de eo, cuius præsentis nefarium & consceleratum vultum intuebantur: de eo, quem oderāt propter audaciam: de eo, quem omni supplicio dignū esse duce-

Naturę satisfecit.

bant: audiebāt ab accusatoribus, audiebant verba mul-
torū testiū, audiebant cū vnaquaq; de re a P. Cannutio
homīne eloquentissimo grauiter & diu diceretur. & est
quisq;, qui cum hæc cognouerit, suspicari possit Oppia-
nicum iudicio oppressum & circūuentum esse innocen-
tem. Acertatim iam reliqua Iudices dicā, vt ad ea quæ
propria huius causæ, & adiunctiora sunt, perueniam.

Hora vndecima) id est hora ante solē occidētē. De horarū obseruatione
alibi scribimus. Postridie), i. ea ipsa nocte, sed post mediā noctē. nam a
media nocte initium diei a Romanis solitū sumi, ex A. Gellio satis cognitū
est. A tēpore, veneni suspicionē auget. Anteq̃ luceret) mortuorū corpo-
ra noctu efferri solebāt, ideoq; tedē accēse p̃ferebātur. Cōbustus est) de ra-
tione cōburendi cadauera Plinius cap. 54. libri. 7. scribit. Ex Oppianici
familia) Hoc valet ad veneni dati probationē. Exequiarū munus) qđ
propinqui solent obire, vt authore Seruio in librū *Æn.* quartum, lauare
cadauera dabatur proximis. Vnde mater Euryali, Nec vulnēra laui Veste
tegens. Iam sepulto) id est cremato & condito. Sepelire enim, vt ait Plī-
nius cap. 54. lib. 7. est quoquo modo condere, humate vero humo tegere.

Diei initium
apud Ro-
manos.

De integro) id est reuoluendo, & vt vulgodicūt, reincipiēdo. Ille alter)
Nouia natus. Nuptialibus donis) quibus mariti sponsas donare solēt.

Sepelire &
humare.

De integro.

Iucundū) alij codices habēt iucundius, quæ lectio mihi videtur melior:
vt iucundius referatur ad cupidiōres. Sentio iudices) Quia iudices cō-
moueri videt audiendis Oppianici criminibus quæ exponat, multo ma-
gis cōmoueri debuisse tum iudices, quā a Cannutio Oppianicus accusa-
batur, ostēdit. Quod si ita est, nihil mirū est Oppianicū diffidētē causę suę
iudiciū pecunia tentasse. Pro vestra humanitate) Aliquādo spargendæ
sunt laudes iudiciū, vt magis fiant beneuoli, idq; breuiter faciēdū, ne qua
suspicio assentationis subrepat. In quē iudices nō estis &c.) Hęc eo per-
tinent, vt ostendat Cicero hos iudices minus cōmoueri debere, q̃ olim
cōmoti sunt si qui Oppianici causam cognoscebāt. In quem iudices nō
estis) Iudex in reum diei, nō in accusatorē, vt paulo post, A quibus, si qui
quererēt, sedissent ne iudices in C. Fabritiū, sedisse se dicerēt. Quē odif-
se iā nō potestis) q̃a mortu⁹ est. Mortuos odisse nō debem⁹. ijs ne maledi-
camus, Chilo Lacedæmoni⁹ authore Laertio suadet. Illiberale esse & cogi-
tationis auarę ac muliebris & vilis cadauer spoliare, hostēq; putare mor-
tui corpus, Plato scribit in lib. de Rep. 5, quū ipse aduersarius abierit, cū
quo pugnabat relicto. Ab accusatorib⁹) Cluentio & Cānutio. Acerua-
tim) i. breuiter & in summa. Adiunctiora) i. magis adiuncta & coherētia.

Iudex in
reum.

Mortuos
odisse &
spoliare.

Acerua-
tim.

¶ Vos quæso memoria teneatis, non mihi hoc esse pro-
 positum, vt accusem Oppianicum mortuum: sed cum
 hoc persuadere vobis velim, iudicium ab hoc non esse
 corruptum, hoc vti initio ac fundamento defensionis.
 Oppianicum hominem sceleratissimum & nocentissi-
 mum esse damnatum: qui vxori suæ Cluentiæ quæ a-
 mita huius Habiti fuit, cum ipse poculum dedisset, subi-
 to illa in media potione exclamauit, se maximo cum do-
 lore mori, nec diutius vixit, q̃ locuta est. nam ipso sermo-
 ne hoc & vociferatione mortua est. & ad hanc mor-
 tem tam repentinam, vocemq; morientis, omnia præ-
 terea, quæ solent esse indicia & vestigia veneni, in illius
 mortuæ corpore fuerunt. eodemq; veneno C. Oppiani-
 cum fratrem necauit: neque est hoc satis, tametsi in ipso
 fraterno parricidio nullum scelus prætermis-
 sum vide-
 tur: tamē vt ad hoc nefarium facinus accederet, aditum
 sibi alijs sceleribus ante munivit. Nam cum esset gra-
 uida Auria fratris vxor, & iam appropinquare partus
 videretur, mulierē veneno interfecit: vt vna illa, & quod
 erat ex fratre conceptum, necaretur. postea fratrem ag-
 gressus est, qui sero iam exhausto illo poculo mortis,
 cum de suo, & de vxoris interitu clamaret, testamen-
 tumq; mutare cuperet, in ipsa significatione huius volū-
 tatis est mortuus. ita mulierem, ne partu eius ab hæredi-
 tate fraterna excluderetur, necauit: fratris autem liberos
 prius vita priuauit, q̃ illi hanc ab natura propriam lucē
 accipere potuerūt: vt omēs intelligerēt nihil ei clausum,
 nihil sanctum esse posse, cuius ab audacia fratris liberos
 ne materni quidē corporis custodia tegere potuisset. Me-
 moria teneo Milesiā quandā mulierē, cum essem in Asia,

f. 10. 2. 1. 1.
 p. 10. 2. 1. 1.

Memoria
 teneo.

Quæ amita) Amita soror pr̄is est. Inde amitini qui ex fratre & sorore nati sunt. Nec diuti⁹ vixit q̄ locuta est). i. loquendo mortua est.

Quæ solēt esse indicia) Si tumore aut liuore decoloratū corp⁹ mortui est, significat eū veneno necatū, vt est in libro Rhetoricorum ad Herēniū secūdo, Liuores & tumores veneficij & crudelitatis signa eē cōmunia, Quintilian⁹ lib. 5. scribit. Fraterno parricidio) Parricidā ap-

pellauerūt veteres eū qui hominē aliquē occidisset, qui scilicet patrē, fratris filiorum. i. secū pari iure vtentē cecidisset, quod inter ciues esse debeat æqualitas: itēq; inter ciues & pegrinos. Inde ab hostiēdo. i. ab æquādo p-

egros apud Romanos veteres appellatos fuisse hostes Sex. Pōpēi⁹ scribit. Inueterauit postea, vt qui filiū vel patrē, vel fratrē, vel sororē occidisset, is parricida appellaret. Itaq; cū adiūcto parricida appellari cœpit. T. Liuius lib. 40. In ea cœna dicit venenū datū: poculo epoto extēplo sensit, & mox coortis dolorib⁹, relicto cōuiuiū, quū in cubiculū recepisset sese, crudelitātē patris cōquerēs, parricidiū fratris, ac Didē scel⁹ inculans, torquebat. Idē lib. 3. Orabat ne quod scelus Ap. Claudij esset, sibi attribuerēt, nō se vt parricidā liberū auersarent. Il-

lud tamen fit vt vocabulis etiā specialibus appellentur qui propinquū necauerint. Cicero ad Quīntū fratrē, Altera est de Blādenio Zeuxide, quē scribis certissimū matricidā tibi a me intīme cōmēdari. Idē

p domo sua, Quid de me qđ tulisse dicis parricida, fratricida, sorori-

cida, nōne extra ordinē tulisti? Aditū sibi alijs) Tā nefariū em̄ scel⁹ primū admittēre ausus nō fuisset, nisi pri⁹ alia cōmisisset. Nemo em̄ sit repēte mal⁹. Ideoq; alia scelera admisisset, cōmētus sit, ab eo ad-

missum esse id de quo cōtrouersia est, magis est credibile. Vna). i. si mul. Ne partu ei⁹ si qs ex ea fili⁹ nasceret. Fratr̄is aut̄ liberos) Li-

beros p vnico filio vnica ve filia dici, A. Gelli⁹ lib. 2. scribit. Nihil sanctū). i. ab eius iniuriā tutū. Metianus em̄ iuriscōsultus lib. Digesto

rū primo, de rerū diuisione, sanctū id esse dicit, quod ab iniuriā hoīm defensū atq; munitū est. Memoria teneo) Triphoni⁹ Iurisc. lib. Dige-

storū. 48. hoc Ciceronis exēplū p re iudicata de lege aduocat. Mēoria teneo) Oratoris est amplificare q̄ causę suę vtilia sunt. Amplifica-

tiōne ex cōparatiōe aliquī fieri Quintilianus lib. 8. scribit. in qua nō nūq̄ pposito simili exēplo efficiendū est, vt sit mai⁹ id qđ a nobis am-

plificadū est. vt Cicero pro Cluētio, quū exposuisset Miletiā quandā a secundis heredib⁹ pro abortu pecuniā accepisse, Quāto est, inq̄t, Op-

pianicus in eadē iniuriā maiore supplicio dign⁹? Siqđ illa quū suo corp̄i vim attulisset, se ipsa cruciavit. Hic aut̄ idē illd̄ effecit p alieni

corporis vim atq; cruciatū. Quū esset in Asia) Cicero quū iā biēnium in causis versat⁹ esset, eū hortati sunt amici & medicī vt causas age-

re desisteret, qā i eo sūma erat gracilitas & ifirmitas corp̄is: pcerum & tenue collū, qui habitus & quæ figura nō pcul abesse putatur a vitæ

Amita

Veneni in dicia.

Parricida fratris filiorum.

Matricida

Fratricida.

Sororicida.

Cicero qā venit in Asiam.

F. SYLVIVS IN ORAT.CIC

periculo si accedit labor & laterum magna cōtētio. A sperata dicēdi gloria Cicero discedendum non putauit: sed quum censeret remissione & moderatione vocis, & commutato genere dicendi se & periculū vitare posse, & tēperatius dicere, vt consuetudinē dicendi mutaret in Asiam profectus est vt idē scribit de Claris Oratoribus.

q̄ ab hæredibus secundis accepta pecuniā partum sibi
 ipsa medicamentis abegisset, rei capitalis esse damnatā.
 neq; iniuriā: quæ spem parentis, memoriā nominis, subsi-
 dium generis, hæredē familiæ, designatū Reip. ciuē sus-
 tulisset. Quāto est Oppianicus in eadē iniuriā maiore
 supplicio dignus: siquidē illa cum suo corpori vim attu-
 lisset, se ipsa cruciauit: hic autē idē illud effecit per alie-
 ni corporis mortē atq; cruciatum. Cæteri non videntur
 in singulis hominibus multa parricidia suscipere posse:
 Oppianicus inuentus est, qui in vno corpore, plures ne-
 caret. Itaq; cum hanc eius consuetudinē audaciāq; co-
 gnosceret auunculus illius adolescentis Oppianici, Cu-
 Magius: isq; graui morbo affectus esset, & hæredem il-
 lum sororis suæ filiū faceret: amicis adhibitis, præsen-
 te matre sua Dinea, vxorem suam interrogauit, esset ne
 prægnans: quæ cum se esse respondisset, ab ea petiuit, vt
 se mortuo apud Dineam, quæ tū ei mulieri socrus erat,
 quoad pareret, habitaret: diligentiamq; adhiberet, vt id
 quod cōceperat, seruaret, vt saluum parere posset, itaque
 ei testamento legat grandem pecuniā a filio, si qui na-
 tus esset: ab secundo hærede, nihil legat. Quid de Op-
 pianico suspicatus sit, videtis: quid iudicari, obscurum
 non est. nam: cum eius filiū faceret hæredem, eum tu-
 torem liberis non adscripsit. Quid Oppianicus fecerit
 cognoscite, vt illum Magiū intelligatis longe animo
 prospexisse morientē. Quæ pecuniā mulieri legata erat

a filio, siquē natus esset, eam presentem Oppianicus nō debitam mulieri, soluit: si hęc solutio legatorum, & non merces abortionis appellanda est.

Abortio.

Rei capitalis esse dānatam) Si mulierē viscerib⁹ suis vim intulisse, quo partū abigeret, cōstitit, eā in exiliū Pręses prouincię exiget. vt ait Vlpia. ad legē Cornel. de sicariis lib. Digest. xlviii. Ab heredib⁹ secūdis) Secūdis hęres dicitur. vt ait Boetius lib. Comment. in Topi. Secundus Cic. ij. qui hęredi instituto substituitur, veluti si quis filiū instituat hęres. hęredē, scribatq; si is filius intra pubertatē decesserit, nepotē vel quē libet aliū hęredē esse oportere. Abegisset). i. eiecisset. Vtrūq; em̄ verbum in hac re pprie dicitur. Spem parētis &c.) Hęc Cicero dicit, vt Abigere & crimē exaggeret. Per alieni corporis mortē atq; cruciatū) Quintilianus legit p alieni corporis vim atq; cruciatum. Quē lectio magis placet, ne sit ordo rerū puerfus. Suscipere). i. cōmittere, vt suscipere facinus, postea Cicero dicit. de cuius verbi vsu alibi scribim⁹. Sororis suę filiū). i. Oppianicū, Oppianici & Magię filiū. Faceret) Impfectum tēpus significat. Oppianicū enim sororis filiū hęredē faciebat, sed priusq; pficeret, venit ei in mentē, vt vxorē interrogaret, esset ne pręgnans. Presente matre) Nō, quod vulgo dicūt, in pręsentia matris. vt absente matre, nō in absentia matris dici solet. Esset ne pręgnans) Authore Sex. Pōpeio, Grauida est q̄ iā grauā cōceptu: Pręgnans velut occupata in generādo quod cōceperit: Inciēs ppinqua. Pręgnans, partui, quod incitat⁹ sit foetus eius. Donatus in Hecyrā Terētii pręgnantē quasi ante natū, vel ante genitricē appellatā dicit. Hoc autē loco pręgnās dicitur quę recēs se sentit cōcepisse, cui⁹ vĕter intumescente nodū cernit. vt ante, grauidā Auriā dixit, cui⁹ iā appropinquare partus videretur. Legat grandē pecuniā a filio). i. si filius ex ea nascatur, qui hęres testamēto instituit. Grādē pecuniā) Grādis quē multis de reb⁹ dicat, sēpius tñ ad etatē & ad pecuniā refertur, vt ante dixit grādē & nubile filiā. A filio, si q nat⁹ esset) Nā si nata esset filia, ea lege Voconia hęres nō esset. De qua lege scribimus in cōmen. in Cic. de senectute. Quum eius filiū faceret hęredem) vt ante dixit, hęredē illum sororis suę filiū faceret. Vel hęredē secūdū hic intellige. Lōge animo pspexisse morientē) Animus appropinquāte morte multo est diuinior. nā & id ipsum vidēt qui sunt morbo graui & mortifero affecti, instare mortē. Itaq; his occurrūt plerūq; imagines mortuorū, tūq; vel maxime laudi studēt: eosq; qui secus q̄ decuit vixerunt, peccatorū suorū tum maxime pœnitet. Diuinare autē moriētes etiā illo exēplo cōfirmat Possidonius, quo assert Rhodiū quēdam morientem sex æquales nominasse, & dixisse, qui primus eorū,

Grauida.
Pręgnans.
Inciens.

Grandis
pecuniā.

Animus
morientis
diuinior.

qui secundus, qui deinceps moriturus esset, Author est Cic. in lib. de Diuinis. Quo eodē in libro authore quā Calanū Indū ad mortē proficiscentem Rex Alexander rogaret, si quid vellet, vt diceret, Optime, inquit, propediē te videbo. Quod ita cōtigit. nā Babylonīe paucis post diebus Alexander est mortuus. Eodem authore in lib. Tusculanarum quēstionū primo, Theramenes Criticę qui ei venenū prębuerat, vere mortē esse eam auguratus, quę breuī consecuta est. Apud

Aborsus, Homerū & Virgiliū q̄ sepe id fiat, vt moriētes inimicis suis mortē vobortus, & re denūciēt, nihil attinet dicere. Nō debitā, Nōdū enim pepererat, abortio. Abortionis) Aborsus & abortus ita distinguntur a No. Marcello, vt sit aborsus qui est in primis mētib, quū cōceptui exordiū factum est. Abortus prope tēpus pariēdi. tūc em̄ moritur quod nascit̄. Abortiū grauidę mulieris dici quod. nō sit tēpestiue ortū Sex. Pōpei⁹ scribit.

Abortū mulieris male
est

Quo illa precio accepto, multisq; pręterea muneribus, quę tum ex tabulis Oppianici recitabantur, spem illam, quā in aluo cōmendatā a viro cōtinebat, victa auaritia sceleri Oppianici vēdidit. Nihil posse iam ad hanc improbitatē addi videtur. attendite exitum: quę mulier obtestatione viri decem illis mēsibus ne domū quidem vllā, nisi socrus suę nosse debuit, hęc quinto mēse post viri mortem, ipsi Oppianico nupsit. quę nuptię nō diuturnę fuerunt. erāt enim non matrimonii dignitate, sed sceleris societate cōiunctę. Quid illa cædes Asiniū Larinatis, adolescentis pecuniosi, q̄ clara, cum recens fuit, q̄ omniū sermone celebrata? Fuit t̄ Aiulius quidā Larinas perdita nequitia, & summa egestate, arte quadā pręditus ad libidines adolescentulorū excitandas accommodata: qui vt se blāditiis & assentationibus in Asiniū consuetudinē penitus immerfit, Oppianicus continuo sperare cœpit hoc se Aiulio, tanq̄ aliqua machina admota, capere Asiniū adolescentiam, & fortunas eius patrias expugnare posse. Ratio excogitata Larini est, res translata Romā. iniri enim id cōsiliū facilius in solitudine, perfici

Cicero

delecta
mulata

Immerfit
se in con-
suetudinē

cere rem eiusmodi commodius in turba posse arbitrati sunt. Afinius cū Aiulio Romam est profectus. hos vestigiis Oppianicus cōsecutus est. Iam vt Romæ vixerint, quibus conuiuiis, quibus flagitiis, quantis & q̄ profusis sumptibus, nō modo conscio, sed etiā cōiua & adiutore Oppianico, lōgū est mihi dicere, p̄sertim ad alia p̄perati. Exitū huius assimulatæ familiaritatis cognoscite.

Tū) quū Oppianici causa agerē. Ex tabulis Oppianici) quas Oppianicus fecerat. quū ea mūera emeret, nec, vt cōiicio, solueret. Nihil posse iā) Amplificat Cicero scel⁹, q̄ hęc Magij vxor Oppianico nupserit mēse quinto post mariti mortē. Obtestatiōe). i. obsecratione.

Decē illis mētib⁹) Author est Aristoteles libro de Natura aialiu. 7. quū vnū p̄di tēp⁹ natura cōstitutū sit ceteris animātib⁹, hominivni multiplex datū. nā septimo mēse, & octauo, & nono mulier parere potest, & qd̄ sēpissime fit, decimo: nōnullę etiā vndecimū t̄gūt. Ea de re A. quoq; Gelli⁹ scripsit. Vt hacetate p̄suasū fere oib⁹ est partū edi mēse nono, ita veteres mēse decimo parere mulierē putabāt. Apud poetas id tā sēpe licet inuenire, vt vix aliud iuenias sēpi⁹. Ouid. i. lib. Fastorū primo, causas cur Romul⁹ annū decē mēsiū cōstituerit, hęc quoq; causam scribit, Quod satis est ytero matris dū p̄deat infans, Hoc anno statuit t̄pis esse satis. Quinto mēse post viri mortē) Mos erat Romanorū, vt mortuos maritos vxores omni auro purpuraq; posita annū lugerēt, eūq; annū viduę manerēt. Quū ann⁹ decē mēsiū erat, decē mēses lugebat. Ouidi⁹ libro Fastorū primo, de āno decē mēsiū a Romulo cōstituto scribēs, Per totidē mēses, inq̄, a funere cōiugis vxor Sustinet i vidua tristia signa domo. Post ānū licebat ijs iterū nubere. Quę vno aut cōtēte erant matrimonio, corona pudicitie honorabāt, vt est apd̄ Valeriū Maximū lib. 2. titulo de Institutis antiq̄s. Celebrata). i. diuulgata. Sūma egestate) Egestas fere i mala rediit, q̄ scilicet ad maleficiū hoīem ipellit. Facit Virg. in lib. Aeneid. 6. vt i vestibulo iferorū sedeas turpis egestas. Arte quadā p̄dit⁹ &c.) id est adolescētulis scorta subministrās. Immersit se). i. penit⁹ deuenit, & tāq; se abdidit in cōsuetudinē. i. familiarissimus ei fact⁹ est amicus. Tāq; machina admota) Sūpta similitudo ex vrbiū obsidiōe, q̄ admotis machinis expugnāt & capiunt. Et q̄ in his machinis vis maxima est, oēs machinas adhibere Cicero dicit in lib. Epistolarū ad Brutū, p̄ eo qd̄ est oēs vires adhibere. Ad reliquos, inq̄, hic quoq; labor mihi accessit, vt oēs adhibeā machinas ad tenēdū adolescētē, ne famā subeā temeritatis. Fortunas patrias). i. patrimoniu. In solitudine). i.

Partus hominis fit mēse decimo.

Ann⁹ decē mensium

Lugendi mos & tēpus.

Egestas.

Immersit se in cōsuetudinem. Machinas omnes adhibere.

in vrbe min⁹ frequēti. In turba).i. vrbe frequētiore, vbi q̄ admittūt
 scelera sūt obscuriora, p̄pterea q̄ min⁹ multis noti sūt, ea q̄ admittū
 tūt. Vestigijs cōsecut⁹ est).i. illico post secut⁹ est: isq; eos tā mature se-
 cut⁹ est, vt eoz vestigia nōdū turbata fuerit. Iā vt Romę vixerint)
 Quę i re tali fieri solēt, Cicero breuiter enūerat, vt qđ narrat credibi-
 le sit. ea aut se dicē p̄termittere, vt breuīs narratio sit: ea em̄ dicere
 ad rē p̄fētē nō multū attinet. Adiutore) Perpetuū nō est qđ Donat⁹
 scribit i Phormionē Terēti, adiutores i re bona, ipulsores i mala di-
 ci. Adiutorē in re mala sępius, q̄ i bona ipulsores iuenire licet. Affi-
 mulat⁹).i. bene & callide simulat⁹. nā particula ad vi habet augēdi.

Cū esset adolescens apud mulierculā quandā, atq; ibi
 pernoctaret, & ibi diē posterū cōmoraretur, Aiulius, vt
 erat cōstitutū, simulat se ægrotare, & testamentū facere
 velle: Oppianicus obsignatores ad eū, qui neq; Asiniū,
 neq; Aiuliū nossent, adducit, & illū Asiniū appellat. ipse
 testamēto Asiniū noīe obsignato, discedit. Aiulius illico
 cōualescit. Asinius autē breuī illo tēpore, quasi in horto
 Arenarię. los irret, in arenarias quasdā extra portā Esquilinā perdu-
 ctus, occiditur. q̄ cū vnū iā & alterū diē desideraret, neq;
 in his locis, vbi ex cōsuetudine q̄rebarur, inueniretur, &
 Oppianicus i foro Larinatiū dictitaret, nuper se & suos
 amicos testamētū eius obsignasse: liberti Asiniū, & non
 nulli amici, q̄ eo diē, quo postremū Asinius visus erat,
 Aiuliū cū eo fuisse, & a multis visū esse constabat, in eū
 inuadūt, & hominē ante pedes Q. Maniliū, qui tum erat
 Triūuir, cōstituūt. atq; ille cōtinuo nullo teste, nullo in-
 dice, recētis maleficiū consciētia perterritus, oīa vt a me
 paulo ante dicta sunt, exponit: Asiniūq; ab se, cōsilio Op-
 pianici interfectū fatetur. Extrahitur domo latitās Op-
 pianic⁹ a Manilio, index Aiulius ex altera parte corā te-
 netur. Hic iā qđ reliqua q̄ricis: Maniliū pleriq; noratis.
 nō ille honorē a pueritiā, nō studia virtutis, nō villū exi-
 stimationis bonę fructum vnq̄ cogitarat: sed ex petulanti

Hic p̄primū huc G.
 Conydenit

atq; improbo scurra, i discordiis ciuitatis ad eā colūnā,
ad quā multorū sepe cōuiciis pduct⁹ erat, tū suffragiis
populi puenerat. Itaq; rē cū Oppianico trāsigit: pecuniā
ab eo accipit: causā & susceptā & manifestā reliq;. Ac tū
in Oppianici causa, crimē hoc Asinianū cū testib⁹ mul-
tis, tū vero indicio Aiuliū pbabatur. in quo inter allega-
tos, Oppianici nomē primū esse constabat, eius quē vos
miserū atq; innocētē falso iudicio circūuētū esse dicitis.

Apd mulierculā quādā) quā ei Aiuli⁹ cōparauerat. Pernoctaret), i.
noctē cubaret. Oblignatores. i. testes, q; testamētū obli-gnarēt. Nā vt
est in Instit. Iustin. In testamēto faciēdo adhibebant^r edicto Prætoris
septē testes puberes, ciues Rom. q; testamētū obli-gnarēt. Eos & signa-
re & nomē suū ascribere oportere, Vlpia. dicit li. Digest. xxviii. de te-
stamētis. Illū Asiniū) Quū esset Aiuli⁹, eū tñ Asiniū Oppianic⁹ ap-
pellabat. Breui illo tpe), i. illico post. Quasi hortulos) Nā simulabat
Aiuli⁹ eū se i hortulos ducere. Sūt eū hortuli amœnitatū & volupta-
tū. In arenarias) in arenæ fodinas. Postremū), i. postremo. In eū in-
uadūt) Aiuliū cōphēdūt. Qui tū erat Triūuir.) Romæ erāt Triūuiri
capitales, q; carceris custodiā haberēt, vt quū animaduerti oporteret,
interuētū eorū fieret, vt ait Pōp. Iurisc. lib. Digest. j. tit. de origine iur.

Testamēti
testes.

Hortuli.
Arenariae.
Triūuiri
capitales.

Extrahit domo) Larinū iā redierat Oppianic⁹, sed Maniliū mādato
Romā reduc⁹ est. Nō ille honorē a puerit⁹ Aliarū causarū iudices vi-
tuperare, nisi culpa i iis manifesta sit, Quintil. li. v. negat eē vtile. Vn⁹
eū q; q; iudicū vult firmā esse alteri⁹ sniam, & ipe sniam latur⁹ nō li-
beter facit exēplū, qd i se fortasse recidat. Hui⁹ igit Q. Maniliū culpā
manifestā Cicero ostēdit, vt paulo post Stalenī, Bulbi, Guttē, aliorūq;
q; ab Oppianico iudices corrupti sūt. In discordiis ciuit.) q; fuerunt
inter Syllā & Mariū, Cinā & Carbonē, Lepidū & Catulū. Ad eā col.)
Colūnā Meniā Cicero appellat in Diuinatiōe. Meni⁹ authore Asco-
nio quū domū suā vēderet Catoni & Flacco censorib⁹, vt ibi basilica
ædificaret, excepit sibi ius vni⁹ colūnæ, sup quā testū piiceret epulā
tibus tabulis, vñ ipe & posteri eius spectare mun⁹ gladiatorū possēt,
qd etiā tū in foro dabatur. Ex illo colūna Menia vocitata est, apud
quā fures & serui nequā apd Triūuiros capitales puniri solebāt. Per-
ductus erat) Hic significat Cic. improbos hoies nulla quæstione cōsti-
tuta, nulla diei dictiōe, nulla citatiōe ad Triūuiros ad colūnā Meniā
adduci solitos: vt ante dixit, In eū inuadūt, & hoīem ante pedes Q.
Maniliū cōstituūt. Rē trāsigit) cōuenit & paciscit cū Manilio. Trāsigere
aut & paciscisci distinguit Vlpia. libro Digest. secūdo, tit. de Trans-
actionib⁹. Qui trāsigit, inqt, quasi de re dubia, & lite incerta, neq; fini

Columna
Menia.
Menius.

Triūuiri
lis colūna.
Furū poe-
na & seruo
rū nequā.
Trāsigere
& Pacisci.

Crimen tā trāfigit. Qui vero pacificū, donatiōis causa rē certā & indubitātā
Asinianū. liberalitate remittit. Crimē Asinianū).i.in Asiniū admissum. **Al-**
legatus legatos).i.adhibitos ad necādū Asinū. vt Terētius in Andria, Hoc
modo te obsecro, vt ne credas a me allegatū hunc senē. Allegatū, in-
quit, Donat⁹. i. adhibītū. Putabat em̄ Simo a Pāphilo Critonē adhi-
bitū esse, q Glyceriū ciuē Atticā esse diceret, ad impediēdas nuptias.

Circumfo- Quid: auīam tuā Oppianice Dineam, cui tu es heres,
raneus. pater tuus nō manifesto necauit? Ad quā cū adduxisset
medicū illū suū iā cognitū, & sepe victorem, per quē in-
terfecerat plurimos, mulier exclamat, se ab eo nullo mo-
do velle curari, quo curante suos omnes perdidisset. Tū
repente Anconitanū quēdam L. Clodiū pharmacopolā
circūforaneū, qui casu tū Larinū venisset, aggreditur, &
cū eo H.S. quadringētis, id quod ipsius tabulis tum est
demōstratū, trāfigit. L. Clodius, qui properaret, cui fora
multa restarent, simul atq; introductus est, rem conficit.
Punctum prima potione mulierē sustulit. neq; postea Larini pun-
temporis. ctum est tēporis cōmoratus. Eadē hac Dinea testamētū
faciēte, cū tabulas prēdisset Oppianicus, qui gener eius
fuiſſet, digito legata deleuit, & cū id multis locis feciſ-
set, post mortē eius (ne lituris coargui posset) testamen-
tum in alias tabulas transcriptū signis adulterinis obſi-
gnauit. Multa prætereo consulto. etenim vereor, ne hæc
ipsa nimīū multa esse videātur: vos tamē eū similem sui
fuisse in ceteris vitę suę partib⁹ existimare debetis. Illū
tabulas publicas Larini censorias corrupisse Decurio-
constrahere nes vniuersū iudicauerūt: cū illo iā nemo rationē, nemo rē
et et in hono- vllā cōtrahebat: nemo illū ex tā multis cognatis & affi-
nibus tutorē vnq; liberis suis scripsit: nemo illum aditu,
nemo cōgressionē, nemo sermone, nemo cōuiuio dignū
Abhorre- iudicabat: omnes aspernabātur, oēs abhorrebant, oēs vt
bant. aliquā immanē ac perniciosam bestiā, pestēq; fugiebāt.

Auíam tuá Oppíanice) Apostrophé est. auertit enim sermonē a iudicibus ad Oppianici filiū. Hęc auersio, si rata est, Iudices fatigatos reficit. Victore). i. voti cōpotē, i. q. sepe necauit, quos voluit. Curari). i. medicari, & vt vulgo dicūt, medicinari. Inde curatio pro medicamēto. vt in primo de Officiis, Grauioribus aut morbis ancipites adhibēt curationes. Alioqui curare est sanare: qua in re p̄sepe dicitur.

Curare.

Suos oēs) vt Numeriū Auriū, Cn. Magiū, & Magiā. Anconitanū) Anconitanus gētile nomen est ab Ancone vrbe Italię. Pharmacopolā). i. pharmacorū & inedicamētorū vēditore. Circūforaneū). i. fora multa multorū oppidorū circūeuntē, vt pharmaca sua vēderet, quod solēt facere q. merces malas habent. Nā, vt ait Plautus, p̄ba merx facile emptorē inuenit, etiam si in abstruso sita est. Ipsius tabulis) quas ipse Oppianicus cōfecit apud argētarios. Tum). i. quū Oppianici causa a Cluētio ageretur. Trāfigit) Hic p̄ eo quod est pacificū, dicit. Pūctū tēporis). i. breuissimo tēpore. vt p̄ P. Sestio. Illo, inquā, ip̄o die, die dico: immo hora, atq. etiā pūcto tēporis eodē, mihi rei q. publicę p̄ncipes, Gabinio & Pisoni puincia rogata est. Idē actione in Verrem tertia, Fatebor etiā illud inuitus, me prorsus, quū iste pūctū tēporis nullū vacuū peccato p̄terire passus sit, oīa q. ab isto cōmissa sunt, non potuisse cognoscere. Hęc vox Ciceroni frequēs est. Quod appellat pūctum tēporis, id Phisici instās vulgo appellāt. Pūctū est tēporis) Nomina em̄ tēpus significātia in accusatiuo poni solēt. Prēdisset). i. accepisset. Qui gener ei⁹ fuisset) Ei em̄ Magia Dineę filia nupserat.

Circūforaneus.

Pūctum temporis.

Digito legata deleuit) vt ad eius filiū hereditas amplior pueniret. Significare videtur in tabulis cęratis id testamentū scriptū. Lituris). i. deletionib⁹, & vt vulgo dicūt, rasuris. A linēdo liturę appellatę sunt. Cicero p̄ Archia poeta, Metellus homo sanctissimus modestissimusq. oīm tāta diligētia fuit, vt ad Lētulū Prerorē & ad iudices venerit, & vnius noīs litura se cōmotū esse dixerit. His igit̄ tabulis nullā liturā in nomē A. Licinii videtis. Idē actione in Verrē quarta, Quū hęc maxie cognoscerem⁹, & iā in manib⁹ tabulas haberem⁹, repente aspiciam⁹ lituras eiusmodi, quasi qdā vulnera tabularū recētia. Coargueretur). i. improbaretur & rep̄hendere. Trāscriptū obsignauit). i. trāscripsit & obsignauit. Trāscribere i aliud exēplū scribere est, quod vulgo dicūt copiare. Trāscribere sceptrā colonis p̄ tradere, Virgil. in lib. Aen. vij. dixit. Signis adulterinis). i. falsis, & aliorū q. testiū adhibitorū annulis factis. Multa p̄tereo) Ad augēdā rē quā tractat & ad cōciliandā attētionē Cicero in hac orōne sepe dicit multa se p̄tere mittere, vt breuitati studere videatur. Similē sui fuisse). i. a suo more nō discessisse. Illū tabulas publicas) In tabulas publicas referebāt Cēsores, q. in Cēsura fecissent, exq. tabulę in eade Nympharū asseruabātur, improbi hoīes a Cēsorib⁹ notabātur, ideoq. scelera sua in ta-

Litura.

Transcribere. Adulterina signa.

Similis sui. Cēsorum tabulę.

Decurio-
nes.
Cōgressus
& cōgres-
sio.

bulas publicas nolatim referri ægre ferebāt. Quocirca P. Clodius, vt est in orōne p Milone ædē Nympharū incēdit, vt memoriā publicā recēssionis tabulis publicis impūā extigueret. Eādē ob rē Oppianic⁹ Cēforias tabulas publicas Larini corrupit. Illū tabulas Quintil. lib. ix. dicit esse *πολυπύλωτοι* quod *μεταβολῶν* Cæcili⁹ dicit: durat autē eousq; pestēq; fugiebāt. ibi em cōiūcta rerū diuersitas est. Decuriones. i. Larini Senatores. Municipiorū em Senatores appellant Decuriones. Nemo rem vllā contrahebat). i. nemo de re vlla contractum faciebat. Cōgressione). i. congressu. Congressus autē q̄ congressio vñ tator est. Abhorrebant) id est veluti horridā rem detestabantur.

⁹ pueri
c. ubi s. s.

Martiales.

Hunc tamen hominē tam audacē, tā nefariū, tā nocentem, nunq̄ accusasset Habitus Iudices, si id prætermittere saluo capite suo potuisset. Erat huic inimic⁹ Oppianicus: erat, sed tamē erat vitricus: crudelis & huic infesta mater, attamen mater, postremo nihil tā remotū ab accusatōne, q̄ Cluentius, & natura, & volūtate, & instituta ratione vitæ. Sed cū esset hęc illi pposita cōditio, vt aut iuste pieq; accusaret, aut acerbe indigneq; moreret: accusare quoquo modo posset, q̄ illo modo emori, maluit. Atq; vt hęc ita esse perspicere possitis, exponā vobis Oppianici facinus manifesto compertū atq; deprehensum: ex quo simul vtrunq; & huic accusare, & illū condēnari necesse fuisse intelligeris. Martiales quidā Larini appellabantur ministri publici Martis, atq; ei deo veterib⁹ institutis religionibusq; Larinatū consecrati. quorū cū satis magnus numerus esset, cumq; item vt in Sicilia permulti Venerei sunt, sic illi Larini in Martis familia numerētur, repente Oppianicus eos omnes liberos esse, ciuesq; Ro. cœpit defendere. Grauius id Decuriones Larinatium, cūctiq; municipes tulerunt. itaque ab Habito petiuerūt, vt eā causam susciperet, publice q; defenderet.

Nunq̄ accusasset Habitus) Animū Cluentii ab accusatōne vitrici: mouet, eūq; necessitate coactū fuisse ostēdit. Erat huic inimic⁹ Opp.)

Id Cicero tãq̃ aduersari⁹ pponit, vt accusandi volũtas ostēdat. Erat, inq̃t Cicero, sed tñ erat vitric⁹. Per hoc animũ Cluētij ab accusatiōe remouet. Crudelis & huic infesta mater) Est itidē velut aduersarij obiectio. Attamē mater) Obiectiōis solutio est. Tã remotũ). i. tam abhorrēs. Natura) Cluētij natura ab accusatione abhorrebat, q̃ benignus & hñanus esset. Volũtate) Nā inuit⁹ & coact⁹ accusauit. Instituta ratiōe vitē) Id gen⁹ vitē sibi Cluētij cōstituit, q̃ a causis agendis alienũ esset. Quoquo, modo) etiã cōtra naturã, cōtra volũtatē, cōtra institutã vitē ratiōnē. Hęc ita esse). i. accusare quoquo modo posset, q̃ illo modo emori maluisset. Oppianici facinus). i. venenum ab Oppianico datũ, quo Cluētij necaret. Martiales quiddã) Ostēdit vnde ortũ sit Oppianico Cluētij odiũ, cur eũ necare veneno conat⁹ fuerit. Qua in re, vt ī ceteris optimũ fuit Cicetonis cōsiliũ & iudiciũ. Nā si Cluētij Oppianic⁹ necare veneno voluit, inter eos simulas fuerit necesse est. Simultatis autē causam añ veneni dephēsiōnē apte Cicero ondit. Vt in Sicilia p̃multi Venerēi sunt) Eryx ab Eryce Veneris & Brute filio dict⁹ mōs est Sicilię, oĩm q̃ in ea insula sunt maximus, p̃ter Aetnã. Imminet autē mari ex ea parte, q̃ ad Italiã spectat, mediusq̃ attollit̃er Drepanũ & Panormũ, Drepano tñ magis cōiũct⁹. In ei⁹ vertice tēplũ fuit Veneris Erycing, qd̃ sine cōtrouersia oĩm tēplorũ opulētissimũ atq̃ ornatissimũ creditũ est. Author est Polybi⁹ libro. 2. de primo bello Punico. Strabo lib. 4. de hoc tēplo ad hęc scribit sentētiã, In Eryce Veneris tēplũ positũ est, qd̃ singulari veneratiōe colit̃; antiq̃t⁹ mulierũ frequētia refertũ, illi⁹ ministerio dicatarũ, q̃s & e Sicilia & ex nationib⁹ exteris multas vocauerāt. Venerēi autē sũt illi Veneris ministri; q̃ autē ex his a Venerese liberauerũt, hi Veneris liberti sũt. Et quēadmodũ Q. Cēcili⁹ Quēstor Verris, authore Ciceroē ī Diuinatiōe, Agonidē libertã Veneris ipsi Veneri ī seruitutē iuste adiudicãdo magnã ex bonorũ ipsi⁹ vēditiōe redegit pecuniã, ita spabat Oppianic⁹ magnã se ab ijs Martialib⁹ cōsecuturũ pecuniã, si eos liberasset. Eorũ em̃, vt Venereorũ, magn⁹ erat nũer⁹. Quis hi Veneris ministri mulieres, sint, Venerios tñ gñe virili⁹ Cicero solet appellare. In Martis familia) Familiã Martis dicit p̃coetu Martialĩũ: vt Platōis & philosophorũ familię dñr p̃sectatorib⁹. vt apd̃ Ciceronē lib. de Legibus priō, Valdea Xenocrate & Aristotele, & ab illa Platōis familia disciparet. Libro tertio, Ab hac familia magis ista manant Platōe p̃cipue &c. Libro de Finib⁹ bonorũ & malorũ q̃rto, Aristoteles, Xenocrates tota illa familia nō dabit. Libro Tusculanarũ q̃st. 1. Licet cōcurrāt plebei oēs philosophi (Sic em̃ ij q̃ a Platōe & Socrate & ab ea familia dissidēt, appelladi vidēt̃) nō mō nihil vnq̃ tã elegāter explicabũt, sed ne hoc qdē ip̃m, q̃ subtiliter cōclusũ sit, itelligēt. Inde licet itelligere diui Frāscisci, diui Dominici, aliorũq̃ familias meli⁹ q̃ ordines dici.

Venerēi
Sicilia.
Eryx mōs
Ven⁹ Ery
cina.

Veneris, li
berti.

Familiã
Martis.

Dei je Mon
Luman

Fratres ge
mini.

Uea fert
opini d. e. u.

Habitus cum se ab omni eiusmodi negotio remouisset, tamen pro loco, pro antiquitate generis sui, pro eo quod se non solum suis commodis, sed etiam suorum municipum, ceterorumque necessariorum natum esse arbitrabatur, tantae voluntati uniuersorum Larinatium deesse noluit. Suscepta causa, Romamque delata, magnae quotidie contentiones inter Habitu & Oppianicu ex utriusque studio defensionis excitabantur. Erat ipse immani acerbaque natura Oppianicus: incēdebat eius amicitiam infesta atque inimica filio mater Habiti. magni autē illi sua interesse arbitrabantur, hunc a causa Martialium dimouere. Suberat etiam alia causa maior, quae Oppianici hominis auarissimi atque audacissimi mentem maxime commouebat. nam Habitus usque ad illius iudicii tempus, nullum testamentum unquam fecerat: neque enim legare eiusmodi matri, poterat in animum inducere, neque testamento nomen omnino pretermittere parētis. Id cum Oppianicus sciret (neque enim erat obscurum) intelligebat Habito mortuo, bona eius omnia ad matrem esse ventura: quae ab se postea, aucta pecunia maiore praemio, orbata filio, minore periculo necaretur. Itaque his rebus incensus, qua ratione Habitu veneno tollere conatus sit, cognoscite. C. & L. Fabritii fratres gemini fuerunt ex municipio Aletrinati, homines inter se, cum forma, tum moribus similes, municipum autem suorum dissimillimi: in quibus quantus splendor sit, qui prope aequabilis, qui fere omnium constans & moderata ratio vitae, nemo vestrum, ut mea fert opinio, ignorat. his Fabritiis semper usus est Oppianicus familiarissime. Iam hoc fere scitis omnes, quantam vim habeat ad coniungendas amicitias studiorum ac naturae similitudo.

Ab omni eiusmodi negotio).i.a causis agendis. Pro loco).i.digni-
tate. Suorū municipū).i.Larinatiū. Cīues municipiorū nō dicūtur
sed municipes nec cōmunicipes, quēadmodū nec concīues. Necessa-
riorū).i.propinquorū & amicorū. Ex vtriusq; studio defensionis).
Nā Martiales Oppianicus, Larinatiū cōmoda Cluētī⁹ defendebat.

Municipes.

Illi/Oppianicus & Saffia. Magni arbitrabātur)Id dicit, vt magni
duco, magni facio. Illius iudiciū).i.causę Martialiū. Eiusmodi).i.tā
improbę & impia. Nomē oīno prętermittere parētis)quā ei aliquid
legaret. Bona eius omnia ad matrē esse vētura)Hic significat Cice-
ro ætate sua ius fuisse, vt intestati filii mater hęres esset: quīs in lib.
Instit.Iustini.iiij.scriptum sit, diuū Claudiū ad solatiū liberorū am-
forū matri legitimā eorū hęreditatē primā detulisse: postea autē Se-
natu cōsulto Tertulliano, quod diui Hadrian tēpore factū est, cautū
esse vt mater ingenua triū liberorū ius habēs, libertina quatuor, ad
bona liberorū, q; intestati mortui sūt, admittat. Quę) mater Cluētī.
Maiore prēmio) quia aucta pecunia. Cognoscite) Cōmode hic admo-
net iudices vt attēte audiāt. Hoc enim in loco Iuniani iudicii causa
pręcipue versatur. Verisimilis autē hęc narratio est, quę sit quā causa,
přona agens, tēpus, locus, & modus tractātur. Vt igit verisimile faciat
conatū fuisse Oppianicū necare venerio Cluentiū, causam dixit, qđ
Cluētius Oppianico inimicus fuerit, quod Cluētii eiusq; matris Saffię
bona ad se vētura esse spauerit. Oppianicū & Fabritiū ita turpes
ostēdit, vt alter multas cędes fecerit, alter nullū quęstū turpē esse ar-
bitrat⁹ sit. Quocirca hę přonę ab hoc facinore alienę nō sunt. Tēpus
dicit, quū Cluētius ægrotaret, tū em̄ facili⁹ videbat⁹ p medicamēto ve-
nenū dari: Modus est, quū Diogenē Fabritius sollicitauit, Cleophāto
Diogenes indicauit: Diogenē de amicorū cōsilio Cluētius emit, quū
viros bonos disposuit, q; ex occulto interuenientes, quū Diogeni ve-
nenū dare, deprehēderēt. Locus autē abdit⁹ fuit & occult⁹, q; tradēdo
veneno Diogeni accōmodatior videretur. Ex municipio Aletrinate
) Aletrinati nō Aletrinate legēdū esse Priscian⁹ docet, q lib. vii. scri-
bit moia gētilia in as quondā in atis & hoc ate exisse, habereq; ablati
uū in e & in i. Cicero p Varrone, C. Ancharius Rufus fuit e munici-
pio Fulginate. Idē in eodē. In přectura Fulginate. Idē pro Cluētio, E-
municipio Aletrinati. Erat aut Aletrinum Arpino vicinū, vt paulo
post Cic. dicit. Quū forma) Vsu venire solet, vt gemini. i. eodē partu
editi forma similes sint, inde gemini p similibus & parib⁹ a Virgilio
sepe dicūtur: vt, Geminūq; minātur In cælū scopulū. Ciceronis quoq;
eadē dicēdi ratio est. vt p Sex. Roscio, Par est auaritia, similis impro-
bitas, eadē impudētia, gemina audacia. Et p Roscio Comædo. Simil-
lima em̄ & maxie gemina societas hęreditatis est. Quēadmodū soci⁹
I societate habet přē, sic hęres in hęreditate habet přē. Municipū autē

Magni ar-
bitrati.
Intestati fi-
lij mater
hęres.

Aletriniū.
Gemini.

suorū diffimillimū) morib⁹. l. In quib⁹) municipib⁹. l. Aletrinatibus.

Cum illi ita viuerēt, vt nullum quæstum turpē esse arbitrarētur: cum oīs ab his fraus, oēs insidiæ circumscriptiōesq; adoleſcētium nascerētur: cūq; essent vitiis, atq; improbitate oībus notis: studiose, vt dixi, ad eorum se familiaritatē multis iā ante annis Oppianic⁹ applicarat. Itaq; tum sic statuit, p C. Fabritiū (nā L. erat mortu⁹) insidiās habito cōparare. Erat illo tēpore infirma valetudine Habitus, vtebat⁹ autē medico ignobili, sed spectato homine Cleophanto: cuius seruū Diogenē Fabritius ad venenū Habito dandum: spe & precio sollicitare cepit: seruus nō incallidus, sed vt ipsa res declarauit, frugi atq; integer, sermonē Fabritiū nō est aspernatus: rem ad dominū detulit. Cleophātus autem cū Habito est locutus. Habitus autē statim cū M. Bebrio Senatore familiarissimo suo cōmunicauit: quī qua fide, qua prudentia, qua dignitate fuerit, meminisse vos arbitror: ei placuit vt Diogenē habitus emeret a Cleophanto, quo facilius, aut cōprehēderetur res, eius indicio, aut falsa esse cognosceretur. Ne multis. Diogenes emitur, venenum diebus paucis (multi viri boni cū ex occulto interuenissent) pecuniāq; obſignata, quæ ad eā rē dabatur, in manib⁹ Scamādrī liberti Fabritiorū deprehenditur. Pro diū immortales, Oppianicum quisq; his rebus cognitis, circūuentū dicit esse. Quis vnq; audacior? quis nocentior? quis apertior in iudiciū adduct⁹ est? Quod ingeniū? quæ facultas dicēdi? quæ a quoq; excogitata defensio huic vni crimini potuit obſistere? Simul & illud, quis est q dubitet, quin hac re cōperta, manifestaq; deprehēsa, aut obeūda mors Cluērio, aut suscipiēda accusatio fuerit. Satis est arbitror

S. ubi et imp
buitur. in v. b
m. m. b.

Conſtituere
m. m. b.

Spectat
homo

demonstratum Iudices, iis criminibus accusatum esse Oppianicum, ut honeste absolui nullo modo potuerit. Cognoscite nunc ita reum citatum esse illum, ut re semel atque iterum praedudicatus, condemnatus in iudicium venerit. Nam Cluentius Iudices primum nomen eius detulit, cuius in manibus venenum deprehenderat: is erat libertus Fabriciorum Scamander.

Nullum questum turpēne eum quod qui ex aliena caede factus sit. Non est aspinatus), i. non repudiavit, & pacisci de veneno se simulavit. Ne multis) Quia narratio debet esse brevis, ad levandum auditorem: tedium iterminisem, quod verbis operis est, summa, ne multis, aut alia eiusdem generis. Ne multis, agam. Id est ut brevis dicam. Pro dii immortales) Excursio narratione sequitur: qualis illa est, O mulieris scelus incredibile. De ea quod scribat Quintilianus diximus. Pro dii immortales) indignanter hoc dicit: Pro enim indignatis significatiois interiectio est: qua tamen utebatur, quam diis conviciu faceret, quod re tam indigna paterentur. Donatus exponens illud quod apud Terentium i Adelphis leno dicit, Pro supne supreme Iupiter. Non abhorret, inquit, a persona & plebei & lenonis, & vim passi, Ioue ipsum convicio persequi: ut quotidie videmus ab hominibus eius loci & ordinis fieri. Pro dii immortales) Pro deum immortalium etiam dici Donatus scribit. Terentius i Phormione, Pro deum immortalium: negat Phanium esse hanc sibi cognatam Demipho: Cicero i Oeconomico, Quid igitur per deum immortalium primum eam docebas quaelo? Apertior), i. manifestioribus criminibus. Excogitata) i. premeditata, quam extemporanea perfectior est. Satis esse arbitror demonstratum. Primam partem in partitione propositam absolutam esse admonet, quo magis dilucida sit oratio, quo audita facilius meminerint iudices, quo ipse ad audienda reliqua sint attentiores. nam etiam proponit, quod i partitione secundum erat. Citatum reum) Reum citare saepe Cicero dicit, per eo quod est vocare in iudicium, vel in ipso foro appellare reum ad causae actionem. Semel) danato Scamandro. Atque iterum) danato Fabricio. Integrum consilium), i. tum iudices corrupti fuerunt. Consilium per iudicium coetu dicit, ut per Milone, In iudicio vero, & i eo consilio, i quo ex cunctis ordinibus amplius viri iudicaret. Simplex causa) Causarum duo genera esse Quintilianus lib. tertio docet: aliae sunt simplices, quae unicum statum habent: aliae coeuctae, quae alibi compositas appellat, in quibus duos vel tres status inveniri licet, ut si duo plura vel crimina accusator intendant: reus autem aliud se non fecisse, aliud recte fecisse defendat: vel si quae duo crimina vel omnia neget. Simples causae coeuctis & ad dicendum & ad iudicandum faciliores sunt, ideo iudicia certiora.

Pro dii immortales.

Pro deorum immortalium.

Citare reum

Consilium pro iudicio coetu.

Causarum duo genera.

Integrum consilium, iudicii corrupti nulla suspicio: simplex in iudicium causa, certa res, verum crimen allatum est. Hic tū Fabritius is, de quo ante dixi, qui liberti damnato sibi illud impendere periculum videret, q̄ mihi cum Aletrinatibus vicinitatē, & cum plerisq; eorū magnum vsum esse sciebat, frequentes eos ad me domum adduxit. Qui q̄q̄ de homine, sicut necesse erat, existimabant: tamen q̄ erat ex eodem municipio, suæ dignitatis esse arbitrabantur, eum quibus rebus possent defendere: idq; a me vt facerem, & vt causam Scamandri susciperem, petebant: in qua causa patroni omne periculum continebatur. Ego qui neq; illis talibus viris, ac tam amantibus mei rem possem vllam negare: neq; illud crimen tantum, ac tam manifestum esse arbitrarer, sicut nec illi quidem ipsi, qui mihi tum illam causam commendabant, arbitrabantur: pollicitus iis sum, me omnia, quæ vellent, esse facturum. Res agi cœpta est, citatus est Scamander reus: accusabat P. Cannutius homo in primis ingeniosus, & in dicendo exercitatus: accusabat autem ille Scamandrum verbis tribus, venenum esse deprehensum omnia tela totius accusationis in Oppianicum coniiciebantur, aperiēbatur causa insidiarum, Fabritiorum familiaritas commemorabatur, hominis vita, & audacia proferebatur: deniq; omnis accusatio varie grauiterp̄ tractata, ad extremum manifesto veneni deprehensione conclusa est. Hic ego cum ad respondendum surrexi, qua cura dii immortales, qua sollicitudine animi, quo timore? Semper equidem magno cum metu incipio dicere: quotiescunq; dico, toties mihi videor in iudicium venire.

Timor Ciceronis in initio dicendi.

Vnū crimen) alii verū crimen legunt. Nā si causa simplex est, vnū crimē est, de quo iudices pronūciaturi sint. Ideo verū crimē potius legatur. Nisi vnū crimē legere malis. quod in causa simplici quis de vno crimine iudiciū constitutū sit aliquando tamē multa crimina dicūtur ab accusato re, vel ad faciendā reo inuidiā, vel vt crimē, quod causę propriū est, sit magis verisimile: vt in hac Cluentiū causa ad veneficii crimē, adiunctū est crimen iudicii corrupti. In Oppianici accusatione Cannutius prāter crimē veneficii deprehēsi superiora crimina dixit, quo sit magis credibile id crimen veneficii: sed in Scamādrī accusatione, Oppianici vitā & audaciā Cannutius protulit. Ideoq; verū crimē potius legendū puto. Magnum vsū) .i. magnā cōsuetudinē & familiaritatē. Hęc Cicero dicit, vt deprehēsum venenū faciat magis credibile. Fabritius enim, quia venenū dederat, causę diffidebat: ideoq; operā amicorū adhibebat, vt eius causę patrociniū susciperet Cicero. quod aut patrociniū causę ei⁹, quā hic dānat, susceperit, excusat, quod vicinorū & amicorū precibus morē gesserit, q; hoc crimen tantū, tamq; manifestū arbitratus nō sit. Pollicitus iis sum) Hic attende perpetuā nō esse differentiā illā a Seruio lib. Aeneid. j. scriptā, Pollicemur spōte, promittimus rogati. Hic enim rogatus pollicetur. De homine) De Fabritio. Sicut necesse erat) Nā Fabritiū veneni cōficiū esse, vt erat, existimabāt. Ex eodē municipio) .i. Aletrino. Sūe dignitatis) .i. sui honoris. Turpe enim sibi fore putabāt, si Fabritius municeps suus etiā nocēs dānaretur. Patroni omne periculū) Nā in summū discrimen existimationis bonę patronū huius causę venire necesse erat. Quintilianus lib. xj. hāc rotationē dicēdi, Scamādrū nocētē esse, dicit difficiliorē, cuius causam ipse egerat. Citat⁹) .i. excitat⁹, id est causa Scamādrī appellata est.

Causa insidiarū) .i. cur veneno Cluentiū Oppianicus necare voluerit.

Hominis) Oppianici. Surrexi) Stat em̄ orator quū dicit, vt Senator, quū dicit sententiā. Sēper equidē magno cū metu) Id natura insitū fuisse Ciceroni, vt initio orationis metueret, in Milonē dixim⁹. Idē de se ipse Cicero in diuinationē dicit de causa Verris, Ita deos, inq; t, mihi velim propitios, vt quū illius tēporis mihi venit in mentē, quo die citato reo mihi dicēdū sit, nō solū cōmoueor aīo, sed etiā toto corpore perhorresco. Iā nūc mēte & cogitationē prospicio quę tū studiā hominū, q; cōcurfus futuri sint, quantā expectationē magnitudo iudicii sit allatura, quātā auditorū multitudinē C. Verris infamia cōcitatura, quantā deniq; audientiā orationi meę improbitas illius factura sit. Quę quū cogito, iam nūc timeo, quid nā pro offensione hominū, qui illi inimici insensiq; sunt, & expectatione omnīū, & magnitudine rerū dignū eloqui possim. Id oratori bono honestū esse L. Crassus dicit apud Ciceronē lib. de Oratore primo, Mihi, inq; t, Orator bonus, quicq; optime dicūt, quicq; id facillime atq; ornatissime facere possunt, tamen initio men nisi timide ad dicendū accedūt, & in exordiēda oratione perturbant dicendū me tur, pene impudēs vidētur, tamēsi id accidere non potest. Id em̄ quisq; tuit.

vt optimè dicit, ita maxime dicēdi difficultatē, variosq; euēt⁹ orationis hominūq; pertimescit. Id idē Crassus se, in alijs sepissime animaduertisse, atq; in semetipso expertū fuisse dicit, vt in principijs dicēdi exalbescat, & tota mēte atq; artibus cōtremiscat. Ibidē M. Antonius probās Crassi sentētiā, summos oratores in dicēdi exordio cōmoueri dicit. Alia multa ibi dē in hāc sentētiā legere licet. Vlysses cuius eloquētiā hybernīs niuib; similis erat, apud Homerū libro Iliados. 3. anteq̃ dicere coepisset, stetit alib; quātū oculis in terrā defixis, immoto sceptro, verecūdo hominī atq; imperito similis. Inde factū est, vt Theophrast⁹ omnīū philosophorū atatis suę doctissim⁹, quē eloquētissimū fecit Aristoteles, cui ab eloq̃ntia diuina inditū nomē est, ad populū Atheniēsē, & Demosthenes ipse ad Regē Philippū verba facturū, deturbati verecūdiā obrucuerit, vt est apud A. Gellū,

non ingenii solum, sed etiā virtutis atq; officii: ne aut id profiteri videar quod nō possim implere, qđ est impudētia: aut id nō efficere qđ possim, qđ est aut perfidię, aut negligētię. Tū vero ita sum perturbatus, vt omnia timere: si nihil dixissem, ne infantissim⁹: si multa in eiusmodi causa dixissem, ne impudentissimus existimarer. Collegi me aliquādo, & ita cōstitui, fortiter esse agēdū, illi aetati qua tū erā, solere laudī dari, etiā si in min⁹ firmitis causis hominū piculis nō defuissem. itaq; feci, sic pugnauī, sic oratione cōtēdi, sic ad oīa cōfugi (quātū ego affeq̃ potui) remedia ac pfugiā causarū, vt hoc, qđ timide dicā, cōfessus sim, ne qs illi causę patronū defuisse arbitraretur.

[Nō ingenij solū] M. Antonius eodē Ciceronis lib. de Oratore. i. cur bon⁹ orator exordio dicēdi timeat disputās. Cēterarū, inq̃t, hoies artū spectari & pbari, si qñ aliqd min⁹ bene fecerūt q̃ solēt, aut nō uisū, aut valetudine ipediti nō potuisse cōseq̃ id qđ scirēt, putant. Noluī, inquit, hodie agere Roscius, aut crudior fuit. Oratoris peccatū, si qđ est aīaduērsū, stultitię peccatū videt. Stultitia aut excusationē non habet, qā nemo videt, aut qā crudus fuerit, aut qā ita maluerit, stultus fuisse. quo etiā grau⁹ iudiciū in dicēdo subim⁹. Quoties em̃ dicim⁹, toties de nobis iudicat. Et q̃ semel in gestu peccauit, nō cōtinuo existimat nescire gestū. Cuius aut in dicēdo aliqd rep̃hēsum est, aut aeterna in eo, aut certe diuturna valet opinio tarditatis. Profiteri. i. scire me ac efficere posse dicere & fateri. Vt profiteri se grāmaticū, philosophū dicim⁹. Cicero in lib. Tuscul. Quest.

Oratoris
error in
agendo.

Profiteri.

In pte a. 2. p. p. p. p. p.
quod impt. a. 2. p. p. p.
E. c. d. n. a. p. n. a. p. p. p.
3. 1. d. p. p.

de o. leg. 28
+ p. p. p. p. p.
alene

Vt, inquit, si grāmaticū se p̄fessus quispiā barbāre loquat̄, aut si absurde cānat is qui se velit haberi musicum, hoc turpior sit, q̄ in eo ipso peccet, cuius p̄fitē sciētia. Sic philosophus in ratione vitē peccās hoc turpior est, q̄ in officio cuius magister esse vult, labitur, artēq; vitē p̄fessus delinqt in vita. Dicere se philosophū pro eo quod est p̄fiteri, Idē in lib. de Offic. j. dicit, Quis est, inquit, qui nullis officij p̄ceptis tradēdis philosophū s̄aru deat dicere? Id igit̄ p̄fiteri (id est dicere me esse oratorē. Implere) id est exequi. Id aut̄ virtutis est) fortitudinis implere posse id quod p̄fiteare.

Impudētē) Impudenter mētiētis est id te profiteri, quod implere nequeas. Id nō efficere quod &c.) ad officiū patroni id refertur, quod est p̄fidiē. Nā in patronorū fidē patrociniūq; cliētes se dedūt, vt ait A. Gel. Tū vero) in causa Scamādri, postq̄ Cānuti⁹ dixit. Impudētissim⁹) id est mēdaciūssim⁹. Collegi me aliqñ) id est metu deposito ad me tādē redij. Colligere se quid sit, pro lege Manilia scribimus. Illi aetati &c.) id est adolescētis. Adolescēs Cicero Scamādrū defendit. Anteq̄ enim profectus in Asiā esset, in causis Romē biēniū versat⁹ est, iāq; nomē eius in foro celebrabat̄, vt scribit de claris Oratorib⁹. Illo biēnio Sex. Rosciū defendit annos. vij. &. xx. natus. vt est apud A. Gelliū. Aedilitas prim⁹ est gerēdorū magistratuū grad⁹. eā gerebāt adolescētes. Cicero Aedilis C. Verrē accusauit. Verre p̄tore anteq̄ in Siciliā iret, vbi fuit triēniū, Oppianici causa, paulo ante hāc Scamādri acta est. Ex quo relinquit̄ a Cicerone adolescēte causam suscep̄tā esse. Q. Cicero Scamādrū defenderit, quē nocētē hic fateatur, elegātissime adolescētia suā accusat, vt ait Quint. lib. xj. Alioqui eī detrahatur⁹ erat plus authoritatis, si in causa p̄sertim suspecta eū se esse fateatur qui temere nocētes reos susciperet. Solere laudi dari) Cice. in li. de offici. j. scribēs qua ex re sibi adolescētes parent gloriā, magnā esse dicit eā q̄ ex defensione parata sit. negatq; habēdū religiōni cōtrariū nocētē aliqñ & nefariū impiūq; defēdere. Nā id vult multitudo, patit̄ cōsuetudo. fert etiā humanitas. Minus firmis) .i. malis Nō defuissem). .i. patrociniatus fuissem. Remedia & perf.) quib⁹ in causis defendēdis patroni, vti solēt, si causā min⁹ firmā nacti sint. Cuiusmodi sunt rei anteacta honeste vita, ab eo nūq; aliqd admīsum, nullas intercessisse inimicitias cū eo cui factē insidię dicātur, nullū ex ei⁹ cēde cōmodū ad reū fuisse puēturū, aliq; eiul dē generis. Quod timide) Quū ceterarū rerū tū maxime ingenij iacta tiōnē oratori fugiendā esse Quintil. lib. xj. fufius p̄cipit, ideoq; Cicero ingeniū suū in causis iudicialibus extenuare solet. Patronū defuisse) Causae patronus tum deesse dicitur, quū bene ingeniosūq; nō defendit.

Sed vt tqc; ego apprehēderā, statim accusator extorq̄bat e manibus. si q̄lierā an inimicitie Scamādri cū Habito; fatebat̄ nullas fuisse: sed Oppianicū, cuius ille mi

t quicq;

F. SYLVII IN ORATICIC.

nister fuisset, huic inimicissimū fuisse, atq; esse dicebat. Sin autē illud egeram, nullum ad Scamandrum morte Habiti venturum emolumentum fuisse concedebat: sed ad vxorem Oppianici, hominis in vxoribus necandis exercitati, omnia bona Habiti ventura esse dicebat. Cū illa defensione vsus essem, quæ in libertinorum causis honestissima semper existimata est, Scamandrum patrono esse probatum fatebatur, sed querebat cui probatus esset ipse patronus. Cum ego pluribus verbis in eo commoratus essem, Scamandro factas insidias esse per Diogenem, constitutūq; inter eos de alia re fuisse, vt medicamentum non venenum Diogenes afferret, hoc cuius vsui venire posse: quærebat cur in eiusmodi locum tam abditum, cur solus, cur cum obsignata pecunia venisset? Denique hoc loco causa testibus honestissimis hominibus premebatur. M. Bebrius suo consilio Diogenem emptum, se præsente Scamandrum cum veneno pecuniaq; deprehensum esse dicebat, P. Quintius Varus, homo summa religione & summa auctoritate præditus, de insidijs quæ fierent Habito, & de sollicitatione Diogenis recenti re secum Cleophantum locutum esse dicebat. atq; in illo iudicio cum Scamandrum nos defendere videremur, verbo ille reus erat: re quidē vera, & periculo, & tota accusatione, Oppianicus. Neque id obscure ferebat, nec dissimulare vllō modo poterat, aderat frater meus, aduocabat, omni studio gratiaq; pugnabat.

Apprehenderā) quo in defensione vteret. An inimicitie) Ad probandas insidias vel cedē, inimicitie rei cū ea cui facte insidie, vel q occisus dicat, valēt plurimū, vt cōtra patrono profuerit plurimū nullas intercessisse inimicitias ostēdere. vt Roscij accusatores eū patri inimicū dixerūt, q a patre rus ablegatus esset, Cicero Clodiu Miloni, nō cōtra, Milonē Clodio

fecisse insidias probat, q̄ Milonis odia in Clodiu maxima, nullu Clodii in Milone fuerit, preter hoc ciuile odiu, quo omnes improbos odim⁹. In iis causis, quaru status cōiecturalis est, idonea causa rei faciēde vel nō faciēde multu habet momēti. Huic inimicissimū) Hac ratione p̄bat Oppianicu ueneni authorē fuisse. Venturu emolumentū) de emolumento idē sentiendū est, atq; id qđ de inimicitiiis dixim⁹. L. Cassius is quē po. Ro. verissimū & sapientissimū iudicē putabat, identidē in causis querere solebat, Cui bono fuisset. Sic vita hoim est, vt ad maleficiū nemo conet sine spe atq; emolumento, vt ait Cic pro Sex. Roscio. Nā, vt ait idē pro Milone, & si boni nullo emolumento impelluntur in fraudē, improbi sepe paruo. Hac ratione Roscii patrē ab accusatorib⁹, nō a Roscio occisum: insidias nō a Milone Clodio, sed a Clodio Miloni factas ostēdit. Hois in vxorib⁹ necandis exercitati) Habiti inte, statū bona ad matrē, matris, q̄ Oppianici vxor erat, ad viru vētura erāt. Nā ea quocq; causa fuit, vt vxores alias necarit. In vxorib⁹ necandis exercitati) vt aī dixit, P. Cānutius hō in primis ingeniosus, & in dicēdo exercitatus.

Exercitat⁹
in vxorib⁹
necandis.
Libertini.
Ingeniū.

Libertinorū) Libertini sunt q̄ iusta seruitute manumissi sunt, siq; dicunt, vt ab ingenuis cōditiōe distingan. Libertus autē, q̄ idē est, ad patronū refertur, vt fili⁹ ad patrē. Hec ex valla li. iij. Sed libertinū dici inuenio, siue vt ad ingenuū referatur, siue simpliciter dicat. Hoc autē loco ad patronū refertur. Sed querebat, cui patronus esset p̄batus) Nā si patronus Fabritius nemini probatus fuit, ea res Scamandru minus probabat, q̄ patrono improbo probatus fuerit. Magna em habet vim, vt aī dixit, ad cōiungēdas amicitias studiorū: a naturę similitudo. Probatus esset) Alijs in codicib⁹ fuisset ligitur. Scamandro factas insidias) .i. Scamandru deceptū. Vt medicamentū nō venenū) Quia pixis in Scamandri manib⁹ deprehēsa est, quod verissimile est, Cicero in Scamandri defensione secutus est. Cleophātus em medicus erat. Medicamenta medici vēdebāt. Egit Scamander cū Diogene, vt a Cleophāto medicamenta emeret: Diogenes pro medicamēto venenū attulit, quod in Scamandri manibus deprehēsum est. Itaq; factas esse Scamandro per Diogenē insidias dicit. Hoc cuius vsui venire posse) Nemo em est, cui illud cōtingere nō possit, vt ei pro medicamēto venenū ab improbo medici seruo afferatur. Nam in alio codice vsu nō vsui legitur. Vel intelligas, hoc medicamentū posse venire cuius nō egroto vsui id etiā est vtilitati venire posse. In eo cōmoratus essem) repeti debet vel quū dicēs vel dicēdo: sermone domestico dicimus id sepe: a Cicerone & a Lūio omittitur sepius, Ceteraq; eo loco ponūt vbi ponerētur, si id dicēs vel dicēdo poneretur. Querebat &c.) Qđ dixit Cicero inter Scamandru & Diogenē cōstitutū, vt medicamentū nō venenū afferret, id Cānutius refutauit, q̄ abditū in locū cōuenissent, q̄ solus venisset Scamander, q̄ obsignata esset pecunia. Per obsignatā pecuniā significari putem loculos in quibus pecunia Diogeni danda esset, obsignatos.

Summa religione) Hoc dicit vt Vari testimoniū fidelius ostendat. Testes enim iurati testimoniū dicebāt, si summa religione Varus p̄ditus erat, nūq̄

Obscure
ferre.

peierasset. Obscure ferebat) id est occultabat, vt cōtra prę se ferre dicitur.
Aderat freq.) Nā multos aduocarat: vt eos studio gratiaq; in liberando
Scamādro vtref. Pugnabat) litigabat, vt lis ipsa certamē a Quir. sepe dī.

Postremo id quod maximo malo illi causæ fuit, hoc ipso
in loco, quasi reus ipse esset, sedebat. Oculi omnium iudicū
non in Scamandrum, sed in Oppianicum coniciebantur:
timor eius, perturbatio, suspēsus incertusq; vultus, crebra
coloris mutatio, quæ erant antea suspitiosa, hæc aperta
ac manifesta faciebāt. Cū in cōsiliū iri oporteret, quæsiuit
ab reo C. Iunius Quæsitō ex lege illa Cornelia, quæ tū
erat, clam an palā de se sententiā ferri vellet? de Oppianici
sententiā responsum est, q; is Habiti familiarem Iunium
esse dicebat, clam velle ferri. Itum est in cōsiliū: omnibus
sententiis præter vnā, quā suā Stalenus esse dicebat, Sca
mander prima actione cōdēnatus est. Quis tū erat omnium
qui Scamādro condemnato non iudiciū de Oppianico
factum esse arbitraretur? quid est illa damnatione iudi
catum, nisi venenū id quod Habito daretur, esse quæsitū?
quæ porro tenuissima suspitio collata in Scamandrū est,
aut cōferri potuit, vt is sua spōte necare voluisse Habitiū
putaretur? Atq; hoc tum iudicio facto, & Oppianico re
& existimatione iam, lege & pronūciatione nondum cō
demnato, tamē Habitus Oppianicū reū statim nō fecit.
voluit cognoscere, vtrū iudices in eos solos essent seueri,
quos venenū habuisse ipsos cōperissent: an etiā cōsilia
conscientiasq; eiusmodi facinorū supplicio dignas iudica
rent. Itaq; C. Fabritium, quē propter familiaritatē Oppia
nici cōsciū illi facinori fuisse arbitrabatur, reum statim fe
cit: vtq; ei locus primus cōstitueretur, propter causæ cōiū
ctionem impetrauit. Hic tum Fabritius nō modo ad me,

meos vicinos, & amicos Aletrínates non adduxit, sed ipse
iis neq; defensoribus uti postea, neq; laudatorib⁹ potuit.

Hoc ipso in loco id est in his fori subsellijs, Quasi reus ipse esset) Signi-
ficat morē fuisse, ut reus tū sederet, quū ei⁹ causa ageret. Suspens⁹ id est du-
bius. Ut in lib. Aenei. ij. Suspēsi Euripylū scitatū oracula Phœbi Mittim⁹ Suspensus
Inde pēdere animi dicimus. Quę erāt suspitiosa) de Veneno dato Scamā pro dubio.
dro. Quū in cōsiliū iri oporteret) Eū in cōsiliū iudices, quum causa ab Ire in consi-
vtrāq; parte perorata ad sentētiā ferēdā cōueniūt. Ire ad cōsiliū vulgo dicit lium.

Hac voce hic sepe utitur Cicero. Ex lege illa Cornelia) L. Corneliū Syllā
tulisse legē significat, ut anteq̃ iretur in cōsiliū, ex reo quęstor quęreret
clā an palā de se sentētiā ferri vellet, Quę tū erat) Hęc legē Corneliam ab Lex Corne-
rogatā fuisse, aut certe obseruari defuisse significat, quū hęc Cluētij causa age lia.

retur. In hac causa & in sequētib⁹ mittebāt iudices in vrnā notā eā quam
volebāt. Erāt em̃ tres notę, ut pro Milone scribimus: A, absolutionis: C, cō-
dēnationis: N, L, ampliatiōis tanq̃ nō liqueat. Ternas notas singulis iudi-
cib⁹ dabat is qui causę pręerat. ut pro Milone literam quoq; salutārē A. Ci-
cero dicit a Cn. Pōpeio Cōsule iudicib⁹ datā. Clā an palā) Clā ferre senten- Notę iudi-
tiā, est notā in vrnā mittere. Palam vero est ore pronūciare. Cicero libro de cum.

legibus tertio scribens de his duob⁹ iudiciōrū generib⁹, Gruiora, in- Clam ferre
quit: iudicia de potentissimis hominibus extant voces quā tabellę. Iudicia sententiā.

enim & iusfragia, quę voce dentur, cōmendat, alia damnat. Responsum est)
a Scamādri Habitū familiarē Iuniū) Hęc familiaritas auxit suspitiōnē iudi-
cij a Cluētio corrupti, quocirca Iuni⁹ dānatus est, ut postea dicit. Hęc autem
Iuni⁹ familiaritas causa fuit, cur Scamāder clā ferri sniam petiuerit, ut oēs
ferret liber⁹, nequi Iuni⁹ gratia dānassent Oppianicū, si ore sentētiā tulis-

sent. Prima actione) Multis em̃ actionib⁹ aliqñ causę agebātur, si erāt mul-
tiplices, aut difficiles & iplicate, ut M. Fōteii causa actionib⁹ duab⁹ pacta est.
Causę Verris actiones multas fuisse nemini ignotū est. Lege) Lex em̃ nul-

la cōstituta erat de Oppianico: itaq; adhuc de eo nihil pnūciatū est. In eos
solos &c.) i. an eos solos cōdēnarent. Habuisse) & ita dephēlos, aut p̃ atos. Consci⁹
Ipsos.) i. ipsosmet. Cōsilia cōsciētiāsq;.) i. eos q; dedissent cōsiliū & cōlici⁹ fuis- facinori, &
sent. Agētes em̃, ut dici solet, & cōsentientes parī poena puniēdi sunt. Con facinoris.

sciū illi facinori) Ut lib. Epist. ad Atticū. xij. Vides & officiū agi meū quoddā
cui tu es cōsci⁹. Malefici⁹ cōsciū paulo post Cic. dicit. Fabritiū cōsciū malefi-
cij cōdēnarāt. Ut aut in vtrāq; ptē cōsciētia ita cōsci⁹ dicit. Arbitrabat⁹) Sca-
māder de Fabritio nihil cōfessus est. Suspitiōnē veneni a fabritio accepti,
auxit Oppianici cū Fabritio familiaritas. Vtq; es locus.) i. ut dānato Sca-
mādri, quum recens adhuc iudiciū memoria esset, Fabritij cā lege cōstituta
prima ageretur. Idem paulo post de Oppianici causa dicit. Propter cau-
sę coniunctionem) Scamandri enim & Fabritij causę sunt ita coniun-
ctę, ut vna causa esse videatur. Impetravit) a iudicibus. Hic tum)

Hic tum Cic. in hac oratione sepius dicit, pro eo qđ est tū. Est em̃ hoc loco hic aduerbiū tēporale. Neq; laudatoribus) Diximus pro Fōteio morem uisse vt Legati a municipijs vel a prouincijs publice mitterētur cū laudatione rei, si is reus municipio aut puincie charus esset, vt faciliꝛ absolueret.

Morbis difficillimis me dicus nobis hīs causę difficillimę patronus deterrimꝛ adhibetur.

Rem em̃ integrā hominis non alieni, quīs suspiciosam defendere, humanitatis esse putabamus: iudicatā labefactare conari, impudētię. Itaq; tū ille inopīa & necessitate coactus, in causā eiusmodi ad Cepasios fratres confugit, homines industrios: atq; eo animo, vt quicūq; dicēdi potestas esset data, in honore atq; in beneficio poneret. Iā hoc quoq; prope iniquissime cōparatū est, q; in morbis corporis, vt quisq; est difficillimus, ita medicus nobilissimꝛ atq; optimus quī sit in periculis capitīs, vt quę causa difficillima est, ita deterrimus obscurissimusq; patronus adhibetur. Citatur reus, agitur causa, paucis verbis accusat vt de re iudicata Cannutius. Incipit lōgo, & alte petito procemio respondere maior Cepasius. Primo attēte audit eius oratio, erigebat animū iā demissum & oppressum Oppianicus. gaudebat ipse Fabritius: nō intelligebat animos iudicū, nō illius eloquētia, sed defensionis impudētia cōmoueri. posteaq; de re cōpīt dicere, ad ea q̄ erāt in causa, addebat etiā ipse noua qđā vulnera. Hoc q̄q; sedulo faciebat, tamē interdū non defendere, sed p̄uaricari accusationi videbatur:

Nocentes fendere.

Rem integrā). i. nōdū iudicatā. Non alieni). i. propinqui, vel amici, vel ciuis. Nō extranei vulgus diceret. Quīs). i. quātūvis. Humanitatis esse putabamus) Fert em̃ humanitas, vt ante diximus, nocētē aliquñ nefariūq; & impiū defendere. Itaq; Cicero in Orōne pro P. Sylla probat viros illos Cōsulares, qui affuerūt Catilinę, eūq; laudarūt. Nulla, inq; tū patebat, nulla erat cognita cōiuratio. defendebāt amicū, aderāt supplici, vitę eius turpitudinē in summis eius periculis nō insequēbātur. Iudicatā labefactare conari) Quū P. Sylla ambitus esset dānatus, L. Cęcilius eiꝛ frater legē tulit, qua minuebat ambitus p̄cēnā eā q̄ superioribus legibus cōstitutā erat, quā

promulgauit nō de tollēda, sed de leuāda calamitate fratris. Res iudica-
tas eum rescindere voluisse L. Torquatus accusator dicit. Hac lege cōtēdit
Cicero nō iudiciū sententiā, sed legis vitii corrigi. Nemo em̄ iudiciū reprehē-
dit quā de poena q̄rit, sed legē. Dānatio em̄ est iudiciū, quē manebat poena
legis, q̄ leuabat. Sed fratris autoritate deductus Cēcilius desistit. Stat⁹ em̄
(inqt Cicero) Reip. maxime iudicatis rebus cōtinē. Neq; ego tātū frater-
no amorī dādū arbitror, vt q̄q̄ de salute suoz cōsulat, cōmunē relinquat.
Rē iudicatā labefactare, & qd paulo post, & pro P. Sylla dicit rescindere, est
qd vulgo dicūt quassare & annihilare sententiā iudicis. Inopia) qd ne a mo-
nicipibus qdē suis opē habere posset. Ad Cepasios fratres) C. & L. Cepasij
fratres fuerūt, qui multa opa, ignoti homines & repētini, Quēstores celeri-
ter facti sunt oppidano quodā & incōdito genere dicēdi. Author est Cicero
de Claris Oratorib⁹. Homines industrios) Ironia est. Quēq; dicēdi
&c.) i. quāq; dicēdi facultatē haberēt. Cōparatū) i. cōstitutū & cōfirma-
tū. In qua significatione dici No. Marcellus scribit. Turpilius, Nūq̄ vnus
me cōparauī feruīre elegātē. Afranius, Proba & pudica qd sum, consulo &
parco mihi. Quomā cōparatū est, vno vt simus cōrētē viro. Difficillim⁹)
. i. grauissimus, & periculosissimus. Adhibetur) in codice sancti Victoris
hec ascripta sunt, Nisi forte hec causa est, q̄ medici nihil p̄ter artificiiū, ora-
tores etiā autoritatē p̄stare debēt. sed hoc adiectitiū puto. Medici itaq;
est p̄stare artificiiū. Orator & artificiiū & autoritatē p̄stare debet. In orato-
re autoritatē Quintilian⁹ p̄cipue requirit. Vt aut̄ facilius est solū artificiiū,
q̄ artificiiū & autoritatē p̄stare: ita oratorē bonū q̄ medicū inuenire diffi-
cilius est. Mihi certe videt̄ lectio coherētior, si hoc nō ascribat. Incipit iō-
go) Imperitiū oratorē Cepasiū fuisse dicit, q̄ vitioso exordio, vitiosa narra-
tione, vitiosa & reliqua oratione vsus sit, vt causam Fabritij deteriorē offē-
dat, quā bonus patronus suscipe noluerit, quippe quū iā res iudicata esset.
Longū exordiū Quintilianus libro. 4. vitiosum esse dicit: id autē lōgū est,
quia etiā alte repetitū. Exordij modus, vt idē ait, esse debet p̄ causa. Nā bre-
uius simplices, lōgius perplexę suspectęq; & infames desiderāt. Eiusq; lō-
gitudine immodica euitāda est, ne in caput oratio excreuisse videat̄. Postq̄
de re cōpit dicere) finito exordio vel narrare, vel refutare cōpit. Noua
quēdā vulnera) Bon⁹ orator sūma diligētia cauet, ne qd dicat, qd causę no-
ceat. Hic Cepasius noua qdā vulnera causę addebat, id est p̄ter ea q̄ Cānu-
tius in accusatiōe dixerat cōtra Fabritij causam, nōnulla Cepasius dicebat
quę causę nocerēt. Vulnera) i. dānū. Nā vulnera & plagā pdāno sēpe dici-
mus. Inde infligere aut inijcere securim Reip. p̄ eo qd est grauiter nocere
Reip. Cicero dicit, de quo dicēdi gūe alibi scribem⁹. Sedulo) i. bona fide, &
sine dolo, vñ sedulo dicūt. P̄uaricari accusationi) i. ptē suā prodere & ac-
cusationē adiuuare. Nā p̄uaricator, vt ait Vlpianus libro Digestor. 4. 7. titu-
lo de p̄uaricatoribus, est q̄ diuersam ptē adiuuat pdita sua causa. Qd nomē
Labeo a varia certatione tradū ait, nā q̄ p̄uaricat, ex ytraq; pte consistit.

Labefactare
& rescinde-
re tem iu-
dicatam.
Cepasij fra-
tres.

Vulnus &
plaga pro-
damno.
Sedulo.
P̄uaricari.

F. SYLVIVS IN ORAT.

† Dubios
Ridicula
actio.

tom chan

Itaq; cū callidissime se dicere putaret, & cum illa verba grauissima ex intimo artificio deprompsisset. Respici-
te Iudices hominū fortunas, respicite † duros variosq; ca-
sus, respicite C. Fabritiū senectutem: cū hoc respicite ornā-
dæ orationis causa sepe dixisset, respexit ipse: at C. Fa-
britius a subsellis demisso capite discesserat. Hic iudi-
ces ridere: stomachari, atq; acerbe ferre patronus causam
sibi eripi, & se cætera de illo loco, respicite Iudices, non
posse dicere. nec quicq; propius est factum, q̃ vt illū perfer-
queretur, & collo obtorto ad subsellia reduceret vt reli-
qua posset perorare. Iam tum Fabritius primo suo iudi-
cio, quod est grauissimum, deinde legis vi, & sententiis iu-
dicum est cōdēnatus. Quid est quod iā de Oppianici cau-
sa plura dicamus: apud eosdem iudices reus est factus, cū
is duobus præiudiciis iam dānatus esset: ab iisdē autē iu-
dicibus, qui Fabritiorū damnatione de Oppianico iudica-
rent, locus ei primus est constitutus: accusatus est crimi-
nibus grauissimis, iis quæ a me breuiter dicta sunt, & præ-
terea multis, quæ ego omnia nunc omitto: accusatus est
apud eos, qui & Scamandrum ministrum Oppianici, &
Fabritium cōsciū maleficii cōdēnarāt. vtrū per deos im-
mortales magis est mirādum, q̃ is cōdēnatus est, an q̃
omnino respondere ausus est? Quid enim illi iudices fa-
cere potuerūt? qui si innocētes Fabritios condemnassent,
ramen in Oppianico sibi constare. & superioribus consen-
tire iudiciis debuerunt. An vero illi sua per se ipsi iudicia
rescinderent? cum cæteri soleant in iudicandone ab alio-
rum iudiciis discrepent, prouidere?

Callidissime) id est artificiosissime, ad cōmouēdos iudicū animos ad mi-
sericordiā Fabritio tribuendā. Ex intimo artificio) Ea dicēdi ratio quæ
in rhetoricis ad Herēniū repetitio appellatur, magnā habet venustatē gra-

uitatē & acrimoniā. Ea autē fit quā cōtinēter ab vno atq; eodē verbo in rebus similibus aut diuersis principia sumūtur. vt hoc loco, respicite Cepasī repetiuerat. Hanc narrationē cōtra fratres Cepasios factā esse, eāq; introducā ad solūēdos vrbānitātē iudicium animos Quintilianus libro .4. scribit. Ideoq; libro. 6. Fabulam appellat. Idē eodē libro, in primis subtile & oratorum esse dicit falsa narrare. vt Cicero pro Cluentio narrat de Cepasio atq; Fabritio. Nam ab eo sic est Fabritij fuga illa cōdita. Itaq; quū callidissime se putaret dicere &c. Respicite dubios variosque. Duros non dubios apud Quintilianū lego. A subfellijs vbi sedebat. Nā in foro subfelliā erant, in quibus oratores, rei, testes, alijsq; federēt. Ridere) id est ridebat. Hoc dicēdi genus poetis & historicis multo frequētius est q̄ oratorib⁹. Stomachari) id est patronus Cepasius stomachabatur & acerbe ferebat, &c. Stomachari grauius & acerbe ferre. vt in lib. de Officijs tertio, Stomachari coepit Caninius. Idem libro Epistolarum familiarū. x. Iucundissimis tuis literis stomachatus sum in extremo. Libro Tusculanarum Quēstionū. 4. An vero vir fortis, nisi stomachari coeperit, non potest vir fortis esse? Inde stomachus pro ira ab eodē dicitur in eodē libro. Tractata definitione fortitudinis inteliges eā stomacho nō egere. Libro Epistolarū ad Quintū fratrem tertio, Superiori epistolę quid respōdeā nihil est, quę plena stomachi & querelarū est. Ad Atticū libro. v. Multa pręterea quę tum mihi maiore stomacho, q̄ ipsi Quinto fuerunt. Causam eripi) id est vincendi facultatem adimi. De illo loco) id est ab illo loco. Cętera nō posse dicere) Cepasij orationē preparatā fuisse & pręmeditatā significat, sed eū ita imperitū, vt aliter dicere non possit, q̄ quo modo scripserit. Collo obtorto) id est inuitum & reluctantē: vt Actiōne in Verrē. 6. Quę obtorta gula de cōuiuio in vincula atq; in tenebras abripi iussit. Suo iudicio) Nā demisso capite discesserat, quod causę suę diffideret. Quod est grauissimū) Suū enim cuiusq; contra se iudiciū vel testimoniū esse debet grauissimū. Legis vi) vel legis Cornelie de fiscijs & veneficijs. Qua lege, vt ait Marcellus libro Digestorū 48. tenetur qui malū venenū necandi hominis causā fecerit, vel vēdiderit, vel habuerit. Vel legis Q. Catuli de vi, qua lege postulat⁹ est M. Cēlius q̄ Clodiam necare veneno tentasset. Vel legis, cuius cōstitutione illa Fabritiorū & Oppianici causa acta sit. Fabritiorū. i. Scamandri & C. Fabritij vt heres appellabatur nomine eius a quo heres factus esset, ita patroni nomine libertus appellabatur. Si nocētes Fabritios cōdēnassent) Arguementū a fictiōne est. Quū ceteri soleāt) Nā vt ait Quintilianus libro. v. de pręiudicijs, vult cognoscētū quisq; firmā esse alterius sententiā, & ipse pronūciaturus exemplum non libenter, quod in se fortasse recidat, facit.

Subfelliā)

Infinitius pro pterito indicatiui. Stomachari.

Stomach⁹ pro ira.

Obtorto collo.

Patroni & heredis nomen.

Et illi qui Fabritiū libertum, quia minister in maleficio fuerat: patronū, quia conscius condemnassent: ipsum

Minister i maleficio

Architectus
sceleris.

principem atque architectum sceleris absoluerent? & qui ceteros nullo præiudicio facto, tamen ex ipsa causa condemnassent: hunc quem bis condemnatum iam acceperant, liberarent? tum vero illa iudicia Senatoria, non falsa inuidia, sed vera atque insigni turpitudine notata, atque aperta dedecore & infamia, defensionis locum nullum reliquissent. Quid enim tandem illi iudices responderent? si quis ab iis quæreret, condemnastis Scamandrum, quo crimine? nempe quod Habitum per seruum medici veneno necare voluisset. Quid Habitum morte Scamander consequebatur? nihil. sed administrer erat Oppianicus. Condemnastis C. Fabritium. quid ita? quia cum ipse familiarissime Oppianico usus, libertus autem eius in maleficio deprehensus esset, illum expertem eius consilii fuisse non probabatur. Si igitur ipsum Oppianicum bis suis iudiciis condemnatum absoluissent, quis tantam turpitudinem iudiciorum? quis tantam inconstantiam rerum iudicatarum, quis tantam libidinem iudicum ferre potuisset? Quod si hoc videtis, quod iam hac oratione patefactum est, illo iudicio reum condemnari, præsertim ab iisdem iudicibus, qui duo præiudicia fecissent, necesse fuisse: simul illud videatis necesse est, nullam accusatori causam esse potuisse, cur iudicium vellet corrumpere. Quæro enim abs te Tite Acti, relictis iam cæteris argumentis omnibus,

Princeps
sceleris.

Architectus
sceleris &
architectari

Et illi) Reliqua pars est argumēti a fictione. Principē &c.) Principē sceleris dici hic attende (quū in te bonafere dicatur) vt paulo post, An ille, q se in principem maleficii lenē, in adiutorē eius & cōscios vehementissimū esse respōdit. Architectū sceleris) Architectus is est q ædificiis cōstruēdis præest, quem fabrum præcipuum, aut magistrū operis vulgo apellant. Inde architectari, id est fabricari: vt in libro Rhetoricorum ad Herēnium primo, Cogitatio, quauis regionem potest amplecti, & in ea situm loci cuiusdam

ad suū arbitrium fabricari & architectari. Hi autē quoniā in ædificandi ratione aliqd nouū solent inuenire, ideo architectari est nouū aliqd inuenire. Cicero in libro de Finibus bon. & malor., An qđ ita callida etiam, vt optime possit architectari voluptates? Inde architecti fabricatores appellātur. Idē de Claris Oratorib⁹, Omnes fere Stoici prudētissimi in disferendo sint. & id arte faciāt, sintq; architecti pene verborū. Etiā in mala re architectus dicitur pro nouo inuentore & fabricatore. Idē in Rullū in Senatu, Nūc quisnā tā abstrusus vsq; minus videtur, quem nō architecti huiusce legis offecerint? Idē pro Sex. Roscio, Ex his quę nunc maxime fiūt, nōne quiuis potest intelligere omniū architectum & machinatorē vnū esse Chyogonū? Quicēteros) Argumētū est a minore ad maius. Est etiā enthymema ex pugnatibus. Cēteros) Scamandrū & Fabritiū.

Tū vero illa iudicia) A minore ad maius argumētā. Iudicia Senatoria) Lege Sēpronia Equites iudicauerūt per annos quinquaginta: deinde L. Sylla rerū potit⁹ ab Equitib⁹ ad Senatores solos iudicia trāstulit, iustu litq; vna cū Tribunis plebis potestātē ad populi prouocādī. vt significat Cicero A. Actione in Verrē secūda: Postea M. Aureli⁹ Cotta Prętor circa ea tēpora, qbus cū Mithridate bellū Lucullus gerebat, ad Equites Senatores & Tribunos Ararios trāstulit iudicia. Senatoria igit iudicia appellat quū Senatores soli Cornelia lege iudicarent. Hos autē sepe corruptos fuisse in eadē A. Actione in Verrē secūda Cicero dicit. Hi igit Senatores a Cēforibus nō falsa inuidia, & vera atq; insigni turpitudine notati sunt. Defensio: ni locū nullū reliquissent). i. ob iudicādā rē pecuniā acceperant, & ita defensione opus nō esset. Nā si ab accusatore acceperant, nulla defensio rerū liberasset: si ab reo, eū nulla accusatio opprēssisset, etiā si defensio nō fuisset. Ita igit a minore ad maius argumētā. Si Senatores iudices corrupti simi Scamandrū & Fabritiū cōdemnassent, Oppianicū nō absoluisent. Hi igit qui in eius causa iudices fuerūt, qđ eū dānauerint, a Cluētio corrupti nō sunt. Est etiā argumētū nō dissimile ei qđ est a fictione. Illi iudices) Senatores, si in hac causa iudices fuissent. Administer). i. minister, vt sit cōpositū p simplici, alioq; administer p̄cipuus minister est. In Catilinā A. Actione. 1. C. Manliū audacię satellitē atq; administrū tuę. Pro L. Flacco, Polemocratē scripsisti mercenariū & administrū cōsilioꝝ tuorū. A. Actione in Verrē. 4. Rerū huiusmodi omnium transactor atq; administer ad Sopatrū venit. A. Actione. 5. Ita populos habēt vniuersos nō solū conscios libt dinis suę, verū etiā administratos. Expertē. i. nō consciū. Reū) Oppianicū. Accusatori) Cluētio. T. Acti) Hic T. Actius Cluētij accusator est. de quo Cicero de Claris Oratorib⁹, T. Actij Pisauriensis Egtis Ro. & amici nostri accusationi respōdī pro A. Cluētio, qui & accurate dicebat, & satis copiose. eratq; præterea doctus Hermagorę præceptis, quibus & si ornamēta nō satis opima dicēdi, tamen vt haste velutibus amentatę, sic apta quædam & parata singulis causarum generibus argumenta traduntur.

Lex Sēpronia.
Iudicum
ratio.
Equites iudices.
Seruatores iudices.
Lex Aurelia.
Lex Cornelia.

Administer.

T. Actius:

Num Fabritios quoque innocentes condemnatos existimes? num etiam illa iudicia pecunia corrupta esse diccas? quibus iudiciis alter a Staleno solo absolutus est, alter etiam ipse se condēnavit? Age, si nocētes, cuius maleficii? num quid præter venenū questitū, quo Habitus necaretur, obiectū est? num quid aliud in illis iudiciis verfatum est, præter hasce insidias Habito ab Oppianico per Fabritios factas? nihil inquam aliud iudices reperietis. Extat memoria, sunt tabulæ publicæ: redargue me, si metior, testiū dicta recita: doce in illorum iudiciis quid præter hoc venenum Oppianici, nō modo in criminis, sed in maledicti loco sit obiectū. Multa dici possunt quare ita necesse fuerit iudicari: sed ego occurram expectatōi vestræ iud. Nā & si a vobis sic audior, ut nunq̃ benignius neq̃ attentius quenq̃ auditū putem, tamē vocat me alio iam dudū tacita vestra expectatio, quæ mihi obloqui videtur. Quid ergo? negas ne illud iudiciū esse corruptū: nō nego: sed ab hoc corruptū non esse confirmo. A quo igitur est corruptū? opinor, primū si incertū fuisset quisnā exitus illius iudicii futurus esset, verisimilius tamē esset, eum potius corrupisse qui metuisset ne ipse condemnaretur, q̃ illum qui veritus esset ne alter absolueretur: deinde cum esset nemini dubiū quod iudicari necesse esset, eum certe potius qui sibi alia ratione diffideret, q̃ eū qui omni ratione cōsideret: postremo certe potius illum, qui bis apud eos iudices offendisset, q̃ eum qui bis causam iis probauisset. Vnum quidem certe nemo erit tam inimicus Cluentio, qui mihi non concedat: si cōstet corruptum illud esse iudiciū, aut ab Habito, aut ab Oppianico esse corruptum. si doceo non ab Habito, vinco ab Oppianico: si ostendo ab Oppianico, purgo Habitu.

exist
memoria

Inimicus le
git Quint.

Num Fabritios quoque innocentes) Argumentum ex remotione est, ad hanc ferme sententiam. Fabritij dam nati sunt, ergo innocentes vel nocentes. Sed non innocētes, nam eorum alter sententijs omnibus vna excepta damnatus est, alter etiā se ipse condemnauit. Nec iudicia hęc pecunia corrupta esse dicas: Relinquitur igitur eos nocētes damnatos esse. Sed in horū accusatione nihil dictū est, pręter insidias veneni Cluentio ab Oppianico per Fabritios factas. Quo fit vt hęc duo pręiudicia de Oppianico facta sint. Ipse se condemnauit) quū a subsellijs demisso capite discesserat. Nihil vnq̄ aliud) in antiquo codice legitur, nihil in quā aliud quę lectio aspernāda nō est. Extat memoria) In tabulis publicis, & vt vulgo loquūtur, in registris, causas publicas scribi morē fuisse Romę hoc loco Cicero significat. In maledicti loco) Maledicta esse diximus crimina, ea quę accusator obijcit pręter id quod causę propriū est. Occurrā) id est satisfaciā. Transitus est ad tertīā partē, quā in partitione proposuit, iudiciū pecunia tētātū: sed ab Oppianico, nō a Cluentio. Expectationi vestrę) qui expectatis, vt exoluā me promissis, idq̄ probē quod tertio loco probaturū me dixerā. Obloqui) id est cōtra me loqui, & quodāmodo exposulare mecū. Obloqui est cōtra aliquē loqui. T. Liuius libr. i. Vterq̄ vociferari, & certatim alter alteri obstrepere: coerciti a lictore, ac iussi inuicem dicere, tādē obloqui desistūt. Inde obloqui, male dicere est. Plaut⁹, Qui de altero obloqui vult, ipsum se contueri oportet. Confirmo). i. assermo. Primū si incertū fuisset) Illud a fictione argumētū est. Si incertū fuisset quā sententiā iudices laturi fuissent, verisimilius fuisset iudicium corruptū ab Oppianico, qui timuisset ne condemnaretur: q̄ a Cluentio, qui veritus esset ne Oppianicus absolueretur. Sed quū nemini dubium fuerit, quin Oppianicū duobus iā pręiudicijs condemnatū cōdemnaturi fuissent, certū esse debet ab Oppianico de causa diffidente non a Cluentio bene omnino sperante corruptū iudicium. Quod iudicari necesse erat)

Obloqui.

Nam pręiudicia duo facta erant. Alia ratione) id est alio modo, q̄ corrupto iudicio, id est nisi iudices corrūperet. Offendisset apud eos iudices) id est ab ijs iudicibus damnatus fuisset. Nam vt leditur, qui pedem ad lapidem offendit: ita qui a iudicibus damnatur, apud iudices offendisse videtur. Vnū quidem certe) Argumentū ex remotione est. In eo autem argumento quū species per disiunctiua coniunctionem enumerantur, oēs enumerari oportet: nam si aliqua vna omīssa ab aduersario animaduersa sit, res tota cum risu soluitur. Ideoq̄ illud vtile esse Quintilianus libr. 5. ait, vt duo ponantur inter se contraria, quorum tenuisseytrum liber sufficiat. quale, inquit, Ciceronis est. Vnū quidem certe nemo erit &c. Tā iniqu⁹) In codice sancti Victoris, & in Quintiliano inimicus, nō iniquus legitur, quis iniquus pro inimico dicatur: vt, Fatis Iunonis iniquę, vt ait Donatus exponens illud ex prologo Adelporum Terentij, Postq̄ poeta sensit scripturam suam ab iniquis obseruari.

Offendens apud iudices.

Iniquus.

Quare etsi satis docui rationem nullam huic corruptum
pendi fuisse, ex quo intelligitur ab Oppianico esse cor-
ruptum, tamen de illo ipso separatim cognoscite. Atque
ego illa non argumentabor, quæ sunt grauius vehemen-
ter eum, corrupisse, qui in periculo fuerit: eum, qui metue-
rit: eum, qui spem salutis in alia ratione non habuerit: eum,
qui semper singulari fuerit audacia. multa sunt eiusmodi.
verum cum habeam rem non dubiam, sed apertam atque ma-
nifestam, enumeratio singulorum argumentorum non est
necessaria. Dico C. Aelio Staleno iudici pecuniam grandem
Stathiū Albium ad corrupendum iudiciū dedisse. num
quis negat: te appello Oppianice, te T. Acti, quorum alter
eloquentia damnationem illam, alter tacita pietate deplo-
rat. audete negare ab Oppianico, Staleno iudici pecuniam
datam: negate, negate inquam in eo loco, quid tacetis?
At negare non potestis, quod repetistis, quod confessi es-
tis, quod abstulistis. quo tandem igitur ore mentionem
corrupti iudicii facitis, cum ab ista parte, iudici pecuniam
ante iudicium datam, post iudiciū ereptam esse fateamini?
Quoniam igitur hæc modo gesta sunt, repetam paulo al-
tius iudices: & omnia, quæ in diuturna obscuritate latue-
runt, sic aperiam, ut ea cernere oculis videamini. Vos quoque
so ut adhuc me attente audistis, ite quæ reliqua sunt au-
diatis: profecto nihil a me dicitur, quod non dignum hoc
conueto & silentio, & dignum vestris studiis atque auribus
esse videatur. Nam ut primū Oppianicus, ex eo, quod Sca-
mander reus erat factus, quid sibi impenderet cepit su-
spicari, statim se ad hominis egentis, audacis, in iudiciis
corrupendis exercitati, tum autem iudicis Staleni familia-
ritatem applicauit. Ac primū Scamandro reo, tantum donis

Cernere
oculis.

datis muneribusq; perfecerat, vt eo auctore vteretur cupidiorē, q̄ fides iudicis postulabat.

Huic) Cluentio. De illo ipso) Oppianico. Nam postea de Oppianico, q̄ iudicium corruerit, separatim dicet. Ego illa non argu-
mentabor) id est argumentis sequentibus non probabo. Quæ sunt, Eum corrupisse qui in periculo fuerit &c. Est autem occupatio, illa Argumē-
argumentabor) Hoc dicendi genus rarum est. Argumentatio, vt ait tor illud,
Cicero libro de Inuentione primo, nomine vno res duas significat. & argumē-
Ideo quod & inuentum aliquam in rem probabile aut necessarium, tari.
argumentatio vocatur, & eius inuenti artificiosa expolitio. Quæ
sunt grauiā vehemētē) id est quæ sunt efficacia, & multum habent
momenti ad probandum corruptos iudices ab Oppianico fuisse.

In alia ratione) q̄ in corrupto iudicio. Multa sunt eiusmodi) qui-
bus argumētari possum ab Oppianico iudiciū corruptū. Non du-
biū) Illud em̄ sit argumētis, vt quod dubiū est per ea quæ certa sunt
probetur. Estq; argumentum, vt ait Quintilianus libro quinto, ra-
tio probationem præstās, qua colligitur aliud per aliud, & quæ quod
est dubiū per id quod dubiū nō est, confirmat. Stathiū Albiū) Op-
pianicum. Te appello Oppianice) Apostrophe est. Oppianice) fili
Oppianici. Quod repetistis) Dam nato enim Oppianico recupera-
ta pecunia est, quæ Staleno data fuerat ad corrupendū iudiciū, vt
postea dicet amplius. Confessi estis) Oppianicum Staleno dedisse.

Abstulistis) id est a Staleno domum retulistis. Quo ore) id est quo Os pro pu-
pudore. tanq̄ dicat, Non pudet vos facere mentionem iudicij corru-
dore.

pti. Terentius in Heautontimorumeno, Quo ore appellabas patrem
mihi dare vxorē, quū viderit me habere amicā) Idem in Eunuchō,
os durum, pro impudenti: vt contra mollis frontis dicūtur, qui sunt
reuerentes. Ab ista) id est a vestra, id est ab Oppianico. Iudici) Sta-
leno. Quæ in diuturna obscuritate latuerunt) id est quæ diu igno-
rata fuerūt. Sic aperiā, vt ea cernere oculis videamini) Quæ pollice-
mur nos esse probaturos, ea, vt alibi, dixi, fore manifesta maxime p-
mittamus, præcipue si ea valde vtilia causæ nostræ sint. Adhuc) id
est hucusq; Item) id est similiter. Ex eo) id est ex eo tempore. In Exercita-
iudicijs corrupendis exercitati) vt ante dixit Oppianicum in ne- tus in iu-
candis vxoribus exercitatum. Id credibile facit, quod postea dicitur dicitur cor-
est, Oppianicum Staleno dedisse pecuniam ad corrupendum iu- rumpendis.
diciū. Tum autem) id est in causa Oppianici. Ac primum Sca-
mandro) id est quum Scamander reus factus esset, Oppianicus dona
& munera Staleno dedit, vt eo authore vteretur &c.. Authore) id
est adiutore. Cupidiorē) id est magis auaro.

Post autē cū esset Scamander vnius Staleni sententia absolutus, patronus autē Scamādri ne sua quidē sententia liberatus, acrioribus salutis suae remediis subueniendū putauit. Tū a Staleno sicut ab homine ad excogitandū acutissimo, ad audendum impudentissimo, ad efficiendum acerrimo (hæc enim ille, & aliqua ex parte habebat, & maiore ex parte se habere simulabat) auxiliū capiti & fortunis suis petere cœpit. Iam hoc ignoratis Iudices, vt etiam bestiae fame domināte plerūq; ad eū locum, vbi pastē aliquando sint, reuertantur? Stalenus ille biennio ante, cum causam bonorū Safinii Atellę recepisset, sexcentis milibus nummū se iudiciū corrupturū esse dixerat, quæ cum accepisset a pupillo, suppressit: iudicioq; facto, nec Safinio, nec bonorū emptoribus reddidit. Quam cū pecuniā profudisset, & sibi nihil nō modo ad cupiditates suas, sed ne ad necessitatē quidē reliquisset, statuit ad easdem sibi prædas ac suppressiones iudiciales reuertendū. Itaq; cum Oppianicum iam perditū, & duobus iugulatum præiudiciis videret, promissis eum suis excitauit abiectum, & simul salutis desperare vetuit. Oppianicus orare hominē cœpit, vt sibi rationem ostenderet iudicii corrupendi. Illi autē (quēadmodū ex ipso Oppianico postea est auditum) negauit quenq; esse in ciuitate, præter se qui id efficere possit. Sed primo grauari cœpit q; Aedilitatem se petere cum hominibus nobilissimis, & inuidiam atq; offensionem timere dicebat.

Similitudo pulchra.
Fame dominante.

Non iudiciorum

Desperare salutis.

Hec em̄ ille &c.) id est Stalen⁹ aliquātū erat ad excogitandū acut⁹, ad audendū impudens &c. magis tñ esse se simulabat. Vt etiā bestiae) Ex cōparatione fieri pbationes, quæ exēpli vim habeant, author est Quintilianus lib. 5. Biennio ante). i. Biennio anteq; Oppianici causa ageretur. Quū causam bonorū Safinij) Crimē qđ probare volumus.

fit admodū credibile, si aliquādo simile dicam⁹ admissum ab eo, quē
 id de quo q̄stio est, admississe dicim⁹. In causa Sasinii Stalenū accepisse
 se pecuniā & suppressisse dicit, vt magis probabile sit ab eodē idē fas-
 ctum in causa Oppianici. Atellē qđ Oscanū oppidum est. Causam Atella
 recepit. Id ante sepe Cicero dixit suscipere causam: sed alibi quoq; Suscipere
 recipere causam ab eo dici attēdimus, vt p Sex. Roscio, Quē me igit & recipere
 res prēter ceteros impulit, vt causam Sex. Roscii reciperē? Actiōe in causam.
 C. Verre quarta, Recepi enim causam Sicilię. ea me ad hoc negociū
 puicia attraxit. A pupillo) Sasinio. Suppssit) Supprimere pecuniā Supprime
 hoc loco, & paulo post, est pecuniā alii vsui datā & destinātā sibi iniū re pecuniā
 ste retinere. Bonorū emptorib⁹). i. iis qui Atellę Sasinii bona omnia
 emerāt, quū hęc pecunia Sasinii esset nō Stalenī. Profudisset) Pro- Profūdere
 fundere pecuniā est porro & p luxuriā effundere. i. nimio sumptu pe pecuniā.
 cuniā effundere. Inde pfusi sumpt⁹, & pfusę epulę dicūtur. vt pro P.
 Quintio, Fatef se nō belle dicere, nō ad voluntatē loqui posse, nō ab
 afflictā amicitia trāsfugere, atq; ad florentē aliā deuolare, nō profusis
 sumptib⁹ viuere, nō ornare magnifice splēdideq; cōuiuū. Et p Sex.
 Roscio, Hos tātos tamq; pfusos sumpt⁹ aut faciēt aut approbabūt.
 Pro L. Murena, Odit populus Ro. priuatā luxuriā, publicā magnifi-
 centiam diligit: nō amat pfusas epulas, sordes & inhumanitatē mul-
 to min⁹. Ad cupiditates). i. ad libidinē suā. Reliquisset) Nam illud
 Plautinū oīno verissimū est, Male partū male perit. Nihil esse verius
 existimamus, qđ qđ Seruator noster dixit. eius aut in Euāgelio illa ver-
 ba sunt, Qui nō cōgregat mecū, dispergit. Iugulatū). i. cōdēnatū. vt
 pro Milone, Qđ si ita putasset, certe optabili⁹ Miloni fuit dare iugulū
 P. Clodio: nō semel ab illo, neq; tū primū petitū, qđ iugulari a vobis,
 quia se illi nō iugulādū tradidisset. In Verrem act. v. His te literis ho-
 mo audacissime atq; amētissime iugulatū sentis? Saluti desperare)
 Vt in orōne post reditū in senatu, Bonosq; viros lugere malui meas
 fortunas, qđ suis desperare. Dicim⁹ etiā desperare salutē. vt p L. Mure-
 na, Simul atq; Cādidatus accusationē meditari visus est, vt honorē
 despasse videat. Et p Milone, In quos incēsus ira, vitāq; dñi desperā-
 tes quū incidisset, hesit in his poenis quas ab eo serui fideles pro dñi
 vita expetiuerūt. Lib. Epist. ad Att. vii. Breuiloquentem iā me tēpus
 ipm facit, pacē em desperauī. Rationē). i. viā & modū. Grauari). i. dī
 cere, id se nō libēter facere. Id enim callidi hols & malitiosi est, vt qđ
 maxime velit, id velle se dissimulet, quo id maiore p̄cio efficere pos-
 sit. vt in lib. de Offi. iij. Pythius Syracusanus magnificā villę suę op-
 portunitatē malitiose Cānio ostētat. Incēsus Cānius cupiditate con-
 tēdit a Pythio vt videret. Grauare ille p̄rio. Quid multa? Impetrat, Grauari,
 emit homo cupid⁹ & locuples tāti, quāti Pythi⁹ voluit. Grauari aut grauare &
 p̄eo qđ est inuito, & nō libēter aliqd facere, dicit. vt in lib. de Amici- grauati.

Male par-
 tū male
 perit.
 Iugulatus
 sententia.

Desperare
 saluti & sa-
 lutem.

tia, Ego vero nō grauarer, si mihi ipse cōfiderē. Virg. li. Aen. x. hoc ver-
bū cū accusatiuo posuit, Cui Iuno illachrymans, qd si quē voce gra-
uaris. Mēte daret. T. Liui⁹ li. xxiii. grauor mittere dixit. Tū Pinar⁹
ait illis si ad Consulē grauaretur mittere, sibi saltē darent populi cō-
filium, vt sciretur vtrū paucorum ea denunciata, an vniuersae ciuita-
tis essent. Inde grauate. i. non libēter. Idē libro tertio, Qui quū haud
grauate venissent. Idem lib. xxi. Reguli Gallorū castris ad Illiberum
extēplo motis, grauate ad Poenū venerunt capti donis. Idē li. xxxii.
Caduceator ab Rege venerat, locū & tēpus petēs colloquio. Id gra-
uate cōcessum regi est. Idē lib. i. grauatim dixit, quod rarius est, Haud
grauatim focia arma Rutulis iunxit. Offensio nē id est nequid sibi
noceretur ad Aedilitatē adipiscendam. Offensio enim passiue dicit.

Post exoratus, initio permagnam pecuniam poposcit,
deinde ad id peruenit, quod cōfici potuit, & sestertia sex-
centa quadraginta millia deferri ad se domū iussit. Quē
pecunia simulatq; ad eū delata est, homo impurissimus
statim coepit in eiusmodi mente & cogitatione versari:
nihil esse suis rationibus vtilius, q̄ Oppianicum condē-
nari. illo absoluto, pecuniam illam aut iudicibus disper-
tiendā, aut ipsi esse reddendam. damnato, repetiturū esse
neminem. Itaq; rem excogitat singularem. Atq; hāc lu-
dices, quē vere dicuntur a nobis, facilius crederis, si cum
animis vestris longo interuallo recordari C. Staleni vi-
tam & naturam volueritis. Nō perinde vt opinio est de
cuiusq; moribus, ita quid ab eo factum, & non factū sit,
existimari potest. Cum esset egens, sumptuosus, audax,
callidus, perfidiosus: & cū domi suae miserrimus & ina-
nissimus tantum nummorum positum videret, ad om-
nem malitiam & fraudem versare mētem suam hāc se-
cum cogitans coepit, Dem ne iudicibus mihi igitur ipsi
præter periculum & infamiam quid queratur, nihil ex-
cogitem, quāobrem Oppianico damnari necesse sit: quī
tandem nihil enim est quod fieri non possit. Si quis cum
forte casus ex periculo eripuerit, nonne reddendum est.

Verba secū
deliberan-
tis.

Initio permagnā pecuniam) Nā, vt ait Quīntilianus, iniquum pe-
tendū est, vt aequū feras. Quod cōfici potuit) .i. ad æquam pecunię Impūrus
summā. Impurissimus) id est auarissimus, Terentius in Adelphis, pro auaro
Obsecro hercle hominem istum impurissimū q̄primum absolutio & improbo.

te. Alioquin impurus pro improbo sepe dicitur. Suis rationib⁹ vtī-
lius).i. sibi commodius, vt sit ducta translatio ex mercatorum, eorū
ve qui aliena gerunt negociā, rationibus. hi enim suas rationes di-
cūt. Iudicib⁹ dispertiendā) vt sex & decē iudices haberēt singuli qua-
dragenā millia. tot enim iudices corrūpendi erāt, qua ratione disper-
tita esset tota pecunia. Recordari C. Staleni vitā) Hoc dicit, vt cre-
dibile sit quod de Staleno dicit. Ex ante factis vitā hominis specta-
dā esse, vt res fiat probabilis, in libro Rhetoricorū ad Herēniū secun-
do traditū est. Perfidiosus) magis est, q̄ perfidus. Inanissimus) id est

pauperrimus, vt etiam vacuus a Iuuenale satyra tertia pro paupere
dicitur, Cantabit vacuus coram latrone viator. Alioquin inanis dicitur
tur spoliatus, vt ager spoliatus aratoribus. Actione in Verrē quinta,
Vnus ager Agirīnesis. clxx. aratorib⁹ inanis, quū sit, vos cōiecturam
totius prouincię nō facietis? Itēq̄, Desertas arationes, inanes agros,
prouinciā miseram perditāq̄ offendi. Exinaniti itidem ab eodem eo-
dem in libro dicūtur, Eiectos aratores esse dico, agros vectigales vexa-
tos, atq̄ exinanitos a Verre. Et in Diuinatiōe, Siciliā prouinciā C. Ver-
res per triennīū depopulatus esse, Siculorū ciuitates vastasse, domos
exinanisse, fana spoliasse dicit. Idē actiōe quarta, equestris statuę equū
inanē appellat vnde statua deiecta sit: quē admodū actione. s. inanem
basim, Tyndaritani deiecerūt in foro, & eadē de causa equum inanē
reliquerunt. Quū inanis esset basis, & in ea P. Africani nomē incisū.

Malitiā).i. fraudem. Deinde re iudicibus) Mimesis est. Eam esse dicit
Donatus in Phormionem Terētij, vbi nō verba modo, verū etiā ge-
stum, vocēq̄ fingimus alienā. Est itidem prosopopœia. Ea auditores
magis cōmouet, q̄ si verbis suis id Cicero dixisset. Præter periculū
& infamiā) Magna Staleni auaritia est, qui cū pecunia periculū infā-
miāq̄ cōparās, ijs pecuniā anteponat. Mihi igitur ipsi &c.) id signi-
ficat quod vulgo dicit, nō possum nisi subire periculū & infamiam.

Oppianico dānari necesse sit) Necesse est, licet, fas est Oppianico vel
Oppianicū dānari: utrūq̄ dicimus, sed per datiuū locutio frequēti-
or est. vt, Mihi iussa capessere, fas est. Si quis eū forte casus &c.).i. si for-
te absolutus fuerit. Nōne reddendū est) quod ab Oppianico accepit

Inanis &
vacuus p
paupere.

Inanis
ager.
Exinaniti

Inanis
equus.

Necesse est
fas est, li-
cet mihi &
me facere.

Præcipitantem igitur impellamus, inquit, & perdi-
tum prosternamus. Caput hoc consilium, vt pecuniam
quibusdam iudicibus leuissimis polliceatur: deinde eā

^{Supprime} ^{ex p. omia} ^{rebu et} ^{ex illa} postea supprimat: vt quoniam graues homines sua spō
 re seuerē iudicaturos putabat: hos, qui leuiores erāt, de
 stitutione iratos Oppianico redderet. Itaq; vt erat sem
 per praposterus atq; peruersus, initium facit a Bulbo:
 & eum q; iamdiu nihil quæsierat, tristem atque oscitan
 tem leuiter impellit. Quid tu inquit? ecquid me adiu
 uas Bulbe, ne gratis Reipub. seruiamus? Ille vero, simul
 atq; hoc audiuit, ne gratis: quo voles inquit sequar: sed
 quid affers? tum ei quadraginta millia, si esset absolu
 tus Oppianicus, pollicetur: & eum vt cæteros appellet.
 quibuscum loqui consueffet, rogat: atq; etiam ipse con
 ditor totius negocii Guttam aspergit huic Bulbo. itaq;
 minime amarus is visus est, qui aliquid ex eius sermo
 ne gustare speculæ degustarat. Vnus & alter dies intercesse
 rat, cum res parum certa videbatur, sequester & confir
 mator pecuniæ desiderabatur. Tum appellat hilari vul
 tu hominem Bulbus, vt blandissime potest: quid tu in
 quit Pacete? (hoc enim sibi Stalenus cognomen ex ima
 ginibus Aeliorū delegerat, ne si se Ligurem fecisset na
 tionis magis suæ, q̄ generis vt cognomine videretur)
 qua de re mecū locutus es? querūt a me vbi sit pecunia.

Præcipitantē &c.) id est periclitantē & quasi ruentem impellamus.
 vt labantem q̄ firmum sternere, ita periclitantem reum, q̄ nō voca
 tum in iudicium iudicio opprimere facilius est. Caput hoc cōsiliū
 id est hoc proponit, hoc cōsiliū inuenit. Graues homines). i. inte
 gros & incorruptos iudices. Sua spōte). i. sine precio, & ex æquitate
 cause. Seuerē iudicaturos). i. damnaturos. Destitutione) Destitu
 tus hoc loco saepe dicitur is cui quid promissum sit, nec pmissū fiat.
 vt libro de Officijs. Magisq; ille cui promissum sit, ab officio disce
 dat si se destitutū queratur. Destitutione igitur) id est q̄ promissū
 set Oppianicus pecuniā, sed non tradidisset. Iratos reddere) Hoc di
 cit, vt libro Epistolarū familiariū. 15. reddere amicum, Si alij Coniū

les essent, ad te potissimū Paule mitterē, vt eos mihi q̄ amicissimos redderes. Præposterus).i.impurus & pditus. Nihil quæsierat) id est quæstū nullū fecerat. Leuiter).i.paruo negotio, & facile. Quid tu) Quintil.in lib.iiij. præcipiens licere aliquādo in narratione vti prolopopœia, hoc Staleni Bulbū colloquio id probat, quod ad credulitatem & fidē cōfert plurimum. Ecquid).i.nunquid aliquantū? Ne gratis Reip.seruiamus) Nam lege Cincia cautū erat, ne quis ob orādam causam aut iudicandā donū munusve acciperet, vt in cōmentarijs de Senectute scribimus. Quo voles, inquit, sequar).i.faciā qđ volueris; impera, faciam. Cæteros) iudices scilicet. Consueffet) alijs in causis. i. quos facile corrūpi posse cognosceret. Conditor) A condīdo cōditor media syllaba acuta dicitur. alluditq; ad bulbū, quod genus quoddā ceparum est ascaloniæ simile. Forū igitur acrimonia tēperatur, quū aqua aspergitur. In Bulbo & Gutta iocatur, vt hac vrbānitate opportuna iudicū animos reficiat. Huius autem modi iocos etiā ex nominibus duci scribit Quintil. lib. vj, vt quum Cicerō dixit actione in Verrem tertia. Malum Sacerdotem, qui tam nequā Verrē reliquisset. quia Sacerdoti Verres successerat. Præbet aliquando, vt idem ait, occasionem quēdam felicitas hoc quoq; genere bene vtendī. vt pro Cæcinnā Cicero in testē Sex. Clodiū Phormionē, Nec minus riger, inquit, nec minus confidens, quā est ille Terentianus Phormio. Minime amarus) Bulborū multa sunt genera, de quibus Bulbū as volumē vnū condidit Pythagoras philosophus. Bulbos oēs acrimoniā habere Dioscorides lib. i. j. scribit. Nulli tamē vim asperiores esse q̄ ei quæ scylla dicitur, quę exacuendo aceto adhibetur. Plinius lib. ix. author est. In ioco autem persistit. Visus est).i. apparuit, creditus est: aut ad gustū retulit, quod oculorū proprium est. Donatus exponens illud ex Hecyra Terentii, Matris vox visa est Philomenæ: Omnia, inquit, quę sensu percipi possunt, visa dicimus. Virg. Viscq; canes vlulare per vmbra. Ibidē quoq; Terentius hoc dicendi genere visus est, Audisse vocē pueri visus est vagientis. Et in Eunuchō, Au dīre vocē visa sum modo militis. Aliquid speculę degustarat) id est paruam aliquam spem ex responso Gutte occeperat. A spe dicta est specula. vt a re recula, a die diecula. Spe gulę nō speculę in codice manu scripto inuenio scriptū. Degustarat) in ioco p̄sistit. Intercesse Intercedit rat).i. præterierat. vt antea, Dies nondū decem intercesserant, quum dies. ille alter filius infans necatur. Res parū certa).i. promissa pecunia incerta. Sequester) apud quē promissa pecunia deponeretur. Nam facto iudicio, neq; a Staleno neq; ab Oppianico exigere pecuniā Bulbus, Gutta, aliq; ausi fuissent. Cōfirmator).i. qui habere se pecuniā affirmaret, seq; traditurum iudicibus promitteret, si absolutus Oppianicus esset. Id est qđ vulgo dicūt, qui faceret bonū de pecunia.

Cognomen) id autē est, quod ab euentu impositū est, vel quod quis sibi sumpsit: nō autē agnomē est, vt grāmatici vel doctissimi tradūt.

**Aeliorū
familia.**

Ex illis imaginib⁹ Aeliorū) Aeliorū familia Romę fuit clarissima, ex qua fuit Sex. Aelius Catus. de quo illud Ennii est, Egregie cordatus homo Cat⁹ Aelius Sextus. Nobilissimę cuiusq; familię ille fuit mos, vt eorū qui ex ea familia essent, imagines in atrio haberētur. de quo more in Milonianā scribimus. Earū imaginū tituli erāt, vt sciri possent, quorū essent imagines. Hoc loco cōicere licet ex hac familia fuisse aliquē Aeliū cognomine Pacetū, quo se cognomine appellari

C. Stalen⁹

voluit C. Aelius Stalen⁹. Nō fuit Stalen⁹ de Aeliorū familia. de quo Cicero de Claris Oratorib⁹, C. ingt. Stalen⁹, qui se ipse adoptauerat, & de Staleno Aeliū fecerat, feruido quodā & petulātī & furioso genere dicēdi fuit. qđ quia multis gratū erat & probabat, ascēdisset ad honores, nisi in facinore manifesto deprehēsus pœnas legib⁹ & iudicio dedisset. Ne si se Ligurē fecisset), i. Ligurem se appellasset. Nationis magis suę Stalenū genere Ligurē fuisse significat, ideoq; fallacē. Ligures autē omnes fallaces sunt: sicut ait Cato in libro Originū secūdo. Author est Seruius. Itaq; apud Virg. lib. Aen. xj. Camilla Auno, Vane Ligur, inquit, frustra q; animis elate supbis, Nequicq; patrias tē talti lubric⁹ artes: Nec fraus te incolumē fallaci pferet Auno. Est autem Liguria Italię pars Appenino maiore ex parte cōiuncta. Genēris), i. familię vnde est. Querunt) iudices scilicet ii quos appellaui.

**Ligures
fallaces.**

Planus.

Hic ille planus improbiſſimus quæſtu iudiciario paſtus: qui illi pecuniæ, quā condiderat, ſpe iam atq; animo incubaret, contrahit frōnē. Recordamini faciē atq; illos ei⁹ fictos ſimulatoſq; vultus. queritur ſe ab Oppianico deſtitutum. & qui eſſet totus ex fraude & mendacio factus: quicq; ea vitia, quę ab natura habebat, etiā ſtudio atq; artificio quodam malitię cōdiuiſſet, pulchre aſſeuerat ſe ab Oppianico deſtitutum: atque hoc addit teſtimoniū, ſua illum ſententiā, quam palam omnes laturi eſſent, condemnatum iri. Manarat ſermo in conſilio, pecunię quādam mentionem inter iudices eſſe verſatam: res neq; tam fuerat occulta, q̄ erat occulanda: neq; tam erat aperta, quā Reipub. cauſa aperienda. In ea obſcuritate ac dubitatione omnium, Cannutio perito hominī,

qui quodam odore suspicionis Stalenum corruptum esse sensisset: neque dum rem perfectam arbitraretur, placuit repente iudices pronunciare. dixerunt se id velle.

Planus) Planus prima brevis proprie est, qui hominibus sui generis, sui ordinis imponit. ut Stalenus iudicibus corruptis hoc loco imponit. Planus fuisse hominem quandam, qui solebat fallere eos, quorum in vehicula tolli voluisset, ut fingeret se crus fregisse, Acron scribit in commentariis in li. Epist. Horat. primus. Questu iudiciario pastus). i. nutritus lucro quod fecit iudiciis corruptis. Ita enim pastus in re mala dicitur, quum ad hostes refertur. ut pro Milone, Quos P. Clodii furor rapinis & incendiis, & omnibus exitiis publicis pavit. Et in lib. de Officiis. iustitia ad rem gubernandam necessaria est: cuius tanta vis est, ut ne illi quidem qui maleficio & scelere pascuntur, possint sine vlla particula iustitiae vivere. Pascere pro oblectare animum & reficere dicimus. ut in lib. Epist. ad Atticum quarto, Ego hic pascor bibliotheca Fausti. Virgil. i. Aen. Animum pictura pascit inani. Quam considerat). i. suppreiserat, & domi occultauerat. Incubaret). i. inhiaret, in eaque pecunia cogitationem totam collocaret, ab eaque ne dormiens quidem discederet; id est summa diligentia custodiret, parceretque: quod cupidi pecuniae & avari solent facere. Virg. in lib. Georg. ij. Condit opes alius, defosq; iucubat auro. Quintil. lib. x. Qui, inquit, scierit quo sint quoque modo dicenda, nisi tanquam in prociutu parata quidem ad omnes casus habuerit eloquentiam, velut clausis thesauris incubabit. Indormire pro incubare Horatius dixit scribens contra avaros lib. Serm. i. Tantalus a labris sitiens fugientia captae Flumina, quod ridens mutato nomine de te Fabula narratur. congestis undique saxis indormis inhians, & tanquam parcere sacris Cogeris. Contrahit frontem). i. tristitiam se esse simulat. Frons enim tristitiae, hilaritatis, clementiae, severitatis index est, ut ait Plin. lib. xi. Ideoque explicare frontem & exporgere pro letari & exhilarescere dicimus. Contrahere animum etiam dicimus. i. tristitiam esse. Cic. in lib. Tuscul. quest. iij. Hoc detracto, quod totum est voluntarium, aegritudo erit sublata illa moriens: moris tamen & contractiunculae quaedam animi relinquetur. Et lib. iij. Itaque haec prima definitio est, ut aegritudo sit animi, aduersante ratione contractio. Et lib. i. Quod hoc quidem nimis saepe, sed eo quod in hoc inest omnis animi contractio ex metu mortis. Recordamini faciem Rem sub oculos istos subijcit. Totus ex fraude & mendacio factus). i. fraudulentus omnino & mendax: qui nihil in se habet praeter fraudem & mendacium, tanquam ex his corpore & animo constet. Studio atque artificio Vt bona, ita mala quae nobis a natura insunt, voluntate visu & consuetudine augentur. Studium & artificium hic in mala re dicuntur, quia in re bona dicuntur saepius.

Planus.

Pastus habet modum.

Incubare pecuniae.

Indormire re pecuniae.

Contrahere explicare, exporgere frontem. Contrahe re animum.

Factus ex fraude & mendacio.

Malitia. Malitię).i.calliditatis & versutię.Hac in re malitiā a Cicerone sepe dici attēdimus. Palā laturl,pronunciādo sententiā,nō notas in vtrā mittēdo.vt ante dictū est. In cōsilio).i.in iudiciū cōtu. Occultāda) causa Oppianici & iudiciū numariorū. Sensisset).i.olfecisset,vt i metaphora p̄sistat.A canibus facta ratio est,qui res etiā latēter occultas olfaciūt.Eadē trāslatione vsus est Cicero in dissuasiōe legis agrarię Rulli in Senatu.Nūc quisnā tam abstrusus vīquā numus videt,quā nō architecti huiusce legis olfecerint? Neq; dum)id est nōdūq,quē admodū nec vllū,& nec vnq; Cicero dicere solet,nonnullumq; & nūc quāq; Placuit)Cānutio & Cluētio.i.optare se dixerūt, vt repēte p̄nunciaret,si iudices vellent. Repente)Illico post peroratā vtriusq; partis causam.Significat non semper fieri solitū,vt eodē die pronūciaretur,quo causę agerentur.Ideo in causa Milonis lege constitutū est,vt eodem die iudicaretur,quo accusator & reus dixissent.

Hic tum Oppianicus nō magnopere pertimuit. rem a Staleno perfectā esse arbitrabatur.In consilium erant ituri Iudices triginta & duo:sententiis decem & sex absolutio confici poterat.HS.† quadragena milia nummū in singulis iudices distributa eum numerum sententiarum conficere debebant,vt ad cumulū,spē maiōrū premiorum ipsius Staleni sententiā septimadecima accederet.Atq; etiam casu tum,q; illud repēte erat factū,Stalenus ipse non aderat, causam nescio quā apud iudicē defendebat.Facile hoc Habitus patiebatur:facile Cannutius.At nō Oppianicus,neq; patronus eius L.Quintius: qui cum esset eorū tēpore Tribunus plebis,conuitiū C.Iunio iudici quæstionis maximum fecit,vt ne sine Staleno in consilium iretur: cumq; id ei per viatores cōsulto negligentiū agi videretur,ipse e publico iudicio ad priuatū Staleni iudiciū profectus est,& illud pro potestate dimitti iussit:Stalenū ipse ad subsellia adduxit.

Iudiciū nūc merus. Triginta & duo)Hoc loco attēde ppetuū nō esse qd̄ p̄cipiūt grāmā tici de noibus numerū significātibz,vt tantū dici liceat duo & triginta,vel triginta duo. Triginta & duo indices erāt in causa Oppianici.In causis singulis cert⁹ erat iudiciū numerus.sed idē numerus in

omnibus nō erat. vt pro Milone iudices fuerunt. lxxj. in causa Clo-
dijde incestu. 55. in causa Oppianici. 32. vt dixi. Decē & sex) Dicim⁹
etiā sex & decē. & sedecim. Absolutio cōfici poterat) Authore M. Ce-
lio in epist. quadā ad Ciceronē, legis vnū & cētesimū caput erat, Qd
eoz iudicū maior pars iudicari, id ius ratū esto. Quadragita milia
numū) Priscian⁹ lib. 7. de syncopa noīm scribēs hoc loco legit qdrage-
na. itaq; i antiqs codicib⁹ inuenio scriptū. Idq; meli⁹. Nā i re pari vsur
pari solēt noīa nūeralia, cui⁹ gñs sunt bina, terna, quaterna dena, vie-
cena, tricena, quadragena &c. Sexcēta & quadragita millia) Hic igi-
t dicit quadragena millia numū i singulos iudices distributā. i. vt vul-
go loquūt vniciq; iudici data quadragita millia. Eū nūerū) decē &
sex iudicū. Ad cumulū) i. ad nūerū. 16. iudicū. Septimadecima) Ita
minor nūer⁹ vsq; ad viginti pponi solet, quīs hui⁹ ætatis nō indocti
postponāt, qd ex iprudētia fieri arbitror. Septima decima accede-
ret) vt a maiore pte sentētia ferret. Qd illud repente erat factū) Nisi
em̄ repēte factū fuisset iudiciū, Stalen⁹, qppe quū diē sciscet, nō abfui⁹
set. Hoc). i. Stalenū abesse. Cōuiciū fecit). i. cōuiciat⁹ est. vt i lib. epi-
stol. ad Atticiū primo, Hic tibi rostra Cato aduolat, & cōuiciū Pisoni
Cōsuli mirificū facit. Et lib. 16. Hē cōgiariū ab Antonio accipe nolue-
rūt vt hic qdē narrat, & ei cōuiciū grāde fecerūt cōcionātēq; reliq̄rūt.
Quēstionis). i. causæ. Ideo aut Iunio cōuiciū Quinti⁹ fecit, q; causæ
q̄stior erat. Per viatores) p quos Stalenū Quinti⁹ aduocabat. Id agi)
vt Stalen⁹ adesset. Cōsulto). i. dedita opa. tāq; Cluētij cōsilio viator
res morarent. E publico iudicio) Iudiciorū duo sunt gñā publicū &
priuatū. Publica sūt ea quorū executio cuius ex populo plerūq; da-
tur. Cuiusmodi ea sunt q; legib⁹ Iulij maiestatis, de adulterijs, de vi
publica seu priuata, peculat⁹, repetūdārū, ambit⁹, de annona, de res-
duis, lege Cornelia de sicarijs & veneficijs, de falsis, lege Pōpeia de pa-
ricidijs cōstitutā sūt, vt est in lib. Institutionū Iustiniani quarto, de
iudicijs publicis, Priuata vero iudicia sūt, quoz actio certis qbusdā
psonis cōstitutā est, vt de re pecuniaria, de hæreditate, de locato, & cō-
ducto &c. Soli em̄ petitori aut ei⁹ pcuratori agere licet. Pro potesta-
te) Nā Trib. plerāt. Dimitti iussit). i. vt vulgo dicūt, cessare fecit. Di-
mittere iudiciū, vt senatū dicim⁹. Ad subsellia) Subsellia iudicū dici
hoc loco attēdēdū ē, quēadmodū Senatorū subsellia idē appellat lib.
2. i L. Catilinā, Princeps ei⁹ ordinis pte illā subsellioz, ad quā ille acces-
serat, nudā atq; ianē reliq̄rat. Vt iudiciū subsellia, ita q̄stioris tribunal,
idē i Vatiniū appellat. Quēro ex te, inq; nū q; re⁹ post vrbē cōditā i
tribunal. sui q̄stioris ascēderit, eūq; vi deturbarit, subsellia dissiparit,
vrnas deleuerit) Subsellia quoq; Tribunos, Triūmīrorū, Quēstorū &
hmōi mīora iudicia exercētiū esse, q; nō i sellis curulib⁹ nec i tribuna-
lib⁹, sed i subsellijs cōsīdebāt, Alconij⁹ testis ē i Diuinationē Cicerōis.

Sentētia
a maiore
parte lata

Facere cō-
uiciū.

Iudicia pu-
blica & pri-
uata.

Dimittere
iudiciū &
senatum.
Subsellia
iudicū, &
senatorū.
Tribunal
quēstioris
Subsellia.
quorū mī-
gistorum
sunt.

Confurgitur in cōsiliū, cum sententias Oppianicus,
 quæ tum erat potestas, palā ferri velle dixisset, vt Stale-
 nus scire posset, quid cuiq; deberetur. varia iudiciū gene-
 ra, nummarii pauci, sed omnes irati. vt qui accipere in cā-
 po cōsuerunt, iis candidatis quorū nummos suppressos
 esse putant inimicissimi solent esse: sic eiusmodi iudices
 infesti tū reo venerant. Ceteri nocentissimū esse arbitra-
 bātur: sed spectabant sentētiās eorum, quos corruptos
 putabāt: vt ex his cōstituerēt, a quo iudiciū corruptū
 videret. Ecce tibi eiusmodi sortitio, vt in primis Bulbo
 & Staleno & Guttē esset iudicandum. summa omnium
 expectatio, quidnā sentētię ferrēt leues ac nūmarii iudi-
 ces. atq; illi omnes sine vlla dubitatione cōdemnāt. Hic
 tū iniectus est hominibus scrupulus, & quædā dubita-
 tio, quidnā esset actū. Deinde homines sapientes ex ve-
 tere illa disciplina iudiciorū, qui neq; absolvere hominē
 nocentissimū possent: neq; eū de quo esset orta suspitio
 pecunia oppugnatū, re illa incognita primo cōdemna-
 re vellent, non liquere dixerunt. Nōnulli autē seueri ho-
 mines hoc statuerunt, quo quisq; animo quid faceret, spe-
 ctari oportere. etsi alii pecunia accepta verū iudicabant,
 tamē nihilo minus se superioribus suis iudiciis constare
 putabant oportere. Itaq; damnarunt: quinq; omnino fue-
 runt, qui illū vestrū innocētē Oppianicum siue impru-
 dentia, siue misericordia, siue aliqua suspitione, siue am-
 bitione adducti absolverēt. Cōdemnato Oppianico, sta-
 tim L. Quīntius homo maxime popularis, qui omnis ru-
 morū & cōcionū vētos colligere cōsueffet, oblata sibi fa-
 cultatē putauit, vt ex inuidia senatoria posset crescere, &
 ordinis iudicia minus iā probari populo arbitrabatur.

Scrupul⁹
 iniectus.

Nō liq̃re.

Colligere.
 ventos ru-
 morum.

Quæ tum erat potestas) ex lege Cornelia, vt ante dictū est. Numarij) Numarij premio corrupti. Vt qui accipere in campo) Quintilia. lib. v. postq̃ iudices. præcepit de probatione, quæ exemplo sit, Proximas, inquit, exemplo vires habet similitudo, præcipueq̃ illa, quæ dicitur citra vllā translocationū mixturam ex rebus pene paribus: vt qui accipere in cāpo cōfuerunt &c. In cāpo) Martio, vbi suffragijs populi fiebant magistratus. Ecce) id est de improviso. Propriū hoc Ciceronis esse in reb⁹ im, Ecce. prouisis, vt ecce dicat, quod cum cura Vergilius & legit & transtulit, Asconius scribit in actionem in Verrē secundā. Sententia igitur est: insperata res fuit, & visa est quasi, vt cū vulgo loquar, miraculosa, q̃ facta sortitione iudices numarii dicturi fuerint sententiam primi. Tibi.) ornatus gratia, aut vt verius dicā, ex quodā vsu dicēdi hic po Tibi. nitur, vt mihi, nobis, vobis. Sortitio) Obseruari illud significat, vt cū lege Cornelia petierat reus, vt palā ferretur sentētia, sortitio fieret, quis ordo ferendarum sententiarū esset. Idem significat actione in C. Verrē secunda de hoc Oppianici corrupto iudicio. Inuēti sunt, inquit, Senatores, qui C. Verre Prætorē vrbano fortiēte exirēt in eū reū, quē incognita causa condēnarent. Nam alia iudiū sortitio erat, quæ ante causę actionē fieri solebat, de qua alio loco dicemus. Ex veterē illa disciplina iudiciorū), i. boni iudices, quales fuerunt veteres. Antiqui enim meliores omni memoria estimati sunt. Demea apud Antiqui meliores. Terentiū in Adelphis Hegionem laudās, Est, inquit, homo antiqua virtute & fide. Nō liquere) Quib⁹ satis cognita causa nō erat, in ferēda sentētia neq̃ dānabāt, neq̃ absoluebāt, sed nō liquere dicebant, quæ significatio ampliationis erat. i. vt amplius causa agerēt. Alii) id est numarij. Superiorib⁹) de Scamādrio & Fabritio. Quinq; oīno fuerunt) Quinq; iudices dixerūt non liquere, quinq; absoluerūt, & reliqui omnes damnauerunt. Siue imprudētia &c.) Illā Oppianici per quinq; iudices absolutionē extenuat. Ambitione) id est glorię cupiditate, q̃ clemētes humani & misericordes vulgo viderētur, si nocentem reū absoluerēt. Concionū ventos colligere), i. in concione se Vētos colligere. iactare & gloriari. vt apud A. Gelliū lib. i. de iactabundo adolescente. ligere. Has ille inanes quū flaret glorias. Inde vētosus, popularis glorię cupidus, & rerū suarum nimius iactator dicitur. Cicero lib. Epist. fami. xi. In primis rogo te ad hominē vētosissimum Lepidum mittas, ne bellum nobis redintegrare possit Antonio sibi coniuncto. Et philippica. xi. Extraordinarium semper imperium popolare atq; vētosum est. Ex inuidia Senatoria). i. quam Senatui faceret. Soli enim Senatores tum iudicabant lege Cornelia. Nam Equitib⁹, qui Sempronio lege, vt diximus, iudicabant, ademūt iudicandi potestatem, propterea q̃ in bellis civilibus Cinnā secuti fuerant. Possēt crescere) id est ampliorem sibi gloriam apud Quirites querere.

Habetur vna atq; altera concio vehemens & grauis accepisse pecuniam iudices, vt innocentem reum condemnarent. Tribunus plebis clamitabat: agi fortunas omnium dicebat: nulla esse iudicia: qui pecuniosum inimicum haberet, incolumem esse neminem posse. homines totius ignari negotii, qui Oppianicum nunquam vidissent, virum optimum & hominem prudentissimum pecunia oppressum arbitrarentur, incensu suspitione rem in medium vocare coeperunt, & causam illam totam deposcere, atq; illo ipso tempore in aedes T. Annii hominis honestissimi, necessarij & amici mei noctu Stalenus accersitus ab Oppianico venit. Iam cetera nota sunt omnibus: vt cum illo Oppianicus egerit de pecunia: vt ille se redditurum esse dixerit: vt eorum sermonem omnem audierint viri boni qui tum consulto prope in occulto stetissent: vt res patefacta atq; in forum prolata, & pecunia omnis a Staleno extorta atq; erepta sit. Huius Staleni persona populo iam nota atq; perspecta, ab nulla turpi suspitione abhorrebat. suppressam esse ab eo pecuniam, quam pro reo pronunciasset, qui erant in concione non intelligebant: neq; enim docebantur: versatam esse in iudicio mentionem pecunie sentiebant, innocentem reum condemnatum esse audiebant: Staleni sententia condemnatum videbant: non gratis id ab eo factum esse, q; hominem norant, iudicabant: similis in Bulbo, in Gutta, in alijs nonnullis suspitio consistebat. Itaq; confiteor (licet enim iam impune hoc praesertim in loco confiteri) q; Oppianici non modo vita, sed etiam nomen ante illud tempus populo ignotum fuisset. indignissimum porro videretur circumuentum esse innocentem pecunia: hanc deinde suspitionem augeret Staleni impro-

bicas & nonnullorū eius similiū iudiciū turpitudō. Causam autē ageret L. Quintius homo cum summa potestate prādictus, tū ad inflāmandos animos multitudinis accommodatus. sūmā illi inuidiā infamiāq; esse conflātā.

Cōcio). i. ad populū oīo. Clamitabat) Probat Cicero C. Iunii cōciato populī furore, magis q̄ pbato yllo scelere dānatū fuisse. Agi fortunas oīm). i. q̄stionē esse de fortunis ciuiū oīm. Illud artificiosum est, vt id qd̄ suadem⁹ aut dissuadem⁹, qd̄ accusam⁹ aut defendim⁹ ad vniuersos aut ad Rēp. ptinere dicam⁹. Nulla eē iudicia). i. iudicijs oib⁹ corruptos esse iudices. Quī pecuniosū) C. Verre Prētorē acta est causa Oppianici. In Verris accusatiōe q̄ iudicij opitiō fuerit Cicero scribit act. i. Verrē secūda. Inueterauit, inq̄t, iā opitiō p̄nicioſa Reip. vobisq; p̄iculosa, q̄ nō mō Romę, sed & apd̄ exteras natiōes oīm sermone p̄crebuit, his iudicijs, q̄ nūc sūt, pecuniosū hoīem, quīs sit nō cās, neminē posse dānari. Causam illā totā) corrupti iudicij. Ad se deposcere). i. suę cognitioni & iudicio reseruārī vel deposcere. i. ad iudiciū poscere. vt i oīone post reditū i Sen. Duas ptes esse in Rep. quū putareſ, altera me deposcere ppter iūmicitias, altera timide defēdere ppter suspitiōnē cedis putabat. Et p M. Cēlio, Hac lege Cēlij adoleſcētia nō ad Reip. pēnas, sed ad mulieris libidines & delicias deposcēt.

Deposcere

T. Anni) licet cōiectare fuisse hūc a quo T. Anni⁹ Milo adoptat⁹ sit. Ab Oppianico) priuſq̄ i exiliū abiret, vel ab Oppianici filio, quē pecuniā repetisse atq; abtulisse ātea dixit. In forū). i. i iudiciū. Stale- ni psona) Personā viri hoc loco attēde dici, cōtra aliquorū opitiōnē. Ab nulla turpi suspitiōe abhorrebat). i. nulla turpitudō tāta erat cui⁹ a suspitiōe abhorreret. Staleni turpitudinē etiā populo notā dicit, vt magis credibile faciat hūc ab Oppianico accepisse pecuniam ad corrupēdū iudiciū. Pro reo p̄nūciallet) quīs ita i oib⁹ exēplis scriptū inueniā, tñ p̄misisset poti⁹ q̄ p̄nūciallet legēdū putē. Neq; eīm docebatur) Id aut L. Quiti⁹ i cōciōe celabat: aut q̄ ita esse nō putabat, aut q̄ id causę ei⁹ aduersū erat. Itaq; cōfiteor) ordo est, Cōfiteor sūmā inuidiā famāq; cōflātā illi, q̄ non mō vita Oppianici &c. Qz Oppianici nō mō vita) Causas enūerat, cur iuidiā apd̄ po. Ro. Cluētio cōflata sit, q̄ q̄a inique sūt, iniquitatē i inuidię ostēdūt. Causā ageret) apd̄ populū. Sūma potestate). i. tribunitia, q̄ apd̄ po. Ro. sūma erat. Illi) Cluētio. Vel illi. i. ibi. i. ā foro. vt sit illi aduerbiū locale: quo vti Terentiū & Virgiliū Donat⁹ adnotat. In Adelphis, Ego illi maximā partē ferā. In Phormiōe, Interea dū sedem⁹ illi, iteruenit adoleſcēs qdā lachrymās. In scdo Aen. Illi mea tristia facta Degenerēq; Neoptolemū narrare memēto. Cur aut illi ita dici posse mihi videat, nisi illic legatur, causa est, qd̄ Cicero litigatōrē suū per p̄nomē hic, aduersariū, p̄ pronomen ille significare solet.

Personā Staleni.

Illi p ibi.

Atq; in hanc flammā recentē C. Iuniū, qui illi quæstioni præfuerat, iniectum esse memini: & illum hominē Aedilitiū, iā Prætorem opinionibus hominū constitutū, non discepratione dicendī, sed clamore hominū de foro atq; adeo de ciuitate esse sublatū. Neq; me pœnitet hoc potius tempore, q̄ illo causam A. Cluentiī defendere. Causa enim manet eadē, quæ mutari nullo modo potest. temporis iniquitas atq; inuidia recessit: vt quod in tempore mali fuit, nihil obsit: quod in causa boni fuit, profit. Itaq; nunc quēadmodū audiar, sentio, non modo ab iis, quorū iudiciū atq; potestas est, sed etiam ab illis, quorum tantum est existimatio. at tum si dicerem, non audirer, non q; alia res esset, immo eadem, sed tempus aliud. id adeo sic cognoscite. Quis tum auderet dicere nocentem condemnatum esse Oppianicum? quis nunc id audet negare? Quis tum posset arguere ab Oppianico tentatum esse iudiciū pecuniæ? quis id hoc tempore inficiari potest? cui tum liceret dicere Oppianicum reū factum esse: tū deniq; cum duobus proximis præiudiciis condemnatus esset? quis est, qui id hoc tempore infirmare conetur? Quare inuidia remota, quam dies mitigauit, oratio mea deprecata est, vestra fides atq; æquitas la veritatis discepratione reiecit. Quid est præterea quod in causa relinquitur? versatam esse in iudicio pecuniā cōstat: ea quæritur vnde profecta sit, ab accusatore, an ab reo? Accusator dicit hæc: primum, grauissimis criminibus accusabam, vt nihil opus esset pecuniā: deinde condemnatum adducebam, vt ne eripi quidem pecuniā posset: postremo, etiam si absolurus esset, mearum tamen omnium forum status incolumis maneret. Quid contra reus?

Inficiari.

Ad veritatis disceprationē.

primum ipsam multitudinem, & atrocitatem criminum
pertimescebam, deinde Fabritiis propter conscientiam
mei sceleris condemnatis, me esse condemnatum sentie-
bam. postremo, in eum casum veneram, ut omnis mearum
fortunarum status unius iudicii periculo contineretur.

In hanc flammam inuidie) persistit in metaphora. Nā conflata inuidia dixe- Flāma inui-
rat. Flammam inuidie Cicero dixit in lib. de Oratore tertio, Sulpitius au- diae & belli.
tem, qui in eadē inuidie flāma fuisset, quibuscū priuatus cōiunctissime vixe-
rat, hos in Tribunatu spoliare instituit omni dignitate. Flāmā belli idē di-
cit lib. Epist. famil. xvi, Incidi in ipsam flāmā ciuiliis discordie, vel poti⁹ belli
Inde flagrare inuidia, de quo postea dicemus. Questioni). i. causę. Aedili-
tium). i. quæ aedilitatē gesserat. Nā disceptatione &c.). i. sine vlla causę actio-
ne. Sed clamore hoīm) iudicib⁹ aduersus reū cōcitatis patrociniū locus fa-
cilis nō est. Ut quū Socratis iudiciū ageretur, in suggestū Plato ascēdit, ut eū
defenderet: quūq; illud dixisset, Minor natu quū sim viri Atheniēses his o-
mnibus q; tribunal ascēderūt, a iudicibus interpellatus, descēdere iussus est.
estq; Socrates. cclxxx. sentētiis dānatus. De ciuitate). i. in exiliū. Nec de ci- Socrates da-
uitate pro eo quod est de vrbe intelligas, sed de iure ciuitatis. Nā iure ciuili mnatus.
Romanorū nulli duarū ciuitatū ciuē esse licebat. igitur quū quis in exiliū
mittebatur, Romanā ciuitatē prius nō amittebat, q; in aliā ascēd⁹ esset. qua
de re alias amplius. Pœnitet) id est inutile & incommodū est, ut in. j. Ae-
neidos, Officio nec te certasse priorē pœniteat. Id autē magis placet, ut pœ-
nitere hoc loco in ea re dicatur, q; pro eo quod est parum videri, aut pudere
& tedere. Hoc autem dicendū genus pœnitet defendere attendendū est, pro
pterea q; pœnitet defendisse dici solet, itaq; dicendum grammatici præci-
piunt. Ab illis quorum &c.) id est a multitudine, quæ circumstat, quæ ius-
dicatura non est. Tum) id est recentī inuidia. Si dicere &c.) Tempus pro
tempore positum est, id est si dixissem, auditus non fuisset. Tū deniq; id
est tū demū, tū primū. Duobus proximis præiudiciis) Nā dānato Scaman-
dro locus primus Fabritio datus est: quo itidē dānato, causa Oppianici pri-
ma acta est. Dies) id est tempus, aut tēporis longinquitas. Oratio mea
deprecata est) in exordio. A veritatis disceptatione) Nam qui de rebus du-
bis consulrāt, ab odio, amicitia, ira atq; misericordia vacuos esse decet, haud
facile animus verū prouidet, vbi illa officiūt: ut ait Cēsar apud Sallustium.
De reliquis animi perturbationibus, idē sentire licet. Qui igitur de verita-
te disceptant, eos ab se inuidiam reicere æquum est. / Grauiſſimis cris-
minibus accusabā) Hę duę Cluētii & Oppianici prosopopoeie plus habēt
virium, q; si id ipse Cicero sine vlla figura diceret. Mearū tamē. . nihil in-
commodi mihi futurū esset. Quid cōtra reus?) Ut cōtraria dicat Oppian-

cū Cicero facit, quæ Oppianicus ipse in iudicio nō diceret, sed apud se po-
tuit dicere, quum de corrumpendo iudicio deliberavit.

Age, quoniam corrumpendi iudicii causas ille multas
& graueis habuit, hic nullam, profectio ipsius pecuniæ
requiratur. Consecit tabulas diligentissime Cluentius.
hæc autem res habet hoc certe, vt nihil possit neque ad-
ditum neque detractum de re familiari latere. Anni sunt
octo, cū ista causa in ista meditatione versatur: cū omnia,
quæ nunc ad eam rem pertinent, & ex huius & ex alio-
rum tabulis agitatis, tractatis, inquiritis, cum interea
Cluentianæ pecuniæ vestigium nullum inuenitis. Quid?
Albiana pecuniā vestigiis ne vobis odoranda est? An ad
ipsum cubile vobis ducibus venire possumus? Tenentur
vno in loco HS sexcenta quadraginta millia nummum:
tenentur apud hominē audacissimū: tenentur apud iudicē:
quid vultis amplius? At em̃ Stalenus non fuit ab Oppia-
nico, sed a Cluentio ad iudiciū corrupendū constitutus.

Age, quoniam) Age hoc loco hortatiua particula non est, sed sermonis
continuatua. Graueis) id est vt vulgo dicunt, efficaces. Profectio) id est
vnde profecta sit, id est quis eā dederit. Consecit tabulas &c.) Hoc pponit
Cicero, tanq̃ quod ab aduersario obijci possit, Cluentium ita diligentē &
callide consecisse tabulas, vt res cognosci non potuerit. Consecit tabulas
diligētissime) Morem fuisse obseruatum Romæ arbitror, vt qui in re ex-
traordinaria pecuniā expenderet, tabulas apud argentarios aut alios cōse-
ceret: eam ob causam, ne proxima censione res eorū Censoribus diminuta
videretur. in tabulas enim publicas Censores referre solebant, quæ censue-
runt. Licebat igitur censione proxima videre si quid patrimonii diminu-
tum erat. Itaq̃ male administrationis notabatur is, cuius patrimonii di-
minutum erat. Si tāta igitur pecuniā corrupendis iudicibus Cluentius
dedisset, patrimonii eius diminutum fuisset, consecissetq̃ tabulas. sed nec
consecit tabulas, nec patrimonii diminutum est: quo fit, vt nullam corrup-
endis iudicibus pecuniā dederit. Est autē argumentū ex consequētibus.
Potest etiam intelligi Cluentium accepisse pecuniā mutuo, ideoq̃ tabu-
las consecisse creditori. Ideoq̃ postea dicit Cicero, Doce quā pecuniā Clue-
tius dederit, vnde dederit, quemadmodum dederit? Quæ ratio mihi vi-

detur melior. Nullos enim tum fuisse Censores, quum ageretur causa Oppianici postea docebimus. Hæc autem res habet. Probat nullam potuisse tantam esse Cluentij in tabulis conficiendis diligentiam: quin eas inuenissent aduersarii, si quas confecisset. Meditatione id est inquisitione & inuestigatione. Tanta enim per octo annos cura & diligentia de Cluentii bonis & ære alieno accusatores quæsiuerunt, ut nescire non possent, si quid bonis eius additum sit aut detractum. Ex aliorum tabulis Cluentium tabulas diligentissime confecisse aduersarii dicebant, tanquam nomine suo quidam Cluentii amici eas confecissent. Vestigium nullum. A feris facta translatio est, quarum vestigia canes quum intenerunt ipsas feras ubi iaceant, tandem inueniunt. Albiana id est Albii Oppianici. Vestigiis ne vobis in translatione perstitit. Odoranda est. Odorare actiue, & sepius odorari deponens dicitur, ut in oratione post reditum in Senatu, Hi voluptates omnes vestigant atque odorant. In oratione in Legem Seruiliam, Committite vos nunc Quirites his hominibus hæc omnia, quos odorari hunc decemviritum suspicamini. Actione in Verrem, vi. Eos iam bene cognitos & re probatos, secum in Siciliam duxit: quo postea quam venerunt, mirandum in modum canes venaticos diceret, ita odorabantur omnia & peruestigabant, ut ubique quid esset, aliqua ratione intenerent. Olfacere pecuniam Ciceronem dixisse ante docuimus. Ad ipsum cubile. Est adhuc in translatione, ut in L. Pisonem. An vero tu partim, putas inuestigatas esse a nobis labe imperij tui, stragesque provinciarum, quas quidem nos non vestigiis odorantes ingressus tuos, sed totis volutationibus corporis & cubilibus persecuti sumus. Ferarum enim cubilia dicuntur, ubi iaceant, ut Virgilius libro Georgicorum tertio de tauro, Ergo omni cura vires exercet, & inter Duræ iacet pernix instrato saxa cubili. Idem libro primo, Aut oculis capti fodere cubilia talpæ. Auium quoque nidi cubilia appellantur. Idem eodem libro, Tum liquidas corui prelo ter gutture voces, Aut quater ingemiscunt, & sepe cubilibus altis: Nescio qua, præter solitum dulcedine leti. Columella libro nono, de gallinis scribens, Curæ autem debet esse custodi, quum parturierint aues, ut habeant quam muuissima paleis constricta cubilia: eaque subinde conuerrat, & alia stramenta quam recetissima reponat. Nam pulicibus aliisque similibus animalibus replentur, quæ secum affert auis, quum ad idem cubile reuertitur. M. Varro libro de re Rustica tertio de gallinis, Contra singulas perticas in pariete exculta sint cubilia earum. Item, In parietibus circum omnia plena sint cubilia gallinarum. Idem libro secundo cubiculum catulorum pro cubili posuit. Substernitur iis acus, aut quid aliud, quod meliore cubiculo facilius educuntur. Hominem autem dactilissimum Stalenum. At enim. Alio loco docuimus morem Ciceronis esse: ut quum aliquid ab aduersario dictum proponit sibi refutandum, dicat At aut At enim. Id quia hoc loco sepius fit, ideo rursus admonemus. Cur eum. Refutat quod proposuit.

Odorare &
odorari.

Olfacere
pecuniam.

Cubilia ferarum &
auium.

Cubiculum
catulorum.

Cur eum, cum in consilium iretur, Cluentius & Cannus abesse patiebantur? cum in consiliū mitterentur, Stalenū iudicem, cui pecuniā dederant, non requirebāt? Oppianicus querebat? Quintius flagitabat? Sine Staleno ne in consilium iretur, Tribunitia potestate perfectum est? At condemnauit. hanc enim damnationem dederat obsidem Bullo, & cæteris, ut destitutus ab Oppianico videretur. Quare si istinc causa corrumpendi iudicii, istinc pecunia, istinc Stalenus, istinc denique omnis fraus & audacia est; hinc pudor, honesta vita, & nulla suspitio pecuniæ, nulla corrumpendi iudicii causa: patiamini veritate patefacta, atque omni errore sublato, eo transire illius turpitudinis infamiam, ubi cætera maleficia consistant: ab eo inuidiam discedere aliquando, ad quem nunquam accessisse culpam videtis. At enim pecuniam Staleno dedit Oppianicus, non ad corrumpendum iudicium, sed ad conciliationem gratie. ne hoc Acti dicere, tali prudentia, etiam usu atque exercitatione præditum? Sapientissimū esse dicunt eum, cui quod opus sit, ipsi veniat in mentē: proxime accedere illū, qui alterius bene inuētis obtemperet: in stulticia contra est. minus enim stultus est is, cui nihil in mentem venit: quam ille, qui quod stulte alteri venit in mentem comprobatur.

Hesiodi de
sapientibus
sententia.

Mittere in
consilium.
Ire & con-
surgere in
consilium.

Cure eum, quū in consilium iretur) Arguit a consequentibus: Nā si Stalenus Cluentius non corrumpit: eūque ab Oppianico corruptū esse suspicatus est, eū abesse a iudicio facile passus est. quia vero Oppianicus corruptus, eum abesse passus non est. Quam in consilium &c.) Mittere iudices in consilium, est dimittere iudices ad sententiam ferendam, ubi allegatis omnibus argumentis orator dixerit, dixi. Author est Asconius Pedianus. Inde sunt ire in consiliū, & consurgere in consiliū, quibus ante usus Cicero est. Tribunitia potestate) id ante dixit quum de Oppianici iudicio dixit. At condemnauit) Hoc proponit refutandū. Hanc enim damnationem) refutat. Dederat obsidem Bulbo) Se destitutū ab Oppianico Stalenus dixit, atque hoc

addidit testimonijs, sua illum sententia condemnatum firi. Obsidem) id est
 testem. Authore Sex. Pompeio ob prepositio aliquādo dicitur pro ea quę
 est propter, vt ob merita. ob superatos hostes. Vnde, inquit, obsides pro ob-
 fides, qui ob fidem patrię prestandam dantur. Quare si istinc causa) Par-
 tis eius, quę in partitione tertia erat, iudicium ab Oppianico non a Cluē-
 tio corruptum esse, conclusio est, quę est per enumerationem. Istinc) id est
 ab Oppianico. At enim pecuniā Staleno) Cōsulto fecit Cicero, vt prius
 ostenderet Oppianicum Staleno dedisse pecuniā ad corrupendum iudi-
 cium, q̄ refutaret eam pecuniā Staleno datam ad Cluentium Oppiani-
 co reconciliandum, quod hoc loco refutandum proponit. Adconciliatio
 nē gratię) id est ad reconciliandum Cluentiū Oppianico. Te ne hoc Acti
 dicere) Oratio qua de rei indignitate per interrogationem querimus, sine
 verbo finiti modi esse solet, vt, Me ne incepto desistere victam &c. Me ne
 iliacis occumbere cāpis nō potuisses? Id dicēdi genus Terētio familiare ma-
 xime est. de quo alio loco diximus. Tali prudētia) Ita se res habet, vt quū
 reprehendimus quod a prudenti viro dictū factū ve sit, tū eum sana mēte
 fuisse negemus: quū id diceret aut faceret, quasi tum sano cōsilio destitutus
 fuerit. Oratorē in aduersariū nō debere esse maledicū atq; cōtumeliosum,
 ex Ciceronis defensionibus cognosci pōt, qui multis in locis laudat eos qui
 cōtra dicūt, quis ab aduersariis ei maledicū esset, L. Murenę & P. Syllę de-
 fensiones ostendāt. Etiā vsu atq; exercitatione) id est nō solū natura, sed
 etiam vsu & exercitatione, Prudentiā pro virtute ea quę lōgo vsu terū mul-
 taq; exercitatione paratur hoc loco intelligere licet: de qua intelligitur il-
 lud Aristotelis, iuuenes nō eligi in duces, p̄pterea q̄ nō cōstet eos esse pru-
 dētes, quā Cicero appellat sapiētiā, quū pro M. Cēlio dicit, in adolescentiā
 nō cadere sapiētiā. Aut prudētiā pro orandarū causarū sciētia intellige. Pru-
 dentiā enim pro sciētiā dici, quū alii multi scriptores, tum Cicero in pri-
 mo de Officijs documēto esse possunt. Oratorē autē natura & exercitatio-
 ne fieri, vsuq; optimū dicēdi magistru esse, est in libris Ciceronis de Ora-
 tore, qui idem in lib. de Offic. negat oratores, quū artis p̄cepta percepe-
 rint, quicq; magna laude dignum sine vsu & exercitatione consequi posse.
 Sapiētissimū esse dicūt) Hesiodi sentētia est ex lib. q̄ opera & dies inscribit.
 Omnia qui per se sapiat, longe optimus ille est.
 Multo ante expendens quenam sint optima factu.
 Is tamen & frugi est, qui paret recta monenti.
 At qui nec per se sapiat, neq; mente reponat
 Ex alijs audita, vir vndiq; inutilis hic est.
 Apud T. Liuiū lib. xxii. M. Minutius Q. Fabiū prudētia seruatus ad mili-
 tēs, Sepe ego, inquit, audiui milites, eū primū esse virū, qui ipse cōsulat qd
 in re sit: secūda enī, qui bene monēti obcēdiat: qui nec ipse cōsulare, nec alte-
 ri parere scit, eū hactenus ingenii esse. Erasmus in prouerbio, Nec sibi, nec
 alijs vtilis, de hac sententia copiose scribit.

Obsides vn-
de.

Prudentia

Sapiēs qui
sit.

Istam conciliationem gratiæ Stalenus tum recenti re, cum faucibus premeretur, excogitavit: siue ut homines tum loquebantur, a P. Cethego admonitus, istam dedit conciliationis & gratiæ fabulam. Nam fuisse hunc hominum sermonem recordari potestis: Cethegum, q̄ hominem odisset, & q̄ eius improbitatem versari in Republica noller, & q̄ videret eum, qui se ab reo pecuniam, cum iudex esset, clam atque extra ordinem accepisse confessus esset, saluum esse non posse, minus ei fidele consilium dedisse. In hoc si improbus Cethegus fuit, videtur mihi aduersarium remouere voluisse. Sin erat eiusmodi causa, ut Stalenus nummos se accepisse negare non posset: nihil autem erat periculosius, nec turpius, q̄ ad quam rem accepisset confiteri: non est consilium Cethegi reprehendendum. Verum alia causa tum Staleni fuit, alia nunc Acti tua est. ille cum † re premeretur, quodcumq; diceret, honestius, q̄ si quod erat factum, fatere tur. te vero illud idem, quod tum explosum & eiectum est, nunc retulisse demiror. Qui enim poterat tum in gratiam redire cum Oppianico Cluentius, qui cum matre habebat simulates: hærebat in tabulis publicis reus & accusator. condemnati erant Fabritii: nec elabi alio accusatore poterat Albius, nec sine ignominia calumniæ relinquere accusationem Cluentius. An ut præuaticaretur? iam id quoq; ad corrumpendum iudiciū pertinet. Sed quid opus erat ad eam rem iudice sequestre? & omnino, quamobrem tota ista res per Stalenum potius, hominem ab utroque alienissimum, sordidissimum, turpissimum, q̄ per bonum aliquem virum ageretur & amicum, necessariumq; cōmunem? Sed quid ego hæc pluribus, quasi de re

† reprehē-
deretur.

Præuaticari

obscura disputem? cū ipsa pecuniā, quę Staleno data est, numero ac summa sua non modo quanta fuerit, sed etiā ad quam rem data fuerit, ostendat.

Tum recenti re) nō multo post Oppianici damnationē, quā causam diceret. Quā faucibus premeretur) id est sentētiis iudicū pene iugularetur. De Staleno a P. & L. Cominiis accusato, atq; de cōciliatiōe gratiē nō multo post amplius Cicero dicit. Sermonē) id est famā. Fidele) id est bonū. vt in primo de Officiis, Deliberanti fidele cōsiliū dare. Authore Cirerone in lib. Epist. famil. xvi. & doctrina, & domus, & ars, & ager fidelis dici potest: vt sit, quomodo Theophrasto placet, verecūda translatio. Remonere) per sententias iudicum scilicet. Ad quā rē accepisset) ad corrūpēdū iudiciū.

Alia causa tū Staleni fuit & c) Stalenus quā causam diceret se ab Oppiano accepisse pecuniā cōfessus est, sed ad gratiē cōciliationē. T. A. & in hac Cluētii accusatione eandē causam acceptę pecunię dixit. Quā re premeretur) vt paulo ante, quā faucibus premeretur. Quod tū explosum) Nā Staleno creditū nō est. Qui em̄ tū poterat) Ad cōciliationē gratiē Stalenum pecuniā nō accepisse probat. Herebat) id est ita script⁹ erat, vt obliterari nō posset. Alio accusatore) id est si Cluēt⁹ accusationē destituisset, aliūsq; accusasset. Sine ignominia calumnię) Authore Marcello Iurisc. lib. Digestorum, xlviii. ad Senatūconsul. Turpilianum, accusatorum temeritas tribus modis detegitur. Aut enim calumniantur, aut pręuaricantur, aut tergiuersantur. Calumniari est falsa crimina intendere. Pręuaricari est vera crimina abscondere. Tergiuersari est in vniuersum ab accusatione desistere. Sine ignominia calumnię) Nam nisi proposita & intentata crimina probasset, falsa crimina obieciſſe visus fuisset. An vt praua pręuaricaretur) Pręuaricator cum reo colludit, probationes proprias dissimulat. falsas accusationes admittit: vt idem Marcellus eodem in libro scribit. Tergiuersa Iudice sequestre) Sequestri fortasse legendum. Nam ex grammaticorū

præceptis ea sola terminatio ablatiui huiusmodi nominum est. Quam obrem tota ista res per Stalenum potius) Illud ad refutandum valet plurimum, vt rem eam, de qua quæritur, alio loco, vel alio tempore, vel per aliam personam commodius perfici potuisse doceamus. Ab utroq; alienissimum) id est neq; propinquum, neq; amicū Cluentio & Oppiano.

Sordidissimū) id est avarissimum, vt sordes pro avaritia dicimus. Turpissimū) id est improbissimum. Necessariumq; cōmunem) id est vtriq; amicū vel propinquū: Sed quid ego hæc pluribus) dico scilicet. Quasi de re obscura disputē) In re non obscura arguendū esse negat Quintilianus lib. v. Cicero in libro de Officiis secundo, Panætium quodammodo arguit, quod vtatur in re non dubia testibus non necessariis. Numero ac summa sua) quanto scilicet numero & quanta summa.

Archimedes
des nō me-
lius potuit
describere.

Sexdecim dico iudices, vt Oppianicus absolueretur, corrumpeudos fuisse, ad Stalenum sexcenta & quadraginta millia nummum esse delata. Si, vt tu dicis, gratia conciliandæ causa: quadraginta istorum accessio milliū quid valet? si, vt nos dicimus, vt DCXL. millia nummū sexdecim iudicibus darentur, non Archimedes melius potuit describere. At em̃ iudicia facta permulta sunt, a Cluentio iudiciū esse corruptum. Immo vero ante hoc tempus omnino ista ipsa res suo nomine in iudiciū nunq̃ est vocata. ita multum agitata, ita diu iactata ista res est, vt hodierno die primum causa illa defensa sit, hodierno die primum veritas vocem contra inuidiam his iudicibus freta miserit. Veruntamen multa ista iudicia quæ sunt? Ego enim me ad omnia confirmaui, & sic paraui, vt docerem quæ facta postea iudicia de illo iudicio dicerentur, partim ruinae similia aut rempestati, q̃ iudicio & disceprationi fuisse: partim nihil contra Habitum valere, partim etiam pro hoc esse: partim esse eiusmodi, vt neq̃ appellata vnquam iudicia sint, neque existimata. Hic ego magis vt consuetudinem seruem, q̃ q̃ vos non vestra hoc sponte faciatis, petam a vobis, vt me dum de his singulis disputo iudiciis, attente audiat. Condemnatus est C. Iunius, qui ei quæstioni præfuerat. adde etiam illud si placet: tum est condemnatus, cum esset iudex quæstionis. non modo causæ, sed ne legi quidem quicq̃ per Tribunum pl. laxamenti datum est. quo tempore illum a quæstione ad nullum aliud Reipublicæ munus adduci licebat, eo tempore ad quæstionem ipse arreptus est. At quā quæstionem? vultus enim vestri iudices me inuitant, vt quæ reticenda putarem, libeat iam libere dicere. Quid?

illa tandem quæstio, aut disceptatio, aut iudicium fuit: putato fuisse: dicat qui vult hodie de illo populo concitato cui tum mos gestus est, qua de re Iunius causam dixerit.

Corrumpendos fuisse) vt a maiore parte absolueretur. Nam Staleni sententia accessura erat. Quadraginta istorum accessio millium) id est ad quid adiuncta sunt quadraginta millia: nunquid sexcenta millia sufficiebāt? Nō Archimedes melius) Archimedes summo ingenio ac disciplina præditus singularis cæli siderumque spectator fuit, vt ait T. Liuius libro. xxiii. De hoc scriptores qui passim tradiderunt, illud solum hoc loco dico, neminē vnq̃ mathematicis disciplinis habitum clariorem. In arithmeticis igitur excelluit. Describere, i. definire, & vt vulgo dicūt, calculare. At enī iudicia) Dixit accusator multos ex iudicibus qui damnauerunt Oppianicum, fuisse postea condemnatos, quod a Cluentio corrupti fuissent, hisq̃ præiudicijs Cluentius lædi videbatur. Itaq̃ Cicero ei proponit, vt refutet. Immo vero) Id vulgus diceret, non est ita, sed potius. Suo nomine) id est per se, & lata lege. Significat autem hanc rem maledicti loco aliquando iactatam. Veritas vocem miserit) Res inanimata dat sensum. Mittere vocem pro eo quod est loqui sæpe dicit Cicero, vt de respōs. Atti spicū, Quum furiales in concionibus voces mittis. Et pro P. Sestio, Cōsilio haberi quotidie contra me, vocem pro me ac pro Rep. neminem mittere. Et pro domo sua, Quare quis est, qui existimare possit huic nouo Pontifici primam hanc post sacerdotium initū religionē instituti, vocēq̃ mittenti, non & linguam obmutuisse, & manum obtorpuisse, & mentem debilitatā metu concidisse? Partim ruinæ similicita) Partitio est, quæ oportune adhibita, plurimum orationi lucis & gratiæ confert, reficitq̃ auditorē proposito singularum partium certo fine, vt est apud Quintilianum libro quarto. Partim ruinæ similiora) Quale C. Iunij iudiciū fuit.

Archimedes.

Mittere vocem.

Partim nihil contra Cluentium valere) vt Bulbi damnatio. Partim etiā pro hoc esse) vt Staleni. Partim esse eiusmodi &c.) cuiusmodi sunt animaduersiones Cenforiæ. Condemnatus est C. Iunius) a po. Ro. qui hāc sibi causam depoposcit. Cū esset iudex quæstionis) Iniuste vocatum. Reo citato in iudiciū significat. Eo enim tempore Iunij ad nullū aliud Resp. munus adduci licebat. Legi) qua lege quæstio constituta est. Quicq̃ laxamenti) quot dies dabatur. Authore Plutarcho in vita Ciceronis, mos erat Prætorum reis ad dicendā causam non pauciores decem diebus dicere. Arreptus) id est adductus. Arreptus autem dicitur propterea quod in hoc verbo sit violentia quædā & nimia celeritas. Vultus em̃ vestri iudices) Vultus, vt ait Nonius Marcellus, est voluntas, quæ mutata facie cognoscitur. Putato fuisse) Id con-

Vultus.

Quęcumq; rogaris, hoc respondebit. q̄ pecuniam accepit, q̄ innocentem circūueuerit. Est hæc opinio. at si ita esset, hac lege accusatū esse oportuit, qua accusatur Habitus. At ipse ea lege querebat. Paucos dies expectasset Quintius. at neq; priuatus accusare, nec sedata iam iniuria volebat. Videtis igitur non in causa, sed in tēpore ac potestate spem omnem accusatoris fuisse. Multā petiuit, qua lege: q̄ in legē nō iurasset, quæ res nemini vnq̄ fraudi fuit: & q̄ C. Verres Prætor urbanus homo sanctus & diligēs subfortitionem eius in eo codice non haberet, qui tum interlitus proferebatur. His de causis C. Iunius condemnatus est Iudices, leuissimis & infirmissimis: quas omnino in iudiciū afferri non oportuit. itaq; oppressus est non causa, sed tempore. Hoc vos Cluentio iudiciū putatis abesse oportere: quam ob causam? si ex lege subfortitus non erat Iunius, aut si in legem aliquādo non iurauerat, idcirco illius damnatione aliquid de Cluentio iudicabatur? Non inquit. sed ille idcirco his legibus condemnatus est, q̄ cōtra aliam legē cōmiserat. Qui hoc confitetur, possunt illud idem iudiciū fuisse defendere. Ergo idcirco, inquit, infestus tum prætor Iunio fuit, q̄ illud iudiciū corruptum per eum putabatur.

Hac lege accusatum esse) Accusatus est Cluentius quantum cōicere licet lege Cornelia. de sicariis & beneficiis. Eadē lege C. Iuniū accusari oportuit. Hac lege tenetur is qui pecuniā dedit aut acceperit, vt reus circūueniretur. Vel legē, qua Cluentius reus factus est, intellige. At ipse) Hic locus dialogo similis est, vt etiā respōdētis aduersarij personā sustineat. Quę varietas, si rara est, iucūda est. Priuatus) id est si abisset Tribunatu. Multā petiuit) In legē non iurasse Iuniū, eūq; subfortitū non esse accusator dicebat, q̄ pecunia corruptus esset, ideoq; multam petebat. Ea enim auaritię poena erat. M. Cicerō in libro de Legibus tertio exponens illam legem, Noxię poena par esto: Vt in suo, inquit, vitio quisq; plectatur, vis capite, auaritia multa, honoris cupiditas ignominia sentiatur. Quod in legē nō iur

raſſet) Quęſitor, vt iudices in leges iuraba^t. Quę res nemini) Hoc dicit Cicero, vt oſtēdat Iunium damnari nō oportuiſſe. Fraudū, i. pœnę, quod ſequitur pro eo qđ præcedit. Fraudē enim pro vitio dici alio loco ſcripſimus.

Et qđ C. Verres) Delectis iudicibus a Quęſitore, eorūq; facta fortitione Iudiciū reie^{ctio} accuſatori & reo reiſcere licebat, quos aut inimicos, aut ſuſpectos, aut alio & ſub^{ortio} quia ex cauſa ſibi putaret in cōmodos. In eorū qui reiecti erāt locū, Prętoris fortitio.

aliorūq; iudiciū ſubfortitio a Quęſitore fiebat, vt legitimus ille iudiciū numerus cōpleretur. His perfectis primū iudices omnes præter Prętorē in leges iurabāt, vt obſtricti religione iudicarent: deinde iudiciū nomina in libellis ſcribebātur, & a Prętore in arca aſſeruabātur, ne p̄ delectis & fortitis iudicibus, vt ſit in multitudine, corrupti aliqui ſuppoſiti iudicarēt. Dānato Oppianico inuidioſa res facta eſt. Reuſem Oppianicus pecunia oppreſſus videbatur, illorū iudiciū princeps Iunius alios ſuppoſuiſſe dicebatur, q̄ quos Prętor fuerat ſubfortitus, qui reum damnarēt. C. Verres, qui in cauſa Oppianici Prętor fuerat, pro teſtimonio dixit in iudicio Iuniano tabulas ſuas adulteratas fuiſſe, in quibus ſuppoſiti iudices eſſent, ad ferendā ſentētiā

Iudices itē
rāt in leges

corrupti, qui cauſam ante nō audiſſent. Idē Verres, vt hęc inuidia aduerſus Iunium vera videretur, ſuſtulit quos i ſuis tabulis habebat, aliosq; ſcripſit: & obſignauit annulo non ſolū ſuo, ſed etſā ſcribę ſui, quęſitorū participē & diuitē fecerat, & annulo aureo donauerat. Author eſt Aſcon. diuerſis in locis. Cur id fecerat Verres, Cicero dicit Aſc. in C. Verrē. 3. Hoc, inquit, dicam quod oſtendā, multos ex te viros primarios audiſſe, quum diceres ignoſci tibi oportere, quod falſum codicem protuleris. Nū qua inuidia &c.) Qua inuidia C. Iunius cōflagrarit, ea niſi prouidiſſes, tibi ipſi tum pereundum fuiſſet. Hoc modo iſte ſibi & ſaluti ſuę proſpicere didicit, referēdo in tabulas & priuatas & publicas qđ geſtum nō eſſet, tollendo quod eſſet, & ſemper aliquid demēdo, mutādo, curādo, ne litura appareret, interpolādo. Homo ſanctus) Ironia eſt. Vel id Cicero dicit, tāq; ab aduerſario dictū ſit. Subfortitionē eius). i. quā C. Iunius Quęſitor facere debuit. Qui tū interlitus)

Hoc Cicero dicit, vt libello credendū nō eſſe oſtēdat. Interlitus). i. lituris cōtaminatus, adulteratus atq; corruptus: quis hūc codicē a Verre interpolatū ne litura appareat dixerit Cicero Aſcone in Verrē. 3. vt modo dicebamus. Ab interlinendo interlitus ſit. eaq; particula inter vim habet augēdi, vt intercipere, interbibere. Idē verbū paulo poſt uſurpat Cicero. Dū vero eū fuiſſe Oppianicū cōſtabit, qđ tabulas publicas municipij ſui corrupiſſe iudicatus ſit, qui teſtamentū interleuerit, qui ſubpoſita perſona falſum teſtamentū obſignādū curauerit. Et in Verrē Aſcone. 4. Quid a nobis iudices expectatis argumēta huius criminis? Nihil dicimus. tabulę ſunt in medio, quę ſe corruptas atq; interlitas clamant. Subfortitur) Loco reie-

Interlitus
codex.

Subfortit^{io}.

ctōrū iudicium alios iudices fortitur. Cōmiſerat). i. peccauerat. Poſſunt illud iſdē &c.) Exſtimandū eſt iudiciū nō eſſe, niſi quod ea de re latum eſt, quę quęſtionis propria eſt. Prętor) C. Verres. Per eum) Iunium.

Num igitur hoc tempore causa mutata est: num alia res, alia ratio illius iudicii, alia natura totius negotii nunc est, ac tum fuit? non opinor, ex iis rebus quæ gestæ sunt, rem ullam potuisse mutari. Quid ergo est causæ, quæ nunc nostra defensio audiatur tanto silentio? tunc Iunio defendendi sui potestas erepta sit? Quia tum in causa nihil erat præter invidiam, errorem, suspicionem, conciones quotidianas seditiose ac populariter concitatas. Accusabat Tribunus plebis, idem in concionibus, idem ad subsellia: ad iudicium non modo de concione, sed etiam cum ipsa concione veniebat. **Gradus. Aurelii.** Gradus illi Aurelii tum novi, quasi pro theatro illi iudicio adificari videbantur: quos ubi accusator concitatis hominibus complerat, non modo dicendi ab reo, sed ne surgendi quidem potestas erat. Nuper apud C. Orcinium Collegam meum, locus ab iudicibus Fausto Syllæ de pecuniis residuis non est constitutus: non quo illi, aut **Exlex.** exlegem esse Syllam, aut causam pecuniæ publicæ contemptam atque abiectam putarent: sed quæ accusante Tribuno plebis conditione æqua disceptari posse non putauerunt. Quid? conferam Syllam ne cum Iunio? an hunc Tribunum plebis cum Quintio? an vero tempus cum tempore? Sylla maximis opibus, cognatis, affinibus, necessariis, clientibus plurimis: hæc autem apud Iunium parua & infirma, & ipsius labore quaesita atque collecta. Hic Tribunus plebis, modestus, prudens: non modo non seditiosus, sed etiam seditiosis adversarius, ille autem acerbus, criminosus, popularis homo ac turbulentus. Tempus hoc tranquillum ac pacatum illud omnibus invidiæ tempestatibus concitatum.

Quæ cum ita essent, in Fausto tamen illi iudices statuerunt, iniqua conditione reum causam dicere, cū aduersario eius ad ius accusationis summa vis potestatis accederet.

Alia ac) id est alia q̄. Tunc) quū Iunius causam diceret. Ad subse-
lia) id est in foro. Sed etiam cum ipsa &c.) Concitatio rem multitudinē
significat, quæ ex concione cum Trib. pl. cuius oratione concitata erat, ad
Iunij iudicium veniret. Gradus illi Aurelij) In foro Aurelio acta fuit
Iunij causa. De Aurelio foro scribimus in primam Inuestigam Ciceronis. Aurelium
Tum noui) Hoc loco conijcere licet a M. Aurelio Cotta hoc forum Au-
relium vt ædificatū, ita appellatum: qui non multo post equitibus quoq;
iudicandi potestatem restituit. Quasi pro theatro) q̄ ibi tanta populi ce-
lebritas esset. Illi iudicio) Iunij. Ab reo) id est pro reo. Ne surgendi q̄-
dem) Nam vt accusator, ita patronus quum dicebat stabat. Collegā meū)
in Prætura. Probat exemplo a maiori, iniquam fuisse Iunij accusationem,
q̄ iniqua conditione reus cum accusatore fuerit. Locus ab iudicibus con-
stitutus) Locum id est tempus causæ ab iudicibus constitui solitum, hoc
loco attende: quemadmodum ante dixit, damnato Scamandro primum
locum Fabritio, itemq; damnato Fabritio primū locū Oppianico a iudici-
bus constitutum. Fausto Syllæ) Is L. Syllæ filius fuit, & Ciceronis condi-
scipulus Athenis. De pecunijs residuis) De pecunijs residuis Sylla reus
erat. Authore Paulo Iurisc. libro Digestor. 48. ad legem Iuliam peculatus,
& de sacrilegijs & residuis. Lege Iulia de residuis tenetur qui publicam pe-
cuniam delegatam in vsum aliquē retinuit, neq; in eum vsum cōsumpsit.
Hac lege damnatus amplius tertia parte, quā debet, punitur. vt ait Martia-
nus. Non quo illi) Apud No. Marcellum illegem & exlegem dici latine
docentem lego, vt hoc loco scriptum inuenio. Sed apud Priscianū libro. 6.
ita scriptū inuenio, Non quod illi aut exlegem esse Syllam arbitrantur.

Exlegem) id est reum non factum, id est nulla lege constituta vocatum
in iudicium. Conditione equa) Nam accusator Trib. pl. summę potesta-
tis erat, reus autem priuatus. Disceptari) id est litigari & causam agi. Dis-
ceptatio em̄ est accusatoris & patroni contentio. Sylla maximis opibus)
ex comparatiōe accusatorum, reorum, & temporum, iniquioris cōditionis
disceptationem Iunij q̄ Syllæ ostendit. Maximis opibus) Eius enim pa-
ter Romanorum omnium ditissimus erat. post quem M. Crassum fuisse di-
tissimū Plinius libro. 33. scribit. Criminosus) id est contentiosus & seditio-
sus. De hoc nomine pro Ligario scribimus. Summa vis potestatis) id est
Tribunitia potestas quę summa est. Quid mali, quātum periculi) Quid
habeant potestatis Trib. pl. in vñūq; ostendit, vt iniquiorem discepta-
tionis conditionem ostendat. Quid hominis) Trib. pl. scilicet.

Aurelium
forum.

Faustus
Sylla.
Lex Iulia
de residuis.

Exlex.

L. Sylla di-
tissimus.
Crimino-
sus.

TP

Quam quidem rationem vos Iudices diligenter pro
 vestra sapientia & humanitate cogitare & penitus perspi
 cere debetis, quid mali, quantum periculi unicuique nostrum
 inferre possit vis tribunitia, conflata praesertim invidia, &
 concionibus seditiose concitatis optimis hercle temporibus: tum cum homines se non iactatione populari, sed di
 gnitate atque innocentia tuebantur: tamen nec C. Popilius
 nec Q. Metellus clarissimi atque amplissimi viri vim tribu
 nitiam sustinere potuerunt. nedum his temporibus, his
 moribus, his magistratibus, sine vestra sapientia ac iudi
 ciorum remediis salui esse possimus. Non fuit igitur illud
 iudicium iudicii simile Iudices, non fuit: in quo non mo
 dus est habitus, non mos consuetudoque servata, non cau
 sa defensa. vis illa fuit: & ut saepe iam dixi, ruina quaedam
 atque tempestas, & quidvis potius quam iudicium, aut discepta
 tio, aut quaestio. Quod si quis est, qui illud iudicium fuisse ar
 bitretur, & qui his rebus iudicatis standum putet: is ta
 men hanc causam ab illa debet seiuungere. ab illo enim, si
 ue quod in legem non iurasset, siue quod ex lege subfortitus iu
 dicem non esset, multa petita esse dicitur. Cluentii autem
 ratio cum illis legibus, quibus ab Iunio multa petita est,
 nulla potest ex parte esse coniuncta. At etiam Bulbus est
 condemnatus, adde, maiestatis: ut intelligas hoc iudicium
 cum illo non esse coniunctum.

Iactatione populari id est concitatione & velut tempestate populi. Nam
 populi concitatio saepe a Cicerone tempestati comparatur. iactatio autem
 tempestatis est, ut. Multum ille & terris iactatus & alto Vi superum. Nec C.
 Popilius) P. Popilius legi debet. C. Gracchus Trib. pl. legem tulit, qua ca
 uebat, ut si quis magistratus ciuem Romanum sine iudicio morte aut exi
 lio multasset, in eum populi animaduersio foret. Hac lege in Popilium iu
 P. Popilius dicitur parabatur. Is enim Praetor amicos Tyberii Gracchi in exilium eiecit.

Lex Sem
 pronia.
 P. Popilius

Is igitur salutē sibi fuga consuluit. Author est Plutarchus in vita Gracchorum. L. Calpurnius Bestia Trib. Pl. Popilium filijs cognatis multis & L. Calpurnius Bestia.
affinibus deprecantibus rogatione sua restituit. vt ait Cicero in Orationibus post reditū ad Quirites & in Senatu, & de Claris Oratoribus. Quibus in locis P. Popilium hominem nobilissimū appellat. Nec Q. Metellus) Q. Metelli
L. Saturnin⁹ Trib. pl. legem agrariam tulit, in quam Senatum iurare coegit. Q. Metellus Numidicus nec vi Tribunitia cogi, nec amicorum horatatu adduci potuit, vt in eam iuraret. Itaq; Saturnini iussu Metello aqua igni testointerdicū est, quodq; turpissimū est, licere omnibus Metellū necare. Metellus multis viris bonis ad salutem eius tutandam conuenientibus seditionem exoriri passus non est. itaq; in exilium Rhodum profectus est, ibiq; legēdo & audiendo magnos viros aduocabat. Authores sunt T. Luitus libro, 69. & Plutarchus in vita C. Marij. Occiso Saturnino, Metellus filio multisq; propinquis deprecantibus, permulti enim tū Metelli aut Metellorum liberi erant, ab exilio reuocatus est, vt ait Cicero in Oratione post reditum eius ad Quirites. Modus) id est moderatio eorū qui iudicarent, id est populi Ro. Non fuit igitur illud iudiciū iudicij simile) Tautologia est. i. eiuḡdē verbi iteratio. Quæ authore Quintiliano libro. 8. q̄q̄ non magnopere summis authoribus vitata sit, interim vitium videri potest in quod sepe incidit etiā Cicero securus tam parue obseruationis, si cut hoc loco, Non fuit igitur hoc iudiciū iudicij simile iudices. Non mos consuetudoq; Nihil em laxamēti reo datū est, ad questionem arreptus est quesitor, quē ad nullū aliud Reip. munus abduci licebat. Nō causa defensa) Nā ab re ne cōsurgere quidē licuit. Quod si quis est) Simile genus defensionis, atq; illud est, Si feci, iure feci sed nō feci. de quo multis in locis Quintil. scribit. Est igitur hęc sentētia, Damnatio Iunij iudiciū nō fuit: & si fuit, id cū causa Cluentij coniūctū non fuit. Igitur nō fuit præiudiciū. His rebus iudicatis standū) id est iudices debere secūdū illud iudiciū pronūciare. At etiā Bulbus) Hoc secūdū pręiudiciū est. Id cū causa Cluentij coniūctū nō esse docet, quēadmodū nec tertij, quo P. Popilius & T. Gutta damnati sunt. Adde maiestatis) Simile est illud, quod ante dixit, Condemnatus est C. Iunius, qui ei questionī p̄fuerit. Adde etiā illud si placet, tum est cōdemnatus, quū esset iudex questionis. A maiore maiestas, vt ab honore honestas authore Prisciano appellata est. Est autē maiestas vt desinit Cicero lib. de Oratoribus. 2. amplitudo & dignitas ciuitatis. Minuere maiestatem potius q̄ ledere dicimus. Idē in eodē. Maiestatem minuit, qui exercitū hostibus populi Ro. tradidit: Idē libro de Inuentione secūdo, Maiestatem minuere est de dignitate aut amplitudine, aut potestate populi, aut eorum quibus populus potestate dedit, aliquid derogare. Bulbus igitur maiestatis cōdemnatus est, quia legione in Illyrico sollicitauit. Authore Vipiano lib. Digestorū. 48. ad legē Iuliam. maiestatis, hac lege tenetur qui milites sollicitauerit concitauerit ve, quo seditio tumultus ve aduersus Remp. fiat.

Maiestas.

At est hoc illi crimen obiectum, fateor. sed etiam legionem esse ab eo sollicitatam in Illyrico, C. Cosconii literis & multorum testimoniis planum factum est. quod crimen erat proprium illius quaestionis, & quæ res lege maiestatis tenebatur. At hoc obfuit ei maxime. iam ista diuinatio est, qua si uti licet, vide ne mea coniectura multo sit verior. Ego enim sic arbitror. Bulbum, quod homo nequam, turpis, improbus, multis flagitiis contaminatus in iudicium sit adductus, idcirco facilius esse damnatum. tu mihi ex tora causa Bulbi, quod tibi commodum est, eligis, ut id esse secutos iudices dicas. Quapropter hoc Bulbi iudicium non plus obesse huic causæ debet, quam illa, quæ commemorata sunt ab accusatore, duo iudicia, P. Popilii & T. Guttæ, qui causam de ambitu dixerunt, qui accusati sunt ab iis, qui erant ipsi ambitus condemnati: quos ego non idcirco esse arbitror in integrum restitutos, quod planum fecerint, illos ob rem iudicandam pecuniam accepisse: sed quod iudicibus probarint, quod in eodem genere, in quo ipsi offendissent, alios reprehendissent, se ad præmia legis venire oportere. Quapropter neminem dubitare existimo, quin illa damnatio ambitus nulla ex parte cum causa Cluentii, vestroque iudicio coniuncta esse possit. Quid, quod Stalenus est condemnatus? non dico hoc tempore iudices id, quod nescio an dici oporteat, illum maiestatis esse damnatum: non recito testimonia hominum honestissimorum, quæ in Stalenum sunt dicta ab iis, qui Marco Aemilio clarissimo viro Legati & præfecti & Tribuni militares fuerunt: quorum testimoniis planum factum est, maxime eius opera, cum Quaestor esset, in exercitu seditionem esse conflata.

Causam dicere.

Hoc crimē) corrupti iudicij. Lege maiestatis tenebat) Vt dicim⁹, qui Teneri le-
hoiem necauerit, lege Cornelia deficiarijs teneri. Cicā orōne de respōsis
Arusp. Decreuit Senat⁹, eos q id fecissent, lege de vi, q̄ est i eos q vni-
uersā Rēp. oppugnassent, teneri. Igīf lege tenent ij, q cōtra legē pecca-
uerūt. Hoc crimē corrupti iudicij, qd Bulbo obiectū est. C. Cosconij) C. Cosco-
nii.

C. Cosconij⁹ Calidian⁹ orator fuit nullo acumine. eā tñ verborū copīā, ni-
si quā habebat, p̄bebat populo cū multa cōcuratiōe magnocq; clamo-
re, vt ait Cicero de Claris Oratorib⁹. Mea cōiectura multo sit verior
q̄ diuinatio tua) quis diuinatio certa, cōiectura incerta esse soleat. Faci-
li⁹ esse dānatū) Nō est dānat⁹ Bulb⁹, qā esset homo nequā, turpis &c. Hęc
em̄ causæ ppria nō erāt. hęc tñ cōmouerūt iudices, vt facili⁹ maiestatis
dānaret. Quapropter) relicta apostrophe ad iudices verba dirigit. P.
Popilij) is nō est, cui⁹ ate meminit. hic em̄ multo posterior fuit. Qui Ambitus
accusati sūt ab ijs) Hoc loco significat Cicero legē fuisse, vt si qs de ābi- damnat⁹
tu dānat⁹ aliū ābit⁹ accusaret vinceretq; in integrū restitueret. Authore alium ac-
Modest. Iurisc. lib. Digest. 48. ad legē Iuliā de ābitu, Si qs in municipio cufans &c.
cōtra hāc legē magistratū sacerdotiūve petiuerit, p Senatūcōsultū in
cētū aureos cū infamia puni⁹. quā legē dānat⁹ si aliū cōuicerit, in integrū
restitui⁹, nō tñ pecuniā recipit. Hęc aut lex Romę cessauit, qā ad curā
principis magistratū creatio ptinet. Quū hāc causā Cicero ageret, nō-
dū lex illa Iulia lata erat. Verisimile tñ est eā ad exēplū supiorū latam
esse. Id si ita est, dānati de ābitu poena exiliū non erat. Nā ad exules, vt
ait Quintil. lib. 7. lex nulla ptinet. P. Sylla de ābitu dānat⁹ legei patria
retinebat, vt ait Cicero i ei⁹ defēsiōne. qui idē i libro de Legibus tertio
scribit ābit⁹ poenā ignominia esse. Idē, tñ p L. Murena significat exiliū
hui⁹ criminis poenā esse. Is em̄ negās fieri posse, vt qs petat Cōsulatū, si-
mulq; i cōpetitores accusationē ābit⁹ meditet. Magnū est, inquit, te cō-
parare ea qb⁹ possis hoiem e ciuitate, p̄sertim nō inopē neq; infimū ex-
turbare. Nā. ipe Cicero Cōsul ex Senatūcōsulto legē tulit de ābitu, cu-
ius dānato exiliij quoq; poena cōstituta est. Id p eodē Murena, quē defē-
gnatū Cōsulē Cōsul defēdit, significat. Quē, inquit noua poena legis &
domo & parēte & oīm suorū cōsuetudine cōplexuq; priuat. Ad p̄mia
legis). i. vt in integrū restituerent. Quid q Stalen⁹ est cōdēnat⁹) Hoc
est p̄iudiciū qd p A. Cluentio esse Cicero ostēdit. Non dico hoc tēpore
Iud.) Occupatio est. Simulat em̄ id se omittere qd maxime dicit. Hac
dicēdi ratione auditores fiunt attēti. Fiunt autē attētiore quā proxi-
me adiūgim⁹ aliquid nos dicere, qd ad causam nostrā magis ptineat.

Quū Quæstor esset) Cū Cōsulibus aut Prætoribus in prouinciā profi-
ciscētib⁹, ad pecuniariā rem administrandam, & ad prædas vendendas,
Quæstores mitti solebant. M. igitur Aemiliū Imp. Stalenus Quæstor
secutus est. Constatam) id est factam, vt ante dixit, consilare inuidiā.

Supprimere.

Ad Iuturnæ.

Nūmari⁹
interpretes,
pacis.

Ne illa quidem testimonia recito, quæ dicta sunt de HS.DC. millibus. quæ ille cum accepisset nomine iudicii Sabiniani, sicut in Oppianici iudicio postea, retinuit atque suppressit. Omitto & hæc & alia permulta, quæ illo iudicio in Stalenum dicta sunt. Hoc dico, eandem tum fuisse P. & L. Cominiis, Equitibus Ro. honestissimis hominibus & disertis controuersiam cum Staleno, quem accusabant, quæ nunc mihi est cum Actio. Cominii dicebant idem quod ego dico: Stalenum ab Oppianico pecuniam accepisse, ut iudicium corrumperet. Stalenus conciliandæ gratiæ causa se accepisse dicebat. Irridebatur hæc illius reconciliatio, & persona viri boni suscepta, sicut in statuis inauratis, quas posuit ad Iuturnæ: quibus subscripsit, Reges abs se in gratiam esse reductos. exagitabantur omnes eius fraudes atque fallaciæ: tota vita in eiusmodi ratione versata aperiebatur: egestas domestica, quæstus forensis in medium proferebatur, nummarius interpretis pacis & concordiae non probabatur. Itaque tum Stalenus cum idem defenderet quod Actius, condemnatus est. Cominii cum hoc agerent, quod nos in tota causa egimus, probauerunt. Quamobrem si Staleni damnatione, Oppianicum iudicium corrumpere voluisse: Oppianicum iudicium ad emendas sententias dedisse pecuniam, iudicatum est: cum ita constitutum sit, uti in illa culpa, aut Cluentius sit, aut Oppianicus: Cluentii nummus nullus iudicii datus vlllo vestigio reperitur, Oppianici pecunia post iudicium factum a iudice ablata est: potest esse dubium, quin illa damnatio Staleni, non modo non sit contra Cluentium, sed maxime nostram causam defensionemque confirmet.

P.&L.Cominiis)P.Cominius Spoletinus eques Ro.Ciceronis amicus fuit,quo accusante C.Corneliū maiestatis reū' Cicero defendit. In eo cōpositum dicendi genus & acre & expeditum fuit. Author est Cicerode Claris Oratoribus, vbi de L.Cominio nihil scribit. In statuīs Inauratū. Inauratis)Inauratū dicimus id qđ vulgo dicunt deauratū. Actione in C.Verrem.vj.Neq; me postulare, vt quicq; contra C.Verrē decerneretur in ea curia, in qua inauratā C.Verris statuā viderem. In L.Pisonem, Ne inaurata statua donarant. In lib. Tusculanarū quęstionū primo, Argui in ea delecti viri vecti petebant pellem inauratam arietis. Idē inaurari pro ditari dixit in lib. Epist. famil. vii. Moriar ni, quę tua gloria est, puto te malle a Cæsare consuli, quā inaurari. Vt inaurare non deaurare, ita contra dealbare non inalbare dicimus. Vt libro eodē. Sed amice Dealbare. magne noli hanc epistolam Attico ostendere. Sine eū errare, & putare me virum bonū esse, nec solere duos parietes de eadē fidelia dealbare. In Verrem actione tertiā, Omnes illę colūnæ, quas dealbatas videtis. Itē, Quod si tāta pecunia colūnas dealbari putassem, certe nunq; Aeditatē petiuissem. Ad luture).i. ad ædem luture. Ea autem locutio Ad luture. poetis historicis & oratoribus familiaris est. Vt ad Dianę Terentius in næ. Adelphis: Cicero pro Milone ad Castoris: & in Philippica secunda ad Opis dicit. de quo dicendi genere alibi plura scribimus. Iuturna Tur- Iuturna. ni soror nympha est, stagnis quę fluminibusq; sonoris Præsidet. Hunc illi Rex ætheris altus honorē Iuppiter erepta p virginitate sacrauit. Vt scribit Virg. in lib. Aen. xij. Est autem Iuturna, vt ait Seruius, fons in talia saluberrimus prope flumiū Numicū, cui nomen a iuuādo inditum est, quasi iuuans Turna. Quū enim omnis aqua naturaliter noxia sit externorum corporibus: omnibus hic fons saluberrimus est. De hoc autē fonte Romam ad omnia sacrificia aqua afferri consueuerat. Aqua f sac- Huic autē Romæ positā ædem hoc loco significat Cicero, ad quā sibi crificijs, posuit statuā Stalenus. Exagitabantur) id est tanq; iacentes & latētes excitabantur atq; proferebantur. In eiusmodi ratione) id est in tali modo. Egestas domestica) Nam pecuniam forēsi quęstu comparatam Stalenus ita profundeabat, vt ne ad necessitatē quidem sibi relinqueret, vt ante dictū est. Forensis) quem sibi ex foro turpiter faceret. Interpres) Interpretes sunt per quos indicitur pactio, vt sequestres apud quos deponitur pecunia. Author est Asconius, qui idē scribit (vt illud addamus) emissarios vocari conciliatores atq; internuncios furtorum eorum quę a magistratibus committuntur. Quum ita constitutum sit) Constatbat Ciceroni cum aduersario iudicium corruptum, igitur a Cluentio vel ab Oppianico, vt ante dictum est. Reperitur) reperiat & postea ablata sit legendum videtur, vt particula quum repetatur. A iudice) id est a Staleno. vt ante dictū est. Incurfionem) id est vt vulgo dicunt, inuasionem. Multitudinis) id est vulgi.

Subforti-
tio.

Ergo adhuc Iunii iudicium video esse eiusmodi, ut in-
 cursionem potius seditionis, vim multitudinis, impetum
 tribuniciū, quā iudicium appellandum putem. Quod
 si quis illud iudicium appelleret, tamen hoc confiteatur ne-
 cesse est, nullo modo illam mulctam, quæ a Iunio petita
 sit, cum Cluentii causa posse coniungi. Illud igitur Iunia-
 num per vim factum est: Bulbi, & Popilii, & Gurræ, con-
 tra Cluentium non est: Staleni etiam pro Cluentio. Vi-
 deamus ecquod aliud iudicium, quod pro Cluentio sit,
 proferre possimus. Dixit ne tandem causam C. Fidicula-
 nus Falcula, qui Oppianicum condemnarat, cum præser-
 tim id quod fuit in illo iudicio inuidiosissimum, post pau-
 cos dies ex subfortitione sedisset, dixit, & bis quidem di-
 xit. In summam enim L. Quintius inuidiam concionibus
 eum quotidianis, seditionis & turbulentis adduxerat. vno
 iudicio mulcta est ab eo petita, sicut ab Iunio: quod non suæ
 Decuriæ munere, neque ex lege sedisset. Paulo sedatiore te-
 pore est accusatus quā Iunius, sed eadē fere lege & cri-
 mine. quia nulla in iudicio seditio, neque vis, neque turba ver-
 sata est: prima actione facillime est absolutus. Non nume-
 ro hanc absolutionem. nihilo minus enim potest, ut illam
 mulctam non comiserit, accepisse tamen ob rem iudican-
 dam. captam nusquā Stalenus eadem lege dixit. propriū
 crimen illud quæstionis eius non fuit. Fidiculanus quid fe-
 cisse dicebatur? accepisse a Cluentio HS. CCC. cuius erat
 ordinis? Senatorii. qua lege in eo genere a Senatore ratio
 repeti solet de pecuniis repetundis, ea lege accusatus, ho-
 nestissime absolutus.

Ergo adhuc) Cōclusio specialis est, p quā repetit ea præiudicia nō esse
 cōtra Cluentiū, partim pro eo esse. Nullo modo illā mulctā Idē ante:

dixit Cicero. i. hoc nō esse iudiciū: aut si qđ iudiciū putet, id cū Cluentij causa non esse coniunctū. C. Fidiculanus Falcula) Cicero in actione i Verrē secunda de corruptis iudicijs verba faciēs, Inuēti sunt, inquit, Senatores, qđ C. Verre Prētorē Vrbano fortiētē, exirēt in eum reū, quē incognita causa cōdemnarunt. C. Fidiculanum Falculā significari Asconius tradit, qui ad complēdam Oppianici damnationē dicebatur esse suppositus: a Cluentio autē suppositus videbatur. In qua sententia Cicero est pro A. Cęcinnā. Is enim de hoc Falcula scribēs, Meminerant, inquit, omnes quantū in Albiano iudicio accepisset. In eū quid dicā, nisi id quod negare nō possit: venisse in cōsiliū publicę quęstionis: quū enim cōsiliij iudex nō esset, & in eo consilio quū causam non audisset, & potestas esset ampliandi, dixisse sibi liquere, dum incognita re iudicare voluisset, maluisse condēnare qđ absoluerē: quū si vno minus dānarent, cōdemnari reus non posset, non ad cognoscendā causā, sed ad explendā dānationē pręsto fuisse. Vtrū grauius aliquid in quenqđ dici potest, qđ ad hominem condemnandū, quem nunqđ vidisset, neqđ audisset, adductū precio esse? An certius quicqđ obijci potest, qđ quod is, cui obijciť, sine nutu quidē infirmare conatur? Hoc loco causę suę seruies Cicero cōtrariū dicit. Paulo post dicit Cicero errare eū qđ authoritatē suā in iudicialibus orationib⁹ cōsignatā se habere putat. Licet oratori in causis diuersis diuersa dicere. Dixit ne tandem causam) Authore Quint. lib. 9. interrogam⁹ etiā quod negari nō possit. Dixit ne tandem causam C. Fidiculanus Falcula? Post paucos dies) qđ facta erat subfortitio. Nā intelligendū nō est, post paucos dies qđ ab accusatore & patrono dictę sunt oratiōes. Nā repente eo ipso die de Oppianico pronūciatū est. Hoc fortasse cōiungendū est cū superiore. Id quod fuit in illo iudicio inuidiosissimū paucos dies post. quod videlicet L. Quinti⁹ abijt Tribunatu. Sedisset). i. iudicasset, qua in re hoc loco sedere sepe dicit.

Vno iudicio). i. priore causa. Suę decurię). i. sui ordinis iudicium. vt actione in Verrē tertiā. Cui nisi ego vi populi & hominū clamore atqđ cōiugio restituissem, ex hac decuria nostra, cuius mihi copiā qđ largissimē factā oportebat, erepta esset facultas, eorū, quos esse adnūerat. Quo in loco decuriā pro iudiciū ordine dici Asconius author est. In eadē re Suetonius dicit i vita Cęsarē Augusti, Ad tres iudiciū decurias quartā adiecit. Idē in vita Caligulę, Vt leuior labor iudicātib⁹ foret, ad quatuor priores quintā decuriā addidit. Prima actione) Eiusdē causę multas aliquādo actiones esse ante diximus. Illā multā) id est culpam ob quā multa exigatur. Id quod sequitur pro eo quod pręcedit. Captam nusqđ) Locū hūc emēdate scriptū nō esse opus nō est vt admoneā. Quid autē si ita legas? Accepisse triob rē iudicandā pecuniā accusat⁹ est. Quęstionis ei⁹) Staleni. Nā de maiestate Staleni quęstio cōstituta erat. Senatorij) Tū enī soli Senatores, vt dixim⁹, iudicabāt. De Fidiculano illa

F. SYLVIVS IN ORAT.CIC.

Lex Cinc-
cia. Cicero dicit per ironiā pro A.Cecinna, Senator Po.Ro. splendor ordi-
decus atq; ornamentū iudiciorum, exemplar antiquæ religionis Fidi-
culanus Falcula. Qua lege) Lege Cincia cauebatur ne qs ob orandam
causam aut iudicandā donū munusve acciperet. de qua lege scribim⁹
in Catonem Maiorem. Hac lege Fidiculanus accusatus absolutus est.

Acta est enim causa more maiorum, sine vi, sine metu,
sine periculo: dicta & exposita & demonstrata sunt omnia.
Adducti iudices sunt, non modo potuisse honeste ab eo
reum condemnari, qui non perpetuo sedisset: sed, si aliud
is iudex nihil scisset, nisi quæ præiudicia de eo facta esse
constarent, audire præterea nihil debuisse. Tum etiam il-
li quinq; qui imperitorum hominum rumusculos aucu-
pati, tum illum absoluerunt, iam suam clementiam lau-
dari magnopere nolebant. a quibus si qui quæreret, sedis-
sent ne iudices in C.Fabritium? sedisse se dicerent. si inter-
rogarentur, num quo crimine is esset accusatus, præterq;
veneni eius, quod quæsitum. Habito diceretur? negarent.
si deinde essent rogati, quid iudicassent? condemnasse se
dicerent. nemo enim absoluit. Eodem modo quæsitum si
esset de Scamandro, certe idem respondissent. tamen si il-
le vna sententia est absolutus: sed illam vnam nemo tum
istorum suam dici vellet. Vter igitur facilius suæ senten-
tiæ rationem redderet? Is ne, qui & sibi & rei iudicare cō-
stitisse dicit? an ille, qui se in principem maleficii lenem, in
adiutorem eius & conscios vehementissimum esse respon-
dit? Quorum ego de sententia non debeo disputare. neq;
enim dubito quin ii tales viri suspitione aliqua percussi
repentina, de statu suo declinarent. Quare eorum, qui ab-
soluerunt misericordiam non reprehendo: eorum, qui in iu-
dicando superiora iudicia secuti sunt sua sponte, non Sta-
leni fraude, constantiam comprobo: eorum vero, qui sibi

Rumuscu-
los aucu-
pati.

Qui sibi de
re iudica-
ta fortasse
legendū.

non liquere dixerunt, sapiētiam laudo: qui absolvere eum, Non liq̃re.
quem nocentissimum cognorāt, & quem ipsi bis iam ante
tea condemnarant, nullo modo poterant, condemnare, cū
tanta consilii infamīa, & tam atrocis rei suspitio esset inie-
cta, paulo posterius, patefacta re, maluerunt. Ac ne ex fa-
cto solum sapiētes illos iudicetis: sed etiam ex hominibus
ipsis, quod ii fecerint, rectissime ac sapiētissime factū pro-
betis. Quis P. Octavius Balbus ingenio prudentior? iure pe-
ritior? fide, religione, officio, diligentior aut sanctior com-
memorari potest? non absolvit. Quis Q. Confidius constan-
tior? quis iudiciorū atq; eius dignitatis, quę in iudiciis pu-
blicis versari debet, peritior? quis virtute, consilio, aucto-
ritate præstantior? ne is quidem absolvit.

Dicta a Fidiculanis patrono, quīs ab Iunio reo ne cōfurgere quidem
licuerit. Exposita). i. narrata. Demonstrata). i. probata, id est attēte au-
dita eius defensio est. Qui nō perpetuo sedisset). i. qui accusationem &
defensionē totā nō audisset. De eo reo. Tū etiā illi qnq; Honestius
Oppianicū a Fidiculano dānātū, q̃ a qnq; iudicib⁹ absolutū pbat. red-
detq; meliorē rationē Fidiculanus cur dānauerit, q̃ illi quinq; cur ab-
soluerint. Imperitorū hoīm). i. vulgi. Rumusculos aucupati). i. ex ru-
more clemētię suę & misericordię gloriolā captantes. Iam suā clemē-
tiam) Hos quinq; in Fidiculanī causa sedisse significat. Quęsitū Habito). i. paratū cōtra Cluentiū. Rei iudicatē). i. duob⁹ p̃iudiciis. De statu
suo). i. de animi constantia. Superiora iudicia). i. de Scāmandro & Fa-
britio p̃iudicia, id est qui Oppianicū dānauerūt. Sua sponte). i. ex quo
& moderato animo, nō iritato nec concitato. Consilii). i. iudiciū. Esset
iniecta) Iniecta infamīa & suspitio pro eo quod est facta & suscepta di-
citur. vt iniectus timor pro L. Murena dicitur, Quibus reb⁹ qui timor
bonis omnibus iniectus sit, quātq; desperatio Reip. si ille factus esset,
nolite a me cōmoneri velle. Iniicere ignem, pro eo quod est imponere
idē dicit in L. Pisonē, Quū in Palatio mea domus ardebat, nō casu ali-
quo, sed ignib⁹ iniectis. Tā atrocis rei) vt reus innocēs iudicio oppri-
meret. Paulo posterius) re ampliata. Sapiētes illos) aut qui nō liquere
dixerunt, aut etiā eos qui dānauerunt. Ex hominibus ipsis) id est ex
ipso animis & virtutibus. Hominem enim esse animū qui sit in cor-
pore putavit Cicero, vt amplius in Catonem Maiorem scribimus,

Iniicere
infamiam
suspitio-
nem, timo-
rem, ignē.

Longū est de singulorum virtute ita dicere. quæ quia cognita sunt ab omnibus, verborū ornamenta non quærunt. Qualis vir M. Iuuentius Pedit ex vetere illa iudicū disciplina? qualis L. Caelius Mergus? M. Bassus? C. Caudinus? qui omnes in iudiciis publicis iam tum florente Rep. floruerūt. Ex eodē numero L. Cassius, Cn. Neuius parī & integritate & prudentia: quorum nullius sententia est Oppianicus absolutus, atq; ex his omnibus natus minimus, ingenio & religione par iis, quos antea commemoravi, P. Sestius in eadem sententia fuit. O innocentia Oppianici singularē: quo in reo, qui absoluit, ambitiosus: qui distulit, cautus: qui condēnavit, constās existimatur. Hæc tum agitate Quintio, neq; in concione, neq; in iudicio demonstrata sunt: neq; enim ipse dici patiebatur: nec per multitudinem concitatam consilium cuiq; in dicendo licebat. Itaq; ipse, postq; Iunium pervertit, causam totam reliquit. Paucis enim diebus illis & ipse priuatus est factus & hominum studia deferuisse intelligebat. Quod si per quos dies Iunium accusauit, Fidiculanum accusare voluisset, respondendi Fidiculano potestas facta non esset. Ac primo quidem, omnibus illis iudicibus, qui Oppianicum condemnarent, minabatur iam insolentiam noratis hominis, noratis animos eius ac spiritus Tribunitios. Quod erat odium dii immortales? quæ superbia? quanta ignoratio sui? q̄ grauis atq; intolerabilis arrogantia? qui illud etiā ipsum acerbè tulerit, ex quo illa nata sunt omnia: nō sibi ac defensionis suæ condonatum esse Oppianicum.

Deferuisse,

Ignoratio sui.

Iudicium ætas.

Quæ quia cognita sunt) Numerū pluralē p̄ singulari ponit. Verborū ornamenta) id est laudes. Ex vetere illa iudicū disciplina) Hoc dicendi genere antea vsus est. Natus minimus) Ita paruum natum ne existimes, ut eā minorem annis. xxxv. credas. Nā ante hanc ætatē nulli iudicare lice-

bat. vt anno ætatis. xxx. iudicare liceret, id est quinquennio maturius quam solebant, Augustus Cæsar constituit, vt in eius vita Suetonius scribit. Religionem id est iurisiurandi integritate. O innocentiam Iro-
nia est. Agitante id est multitudinem concitante. In iudicio pop-
Ro. scilicet, quod de Iunio fuit. In dicendo id est in Iunio defenden-
do. Peruertit id est oppressit & damnari fecit. Causam totam eorū
quos a Cluentio dñatos iactauerat, quibus omnibus minatus erat.
Priuatus est factus id est abiit Tribunatu. Studia id est inuidiam ad-
uersus iudices conflatam. Deferuisse id est refrixisse, & vt dicūt re-
frigerata esse. Vt in libro de Oratore, Quātis illa clamoribus adolescē-
tuli diximus de supplicio parricidarum, quē nequāq̃ satis deferuisse
post aliquanto sentire cōpimus. Et pro M. Cælio, Multi & nostra & pa-
trum maiorūq̃ memoria iudices summi homines & clarissimi ciues
fuerunt, quorum quum adoleſcētiæ cupiditates deferuissent, eximie
virtutes firmata iam ætate extiterūt. Efferuescere contrariū est, vt pro
M. Cælio, Si cui nimium efferuisse videtur huius vel in suscipiēdis,
vel in gerendis inimicitii vis ferocitas pertinacia. Refrigeratum a
Cicerone quoq̃ dicitur actione in Verr. secunda. Ita defessa ac refrige-
rata accusatione rem integram ad M. Marcellū esse venturam. A de-
feruescendo autē dicitur, quæ vt arbitror sola vox est. deferuere enim
dici nō arbitror. Idem in lib. Tuscul. iij. Aut rogandi sunt orandiq̃, vt
si quam habent vlciſcēdi vim, differāt in tēpus aliud, dū deferuescat
ira. Deferuescere autē refrigerari significat ardorē animi inuita ratio-
ne excitatū. Potestas. i. copia. de qua voce alio loco scribimus. Inso-
lētia id est superbia supra humanū morem se efferens. Insolēs, vt ait
No. Marcellus, impudens & audax dicitur cōsuetudine. M. Tullius ad
Cæsarem iuniorem lib. ij. Insolens, arrogans, iactans. Ignoratio sui
Quantum bonum est nosse seipsum, tātum ignoratio sui malum est.
Authore Cic. lib. de Leg. ij. natura docuit, vt nosmetipsos nosceremus.
Cuius præcepti tantam vim esse, tantam sententiā dicit, vt ea nō ho-
mini cupiam sed Delphico deo tribueretur. Inde q̃ omnē sapientiam
nasci ostendit. Authore Platone in lib. de philosophia se ipsum igno-
rare desipere est, se nosse, sapere. Eodem authore in Protagora septem
Græciæ sapiētes facto cōsilio & cōmuni consensu illas Delphici Apol-
linis templo primitias sapientiæ dedicarunt, quę templo inscriptę ab
omnibus celebrantur. Nosce teipsum: & Ne quid nimis. Apud eūdem
in Charmide Critias, Ferme, inquit, hoc ipsum temperantiā esse arbi-
tror se ipsum cognoscere. Illiq̃ assentior qui præceptū hoc tēplo Apol-
linis ipsius inscripsit. Certe videtur hæc inscriptio tanq̃ dei salutatio
quædā ad homines, qui templum ingrediūtur, loco eius, quę gaudere
iubet &c. Ex quo illa nata sunt omnia quæ fecit aut dixit Quintius
in concione aut in iudicio ad concitandam multitudinē. Non sibi ac

Deferue-
scere.

Efferuesce
re.
Refrige-
ratum.

Insolētia.

Ignoratio
sui.

Nosce te-
ipsum.
Ne quid
nimis.

defensioni suæ cōdonatum esse Oppianicū) id est q̄ Oppianicus propter se & suam defensionem absolutus non sit. Tantum enim sibi arrogabat, vt causa sua Oppianicum absolutum iri putaret.

Annos na-
tus, ad quinquaginta.
Desuefactus.

Perinde quasi non satis signi esse debuerit, ab omnibus eum fuisse desertū qui se ad patronū illū contulisset. Erat enim Romę summa copia patronorū, hominū eloquentissimorū atq; amplissimorū, quorum certe aliquis defendisset equitē Ro. in municipio suo nobilē, si honeste putasset eiusmodi causam posse defendi. Nā Quintius quidē, quā causam vnq̄ antea dixerat: cum annos ad quinquaginta natus esset, quis eū vnq̄ nō modo in patroni, sed in laudatoris, aut aduocati loco viderat? Qui, q̄ rostra iādiu vacua, locumq; illū post aduentū L. Syllę, a tribunicia voce desertum oppresserat, multitudinēq; iam desuefactā a cōcionibus ad veteris consuetudinis similitudinē reuocauerat, idcirco cuidam hominū generi paulisper iucūdior fuit. atq; idē quāto in odio postea suis illis ipsis fuit, per quos in altiorē locū ascenderat: neq; iniuriā. Facite enim, vt non solū mores eius & arrogantiā, sed etiā vultū atq; amictum atq; illam vsq; ad talos demissam purpuram recordemini.

Signi) id est argumenti & probationis. Ab omnibus eum fuisse desertum) id est nullum patronū bonū voluisse causam eius suscipere. vt diximus Fabritij causam ab indocto Cepasio susceptam. Quintiliano auctore lib. iij. benevolentiam aliquando captamus a persona aduersarii per contumeliam, vt Asinius pro Urbinię heredibus Labienum aduersarii patronū inter probationes causę malę posuit. Erat enim Romę) Causam Oppianici deteriorē ostendit, q̄ eques Ro. q̄ in municipio suo nobilis fuerit, eum tamen nemo ex tāta copia patronorum hominum eloquentissimorum suscipere voluit defendendum. Equitem Ro.) Oppianicum. Ex municipio) Larino. Municipes enim & coloni, ciues Romani erant. Dixerat) id est orauerat. Ad quinquaginta) id est circiter quinquaginta. Maiorem Quintii inertiam significat. Adolescentes enim accusare aut defendere incipiebant, vnde magnam sibi gloriā querebant. vt Cicero natus annos, xxij. aut vt aliis placet, xxvij. Sex. Roscium patricidii reum defendit. L. Quintius quin-

quagenarius ne laudatoris quidē aut aduocati officio tū vsus fuerat; quū Oppianici causam suscepit. Laudatoris) Reorum laudatores aut a municipijs, aut a prouincijs, aut a socijs adhiberi solebant: qua de re scribimus ampli⁹ p. M. Fonteio. Hique laudatores publice mittebātur cū tabulis publicis. Ea res multū valebat ad tollendā suspitionē criminis obiecti ab accusatore. Nā verisimile non erat hoīem tā probatū ijs quibuscum vixerit, crimen id de quo questio constituta sit admisisse. Hac quoq; rōne iudices ad misericordiā flecebātur ei⁹ quē tā charum alijs videbāt, quā charitatē a virtute p̄ficisci putabāt. Aut aduocati) Aduocatus est, ait Asconius, is q̄ alterū in iudicio defēdēs aut iusfugerit aut p̄sentia suā cōmodat amico. Iandiu vacua) Annos ad septē ante Oppianici dānationē L. Sylla tribunitiā potestatē sustulerat, q̄a Patritiorum contra plebeios causam ipse tutabatur. Eodem enim fere tēpore iudicandī potestatē ab Equitibus ad Senatores trāstulit, quo & tribunitiā potestatē sustulit. Verre Prætorē Urbano causa Oppianici acta est. Postea Verres prouinciā Siciliā triennīū administrauit. Postq̄ de prouinciā decessit, a Cicerone accusat⁹ est. In eius accusatione decē annis ante iudicia ad Senatū translata dicit. Potestas tribunitia populo ante a Pōpeio Cos. q̄ Equitib⁹ iudicandī potestas a M. Aurelio Cottā restituta est. Asconius autem in cōmentarijs in Diuinationē scribit populū Ro. annis. x. tribunitiā potestate L. Sylla victore spoliatum fuisse: eāq; iudiciorū desiderio efflagitatā. Senatores enim qui iudicabant, auaritiæ infamia maxime flagrabāt. Post aduentū L. Syllæ) id ē postq̄ a bello Mithridatico redierat, & cū C. Mario populari homīe pugnauerat, eumq; vicerat. Ad veteris cōsuetudinis similitudinem) id est, ad conciones, quales haberi solebant ante potestatē tribunitiā sublata. Reuocauerat) Significat L. Quintium fuisse ex primis Tribunis, postq̄ ex potestas restituta est. Sicinīum, Quintium, & Palicanū) prius perfecisse, vt potestatem tribunitiā populo Ro. Cn. Pompeius & M. Crassus Coss. darent, author est Asconius. Quocirca coniectare licet hos inter primos Tribunos plebis fuisse. Cuidam hominū generi) id est plebi. Illis ipsis) id est populo Ro. cuius suffragijs Tribunus plebis factus fuerat. Facite vt recordemini) id est recordamini. vt de Senectute, Inuitus feci, vt L. Flaminium eijcerem e Senatu, id est inuitus eieci. Sed etiam vultum atq; amictū) Sub oculos subiectio est, vt luti ante, Recordamini faciē, atq; illos eius fictos simulatosq; vultus. Et pro P. Sestio de Pisone, & Gabinio, Quorum per deos immortales, si nondum scelera, vulneraque inusta Reipub. vultis recordari, vultū atq; incessum animis intuemini. Facilius facta eorum occurrent, mētibus vestris, si ora ipsa, oculis vestris proposueritis. Chariētiſſimorū siue scōmina facit: qua figura fit festiua dictio. Atq; illā vsq; ad talos) Authore Quintiliano libro quinto a patronis aliquādo aduersarij vitā,

Aduocat⁹

Iudicandī
potestas
equitibus
restituta.

Tribuni
tia pote
stas popu
lo Ro. re
stituta.

Purpura
oratorum

Toga ap
talos de-
missa.

vult⁹, incess⁹, habit⁹ recte incusari solet. Vt, inq^t, aduersus Quintiū Cicero ipsam p̄textā demissam ad talos insectat⁹ est. preſerat em̄ turbulentis concionibus Cluentiū Quintius. Id vtile esse dicit ad conciliandū ijs, quos inuisos facere volueris, odiū. Hoc tñ loco appellat Cicero purpuram, quā Quintilianus p̄textā. Purpura vsos fuisse oratores q̄ essent adoleſcentes, scriptū inuenio. Cicero pro L. Flacco, Declano accusatori auaritiā obijciens, Affers faciem nouā, nomen vetus, purpuram Tyriam, in qua tibi inuideo, quod vnus vestimentis tamdiu lautus es. Significat eū p̄ter ætatē purpura vti. Et pro M. Cælio, Si quem etiā minorū horū aliquid offendit, purpurę genus, si amicorū cateruæ, si splendor, si nitor: Iam ista deseruerit, iam ætas omnia, iam res, iam dies mitigarit. Quintilianus lib. x. de cultu oratoris scribens, significat purpura vti oratores. Vt purpuræ, inq^t, recte descendāt, leuis cura est. Huiusmodi p̄textā purpurā tanq̄ rem viro indignā fecit Virgilius in lib. Aeneidos nono, vt Remulus Troianis probri loco obijceret, Vobis picta croco & splendenti murice vestis. Id fortasse fecit Virgilius, q̄ ætate sua id turpe habebat. Vsq̄ ad talos demissam purpurā Non reprehendit q̄ toga ad talos demissa fuerit. Nā, vt ait Quintil. lib. x. togam veteres Romani ad calceos vsq̄ demittebāt, vt Græci palliū. Huiusmodi togis Ciceronē, & qui post eum fuerunt, vsos fuisse dicit. Sed illud reprehendit Cicero, q̄ purpura vsq̄ ad talos p̄texta sit.

Is, quasi nō esset vlllo modo ferendū, se ex iudicio discessisse victū, rem ab subselliis in rostra detulit. & iā querimur sepe hominibus nouis nō satis magnos in hac ciuitate esse fructus: nego vsq̄ fuisse maiores. vbi, si q̄s ignobilī loco natus, ita viuat vt nobilitatis dignitatē virtute tueri posse videatur, vsq̄ eo peruenit, quoad eū industria cum innocentia persecuta est. si quis autē hoc vno nititur, q̄ sit ignobilis, procedit sepe longius, q̄ si idē ille esset cū iisdē suis vitiis nobilissimus. vt Quintius (nihil enim dicā de ceteris) si fuisset homo nobilis, quis eū cū illa superbia atq̄ intolerantia ferre potuisset: q̄ eo loco fuit, ita tulerunt, vt si quid haberet a natura boni, prodesse ei putaret oportere: superbiā autē atq̄ arrogantiā eius deridendā magis arbitrarētur propter humilitatē hominis, q̄ perti-

mescendam. Sed, vt illuc reuertar, quo tempore Fidiculanus est absolutus: tu, qui ea iudicia facta commemoras, quæro quid tum esse existimas iudicatum: certe gratis iudicasse. At condemnarat, at causam totam nō audierat, at in concionibus omnibus a L. Quintio vehementer erat & sæpe vexatus. Illa igitur omnia Quintiana, iniqua, falsa, turbulenta, popularia, seditiosa iudicia fuerunt.

Discessisse victum) amissa causa scilicet. Rem ab subsellijs ad rostra detulit) Forum, rostra, & subsellia pro eadem resæpe dicuntur. Nec hoc loco Cicero locorum differentiam significare videtur, sed actorum & auditorum: quod ad subsellia agant oratores, audiat iudices: in rostris concionem habeat Trib. pl. populus audiat. Aut si locorum distinctio est, sicut certe esse videtur, rostra sunt vbi conciones ad populum habentur, vt populo ante rostra iamdiu vacua dixit. Subsellia, vbi exercentur iudicia. vt antea, Accusabat Tribunus pl. idem in concionibus, idem ad subsellia, ad iudicium non modo de concione, sed etiam cum ipsa concione veniebat. eaq; subsellia sunt gradus Aurelij, vbi antea dixit C. Iunium accusatū, & po. Ro. iudicio damnatum. Ad ea Oppianici causam actam significat. Forum triplex Romæ fuisse est apud Cælium Rhodiginum. Et iam querimur) Et hoc loco particula interrogatiua est, vt apud Virg. in Buc. Et quæ tanta fuit Romam tibi causa videndi? Aut potius indignatiua. vt apud eundem in libro Aen. j. Et quisq; numen Iunonis adoret? Preterea, aut supplex aris imponat honorem? Loco) id est genere. Vt nobilitatis digni.) Nobilitatis dignitatem virtute tueri dicitur is, qui ignobili loco natus nobilitatem sibi virtute parauit, quam etiam tuetur. Viqueo peruenit) ad honores, ad magistratus scilicet. Persecuta) id est comitata. Hoc vno) id est hac re sola q; sit ignobilis, & non q; vllam habeat virtutem. Procedit sæpe longius) In magistratibus assequendis vel gerendis. Intolerantia) Intolerantia hic dicitur passiuè, pro intolerabili arrogantia. Eo loco) id est ignobilis. Erat enim plebeius, nemini enim Patritio licebat gere re plebis Tribunatum. P. itaq; Clodius vt fieret Trib. pl. plebeio Fonteio se dedit adoptandum. Tu) T. Acti. Gratis) id est nulla accepta pecunia. At condemnarat) Dialoگو aut altercationi similis hic locus est, vbi personam accusatoris & patroni agit Cicero. Illa igitur) Apte hoc loco complexione vsus Cicero est. ad hunc modum, Si gratis iudicasse Oppianicum Fidiculanus Iudicum sententia dictus est, cæteri qui eundem damnauerunt, gratis damnauerunt. omnium enim eadem causa est. Si omnes gratis damnauerunt, quos dānandos Quins-

Et interro
gatiua par
ticula.

Intoleran
tia.

tlus curauit, ij iniuste damnati sunt. Omnia igitur Quintiana iudicia fuerunt falsa iniqua &c.

Esto, potuit esse innocens Falcula. iam ergo aliquis Oppianicum gratis condemnauit: iam non eos Iunius subfortitus est, qui pecunia accepta condemnarent: iam potuit aliquis ab initio non sedisse, & tamen Oppianicum gratis condemnasse. Verum si innocens Falcula, queso quis non censet? si hic gratis condemnauit, quis accepit? Nego rem esse ullam in quenquam illorum obiectam, quæ Fidiculano obiecta non sit: neque aliquid fuisse in Fidiculani causa, quod idem non esset in cæterorum. aut hoc iudicium reprehendas tu, cuius accusatio rebus iudicatis nitri videbatur, necesse est. aut, si hoc verum esse concedis, Oppianicum gratis condemnatum esse fateare. quæ satis magno argumento esse debet, quod ex tam multis iudiciis absoluto Falcula, nemo reus factus est. Quid enim mihi damnatos ambitus colligitis, alia lege, certis criminibus, plurimis testibus? cum primum illi ipsi debuerint potius accusari de pecuniis repetundis quam ambitus. Nam si in ambitus iudiciis hoc his obfuit, cum alia lege causam dicerent: certe si propria lege huius peccati adducti essent, multo plus obfuisset. Deinde, si tanta vis fuit istius criminis, ut quauisque lege ex illis iudiciis reus factus esset, tamen hac plaga periret: cur in tanta multitudine accusatorum, tantis præmiis, cæteri rei facti non sunt? Hic profertur id quod iudicium appellari non oportet: P. Septimio Scæuolæ litem eo nomine esse æstimatam, cuius rei quæ consuetudo sit, quoniam apud homines peritissimos dico, pluribus verbis docere non debeo. Nunquam enim ea diligentia, quæ solet adhiberi in cæteris iudiciis, eadem reo damnato adhibita est.

Lis æstimata.

Adhibendi.

Esto) Esto est particula cōcedētis. tanq̃ id cōcedat Acti⁹ Ciceroni Falculā potuisse innocētē esse. Iā ergo aliquis) Nā si innocēs Falcula fuit, Oppianicū gratis cōdēnauit. In quēq̃ illorū q̃ Oppianico dānato in iudiciū vocati sunt. In quēq̃ illorū obiectā q̃ Fidiculano obiecta nō sit. Ex hoc loco attēde obijctio tibi & obijctio ī te dici posse. In ceterorū iudiciū scilicet: q̃ dānato Oppianico rei facti sunt. Reb⁹ iudicatis) i. praeiudicijs. Aut hoc iudiciū) Argumētū ex remotiōe est, iudiciū Fidiculani aut falsum est aut verū. Si nō falsum, verū est: si verū, Oppianic⁹ gratis a Fidiculano dānatus est, qđ hoc iudicio liberat⁹ sit. Magno argumēto) i. magne p̃bationi. Ex tā multis iudicijs) qui Oppianicū dānauerāt. Quid eū mīhi) Quia dixit absoluto Falcula neminē ex tā multis iudicijs reū, factū esse, ne Popiliū & Guttā aduersarij obijciat, eos ambit⁹ alia lege dānatos dicit. Debuerint potius accusari) si eorū iudicia essent Cluētij praeiudicia, repetūdarū accusari debuerūt. Marcello iurisc. lib. Digest. 4.8. ad legē Iuliā repetūdarū authore, lege Iulia repetūdarū tene⁹, q̃ quū potestātē aliquā haberet, eadē iubet ne q̃s ob hoīem cōdēnādū absolūdūve aliqd accipiat. Hoc) i. quod ob reū iudicādā accepisset pecuniā. Adducti) i. in iudiciū vocati. Quā q̃sq̃ lege) Ordo est. Quia lege quisq̃ ex illis iudicijs. Hac plaga periret) i. hoc crimine corrupti iudicij dānaretur. Tātis prēmij) Accusatorib⁹ qui vicissent lege cōstitutū fuisse prēmij apud Asconij est in commē rarijs p̃ Milone. Id aut prēmij quartā partē bonorū dānati rei arbitror. Inde quadruplatores idē scribit appellari accusatores criminū publicorū. qđ ipsi ex dānatorū bonis, quos accusauerāt, quartā ptē cōsequerent⁹.

Obijctio tibi
& in te

Hic p̃fertur Quartū est hoc genus praeiudiciorū ab Actio prolatora. Id vt proximū, iudicij loco habendū nō esse Cicero ostendit. P. Septimio Scquolē) Hic quoq̃ iudex Oppianicū dānauit. De hoc Cicero actiōne in Verrē secūda, Senatores iudices corruptos cōmemorās, Quid sit, inquit, q̃ P. Septimio Senatores dānato Q. Hortensio Pratore de pecunijs repetūdis, lis aestimata sit eo nomine, q̃ ille ob rē iudicādā pecuniā accepisset. Litē eo nomine esse aestimatā) Litem aestimare, vt ait Asconius in cōmētarijs in actiōnē secūdā in Verrē, est pecuniā de qua lis fuit, & propter quā cōdēnatus est reus, in summā redigere, quē de bonis eius redigat. Lis igitur aestimari solebat ei qui repetūdarū postulat⁹ esset. Quod igit⁹ P. Septimius Scquola ob rē iudicādā accepisset pecuniā, lis ei aestimata est. Est aut aestimare ab aere dictū, id quod vulgo dicūt appreciare & taxare. Authore Sex. Pōpeio aestimata poena ab antiquis ab aere dicta est, qui eā aestimauerūt, aere, ouē decussī, bonē cētul⁹ si, hoc est decē & centū assibus. Apud homines peritissimos) Conciliat sibi iudices, q̃a eos ore p̃senti laudat. Pluribus verbis) dociles & attētos facit promittendo breuitatē. Nunq̃ enim ea diligentia) Tacite confitetur litem Scquolae aestimatā fuisse, sed quū aliā iudicij loco

Aestimare
re litem.

Aestimare,
re,

habere non sint, hanc quoque habendam non esse ostendit. Nunquid enim) Sententia est, Si quid aliud in damnatum reum dicatur, iudices ita diligentes non sunt, quam quum reus nondum damnatus est.

In litibus æstimandis fere iudices, aut quod sibi eum quem semel condemnarunt, inimicum putant esse, si quæ in eum lis capitis illata est, non admittunt: aut quod se perfunctos iam esse arbitrantur, cum de reo iudicarunt, negligentius attendunt cætera. Itaque & maiestatis absoluti sunt permulti, quibus damnatis de pecuniis repetundis, lites essent æstimatæ: & hoc quotidie fieri videmus, ut reo damnato de pecuniis repetundis, ad quos peruenisse pecunias in litibus æstimandis statutum sit, eos illi iudices absoluant. quod cum fit, non iudicia rescinduntur, sed hoc statuitur, æstimationem litium, non esse iudicium. Scæuola condemnatus est aliis criminibus, frequentissimis Apuliæ testibus: omni contentione pugnatum est, ut lis hæc capitis æstimaretur. quæ res, si rei iudicatæ pondus habuisset, ille postea vel iisdem, vel aliis inimicis reus hac lege ipsa factus esset. Sequitur id, quod illi iudicium appellant. maiores autem nostri nunquid neque iudicium nominarunt, neque perinde ut rem iudicatam obseruarunt animaduersionem atque auctoritatem Censoriam. Qua de re antequam dicere incipio, perpauca mihi de meo officio verba facienda sunt, ut a me cum huiusce periculi, tum cæterorum quoque officiorum & amicitiarum ratio confirmata esse videatur. Nam mihi cum viris fortibus, qui Censores proxime fuerunt, ambo- bus est amicitia, cum altero vero (sicuti & plerique vestrum sciunt) magnus usus, & summa vtriusque officii constituta necessitudo est.

Quare quicquid de subscriptionibus eorum mihi dicendum erit, eo dicam animo, ut omnem orationem meam non de illorum facto, sed de ratione Censoria habitam existimari velim. a Lentulo autem familiari meo, qui a me proximam suam virtute, summisque honoribus, quos a populo Romano adeptus est, honoris causa nominatur, facile hoc iudices impetrabo, ut quam ipse adhibere consuevit in amicorum periculis fidem & diligentiam, tum vim animi, libertatemque dicendi: in hac mihi concedat, ut tantum mihi sumam, quantum sine huius periculo preterire non possum.

Si qua in eum lis capitis illata est) Inferre litem in aliquem est cum aliquo litem inchoare, ut pro C. Rab. Posthumo, Itaque in inferendis litibus adesse solebant, qui aliquid de se verebantur. Lis capitis id est capitalis. Illi accusatores. Qua de re antequam) Preter id exordium quod est totius orationis, multa sepe sunt in eadem oratione specialia. Authore Quintiliano libro quarto si multiplex causa est, sua quibusque partibus danda prefatio est. Ut, Audite nunc reliqua. & Transeo nunc illud. Sed in ipsis probationibus multa funguntur prooemij vice, ut facit Cicero pro Cluentio dicturus contra Censores: pro Murena, quum Servio se excusat. Verum id frequentius est, quod ut exemplo confirmandum sit. De meo officio quod adversus amicos est. Huiusce periculi in quo Cluentius versatur. Inde reum periclitari apud Quintilianum licet non semel inuenire. Cum viris fortibus) Cn. Lentulo & L. Gellio. Qui proxime Censores fuerunt. M. Aquilius & T. Gutta, qui iudices damnauerunt Oppianicum, triennio amplius a Censoribus notati sunt. Nomen enim Censorum triste seuerumque populus Romanus codebat, ut intermissa esset Censura per plurimos annos, quam Cicero in Diuinatione a populo exposci dicit ob infamiam iudicum corruptorum, quam ante recusabat. Author est Asconius. Verris causam amplius triennium post Oppianicum damnatum actam fuisse ante diximus. Qui proxime Censores fuerunt) id est qui fuerunt proximi Censores ante eos qui tum erant, quum Cluentii causa ageretur. Cum altero) Cn. Lentulo. Magnus usus id est magna consuetudo & familiaritas. De subscriptionibus) id est de animaduersionibus. Hoc loco subscriptiones in ea re sepe dicit Cicero, quod in tabulas publicas Censores referebant eos quos notassent, quae tabulae in aede Nympharum asseruabatur, ut diximus. Honoris causa nominatur) De honestissimo homine aut amicissimo id dici solitum scripsi alio loco. Honestissimum hominem) Lentulum significat, quum dixit proximam suam virtute,

Inferre litē

M. Aquilius.
T. Gutta.Subscribe
re.

F. SYLVII IN ORAT.CIC.

summisq; honoribus. Sūmus honos Consulatus est. Magistratū gerēdo-
rum ille ordo erat, Ædilitas, Prætura, Consulatus, Censura. Hic igitur Lē-
tulus ante Censuram gessit Consulatum. In amicorum periculis) id est
defendendo amicos. Orator enim fuit. Libertatem dicendi) vt libere di-
ceret, etiam contra amicos, vt fidē patrociniū seruaret. Huius) Cluentij,

A me tamen, vt æquum est, omnia caute pederentimq;
dicentur, vt neque fides huius defensionis relicta, neque
cuiusq; aut dignitas læsa, aut amicitia violata esse videat-
tur. Video igitur Iudices, animaduertisse Censores in iu-
dices quosdā illius consilii Iuniani, cū istā ipsam causam
subscriberēt. Hic primū illud cōmune proponam. nunq;
animaduersionibus Censoriis hāc ciuitatē ita contentā. vt
rebus iudicatis fuisse. neq; in re nota consumam tempus
exēplis. ponā illud vnū, C. Getam cū a L. Metello, & Cn.
Censura nō Domitio Censoribus ex Senatu eiectus esset, Censorem
habet vim ipsū postea esse factum : & cuius mores a Censoribus
rei iudicatę. erant reprehensi, hunc postea & populi Rom. & eorum,
qui in ipsum animaduenterant, moribus præfuisse. Q; si
illud iudiciū puraretur, vt cæteri turpi iudicio damnati
in perpetuum omni honore ac dignitate priuantur : sic
hominibus ignominia notatis, neq; ad ad honorē aditus,
neq; in curiam reditus esset. Nunc si quē Cn. Lentuli, aut
L. Gellii libertus furti condemnarit, is omnibus ornāmē-
tis amissis nūq; vllam honestatis suæ partem recuperabit.
Quos autē ipse L. Gellius, & Cn. Lentulus duo Censores
clarissimi viri sapientissimiq; homines, furti, & captarum
pecuniarum nomine notauerunt, non modo in Senatum
redierunt, sed etiam ipsarum rerum iudiciis absoluti sunt.
Neminem voluerunt maiores nostri non modo de exi-
stimatione cuiusq;, sed ne pecuniaria quidem de re mini-
ma esse iudicem, nisi qui inter aduersarios conuenisset.

Caute pedetentimq; vt actione in Verrē secūda. Quē tamē a me pede-
tentim cauteq; dicentur, vt amicitie nostrę & dignitatis illius habita-
tio esse intelligatur. Neq; in re nota) Quintilianus libro quinto author
est, in rebus apertis argumētari tam stultum esse, q̄ in clarissimum solem
mortale lumen inferre. de eo ante diximus. C. Getam) Hoc exemplū est
etiam apud Valerium Maximum libro secundo de nota Censoria. qui idē
de M. Valerio Messala scribit. Ex Senatu eiectus esset) Eicere e Senatu
sepe Cicero dicit. vt in Catone Maiore, Inuitus quidē feci, vt fortissimi vi-
ri T. Flamini fratrē L. Flamiū e Senatu eicerem. Mouere Senatu alii
dicunt sepius. vulgus deponere de Senatu. Censorē factū) Nā facere ma-
gistratus solet dicere Cicero. quod Valerius & T. Liuius creare, vulgus elige-
re & reficere, quod alii cōtinuare. de quo alio loco plura. Ceteri turpi iudi-
cio damnati) Pręter eos qui de ambitu damnati sunt, qui si quē aliū ambi-
tus accusauerint & vicerint, in integrū: vt ante dictū est, restitūtur. Tur-
pi iudiciū vt furti, cedis, repetundarū, maiestaris, quod famosum in libris
Pandectarū sepe appellatur. Turpe em̄ iudiciū nō erat, quū quis de re pecu-
niaria aut hereditate, aut alia eiusdē generis damnabatur. In perpetuū
Nisi ab exilio reuocati erāt. Honore) id est magistratu. Dignitate) id est
Senatu) Ignominia notatis) a Censoribus. Nunc si quē) inter iudicium
& notā Censoriā longe interesse ostendit. Nā si quis ab humiliore turpi iu-
dicio damnatus sit, omnia dignitatis ornamēta amittat: si quis a Cēlorib;
clarissimis viris atq; sapiētissimis notatus sit, ea ornamēta nō amittit. Ca-
ptarū pecuniarū) ob rē iudicādā. Non modo in Senatū redierūt) Videtur
Cicero in ea esse sentētia vt Lētulus & Gellius fuerint Cēsores ii qui duos
iudices notauerint, qui Oppianicū damnauerūt. Id si ita est, intelligēdū est
hanc animaduersionē fuisse anteq̄ Gutta de ambitu dānaretur. aut postq̄
ipse dānatus aliū ambitus accusauerit, viceritq; ideo restitūsus in integrū
sit. In Senatū redierūt) Anteq̄ notati essent Aquilius & Gutta, Senato-
res erāt. Tū em̄, vt diximus, solī Senatores iudicabāt. Notati autē e Senatu
eieci sunt. Nā vt ait Asconius in cōmētariis in Diuinationē Ciceronis, Re-
gēdis moribus ciuitatis Cēsores quinto quoq; anno creari solebant. Hi ci-
ues sic notabāt, vt qui Senator esset, e Senatu moueretur: qui eques Ro-
publicū equū perderet: qui plebeius, in certū tabulas referretur, & ærarius
fieret, ac per hoc nō esset in albo centurię sue, scilicet ad hoc vt esset ciuis,
sed tantūmodo, vt pro capite suo tributū nomine æra penderet. Iudiciis
ipsarū rerū) id est quę de captis pecuniis essent. De existimatiōe cuiusq;
id est in turpi iudicio. Ibī em̄ de existimatione rei agitur. Nā qui dānatur,
infamiā adipiscitur perpetuam. Nisi qui inter aduersarios conuenisset.)
Facta iudicium sortitione accusator & reus quos volebant reiciebāt, quo-
rum in locum subsortitio fiebat vt diximus. Itaq; nemo erat iudex, nisi
inter accusatorem & reum conuenisset. Ita non fiebat in Censorum ani-
maduersionibus: hę igitur, vt iudicia, habende non sunt.

Eicere e
Senatu.
Mouere
Senatu.
Facere &
creare ma-
gistratum.

Censores.

Quapropter in omnibus legibus quibus exceptum est, de quibus causis aut magistratum capere non liceat, aut iudicem legi, aut alterum accusare, hæc ignominiae causa prætermissa est. Timoris enim causam non vitæ poenam in illa potestate esse voluerunt. Itaque non solum Iudices illud ostendam, quod iam videtis, populi Romani suffragiis sæpenumero Censorias subscriptiones esse deletas: verum etiam iudiciis eorum qui iurati statuere maiore cum religione & diligentia debuerunt. Primum Iudices Senatores Equitesq; Rom. in compluribus iam reis, quos contra leges pecunias cepisse subscriptum est, suæ potius religioni, q̃ Censorum opinioni paruerunt. Deinde Prætores Urbani, qui iurati debent optimum quæq; in selectos Iudices referre, nunq̃ sibi ad eam rem Censoriam ignominiam impedimento esse oportere duxerunt: Censores denique ipsi sæpenumero superiorum Censorum iudiciis (si ista iudicia appellari vultis) non steterunt. atque etiam ipsi inter se Censores sua iudicia tanti esse arbitrantur, vt alter alterius iudicium non modo reprehendat, sed etiam rescindat: vt alter de Senatu mouere velit, alter retineat, & ordine amplissimo dignū existimet: vt alter in ærarios referri aut tribu moueri iubeat, alter vetet.

Amplissimus ordo.

Quapropter in omnibus legibus) Præterea hoc loco aptius, quam quæ propter legeretur. Alia enim causa est, cur Censoriæ animaduersiones iudicij loco habendæ non sint. In omnibus legibus quibus exceptum est &c.) Alique nonnūq̃ interueniūt causæ, cur nō liceat aut accusare, aut iudicem esse, aut magistratum gerere. Hæ autē causæ in iure ciuili perscriptæ sunt, vt libro Digestorum tertio de postulando, & de his qui notantur infamia, permultæ huiusmodi causæ traditæ sunt. In huiusmodi causis animaduersionem Censoriam esse Cicero negat. Magistratum capere) id est iudicium, gerendū suscipere, & vt dicunt, acceptare, vt pro lege Manilia, Quid tam

singulare, quàm vt ex S. C. legibus solutus, Cōsul ante fieret, q̄ vllū aliū magistratum, per leges capere licuisset? Et pro Cn. Planco, Quod multo etiā minus est ferendū, tum enim magistratum nō gerebat is qui ceperat. Mandare magistratum pro eo quod est dare vel offerre v̄sitate dicitur. De quo alio loco dicemus. Timoris enim causam) id est vt ignominiam timerent: itaq; a turpitudine auocarentur. Potestate) Censoria. Vt ante potestatem tribunitiam appellauit. Populi Ro. suffragiis) C. enim Geta qui a Censoribus notatus fuerat, Pop. Ro. suffragiis Censor factus est. Iudiciis eorum qui iurati) quę iudicia suffragiis populi iniurati habenda sunt grauiora. Senatores equitesq; Quum per annos plurimos ante Oppianici damnationē potestas Censoria, vt diximus, intermissa fuerit, hoc intelligendū est factum, postq̄ lege Aurelia Senatoribus & equitibus Ro. potestas iudicandi data est. Sux, religioni) quę ex iure iurando profecta est.

C. Geta.
Prætor in
iuratus.

Qui iurati) Prætor Vrbanus quum seligeret iudices, qui sortituri erant, iuratus erat, vt hoc loco significat Cicero. Cn. Pōpeiū Cos. solū delegisse iudices in causa Milonis, Idē Cicero testis est. Quū vero facta erat iudiciū sortitio, omnes in leges iurabant, præter Prætorē. Prætorē autem iurare morem nō fuisse Cicero significat actione in Verrem secunda. Quum enim, vt ait, Prætorū designatorum sortitio fieret M. Metello obtigit, vt de causa Verris quæreret. eo iudice quàm Prætorē hanc rem transigi, & iurato suam q̄ iniurato aliorum tabellas cōmittere se malle dicit. Id enarrat Asconius Nam quum iudex sit Metellus, tabellam iudiciariam iuratus accipit: quū Prætor fuerit, & nō iurauerit, quia nō est iuris, in potestate habebit omnes tabellas omnium iudiciū. Prætor igitur quū seligit iudices, iuratus est: quum præstet iudicio & iudicum tabellis, iuratus non est. Ad eā rē) id est ad optimum quęq; in selectos iudices referendū. Impedimēto esse oportere) Nam si iudicii loco haberetur Censoria animaduersio, notatos homines in selectos iudices referri non oporteret. Censores deniq; ipsi &c.) id est proximi Censores superiorum Censuram iudicia non probauerunt. Eos em̄ restituerunt, quos alii notauerant. Authore Asconio Censuram notā succellores plerumq; soluebant. Iudiciis non steterunt) id est iudicia non seruauerunt. vt stare re iudicata, cōuentis, promissis dicimus. Pro L. Flacco, Re iudicata stare ostendit placere. Libro de Officijs tertio, Multa, quę honesta natura vidētur esse, tēporibus fiunt non honesta. Facere promissa, stare conuētis, reddere deposita cōmutata vtilitate fiunt non honesta. Idē dicata, libro primo, Iam illis promissis nō standū esse quis non videt, quę coactus quis metu, aut deceptus dolo promiserit? Alter alterius) Præter id quod hoc loco dicit Cicero illud animaduertendum est Claudii Neronē & Liuium Salinatorē, quū Censores equitū centurias recenserent, se inuicē notasse. Salinatorē Claudius, quia populi iudicio ante Consulatum & Censuram damnatus fuerat: Neronē Liuius, quod non sincera fide feci in gratiam redisset, notauerunt. Idem Salinator quatuor & triginta tribus in

Stare iudicio & re iuratis promissis,
Stare cōuentis,
Stare cōuentis,
Liuius Salinator,

In ærarios
relati.
Ex ærariis
eximere:

ærarios retulit, quod quum se damnaissent, postea Consulē & Censore fecisse. Author est Valerius Maximus lib. ii. titulo de nota Censoria. Ordine amplissimo id est Senatu. In ærarios id est inter ærarios, quod eodem loco idē Valerius dicit. Salinator, inquit, quatuor atq. xxx. tribus inter ærarios referre nō dubitavit. In ærarios relati dicebātur ii qui ære multatitio damnati erāt. qui tū ex ærariis eximebātur, quum satisfecerāt, aut aliqua ratione hac ignominia leuabātur. Tribu moveri id est in albo Cēturie sue nō esse. De quo animaduersionis genere ex Asconii sentētia ante dixim⁹.

Subscriptio
Proscriptio

Quare qui vobis in mentem venit, hæc appellare iudicia: quæ a populo Ro. rescindi, ab iuratis iudicibus repudiari, a magistratibus negligi, ab iis qui eandem potestatem adepti sunt, commutari, inter collegas discrepare videatis? Quæ cum ita sint, videamus quid tādē Censores de illo iudicio corrupto iudicasse dicantur. Ac primū illud statuamus: vtrum quia Censores subscripserint, ita sit: an quia ita fuerit, illi subscripserint. Si ideo quia subscripserint, videte quid agatis: ne in vnūquēq. nostrū Censoribus in posterum potestatem regiā permittatis: ne subscriptio Censoria non minus calamitatis ciuibus, q̃ illa acerbissima proscriptio possit afferre: ne Censorium stilū, cuius mucronem multis remediis maiores nostri retulerūt, & que posthac atq. illum dictatoriū gladium pertimescāmus. Sin aut quod subscriptum est, quia verū est, idcirco graue debet esse, hoc queramus, verum sit an falsum. remoueant auctoritates Censorie: tollat id ex causa, quod in causa nō est. doce quā pecuniā Cluentius dederit, vnde dederit, quēadmodū dederit, vnū deniq. aliquod a Cluentio profectę pecunię vestigiū ostēde. vince deinde virū bonū fuisse Oppianicū. hominē integrū, nihil de illo vnq. secus esse existimatū, nihil deniq. p̃iudicatū: tū auctoritatē Censorū amplexato, tū illorum iudiciū cū re cōiūctū esse defendito. Dū vero eum fuisse Oppianicū constabit, qui ta-

bulas publicas municipiū suū corrupisse iudicatus sit. qui ^{Oppianici} testamētū interleuerit. qui ^{scelera} supposita persona falsum testa-
mētū obsignādū curarit. q̄ eū, cuius nomine id obsignatū
est, interfecerit, q̄ auūculū filiū suū in seruitute ac vīculis
necarit. qui municipes suos proscribēdos, occidēdosq; cu-
rarit. qui eius vxorē quē occiderat in matrimoniuū duxerit.

Quę a po. Ro. rescindī per enumerationē cōclusio specialis est. Discre-
pare) Discrepare hoc loco impersonale est, vt cōtrariū. eius, cōuenire. alioqui
sepius personale est. vt pro Cn. Planco, Neq; ego nūc legis iniquitatē quę-
ror, sed factū tuū a sentētia legis doceo discrepare. Inde discrepantiā Cicero
dixit in primo de Officijs, In actiones omnēq; vitā nullā discrepantiā con-
ferre debemus. Quę quū ita sint) Rem satis notā iudicibus satis iā pro-
basse sibi visus est. Q̄ illa acerbissima proscriptio) L. Syllæ proscriptionē
intelligit. Censoriū stylum) id est Cēsorjā subscriptionē. Cēsores enī stylo
in ceratis tabulis scribebāt. Dictatorium) id est Syllæ Dictatoris. Graue
debet esse, id est debet valere. Vince) id est ostēde & obtine. Nihil de illo
vnq; &c.) q̄ vir bonus & homo integer esset. Amplexator) Amplexa-
to legendum est auctore Prisciano. Is enī libr. 8. multa verba deponentia
enumerans, quę apud veteres in o exhibant. Amplexo, inquit, pro amplex-
or. Q. Claudius in secūdo Annaliū, Cōprehēfare suos quīq; seruire, am-
plexare. Cicero pro Cluentio, Authoritatē Censorū amplexato. Amplecto
quoq; pro amplexor, & cōplecto pro cōplector. Hęc ille. Cū re) id est cum
facto. Dū vero eū fuisse Oppianiciū cōstabit) Improbissimū hominem &
nequissimū fuisse atq; nocentissimū Oppianicum ostēdit, breuiterq; & per
enumerationē reperit Oppianici crimina, quę ante exposuit, vt turba ma-
gis valeāt. Nā si quę per se infirma sunt, colligēda Quintil. lib. v. pręcipit;
vt turba valeāt, quāto plus valebūt collecta ea quę per se firma sunt. Ta-
bular publicas) Cēsorias. s. Municipij sui) Larini. Iudicatus sit) a Des-
curionibus. Qui testamētū) Dineq; focus suę. Supposita persona) Aiu-
lij, qui se Asiniū mētiebatur. Qui eū) Asiniū. Auūculū filij sui) M. Au-
riū fratrem Magj, ex qua Oppianicus filiū suscepit. Municipē suos) quatuor
viro, & tres Auriōs, & C. Viriū Larinates. Eius vxorē) Saliā A. Aurij
Melini vxorē. In matrimoniuū duxerit) Ducere in matrimoniuū dixit,
vti Terentius in Eunūcho ducere in vxorē, & ducere vxorē dicit. Dicebat
patrē ita obsecratū, vt liceret sibi hanc in vxorē ducere. Bono animo es,
duces vxorem hāc. In matrimonio habere sæpe dicit Cicero pro. P. Quin-
tio, P. Quintij consobrinā habet in matrimonio Neuius. Actione in Ver-
rem quinta, Vectius tuus affinis, cuius sororem habes in matrimonio. Pro
A. Cecinna, Is habuit in matrimonio Cesenniam.

Discrepat;

Discrepātia

Amplexo.

Ducere in
matrimo-
niū, in vxo-
rē & vxorē.
Haberī in
matrimo-
nio.

†abortione Qui pecuniā pro †potione dederit, qui †scrū, qui †vxor
 †vxores rem: qui vno tempore fratris vxorem, speratosq; liberos,
 fratremq; ipsum, qui deniq; suos liberos interfecerit: qui
 cum venenum priuigno suo quæreretur, manifesto sit depre-
 hensus: cuius ministris cōsciisq; damnatis ipse adductus
 in iudiciū pecuniā iudicī dederit ad sententias iudicū
 corrumpendas. dum hæc inquam de Oppianico consta-
 bunt, nec vllō argumento Cluentianæ pecuniæ crimen
 tenebitur: quid est, quod te ista Censoria siue volūtas, siue
 opinio fuit, adiuvare aut hunc innocentē opprimere posse
 videatur? Quid igitur Censores secuti sunt: ne ipsi quidē
 vt grauissime dicam, quicq; aliud dicent, præter sermonē
 atque famam. nihil se testibus, nihil tabulis, nihil graui
 aliquo argumento comperisse, nihil denique causa co-
 gnita statuisse dicent. Quod si ita fecissent, tamen id non
 ita fixum esse deberet vt conuelli non liceret. Non vtar
 exemplorum copia, quæ summa est, non rem veterē, non
 hominem potentem aliquem aut gratiosum proferam.
 Nuper hominem tenuē Scribā Aedilitiū D. Matriniū
 cum defendissem apud M. Iuniū, Q. Publiciū Prætores,
 & M. Pletoriū, C. Flaminiū Aediles Curules, per-
 suasi vt Scribam iurati legerent eum, quem iidem isti
 Censores ærarium reliquissent. cum enim in homine
 nulla culpa reperiretur, quid ille meruisset, non quid de
 eo statutum esset, quærendum esse duxerunt. Nam hæc
 quidem, quæ de iudicio corrupto subscripserint, quis est,
 qui ab illis fatiis cognita & diligenter iudicata arbitre-
 tur? in M. Aquiliū & in T. Guttam video esse subscri-
 ptum. quid est hoc? duos esse corruptos solos pecuniā
 dicant: cæteri videlicet gratis condemnarunt. Non est

igitur circūuentus, non est oppressus pecuniā: non ut illæ
Quintianæ conciones habebantur, omnes qui Oppiani-
cum condemnauerūt, in culpa sunt ac suspitione ponendi.

Pecuniam pro potione dedit) vxori Cn. Magij pregnāti. Pro abortione
non pro potione lego in codice S. Victoris, Socrū) Dineam Magij ma-
trē per L. Clodium circūforaneū medicū necatā. Qui vxorem) Cluentiā
Cluentij amitā. Vxores non vxorē lego in codice S. Victoris. Quæ lectio
videtur emendatio. Nam Oppianicum in vxoribus necandis exercitatū
dixit. Vxorem, speratosq; liberos) id est vxorem grauidam. Fratremq;
ipsum) C. Oppianicum. Suos liberos) id est duos filios, alterum Pappia,
alterū Nouia natos: quos vt sibi nuberet Sasia necauit. Priuigno) Clue-
tio. Ministris consciisq; Scamādro & Fabritio. Iudici) Staleno. Ar-
gumento) id est iudicio & probatione. Grauiſſime), i. verissimē. Nihil
causa cognita statuissē), i. nec causam cognouissē nec statuissē. Qd si ita
fecisset) Aliquando fingimus aliquid donare aduersario, vt ad proxima
gradum faciamus. Potentem aliquem aut gratiosum) Hoc dicit vt D.
Matrinus, qui a Censoribus notatus fuerat, non potentia aliqua aut gra-
tia lectus scriba esse videatur. Tenuem) id est pauperem. Scribā) Aedi-
litium) Aediles Curules habuissē scribas, deq; scribarum ordine scribimus
in Commentarijs in quartam Ciceronis Inuectiuā in Catilinam. Aedi-
les Curules) Aedilibus iudicandi potestas fuit. Hinc in libro Digestorum
vno & vicesimo titulus est de Aedilitio edicto. Vt Scribā iurati legerent)
Significat D. Matrinus a Censoribus notatū, de Scribarū ordine electum
fuisse, seq; persuassē, vt eum iterum legerent, nisi illud, Nuper hominem
tenuem Scribam Aedilitium &c. intelligere mauis, vt tum Scriba Aedili-
tius fuerit, quum hanc Cluentij causam Cicero ageret, non quum Matri-
nium defenderet. Idem isti Censores) Lentulus & Gellius. Aërium
reliquissent) id est in aërios retulissent. Nam plebeius erat. Nā hæc qui-
dem) Nam id est præterea, in qua significatione persæpe a Cicerone dici-
tur. Donatus exponens illud ex prologo Adelphorum, Nam q; isti di-
cunt maleuoli. Nam, inquit, incipiendi vim habet modo: vt, Nam ego hāc
machæram meā dico. Et in Hecyra, Nam senex rus abdidit se. Plautus in
Milite, Nam meus conseruus est homo vt magni precij. Eodem Donato
authore in eadem fabulam, Enim inceptina particula apud veres fuit.

D. Matri-
nius.

Nam pro
præterea.

Enim.

Cæteri viginti iudices scilicet. Non est igitur circūuentus) Nam si ma-
ximus fuit numerus eorum, qui gratis condemnarunt, circūuentus inno-
cens non fuit. In culpa sunt ac suspitione ponendi) M. Cælius in libro
Epistolarum Ciceronis. viij. contra dixit ponere in gratiam, Amabo te, si
quid, quod opus fuerit, Appio facies, ponito me in gratiam. In culpa ac
suspitione) in suspitione culpæ.

Ponere in
culpa & in
gratiam.

Haud illud
afferant ali-
quid esse
quod &c.

Sortione
puniri.

Duos solos video auctoritate Censorum affines ei
turpitudini iudicari. † aut illud afferāt, aliquid esse quod
de his duobus habuerint compertum, nihil de cæteris
comperisse. Nam illud quidem minime probandum est,
ad notationes auctoritatemque Censoriam exemplum
illos a consuetudine militari transfuisse. Statuerunt
enim ita maiores nostri, ut si a multis esset flagitium
rei militaris admissum, sortitione in quosdam animad-
uerteretur: ut metus videlicet ad omnes, poena ad pau-
cos perueniret. quod idem facere Censores in delectu di-
gnitatis, & in iudicio civium, & in animaduersione vi-
tiorum, qui convenit? Nam miles qui locum non tenuit,
qui hostium impetum vimque pertinuit, potest idem post-
ea & miles esse melior & vir bonus, & civis utilis. qua-
re ne in bello propter hostium metum delinqueret, am-
plior ei mortis & supplicii metus est a maioribus con-
stitutus. ne autem nimium multi poenam capitis sub-
irent, idcirco illa sortitio comparata est. Hoc tu idem fa-
cies Censor in Senatu legendo? si erunt plures qui ob in-
nocentem condemnandum pecuniam acceperint, ut non
animaduertas in omnes: sed carpes ut velis? & paucos ex
multis ad ignominiam sortiere? habebit igitur te sciente
& vidente curia Senatorem, populus Romanus iudicem,
Respub. civem sine ignominia quenque, qui ad perniciem
innocentis fidem suam & religionem pecunia commu-
tarit? & qui precio adductus eripuerit patriam, fortu-
nas, liberos civi innocenti, is Censoriae seueritatis nota
non inuretur: si aut retines quenque sciens in Senatu sce-
lere tanto contaminatum: aut statuis, qui in eadem culpa
sit, non eadem poena affici oportere convenire. Et quam

conditionem supplicii maiores in bello timiditati militis
propositam esse voluerunt, eandem tu in pace constitues
improbitali Senatoris.

Affines id est confcios, & vt vulgo loquuntur, culpabiles. De hoc verbo
scribimus in Inuectiuas. Compertum de cæteris Legendum arbitror,
compertum, nihil in cæteris comperisse. Illos Cæsores. Flagitium rei
militaris. Quamuis multa sint rei militaris flagitia, hoc tamen loco intel-
ligit, quum milites hostium metu abiectis armis ex prælio effugiunt.
Quorum illa apud Romanos veteres poena fuit, vt qui fugissent, in decu-
rias diuiderentur, ex quibus sortitione singuli deligerentur, in quos vlti-
mo supplicio in oculis exercitus animaduertetur, vt ait Plutarchus in vi-
ta M. Craffi. De hoc more nunc Cicero intelligit. Si igitur dicat A. C. in illo
more a Cæsores in iudices numarios animaduersum fuisse, quod ex. xxii.
qui damnauerunt Oppianicum duo a Censoribus notati sint, hoc mini-
me probandum esse ostendit Cicero. Sortitione etiam sortito aduerbiū
dicit in Verrem actione quarta, Syracusis lex est de religiōe, quæ in annos
singulos Iouis sacerdotem sortito capi iubeat. Et sortito pro domo sua, Si
etiam pluribus de rebus vno sortitu retulisti. In quosdam id est in deci-
mum quæq;. In delectu dignitatis id est in legendo Senatu. Cæsores
enim erat legere Senatū, & Senatu eicere, Senatus principem cōstituere.

Militū ex a-
cie fugietū
poena,

Sortitione
sortito &
sortitu.

Nam miles qui locum) Hūc morem in exercitu vtilem, in ciuitate per-
niciosum esse ostendit. Et miles esse melior) In hac rem est illud prouer-
bium, Vir fugiens & denuo pugnabit. De quo apud Erasmus est. Am-
plior ei mortis & supplicii metus) Nā sibi quisque metuit, ne sorte punia-
tur, vt apud Virgilium in libro Aen. secundo, Sinon dicit Eurypilum va-
tem renūciasse Sanguine querēdos reditus, animaq; litādū Argolica. vulgi
quæ vox vt venit ad aures, Obstupuere animi, gelidusq; per ima cucur-
rit Ossa tremor, cui fata parēt, quem poscat Apollo. Si carpes id est si ad
ignominiam ex maiore numero eliges. Fortunas) Callistratus Iurisc. libro
Digest. xlviii. de bonis damnatorū scribit supplicii dānatione bona publica
ri, quū aut vita adimitur, aut ciuitas, aut seruilis cōditio irrogatur. Is no-
ta nō inuretur) Tu nota inureris, & tibi nota inuritur dici potest. Pro P.
Sylla, Nequa generi & nomini suo nota nefariæ turpitudinis inuratur.
De hoc dicēdi genere plura scribimus in Inuectiuas. Tūc perfectus mo-
ribus.) Apostrophe est ad Censorem. Veteris id est bonæ. Qui in ea-
dem culpa sit) In libro de Officiis primo, Cicero cauēdum esse ait, ne iisdē
de causis alii plebentur, alii ne appellentur quidem timiditatis. Timidi-
tati militis) A timido timiditatem dici antēde, vt pro Milone, Quantæ in
periculis fugæ proximorum, quantæ timiditates, Quantum timidus a ti-
mēte, tantum timiditas a timore distat.

Timiditas.

*
Vetus po-
pularis.

Qz si hoc exemplum ex re militari ad animaduersionem Censoriam transferendum fuit, sortitione id ipsum factum esse oportuit: sin autem sortiri ad poenam atq; hominum delictum fortunæ iudicio committere minime Censorium est, certe in multorum peccato carpi paucos ad ignominiam & turpitudinem non oportet. Verum omnes intelligimus in istis subscriptionibus ventum quendam popularem esse quæsitum. lactata res erat in concione a Tribuno seditioso: incognita causa probatum illud erat. multitudinî illicitum est contradicere. nemo deniq; vt defenderet contrariam partem laborabat, in inuidiam porro magnam illa iudicia venerant. etenim paucis postea mensibus alia vehemens erat in iudiis ex notatione tabularum inuidia versata. prætermitti a Censoribus & negligi macula iudiciorum posse non videbatur. homines quos cæteris vitiis atq; omni dedecore infameis videbant, eos hac quoq; subscriptione notare voluerunt: & eo magis, q; illo ipso tempore, illis Censoribus erant iudicia cum equestri ordine communicata vt viderentur per hominum idoneorum ignominiam sua auctoritate illa iudicia cum equestri ordine reprehendisse. Qz si hanc apud eos ipsos Censores mihi aut illi causam agere licuisset, hominibus tali prudentia certe probauissem (res enim indicat) nihil ipsos habuisse cogniti, nihil comperti ex tota ipsa subscriptione: rumorem quendam & plausum popularem esse quæsitum. Nam in L. Popilium, qui Oppianicum condemnarat, subscripsit L. Gellius, q; is pecuniam accepisset, quo innocentem condemnaret.

Iam id ipsum quantæ diuinationis est, scire innocentem fuisse reum, quem fortasse nunq̄ viderat? Cum hominēs sapientissimi iudices (vt nihil dicam de iis, qui condemnarunt) causa cognita sibi dixerint, non liquere.

Non liquere.

Quod si hoc exemplum) Sententia est, Si hoc exemplum ex re militari ad animaduersionem Censoriam transferendum fuit, id fortitione a Censoribus factum oportuit. sed Censorium nō est ad ciuium improborū poenam fortiri. Huius igitur animaduersionis rationem ad Censores trāsferrī non oportuit. Est autem argumentum ex contrarijs. Fortunæ iudicio) id est fortitioni. Verū omnes intelligimus) Quod duo iudices tantum notati fuerunt a Censoribus, non fuit factū ad imitationē consuetudinis militaris: sed Censores popularem quēdā plausum petentes, quia videbant persuasum populo iudices ob rem iudicandam accepisse pecuniam, Aquilium & Guttam quos ceteris vitijs, atq̄ omni dedecore infames videbant, eos notauerunt. Ventū quēdā populārē) id est fauorē, iactantiam, gloriā populi. De hoc verbo ante diximus. Quæsitū) Quætere colligere petere ventū aut plausum aut rumorem populārē dicimus. vt paulo post, Ex tota ipsa subscriptione rumorē quēdam & plausum populārē esse quæsitū. Et antea, Omnes rumorū & concionum ventos colligere consueisset. Quintilianus libro quarto, Et huius velut præstigiæ plausum petat. A Tribuno) L. Quintio. Incognita) id est indefensa. Probatum) & ideo creditum. Multitudinē illicitū est credere) Locus hic asterisco notandus non erat, si scriptus fuisset, vt in codicibus alijs, hoc modo, Multitudini illicitum erat contradicere. Contrariam partē) id est partem iudicium. Illa iudicia) id est illi iudices, qui Oppianicū damnarunt. Iudicia pro iudicijs, vt seruitia pro seruis, custodias pro custodibus, operas pro opificibus dicimus. Paucis post mensibus) Hoc intelligi arbitror de causa C. Iunij. Ea enim quā ageretur, C. Verres Prætor Vrbanus pro testimonio dixit, in Iuniano iudicio adulteratas fuisse tabulas suas, in quibus suppositi essent iudices ad corruptā sententiā ferendā, quā causam ante non audissent, vt ante diximus ex Asconij sententia. Illis Censoribus) Casus datius est nō ablatius. Nondum enim ordini Equestri restituta erat iudicandi potestas.

Quætere ventum.

Iudicia pro iudicijs.

Iudicia) id est Censoriæ animaduersiones. Idoneorū) id est indignorum. Idoneus enim hoc loco in malam rē dicitur. vt in Andria Terētij, Adeon videmur vobis idonei, in quibus illudatis. Illa iudicia) quibus damnatus Oppianicus est. Nam in L. Popiliū) Nā inceptiua particula est. In L. Popiliū subscript) Vt animaduertere in aliquē, ita subscribere in aliquē dicimus. Quantæ diuinationis est) diuinationem rerum quocq̄ præteritarum esse attendendum est. Viderat) L. Gellius scilicet. Quā homi-

Idoneus in malam rē. Subscribere in aliquem. Diuination rerū etiā præteritarū.

F. SYLVIVS IN ORAT'

nis sapientissimi) Argumentum a maiore ad minus est. Nam si iudices qui causam Oppianici audiuerunt, eum innocentem non putauerūt, multo id minus putare debuit L. Gellius, qui eum fortasse nunq̃ viderat. Causa cognita) id est auditis accusatione & defensione.

Verum esto condemnat Popiliū Cælius, iudicat ac cepisse a Cluentio pecuniā. Negat hoc Lentulus. nam Popiliū, q̃ erat libertini filius, in Senatum non legit, locum quidem Senatorium ludis & cætera ornamenta reliquit, & eum omni ignominia liberat. quod cum facit, iudicat eius sententia gratis esse Oppianicum condemnatum. & eundem Popiliū postea Lentulus in ambitu iudicio pro testimonio diligentissime laudat. Quare si neq̃ L. Gellii iudicio stetit Lentulus, neq̃ Lentuli existimatio ne contentus fuit Gellius, & si uterq̃ Censor Censoris opinione standum non putauit, quid est quāobrem quisq̃ nostrum Censorias subscriptiones omnes fixas & in perpetuum ratas putet esse oportere? At in ipsum Habitu animaduertunt. nullam quidem ob turpitudinem, nullum ob totius vitæ non dicam vitiū, sed erratū. Neq̃ em̃ hoc homine sanctior, neq̃ probior, neq̃ in omnibus officiis retinendis diligentior esse quisq̃ potest, neq̃ illi aliter dicunt: sed eandem illam famam iudicii corrupti secuti sunt. neq̃ ipsi secus existimant, q̃ nos existimari volumus de huius pudore, integritate, virtute: sed putarunt pretermitti accusatorem non potuisse, cum animaduersum esset in iudices. Qua de re tota si vnum factum ex omni antiquitate protulero, plura nō dicā. Nō em̃ mihi exemplū summi & clarissimi viri P. Africani pretereundum videtur, qui cū esset Censor & in equitum censu C. Licinius sacerdos prodissset, clara voce vt omnis concio audire

Vitium.
Erratum.

P. Africani factum
nobile.

posset, dixit se scire illum verbis conceptis peierasse. *si* Conceptis
quis contra dicere vellet, usurum esse eū suo testimonio. *verbis peie-*
deinde cum contra nemo diceret, iussit equum traducere. *rare.*

Verum esto) Id condonare videtur aduersario, vt sibi ad proxima gra-
dū faciat. Et erat Libertini filius) Libertini sunt qui ex iusta seruitute Libertini
manumissi sunt, vt est in libro Institutionū Iustiniani primo. Appi^{us} Clau- eorūq; filij
dius Cēsor Libertinorū filios in Senatū legit. Hoc factō Senarorius ordo in Senatū
Inquinatus videbatur. Ob hāc infamē atq; inuidiosam Senatus lectionem lecti.
C. Plautius Appij Collega se Censura abdicauit. Cēsores proximi Senatū
extēplo citauerūt eo ordine, quo Censores ante Appiū & Plautiū fecerūt.
Author est T. Liuius libro. 9. Libertinotū filij indigni Senatu habebātur,
si qui per imprudentiam lecti fuerant, eos Censores e Senatu eiciebant.
L itaq; Popiliū Cn. Lētulus Cēsor e Senatu eiecit, qā Libertini filius erat,
non quia ob rē iudicandā pecuniā acceperat. In Senatū nō legit) Is autē
proximis Censoribus lectus fuerat. Locum quidē Senatoriū ludis) locus
in theatro Senatoribus designatus erat, quæ Orchestra dicebatur. Et cē Orchestra.
tera ornamenta) Senatorū ornamenta erant latusclausus, & lunatus cal- Senatorum
ceus, quo alij quoq; nobiles utebantur. Dion Cassius in vita Traiani Sena- ornamēta.
torem pingi solitum dicit illa forma, vt esset senior in tunica & prætexta
purpurea cum corona. Eius) Popilij. Existimatione) Nam gratis eum
condemnassee Lentulus existimabat. Non dicam vitium sed erratum) Erratum &
Erratum minus q̄ vitij esse significat, vt Actione in Verrē. & minus esse vitium.
significat q̄ facinus, Mirum omnibus videri Diodorum reum, hominem
quietissimū ab omni non modo facinore, verū minimi errati suspitione
remotissimū. Id enim erratum est, quod consulto admissum non est. Illi)
Censores. Accusatorem) Cluentium, cuius nomine Oppianicum P.
Cannutius accusauit. P. Africani) Minoris. Verbis conceptis peierasse)
Quædam verborum formula erat, quam cōcipiebant, id est exprimebant
ij qui iurabant. Inde factū est, vt dicatur, verbis conceptis iurare, vt contra Conceptis
verbis conceptis peierare. quū quisquid ex illa verborū formula iurando verbis iu-
mutat aut transmittit ne iureiurando obligatus esse videatur. Cicero in rare.
libro de Officijs tertio, Quod, inquit, ex animi tui sententiā iuraueris, sicut
verbis concipitur more nostro, id non facere periurium est. Quibus verbis
significat in iureiurando oportere adesse & animi sententiā, & verborū
conceptionē. Iussit equū traducere) Nā Equiti Ro. equus publicus adime Traducere
batur, quū a Censoribus notabatur. Quum C. Licinū Sacerdotē accusare equum.
nullus vellet, tū Scipio, Traduc equū, inquit, Sacerdos, & iurificac Censoriā
notā, ne ego in tua persona & accusatoris, & testis, & Cēsores & iudicis ptes
egisse videar. Author est Valerius libro. 4. titulo de animi moderatione.

F. SYLVIVS IN ORAT.

Hoc autem exemplo ostēdit Cicero Censorū iudicio statim oportere, quum ne suo quidē iudicio P. Scipio Censor steterit. Quintilianus lib. v. de probatione, quæ exemplo fit, scribens, Contrario, inquit, exemplo Censoriam notam Cicero evertit, laudando Censorem Africanum, qui eū quæ peierasse conceptis verbis palā dixisset, testimonium etiam pollicitus, si quis contradiceret, nullo accusante traducere equum passus esset.

Elogium.

Itaq; is cuius arbitrio & populus Ro. & exteræ gentes contentæ esse consueverunt, ipse sua conscientia ad ignominiam alterius contentus non fuit. Quæ si hoc Habito facere licuisset, facile illis ipsis iudicibus & falsæ suspicioni & inuidiæ populariter excitatæ restitisset. Vnum etiam est, quod me maxime conturbat, cui loco respondere posse vix videor, quod elogium recitasti de testamento Cn. Egnatii patris, hominis honestissimi videlicet & sapientissimi, idcirco se exheredasse filium, quod is ad Oppianici damnationem pecuniam accepisset. De cuius hominis leuitate & inconstantia plura non dicam. hoc testamentum ipsum quod recitas, eiusmodi est ut ille cum eum filium exheredaret, quem oderat, ei filio coheredes homines alienissimos coniungeret, quem diligebat. Sed tu Acti consideres censeo diligenter, vtrum Censorium iudicium graue velis esse? an Egnatii? si Egnatii, leue est quod Censores de cæteris subscripserunt: ipsum enim Cn. Egnatium, quem tu grauem esse vis ex Senatu ieicerunt. Sin autem Censorium, hunc Egnatiū, quæ pater Censoria subscriptione exheredauit, Censores in Senatu, cum patrem eiicerent, retinuerunt. At enim Senatus vniuersus iudicauit illud corruptum esse iudiciū. Quomodo? suscepit causam, an potuit rem delatam eiusmodi repudiare? cum Tribunus pleb. populo concitato rem pene ad manus reuocasset: cum vir optimus & ho-

mo innocentissimus pecunia circumuentus esse diceretur, cum inuidia flagraret ordo Senatorius, potuit nihil decerni: potuit illa concitatio multitudinis sine summo periculo Reipub. repudiari: At quid est decretum: quod iuste: quod sapienter: quod diligenter: SI QVI SVNT, QVORVM OPERA FACTVM SIT, VT IVDICIVM PVBLICVM CORRVMPERETVR. Vtrum videtur senatus id factum iudicare: an si factum sit, moleste grauiterque ferre: Si ipse A. Cluentius sententiam de iudiciis rogaretur, alium non diceret atque si dixerunt, quorum sententiis Cluentium condemnatum esse dicitis.

Is cuius arbitrio) Scipionis arbitrio quantum etiam extere gentes contentae sint, vnicui hic scribam exemplum, quo id agnoscas facilius. Masinissa Numidiae Rex tribus filiis regnum commune reliquit, idque eos Scipionis arbitrio diuidere iussit, ut est apud T. Liuium lib. quinquagesimo. Si hoc Habito facere licuisset). i. si licuisset Scipioni facere Habito, quod C. Licinio fecit. Illis ipsis iudicibus). i. quum tam graues & seueri iudices essent. Vnum etiam est, quod me maxime conturbat) Ironia est, qua sepe in refutando uti licet, quum argumenta aduersarii, quae leuia sunt, dicimus grauiora. Elogium). i. testificatione, de quo vocabulo scribimus in cometariis in Catonem Maiorem. Hominis honestissimi) Ironia est. Alienissimos). i. neque cognatos, neque affines, neque necessarios. Sed tu Acti) Quintilianus lib. 5. de refutatione scribens artificis esse dicit inuenire in actione aduersarii quae inter semetipsa pugnent, aut pugnare videantur. Id hoc loco facit Cicero. Nam ut ait idem Quintilianus, quid tam videri potest contra Cluentium, quam Censoria nota: Quid tam contra eundem, quam filium ab Egnatio corrupti iudicii, quo Cluentius Oppianicum circumuenisset, crimine exheredatum: At haec Cicero pugnare ostendit. Sed tu Acti) consideres diligenter &c.

Quae tu graue esse vis, e Senatu eiecerunt) Ideo immerito eiecerunt. Eiecerunt) apud Quintilianum lego eiecissent. Retinuerunt) qui tamen eicienduserat. At enim Senatus) Purgat quod Actius dixit Senatui deferente populo Romanam causam suscepisse, Senatusque consultum fecisse. Ad manus). i. ad concertationem. Inuidia flagraret) ob corruptum iudicium. Si quae sunt) Sunt verba Senatusconsulti. Si ipse A. Cluentius) Argumentum a sententia fictione est. Aliam non diceret) dicere sententiam & ferre differunt. dicere & ferre. Nam iudex fert, Senator dicit. Aliam atque) id est aliam quam.

Sed quæro a vobis num istam legem ex isto Senatuscōsul-
 to L. Lucullus Consul, homo sapientissimus tulerit: nū
 anno post, M. Lucullus & C. Cassius? In quos cum Con-
 sules designatos idem illud Senatus decreuerit, non tulerunt.
 & quod tu Habiti pecunia factum esse arguis, neq;
 id vllā tenuissima suspitione confirmas, factum est primo
 illorum æquitate & sapientia Consulum: vt id quod Se-
 natus decreuerat ad illud inuidiæ præsens incendium re-
 stinguendum, id postea perferendum ad populum non ar-
 bitrarentur. ipse deinde populus Ro. qui L. Quintii Tri-
 buni pl. fictis querimoniis antea concitatus, rem illam &
 rogationem flagitarat, idem C. Iunii filii pueri paruuli la-
 chrymis commotus, maximo clamore & concursu totam
 illam legem & quæstionem repudiavit. Ex quo intelligi
 potuit id, quod sæpe dictum est: vt mare quod sua natura
 tranquillum sit, ventorum vi agitari atque turbari: sic &
 populum Ro. sua sponte esse pacatum, hominum sedicio-
 rum vocibus vt violentissimis tempestatibus concitari.
 Est etiam reliqua permagna auctoritas, quam ego turpi-
 ter pene præterii: mea enim esse dicitur. Recitauit ex ora-
 tione nescio qua Actius, quam meam esse dicebat, cohor-
 tationem quandam iudicum ad honeste iudicandum, &
 commemorationem tum illorum iudiciorum, quæ pro-
 bata non essent, tum illius ipsius iudicii Iuniani: perinde
 quasi ego nō ab initio huius defensionis dixerim, inuidio-
 sum illud fuisse iudicium: aut cum de infamia iudiciorum
 disputarem, potuerim illud, quod tam populare esset, in
 illo tempore præterire.

Similitu-
do.
Auctori-
tas.

Num istam legē? Quum atrocior res aliqua admissa fuerat, po. Ro.
 aut indignitate rei permotus, aut Trib. pl. cōcionibus seditiosis impul-

sus flagitabat, vt ea de re Senatusconsultum fieret, ex quo Senatuscon-
 sulto lex per Cōsulem ferretur. Vt pro Milone factū est. Hoc factum ad
 p̄sens inuidiæ incendiū restiguendum dicit, quod postq̄ restinctū est,
 illa lege opus nō esse Consules viderunt. In quos cū Consules) tū Cō-
 sules legi oportet. Significat autē M. Lucullum & C. Cassium fuisse ex
 iudicibus iis a quibus Oppianicus dānatus sit. Quod tu Habiti pecu-
 nia) Consules a Cluentio accepisse pecuniam, vt ex isto S.C. legem nō
 ferrent Actius dixit. Id Cicero refutat. Id quod Senatus) Quū postea
 dicat, id postea perferendū. alterū id superuacaneū est. Id aliquādo facit
 Cicero, ne pręparata oratio videatur. Rem illā & rogationē) .i. Sena-
 tusconsultū & legē. Quæstionē) id est causam. Vt inare quod sua na-
 tura) Eadem est similitudo apud T. Liuium lib. xxviii. in oratione P.
 Scipionis ad milites. Multitudo omnis, inquit, sicut natura maris per
 se immobilis: vt vēti & auræ cient, ita aut trāquillū, aut p̄cellē in vo-
 bis sunt, & causa atq; origo oīs furoris penes authores est, vos conta-
 gione insanistis. Est etiā reliqua) Artificiosum est, vt quum quid alio
 loco dici potest, q̄ suo, cōmodius id ad eum locū referuimus: nosq; pe-
 ne prętermisisse dicamus. Ea em̄ ratione auditores facimus attentos, &
 rem tractamus cōmodius. Vt quū in oratore illud p̄cipuum sit, vt sit
 vir bonus, aut is certe h. s. beatur. Si quid in eū ab aduersario dictū sit,
 quo eius existimatio lēdā, id post procemii, ante causę actionē refutā-
 dum est. Id Cicero fecit in Orat. pro L. Murena, & pro P. Sylla. T. Acti⁹
 in Cluentii accusatione dixit Ciceronē in alia oratione dixisse in iu-
 dicio Iuniano iudices pecuniam accepisse etiam ab accusatore Cluen-
 tio, vt Oppianicum reum dānarent. Id ex Ciceronis oratione in Ver-
 rem secunda Actius recitauit. Probauit igitur ab autoritate Ciceron-
 is iudiciū a Cluentio corruptū. Hoc loco Cicero cōtrarium defendit.
 Multū igitur de Ciceronis autoritate detrahitur. Id Cicero post exor-
 dium ante causę actionem cōmode refutare non potuisset. oportebat
 enim prius probari id iudiciū ab Oppianico corruptū, & quanta po-
 puli Ro. cōcitatio a L. Quintio facta fuerit. Hoc igitur loco id tractatur
 cōmodius, quod se pene turpiter pręterisse dicit. Permagna autho-
 ritas) Quintil. lib. v. inter probationes ponit locum ab autoritate. si
 quid videlicet ita visum est gentibus, populis, sapientibus viris, claris
 ciuib; illustribus poetis referri potest. A Ciceronis autoritate ex
 Actione in Verre secunda vsus accusator fuerat. Turpiter) Turpe em̄
 fuisset Ciceroni id pręterire quod ad existimationem eius pertinebat.

Ex oratione nescio qua) id legere licet in ea Actione secūda. Ad ho-
 neste iudicandum) Ne a Verre corrupti turpiter iudicarent. Quę pro-
 bata non essent) id est quę bona non essent, prępterea q̄ accepta pe-
 cunia facta essent. Inuidiosum) id est inuidiæ plenum, quam Quin-
 tius excitauerat.

Populus
 mari si-
 milis.

Ego vero si quid eiusmodi dixi, neque cognitum commemoravi, neque pro testimonio dixi: & illa oratio potius temporis mei, quam iudicii & auctoritatis fuit. Cum enim accusarem & mihi initio proposuissem ut animos & populi Rom. & iudicium commoverem: cumque omnes offensiones iudiciorum non ex mea opinione, sed ex hominum rumore proferrem: istam rem, quae tam populariter esset agitata, praeterire non potui. Sed errat vehementer, si quis in orationibus nostris, quas in iudiciis habuimus, auctoritates nostras consignatas se habere arbitratur. Omnes enim illae orationes causarum & temporum sunt, non hominum ipsorum ac patronorum. Nam si causae ipsae pro se loqui possent, nemo adhiberet oratorem. Nunc adhibemur ut ea dicamus, non quae nostra auctoritate constituentur, sed quae ex re ipsa causaque ducantur. Hominem ingeniosum M. Antonium aiunt solitum esse dicere: idcirco se nullam unquam orationem scripsisse, ut si quid non opus esset ab se esse dictum, posset se negare dixisse: perinde quasi quid a nobis dictum aut actum sit, id nisi literis mandauerimus, hominum memoria non comprehendatur. Ego vero in isto genere libentius cum multorum, tum hominis eloquentissimi & sapientissimi L. Crassi auctoritatem sequor: qui cum L. Plancium defenderet accusante M. Bruto, homine in dicendo vehementi & callido: cum Brutus duobus recitatoribus constitutis, ex duabus eius orationibus capita alterna inter se contraria recitanda curasset, quod in dissuasionem rogationis eius, quae contra coloniam Narbonensem ferebatur, quantum potest de auctoritate senatus detrahit: in sua fione legis Serviliae summis ornat senatum laudibus: &

Orationū
auctoritas
tibus quae
tenus cre-
dendum.

Antonius
cur nō sci-
pserit.

multa in Equites Ro. cum ex ea oratione asperius dicta recitasset, quo animi illorum iudicium in Crassum incenderentur, aliquantum esse commotus dicitur.

Offensiones iudiciorū id est corrupta iudicia, quibus offensus populus erat. Consignatas id est certas & non mutabiles. Orationes causarū & temporū sunt) Nā oportet orationes ipsas causis & temporibus accommodari. Hominē ingeniosum M. Antonij Oratoris incredibile quāda & prope singularē & diuinā ingenij vim fuisse Cicero dicit in libro de Oratore primo. Eodē authore de Claris Oratoribus huius erat memoria sūma, nulla meditationis suspitio, imparat temp aggredi ad dicendū videbat. Nullā vnq orationē scripsisse In libro de Claris Oratoribus Cicero alias causas dicit, cur alij orationes suas nō scripserint. Alij enim oratores inertia nihil scripserūt. Alij nō laborauerūt vt meliores essent. Nulla enim res tantū proficit ad dicendū, quātū scriptio. Alij memoriā ingenij sui in posterū nō desiderarūt. Suā enim dicēdi gloriā maiore vīsu iri existimauerūt, si in existimatiū arbitriū scripta sua nō veniret. Alij putāt melius dicere se posse quā scribere, quod per ingeniosis hominibus, neque fatis doctis plerūq; cōtingit. Eloquētissimi M. Antonius & L. Crassus ætate sua fuerūt oratores maximi. Antonio alij pareisse dicebant, alij anteponebāt L. Crassum. Illud quidē certe oēs ita iudicabant, neminē esse, q horū alterutro patrono cuiusq; ingenij requireret, vt ait Cicero de Claris Oratoribus. Vbi p multū ornat vtrūq; laudibz. L. Plāciū C. Plancū, Quintilianus lib. 6. appellat. Accusante M. Bruto M. Brutus generi suo magnū fuit dedecus, q quū tanto noie esset, patrēq; optimū virū habuisset & iuris peritissimū accusationem fecitauit. Accusator fuit vehemens & molestus, vt facile cerneret naturale quoddā stirpis bonū degenerauisse vitio deprauatē volūtatis. Author est Cicero de Claris Oratoribz. Hūc accusatorē passim nominatū fuisse idē in lib. de Officijs secūdo dicit. Recitatoribus, i. lectoribus. Capita alterna, id est q alternatim recitarēt. In dissuasiōe rogationis) Quū lex ferret, ne Martius Narbo colonia deduceret. eā legē dissuasit L. Crassus. de quo Cicero in libro de Claris Oratoribus, Voluit, inq; adolescēs in colonia Narbonēsi causē popularis, aliqd attingere, eāq; coloniā, vt fecit, ipse deducere. Extat in eā legē senior, vt ita dicā, q ætas illa ferebat orō. In suasiōe legis Seruiliæ) L. Crassus annos. xxxiiij. nat⁹ Seruiliā legē suavit, quā Q. Seruilius Cæpio Cōsul tulit. de qua Cicero eodē in lib. de Claris orat. Mihi, inq; a pueritia quasi magistra fuit illa in legem Cæpionis orō, in qua & authoritas ornatur Senatus, quo pro ordine illa dicunt: & inuidia cōcitāt in iudiciū & accusatorū factionē, cōtra quorū potētia populariter tū dicendū fuit. Multa in illa orōne grauitur, multa leniter,

M. Antonius orator.

Oatores cur nō scripserūt orationes suas.

L. Crassus

M. Brutus degenerauit.

Narbo Martius.

Lex Seruilia.

multa asperere, multa facete dicta sunt. Plura etiā dicta q̄ scripta, qđ ex quibusdā capitibus expositis nec explicatis intelligi pōt. Illorū iudiciū. i. Equitum Romanorum, qui soli tum lege Sempronia iudicabāt.

Itaq; in respondendo primum exposuit vtriusq; rationem temporis, vt oratio ex re & causa habita videretur. Deinde vt intelligere posset Brutus, quē hominem, & nō solū qua eloquētia, verū etiā quo lepore & quibus faciliis præditum laceffisset, tres & ipse excitauit recitatores cum singulis libellis, quos M. Brutus pater illius accusatoris de iure ciuili reliquit. Eorum initia cum recitarentur, ea quę vobis nota esse arbitror. Forte euenit vt ruri in Priuernati essemus ego & Brutus filius, fundum Priuernatem flagitabat. In Albano eram ego & Brutus filius, Albanum poscebat. In Tyburti forte cum assedissemus, Tyburtem fundum requirebat. Brutū autem hominem sapientem, q̄ filiū nequitiam videret, quę prædia ei relinqueret, testificari dicebat voluisse. q̄ si potuisset honeste scribere, se in balneis cum id ætatis filio fuisse, non præterisset. eas se tamen ab eo balneas non ex libris patris, sed ex tabulis & ex censu querere. Crassus tū ita Brutum vltus est, vt illū recitationis suę poeniteret. moleste enim fortasse tulerat, se in his orationibus reprehensum, quas de Repub. habuisset: in quibus forsitan magis requiratur constantia. Ego autem illa recitata non moleste fero. neq; enim ab illo tēpore, quod tū erat: neq; ab ea causa, quę tū agebatur, aliena fuerunt. neq; mihi quicq; oneris suscepti cum ista dixi, quo minus honeste hanc causam & libere possem defendere. Q; si velim confiteri me causam A. Cluentii nunc cognoscere, antea fuisse in illa opinione populari, quis tandē id possit reprehēdere: præsertim ius

dices cum a vobis quoq; ipsis hoc impetrari sit æquissimum, quod ego ab initio petiui & nūc peto, vt si quā huc grauiorem de illo iudicio opinionem attulistis, hanc causa perspecta atq; omni veritate cognita deponatis.

Vtriusq; tēporis) quo dissuaderet legem, quæ contra coloniā Narbonē semferebatur, & quo suaderet legē Seruiliā. Quo lepore) In Crasso multum leporem fuisse Cic. in. j. de Offic. scribit, cuius orationem dicit fuisse vberiorē, nec minus facerem. Excitauit) id est surgere fecit. de quo verbo alibi plura. In lib. de Oratore. ij. hanc eandē rem licet legere, vbi traditū est tātum tres veros esse Brutī libros. Pomponius vero Iurisc. lib. Digest. j. de orig. iur. septem fuisse dicit. Forte euenit) id libri primī principium est. In Priuernate) In Priuernati legēdum esse docet Prisc. lib. vij. quemadmodum etiā legitur in lib. de Oratore secūdo.

Flagitabat) L. Crassus scilicet. Sciebat enim hoc & reliqua prēdia Brutum vendidisse quæ sibi pater reliquerat. In Tyburti) ita legitur in codice. S. Victoris, In Tyburti forte quum assedissemus ego & Brutus filius. Quæ lectio librorū aliorum inijs coherenter est. Brutum autem hominem sapientem) idem de Oratore secundo, Sapientē, inquit, homo cum primis nostræ ciuitatis norat hūc gurgitem: metuebat ne quum is nihil haberet, nihil esse ei relictum putaretur. Testificari) id est testari, quæ vox infrequens non est apud Ciceronē. De oratore secundo, Testificatur pater tibi Priuernatem fundū reliquisse. Lib. Epist. famil. ij. Hoc quicquid attigi, non feci infamandi tui causa, sed testificandi amoris mei. Libro de finibus secundo, Quippe qui testificetur ne intellegere quidem se posse vbi sit. Libro Tusculanarū quæstionum quarto, Hos autem, vt testificor sepe, de sapiente quærimus. Inde testificatio appellata. Vt de Claris Oratorib⁹, Seseq; chirographa, testificationes, iudicia, quæstiones, manifestam rem deferre diceret. Dicebat) L. Crassus.

Sī potuisset honeste scribere) Nam Romano more cū parentibus filij puberes, cum foceris generi non lauabantur, vt scribit Cicero libro de Officijs primo. Cum id ætatis filio) id est cum filio pubere. Id autē etatis pro eo quod est ea ætate, vel eius ætatis sepe dicit Cicero, vt in lib. Epistolarum Familiarium. vj. Ita viximus, & id ætatis iam sumus, vt omnia, quæ non nostra culpa nobis accident, fortiter ferre debeamus. Lib. xv. Molestē fero me Consulem tuum studium adolescentis perspicisse meum, quum id ætatis sim, perspicere non posse. Lib. de Oratore. j. Id nobis Antoni hominibus id ætatis oneris ab horum adolescentium studiis imponitur. Actione in Verrē. iij. Homo qui & summa grauitate, & iam id ætatis, & parēs esset, obstupuit hoīs improbi dicto. Acti. iiii. Homo nefari⁹ de homine nobili, atq; id ætatis, suoq; hospite,

Testificari

Id ætatis.

Id tempus virgis supplicium crudelissime sumeret. Id temporis pro eo quod est
ris. eius temporis vel eo tempore itidem dicitur. de quo alibi. Non præ-
 terisset) Hoc dicit, quia balneas quoque Brutus vendidit. In quem L.
 Crassi facetus est ille iocus apud Ciceronem libro de Oratore secundo,
 Cum Brutus diceret se sine causa sudare: Tum Crassus, Minime mirū,
 inquit, modo enim existi de balneis. Balnea locū ipsum ubi lauamur,
 & balneum aquam calidam qua lauamur significat. Cornelius Celsus
 libro primo, Prodest etiam interdum balneo, interdum aquis frigidis
Balneæ &
balneum. vti. Ex tabulis & censu) Censores enim civium bona censentes, quæ
 cuiusque bona essent, in tabulas referebant. In quibus orationibus de
 Reip. constantia requiratur magis quàm in iudicialibus. Illa recitata) a
 T. Actio, de actione in Verrem secunda. Quod tum erat) quum accu-
 sare Verrem. Magna enim tum corruptorum iudiciorum infamia
 erat. Ab ea causa) Verris. Tum enim sperabat Verres corrupto iudi-
 cio se absolutum iri, quod patronus eius Q. Hortensius Consul esset desi-
 gnatus, quod Q. Metellus Collega eius esset, quod M. Metellus Prætor esset
 Vibanus, quod Q. Metellus eorum frater Siciliam Prætor obtineret, qui
 omnes Verri fauebant.

Nunc quoniā ad omnia, quæ abs te dicta sunt T. Acti
 de Oppianici damnatione, respondi, confiteare necesse est,
 te opinionem multum fefellisse, quod existimaris me causam
 A. Cluentii non factio eius, sed lege defensurum. Nam hoc
 persæpe dixisti, tibi sic renunciari, me habere in animo cau-
 sam hanc præsidio legis defendere. Ita ne est: ab amicis vi-
 delicet imprudentes prodimur: & est nescio quis de his,
 quos amicos nobis arbitramur, qui nostra consilia ad ad-
 versarios deferat. Quisnam tibi hoc renunciavit? quis tam
 improbus fuit? cui ego autem narraui? nemo ut opinor in
 culpa est. sed nimirum tibi istuc lex ipsa renunciavit. sed num
 tibi ita defendisse videor, ut tota in causa mentionem nul-
 lam fecerim legis? num secus hanc causam defendissem
 ac si lege Habitus teneretur? certe ut hominē confirmare
 oportet, nullus est locus a me purgandi istius invidiosi cri-
 minis prætermisus. Quid ergo est? quæret fortasse quis-
 piam: displicet ne mihi legum præsidio a capite pericu-

lum propulsare: mihi vero Iudices non displicet, sed vtor instituto meo. In hominis honesti prudentisq; iudicio, non solum meo consilio vti consueui, sed multum etiam eius quem defendo & consilio & voluntati obtempero. Nam vt hæc ad me causa delata est, qui leges eas ad quas adhibemur & in quibus versamur, nosse deberem, dixi Habito statim, de eo qui coisset, quo quis condemnaretur, illum esse liberum. teneri autem nostrum ordinem. atq; ille me orare & obsecrare coepit, vt ne sese lege defenderet. Cum ego quæ mihi viderentur, dicerem, traduxit me ad suam sententiam.

Nunc quoniam ad omnia Visus est sibi Cicero satis probasse iudices ab Oppiano non a Cluentio corruptos fuisse, & refutasse aduersarii argumenta. Nunc eo transit, vt ostendat Cluentium, etiam si iudices corrupisset, condemnari non oportere, q; iudiciaria lege, quam primû C. Gracchus & postea Sylla tulit, non teneatur, propterea q; sit eques Romanus. Persæpe dixisti Si quid petat accusator, quod patrono in defensione præscribatur, aut scire se dicat, qua ratione patronus defensor sit, id patrono irridendi accusatoris materiam præbet. Itaq; auctore Quintil. lib. v. defensionis permutatio reprehenditur sæpe, sicut Actius aduersus Cluentium, Aëchines aduersus Ctesiphontem, quû ille Ciceronem vsurum lege solum, hic minime de lege dicturum Demosthenem queritur. Hac eadem ratione cauendum est ne accusator assumat sibi refutanda quædam, quæ patronum dicturum putet, ne scire se dicat aduersarium hoc esse dicturû, & ita persecuturû. Is enim patrono venustissimos de se lusos daret, quum modo, se vero nihil dixisse, ne tam stulte dicturum: modo, bene admonitum ab aduersario, & agere gratias, q; adiutus sit iocaretur. Lege) Sêpronia. de qua paulo post dicitur. Ita ne est) Iocunde Actium irridet. Consilia) id est secreta. Hominem) Cluentium. Quæret fortasse quispiam) Prolepsis est. A capite periculum) In codice. S. Victoris capitis periculum scriptum est. In hominis honesti iudicio) id est in causa Cluentij. Non solum meo) Suum hoc institutû dicit, vt non suo solum consilio utatur, sed multum obtemperet consilio voluntatisq; sui litigatoris. De eo qui coisset quo quis condemnaretur) id est de eo capite legis quod est ad eam sententiam Qui coisset quo quis damnaretur &c. Illum esse liberum) id est lege non teneri. Nostrum ordinem) id est Senatû. Si

vero Cicero nondum Senator erat, legendum est illum esse liberum, nec teneri nostrum ordinem. Traduxit) id est induxit, & vt vulgo dicunt, traxit.

Affirmabat enim lachrymans non se cupidiorē esse ciuitatis retinendę, q̃ existimationis. morem homini gessi: & tamē idcirco feci: (neq; enim id semper facere debemus) q; videbā per seipsam causam copiosissime sine lege posse defendi. Videbā in hac defensione, qua iam sum vsus, plus dignitatis: in illa, qua me hic vtī noluit, minus laboris futurum. Q; si nihil aliud esset actum, nisi vt hanc causam obtinerē, lege recitata perorassem: neq; me illa oratio commoueret, q; ait Actius indignū esse facinus, si Senator iudicio quenq; circumuenerit, legibus eū teneri: si Eques Ro. hoc idem fecerit, non teneri. Vt tibi concedā hoc indignū esse (quod cuiusmodi sit, iam videro) tu mihi cōcedas necesse est, multo esse indignius in ea ciuitate, quę legibus teneatur, discedi a legibus. Hoc enim vinculum est huius dignitatis, qua fruimur in republica. hoc fundamentum libertatis. hic fons æquitatis. mens, & animus & consilium, & sententiā ciuitatis posita est in legibus. Vt corpora nostra sine mente, sic ciuitas sine lege, suis partibus & nervis ac sanguine & membrīs vtī nō potest. legum ministri magistratus: legum interpretes iudices: legum deniq; idcirco omnes serui sumus, vt liberi esse possimus. Quid est Q. Naso, cur tu in isto loco sed eas? quę vis est, qua abs te hi iudices talī dignitate præditi coerceantur? vos autem iudices quamobrem ex tanta magna multitudine ciuium, tam pauci de hominum fortunīs sententiā fertis? quo iure Actius quę voluit dixit?

Ciuitatis retinendę) quā retineret, si lege iudiciaria defenderetur. Non enim corrupti iudicii dānaretur. Existimationis) Nam si iudiciaria le

ge defenderetur, non existimaretur non dānatus, quia innocens esset: sed tantū, quia lege non teneretur. Authore Quintiliano libro quīto, aliquando simulandum est nos quēdam inuitis litigatoribus dicere, quod, inquit, Cicero facit circa legē iudiciariam. Neq; em̄ id semper. Cognoscit orator quid vtile causæ sit magis quam litigator. Ideo liti gatori orator nō debet semper morē gerere. Quod videbā) Prudenter hoc dicit Cicero, vt magis probet iudicibus ab Oppianico nō a Cluē tio corruptū iudiciū. Plus dignitatis) Nā si absolueretur, vt causæ: bo nitate consilium Cicero sperabat, innocens existimaretur. Minus labo ris) Quis defendere magis laboriosum sit. Vt hanc causam obtinerē) id est vt vincerem, vt secundum me lis daretur, existimatione negle cta. Obtinere causam pro eo quod est causa vincere, & vt vulgo dicūt, lucrari processū, sepe dicitur. vt paulo post, Si obtinuerit causam Cluē tius, sicuti vestra æquitate nixi confidimus, omnes existimabūt, id qđ erit, obtinuisse propter innocentiam. Libro Epistolarū ad Atticum. 7. de Cn. Pompeio, Malas causas semper obtinuit, in optima cōcidit. A&io: ne in Verrē quarta, Verres calūniatores apponebat, Verres adesse iube bat, Verres cognoscebat, Verres iudicabat, pecunię maxime dabant: q dabant, causas obtinebant. Amittere litem cōtra dicimus, vt p. Roscio Comoedo, Ad iudicium hoc modo venimus, vt totam litem aut ob tineamus, aut amittamus. Cadere causa pro amittere litem, & vincere causa pro obtinere causam: inde victoriam qđ dicamus, alibi scribim⁹.

Obtinere causam.

Amittere litem.

Vincere & cadere cau sa. Victoria.

Legē recitata perorasset) id est primū recitasset legē, deinde pero rasset. Iudicio quenq; circūuenerit) iudicio circumuenit non solū, iu dex corruptus, qui innocentem cōdemnat: sed etiam, qui iudices cor rūpit. Teneatur) id est regatur. Hoc enim vinculum est &c.) Probat multo indignius esse a legibus discedere, in ea ciuitate quę legib⁹ te neatur: ostenditq; quantū leges in ciuitate necessarie sint: sine quibus ciuitas cōsistere non queat: sine quibus nulla sit iudiciorū equitas. Vt corpora nostra sine mente) Quintilianus libro quīto frequentem in oratione similitudinē esse dicit, qua probabilius sit, quod intendimus. Vt si animū dicas excolendum, similitudine vtaris terræ: quę neglecta sentes atq; dumos, excolta fruct⁹ creat. Aut si ad curā Reip. horteris, ostendas apes etiā formicalq; non modo muta sed etiā parua anima lia, in cōmune tamen laborare. Ex hoc genere dictum est illud Cicēro nis, Vt corpora nostra sine mente, ita ciuitas sine lege, suis partibus, vt neruis ac sanguine & mēbris vti non potest. Suis partibus & neruis) In codice, S. Victoris & in Quintiliano lego vt neruis. quę lectio mihi probator est. Q. Naso Q. Nasonem Prætorem huic causæ præfuisse significat: vt paulo post, Q. Voconium quæsitorem. Abs te coerecan tur) id est tibi pareant. His autem exemplis ostendit legem esse velut animam ciuitatis.

Q. Naso
Q. Voconius.

Cur mihi tandiu potestas dicendi datur? quid sibi autem illi scribere? quid lectores? quid cæteri, quos apparere huic quæstioni video, volunt? Opinor hæc omnia lege fieri, totumque hoc iudicium (ut antea dixi) quasi mente quadam regi legis & administrari. Quid ergo est? hæc quæstio sola ita gubernatur? quid M. Pletorii & C. Flamini inter sicarios? quid C. Orchinii peculatus? quid mea de pecuniis repetundis? quid C. Aquilii, apud quem nunc de ambitu causa dicitur? quid reliquæ quæstiones? circumspicite omnes Reipub. partes: omnia legum imperio & præscripto fieri videbitis. Siqui apud me, te T. Acti reum velit facere, clames te lege pecuniarum repetundarum non teneri? Neque hæc tua recusatio confessio sit captæ pecuniæ, sed laboris, sed periculi non legitimi declinatio. Nunc quid agatur, & quid abs te iuris constitutur, vide. Iubet lex ea, qua lege hæc quæstio constituta est, iudicem quæstionis, hoc est Q. Voconium cum istis iudicibus, qui ei obuenerint (vos appellat Iudices) quærere de veneno. in quem quærere infinitum est. quicumque fecerit, vendiderit, emerit, habuerit, dederit. Quid eadem lex statim adiungit? Recita. **DEQVE EIVS CAPITE QVAERITO**: Eius qui coierit? conuenierit? non ita est. quid ergo est? dic. **QVI TRIBVNI MILITVM LEGIONIBVS QVATTVOR PRIMIS, QVIVE QVAESTORES, TRIBVNI PL.** Deinceps omnis magistratus nominauit. **QVIVE IN SENATV SENTENTIAM DIXIT, DIXERIT,** Quid tum? **QVI EORVM COIT COIERIT, CONVENIT CONVENERIT, QVO QVIS IVDICIO PVBLICO CONDEMNARETVR.**

Tandiu) Accusatori & reo patrono certū aliquod orādī tempus lege Horæ orā-
 dabatur. vt authore Asconio in causa Milonis horæ duæ accusatori, di.
 patrono tres datæ sint. Cic. de Claris Orat. Lege, inquit, Pōpeia ternis
 horis ad dicendū datis, ad causas simillimas inter se, vel potius easdē
 noui veniebamur quotidie. Quib⁹ verbis significat illas causas orandi
 lege dari solitas. Idē queritur semihorā sibi tantū dari ad C. Rabiriū
 defendendū. Quid lictores) Prætor em̄ sex lictores habebat. Quid M.
 Pletorii) Ostēdit alias quoq; causas legis quasi mēte gubernari. His autē
 quos hic nominat causis Prætores præfuerūt. M. Pletori⁹ fuit is q Pō-
 teium accusauit repetundarū. C. Orcini) peculatus) Licet conicere
 vt ex hoc loco, ita ex pximis, a Cicerone Prætorē Cluentiū defensum. Cicero p-
 tor defen-
 dit Cluen-
 tium.
 C. enim Orciniū ante appellat collegā suū, quē hoc loco præfuisse cau-
 sæ dicit. Peculatus), i. de residuis pecuniis, quo crimine accusatū Fau-
 stum Syllā ante dixit. Quid mea de pecuniis repetundis) Apud Cice-
 ronē Prætorē qstio de pecuniis repetundis acta fuit. Ea autē quæ fuerit
 mihi ignotū est, nisi ea Maniliū est, qui sub finē Præturæ Ciceronis ac-
 cusatus est repetūdārū. Quæ causa fuerit idē non explicat pro C. Rabi-
 rio Posthumo, Accusauī, inquit, de pecuniis repetūdis, iudex sedi, Præ-
 tor quæsiuī, defendi plurimos. Nunc de ambitu causa agitur) Licebat
 apud diuerfos iudices eodem tempore diuerfas causas agi, vt ante di-
 xit priuatū Staleni iudiciū agi, quū Oppianici publicū agere. Præ-
 scripto) i. vt legibus præscriptū est. In aliis codicibus præsidio nō præ-
 scripto legitur. Si quid apud me) Prætorē se esse significat. Est autem
 argumentū a fictione vt probet Cluentii recusationē nō esse confessio-
 nem. Te lege pecuniarū &c., quod neq; magistratus prouinciā admi-
 nistraueris, neq; iudex fueris, neq; pecuniæ publicæ præfectus fueris.
 Laboris) In defendēdo; vel negotii. Nō legitimi), i. cōtra legē. Nā lege
 nō tenetur, qua ei periculū infertur. Qua lege hæc quæstio constituta
 est) Hæc em̄ Cluentii quæstio de veneno, nō de corrupto iudicio cōsti-
 tuta est. Iudicē quæstionis) Q. Voconius huius causæ quæsitō fuit.
 Obuenerint), i. contigerint & sortitione euenerint. Infinitū est), i. le-
 ge certa persona definita nō est. Quicūq; fecerit) Verba sunt legis Sem-
 proniæ qua hæc quæstio cōstituta est. Deq; eius capite quærito) Hinc
 cōiectare licet, quæ formula fuerit legū earū quibus quæstiones consti-
 tuerentur. Eius qui coierit) Verba sunt Ciceronis recitantē præconē
 interpellantis. Deinceps omnes magistratus nominauit) Hoc dicit
 Cicero, ne longū nimis videatur, si præco magistratus omnes nominet.
 Qui eorū coit) Hoc est quo ostēdit Cicero Cluentiū hac lege non te-
 neri. Nec enim magistratus nec Senator Cluentius fuit. Erat igitur lex
 Sempronia dicta, quod a C. Sempronio Graccho lata sit, ad hunc fere
 modū. De eius capite quærito qui venenū malū fecit fecerit, vendidit
 yēdidit, emit emerit, habuit habuerit, dedit dederit, Deq; eius capite

Lex Seme-
 pronia.

Coire

querito, qui Tribuni militum legionibus quatuor primis, quive Quæ-
stores, Tribuni pl. &c. Qui ve in Senatu sententiā dixit dixerit. Qui eorū
coiit coierit, cōuenit conuenierit, cōsensit consenserit, falsum ve testimo-
niū dixit dixerit, quo quis iudicio publico condēnaretur. Coire autem
dicuntur ij qui cōsilij sunt, & pecunia vel cōsilio impellūt aut certe adiu-
uāt iudices, vt reū condēnent, vt qui iudices corrumpunt. vt sunt seque-
stres & interpretes, qui vere conueniūt consentiūt cum iudicibus, ijq;
ex animi sententia dant fidele cōsiliū, cuiusmodi sunt assessores.

Qui eorū? quorum? videlicet qui superscripti sunt. quid
interest vtro modo scriptū sit: etsi est apertum, tamen ipsa
lex docet. vbi enim omnes mortales alligat, ita loquitur,
QVI VENENVUM MALVM FECIT, FECERIT.
omnes viri, mulieres, liberi, serui in iudiciū vocantur. Si
item de coitione voluisset, adiunxisset, quive coierit. Nunc
ita est, **DEQVE EIVS CAPITE QVAERITO, QVI**
MAGISTRAT. HABVERIT, QVIVE IN SE-
NATV SENTENTIAM DIXERIT. QVI EO-
RVM COIT, COIERIT. Num is est Cluentius? certe
non est. quis ergo est Cluentius? qui tamē defendi causam
suam lege nolit. Itaq; abiicio legem, morē Cluentio gero:
tibi tamen Acti pauca, quæ ab huius causa seiuncta sunt,
respondebo. Est enim quiddā in hac causa, quod Cluentius
ad se: est aliquid, quod ego ad me putem pertinere. hic sua
putat interesse, se re ipsa & gesto negocio, nō lege defen-
di: ego autem mea existimo interesse, me nulla in disputa-
tione ab Actio videri esse superatū, nō enim mihi hec cau-
sa sola dicēda est: omnib⁹ hic labor meus propositus est,
quicunq; hac facultate defensionis contenti esse possunt.
nolo quenq; eorū, qui assūt, existimare, me, quæ de lege ab
Actio dicta sunt, si reticuerim, comprobare. quamobrem
Cluenti de te tibi obsequor: neq; ego legē recito, neq; hoc
loco pro te dico, sed ea quæ a me desiderari arbitror, non

relinquam. Iniquum tibi videtur Acti esse, non iisdem legibus omnes teneri. Primum (vt id iniquissimum esse cōfitear) huiusmodi est, vt commutatis iis opus sit legibus, non vt iis quæ sunt, non pareamus. Deinde quis vnq̃ hoc Senator accusauit? vt cum altiore gradum dignitatis, beneficio populi Ro. esset consecutus, eo se putaret durioribus legum conditionibus vti oportere? Q̃ multa sunt commoda quibus caremus.

Qui suprascripti sunt). i. magistratū & Senatorū. Vtro modo) vel qui eorū, vel qui Trib. mil. Trib. pl. Quæstorū reliquorūq̃ magistratū.

Alligat) lex scilicet. Loquet̃) ita hoc verbū vsurpat, vt ante nominauit. Estq̃ metaphora, quā rebus inanimis datur aliquis sensus. Venenū malū) C. Gracchi hæc verba sunt, vbi venenū malū dicit, vti postea Sallustius. Ea quasi venenis malis imbuta corp̃ animūq̃ virilē effecim̃ nat. Id vocabulū in vtrāq̃ partē dici apud A. Gellium est. Mihi tñ Acti) Quia Cluentius noluit lege defendi, ne existimationē admitteret, videt tñ Cicero maximū & certissimū huius causæ patrociniū esse in hac lege vt ea lege tacite Cluentiū defendat, callide simulat sua nō Cluentiū causa se refutare quod Actius dixit, indignū esse Senatorē aliqua lege teneri qua eques Ro. non tenetur. Quūq̃ illa lex iudiciaria sit, qua Cluentius nō tenetur, iniquū esse offendit a legibus discedere. Gesto negotio). i. prout gestū est negociū, q̃ scilicet iudices non corruerit. Dā cēda est). i. oranda est, id est alias causas præter hanc Cluentiū actur⁹ sūt.

Venenū
malum.

Labor me⁹) in defendēdo. s. Hæc). i. mea quæ de lege dicta sunt. i. indignū esse equitē nō teneri lege ea qua Senator teneatur. Quæ a me desiderari arbitror). i. quæ a me alijs, vt arbitror, desiderāt, vt ego præstē.

Primū vt id iniquissimū &c) Locus hic subobscurus est, p̃pterea qd̃ mēdū subesse videat̃. Ita em̃ mihi videtur emēdatior. Primū, vt id iniquissimū esse cōfitear, huiusmodi est, vt cōmutatis ijs op⁹ sit legib⁹, vt ijs quæ sūt nō paream⁹. Ad eā sententiā) Iniquū esse dicis nō iisdē legib⁹ oēs teneri, qd̃ tu dicis iniquissimū esse cōfiteor, id est cōmutare leges, & a legibus discedere. Vtrūq̃ fiet, si in hac legē eq̃ster ordo includat̃. Altiorē gradū). i. magistratū. Beneficio). i. suffragio. Eo se putaret duriorib⁹) Pluribus enim durioribusq̃ legibus magistratus q̃ priuati homines tenentur: horū q̃ illorū leuiorē molestiæ, & labores minores. vt paulo post dicem⁹. Q̃ multa sūt cōmoda) vt rei familiaris tractatio, vt amicorū familiaritas, vt q̃es, vt animi oblectatio, vt alia gñis eiūsdē. Quib⁹ caremus) nos. s. q̃ Senatores Po. Ro. suffragio magistratus facti sumus.

Q multa molesta ac difficilia, quae subimus: atque hac omnia tantum honoris & amplitudinis commodis compensantur. Conuerte nunc ad equestrem ordinem atque in ceteros ordines: easdem vitae condiciones non perferet. putant enim minus multos sibi laqueos legum & conditionum ac iudiciorum propositos esse oportere, qui in summum locum civitatis aut non potuerunt ascendere, aut non petiuerunt. Atque ut omittam leges alias omnes, quibus nos tenemur, ceteri autem sunt ordines liberati, hanc ipsam legem, ne quis iudicio circumveniretur, C. Gracchus tulit: eam legem pro plebe, non in plebem tulit. Postea L. Sylla homo a populi causa remotissimus, tamen cum eius rei questionem hac ipsa lege constitueret, qua vos hoc tempore iudicatis, populum Romanum, quem ab hoc genere liberum acceperat, alligare nouo questionis genere ausus non est. Quod si fieri posse existimasset, pro illo odio, quod habuit in equestrem ordinem, nihil fecisset libentius, quam omnem illam acerbiteratam proscriptiois suae, questus in veteres iudices, in hanc unam questionem attulisset.

**Magistra-
tum gerere
miserum est.**

Q multa molesta & difficilia. Nam magistratus gerere miserum est. Cicerone per L. Murena se dicit & ex aliorum miseris, & ex suis curis laboribusque quotidianis fortunatos eos homines saepe iudicare, qui remoti a studiis ambitionis, otii, ac tranquillitatis vitae secuti sunt. Idem libro Tusculanarum questionum tertio inhonoratos propter idipsum dicit beatiores, quam honores contemnunt. eorumque vitam laudari nominatim, qui priuatum otium negotiis publicis antetulunt. Eiusdem illa querela est pro L. Flacco, O condiciones miseras administrandarum civitatum & provinciarum, in quibus diligentia plena simultas est, negligentia vituperationum. ubi severitas periculosa est, liberalitas ingrata, sermo infidiosus, assentatio perniciofa, fons omnium familiaris, multorum animus iratus, tractandae occultae, blanditiae aptae, venientes Praetores expectant, praesentibus inserviunt, abeuntes deserunt. Idem libro Epistolarum Familiarium quinto scribit eam videri conditionem impendere legum iudiciorum temporum, ut optime

actum cum eo videtur esse, qui quàm leuissima poena ab Rep. discesserit. dictum illud Pythagoræ a fabis abstinendū exponit Plutarchus de liberis educandis, vt magistratus gerendi non sint. Fabis, inquit, priscorū suffragia ferebantur, quæ finem principibus attulere. Honoris & amplitudinis Authore Xenophōte libro primo de Pedia Cyri, similia corpora Imperatoris & priuati hominis iisdem laboribus similiter nō afficiuntur. Honores enim labores Imperatoris facit leuiiores, præsertim quod intelligat in hominū esse oculis quicquid faciat. Eadē hæc Xenophontis sententia apud Ciceronem libro Tusculanarum questionum secūdo est. Semper, inquit, Africanus Socraticum Xenophontem in manibus habebat, cuius in primis laudabat illud quod diceret eosdem labores non esse æque graues Imperatori & militi, quia ipse honos laborem leuiorem faceret Imperatorum.

Honos labores facit leuiiores.

Conuerte) id est veni. In cæteros ordines) id est ad plebeios. Laqueos) id est pericula. Laqueos legum appellat, vt pro Milone laqueos iudicii. Nō potuerunt) quia repulsam passi sunt. Aut non petiuerunt) Multi enim equites ordine suo, patrumque suorum contenti magistratus nō petiuerūt. vt paulo post dicit Cicero. Sunt liberati) id est non tenentur. Hanc ipsam legem) qua hæc questio constituta est. Remotissimus) id est alienissimus. Patritiis enim contra plebeios Sylla fauebat. Quū eius rei questionem) Equites lege Sempronia iudicauerant. Equitibus iratus erat L. Sylla: vt de iis qui iudicauerant quæreretur, hac ipsa lege constituit. Ab hoc genere liberum) id est hac lege non teneri. Liber hoc genere & ab hoc genere in eadem re dicitur. Cicero pro C. Rabirio Posthumo, Vos Senatus liberos hac lege esse voluit, populus nunquā alligauit. Idem in libro de Finibus primo, Robustus animus & excelsus omni est liber cura & angore. de Officiis libro primo, Id autem ipsum cernitur in duobus, si & solum id quod honestum sit bonum iudices, & ab omni animi perturbatione liber sis. Idem in Rullum in Senatu, Qui se incolumes volent, sequentur auctoritatem Consulis soluti a cupiditatibus, liberi a delictis. Alligare id est obligare, obstringere, obnoxium facere. Nouo questionis genere) id est mutata lege, vt ea populus Romanus teneretur. Quod habuit in Equestrem ordinem) Nam Cornelium Cinna Equester ordo contra Syllam adiunxit, vt ait Asconius Habeo te odium non dicimus, sed habeo in te odiū, vt habeo amorem in te. Cicero pro domo sua, Quam porticum pro amore quem habetis in Rempublica & semper habuistis, non modo sententiis, sed si opus esset, manibus vestris disturbare cuperetis Habeo tecū odium etiā dicere licet. vt in hac oratione, Qui poterat tum in gratiam redire cum Oppianico Culterius, qui cum matre habebat similitudines: Habere inuidiam non dicitur eodem modo, sed passim. vt pro L. Murena, Inuidiam vero his temporibus habere Consulatus ipse nullam potest. Et libro de Oratore secundo, Quum Scæurus nonnullā haberet inuidiam ex eo quod Phrygionis Pompeii locupletis hominis bona sine testamento possederat.

Liber hac re & ab hac re.

Sylla iratus equestri ordini.

Habeo in te odium vel amorem, & habeo tecū odium. Habere inuidiam.

F. SYLVII IN ORAT.CIC.

Questus in veteres iudices) id est in Equites Romanos. Quis enim Cicero Actione in Verrē secunda dicat equestrem ordinē annos prope quinquaginta continuos iudicasse, id est a Graccho ad Syllam, quo toto tempore ne tenuissimam quidem suspensionem acceptę pecunię ob rem iudicandam constitutam fuisse, Velleius tamen quā alios multos clarissimos viros atq; innocentissimos, tum P. Rutilium virum non ætatis suę modo, sed etiā omnium seculorum virum optimum repetundarum lege interrogatum maximorū gemitu ciuitatis ab Equitibus damnatum fuisse scribit. T. Livius libro. lxx. hunc inuisum fuisse Equestri ordini dicit, propterea q̃ C. Marij Legatus ab iniurijs Publicanorum, qui ex Equestri ordine erant, Asiā defenderat. Hęc in Equites iudices Sylla queri potuisset. In veteres iudices) Alij legunt in Equestres iudices. Vtrobique est eadem sententia.

L. Sylla
Equestri or
dini iratus.
Includatur
in periculū.

Nec nunc aliud quicq̃ agitur, mihi credite, Iudices, & prospicite id quod providendum est, nisi vt Equester ordo in huiusce legis periculum includatur. Neque hoc agitur ab omnibus, sed a paucis. nam ii Senatores, qui se facile tuentur integritate & innocentia, quales (vt vere dicam) vos estis, & ceteri qui sine cupiditate vixerunt, Equites ordini Senatorio dignitate proximos, concordia coniunctissimos esse cupiunt. sed ii, qui se volunt posse omnia: neque præterea quicq̃ esse aut in homine villo aut in ordine, hoc vno metu se putant Equites Rom. in potestate sua redacturos, si constitutum est, vt de iis qui rem iudicarent, huiuscemodi iudicia fieri possint. Vident enim auctoritatem huius ordinis confirmari, vident iudicia comprobari: hoc metu proposito, euellere se aculeum seueritatis vestrę posse confidunt. Quis enim de homine audeat paulo maioribus opibus prædicto, vere & fortiter iudicare: cum videat sibi, de eo, q̃ coierit aut consenserit causam esse dicendam? O viros fortes Equites Rom. qui hominī clarissimo ac potentissimo M. Druso Tribuno pleb. restiterunt, cum ille nihil aliud ageret, q̃ vt illa cuncta, quę tum erant nobilitat

tis nisi utriq; rem iudicassent, huiuscemodī questionibus tvero.
in iudiciū vocarentur.

Nec nūc aliud quicq; agitur) Artificiosum est, vt ostēdat patron² accusatorē
nō solū petere id quod aperte in reū petere videtur, sed id tacite cōtra mul-
tos, aut contra Remp. peti. Vt pro Fonteio dicit Gallos ex Fōteii damna-
tione immunitatem atq; libertatē sperare. Eo enim damnato nullus Pre-
tor Gallos regere seuere audebit, metuens ne concitato eorum odio repe-
tundarum accusetur. Pro C Rabirio ostendit T. Labienum occulte pete-
re, vt quum ad arma Consules ex Senatuconsulto vocabunt, nullus ci-
uium arma capiat, vt sit improbis ciuibz vexandi patriam licentia ma-
ior. Pro Sex, Roscio docet accusatores petere, vt damnato Roscio ad iudi-
ces adducantur filii proscriptorum, quorum bona vānerūt. In pericu-
lum includatur) Idem genus dicendi est libro Epistolarum ad Atticū pri-
mo, Sed quid agospene orationem in epistolam inclusi. Ab omnibus
Senatoribus. Sine cupiditate) id est sine avaritia, id est qui ob rem iudi-
candam pecuniā non acceperūt. Dignitate proximos) Equites mediū *Includere
in periculo*
inter Senatores & plebeios erant. Ex his Senatores a Censoribus plerūq;
legebantur. Preterea) id est prāter id quod possint. Si constitutum est)
hac lege. s. De iis qui rem iudicarent) id est qui causę iudices essent. Vt
actione in Verrem secūda, Ne tenuissima quidem suspitio acceptę pecunię
ob rem iudicandam constituta sit. Nec significat iudicandi potestātē Eque-
stri ordini factam, sed quemadmodum antea dixit Cēforibus iudicia cum
Equestri ordine fuisse communicata, vt viderentur per hominū idoneorū
ignominiam sua autoritate illa iudicia cum Equestri ordine reprehens-
dissē. Ita Senatoribus cum Equestri ordine communicata iudicia arbi-
tror. Et quemadmodum illi Equites non erant Censores, ita hi non erāt
iudices. Huius ordinis) Equestris. Hoc metu proposito) Equitibus. Eue-
lere se aculeum) Ab apibus facta translatio est, quibus quum auulsus acu-
leus est, nō pungūt. Hoc autē dicit tanq; Equitū iudicia Senatores sequant
in ferendis sententiis, sintq; Equites veluti aculeus seueritatis Senatorię.
Seueritatis) Seueros iudices appellari, q nocēti reo nō ignoscūt. Quis)
ex Equestri ordine. s. Fortiter) id est vt dicūt, audacter. Quū ille nihil
aliud ageret) Authore T. Liuiο lib. lxxi. M. Liuius Drusus Trib. pl. legē tu-
lit iudiciālē, vt equa parte iudicia penes Senatū & Equestre ordinē essent.
Authore Velleio lib. ii, Drusus ab Equitib² ad Senatores iudicādī potestātē
trāssere conat² est. Ab utroq; hoc loco dissentit Cicero. Hāc eādē sentētiā
hisdē ppe verbis legere licet in oratiōe pro C. Rabirio Posthumo, quē Iulia
lege de repetūdis negat teneri, quod sit Eques Ro. hortaturq; Eptes ne se
teneri ea lege patiant, qua Senatus eos teneri noluit. Illinc multa liceat ac-
cipere ad hūc locū clarius intelligēdū. q propterea nō ascripsimus, q nimis
multa viderent. indicasse locū satis fuit. De Drusi morte scribimus p Mil.

F. SYLVII IN ORATIONE.

Illa cuncta quę tū erant nobilitatis) id est Equites qui tū soli iudicabāt
Nisi utiq; Aut utiq; pro vero dixit, aut vero nō utiq; legi debet: quod
mihi persuadeam facilius, q; etiā Valla scribat utiq; nunq̃ fere a Cicerone
dici. Huiusmodi quæstionibus) id est hac lege Sempronia.

Tunc C. Flavius Fusio, Cn. Titinnius, C. Meccenas, illa

Robora populi Ro. robora populi Romani, cæterique huiusmodi ordinis
non fecerunt idem, quod nunc Cluentius, ut aliquid cul-
pæ suscipere se putarent, recusando : sed apertissime re-
pugnarunt. cum hæc recusarent & palam fortissime atq;
† dixerunt honestissime † dicerent, se potuisse iudicio populi Roma-
ni in amplissimum locum pervenire, si sua studia ad ho-
nores petendos conferre voluissent. sese vidisse, in ea vita
qualis splendor inesset, quanta ornamenta, quę dignitas:
quæ se non contempsisse, sed ordine suo patrumque suo-
rum contentos fuisse: & vitam illam tranquillam & quie-
tam, remotam a procellis invidiarum & huiusmodi iu-
diciorum anfractu sequi maluisse. aut sibi ad honores pe-
tendos ætatem integram restitui oportere : aut quoniam
id non posset, eam conditionem vitæ, quam secuti petiti-
onem reliquissent, manere. iniquū esse eos qui honorū or-
namenta propter periculorū multitudinem prætermis-
sent, populi beneficiis esse priuatos, iudiciorum novorum
Senatoria periculis non carere. Senatorem hoc queri nō posse, pro-
ornamēta. pterea, q; ea cōditiōne proposita petere cœpisset: q; per-
multa essent ornamenta, quibus eā mitigare molestiam
posset, locus, auctoritas, domi splendor, apud exteras na-
tiones nomē & gratia, toga prætexta, sella curulis, insignia,
falces, exercitus, imperia, prouincię. Quibus in rebus, cum
summa recte factis maiores nostri præmia, plura pecca-
tis pericula posita prodesse voluerunt. Illi nō hoc recusa-

bant ea ne lege accusarentur, qua nunc Habitus accusatur: quæ tunc erat Sempronia, nunc est Cornelia. intelligebant enim ea lege Equestrem ordinem non teneri: sed ne noua lege alligarentur, laborabant. Habitus ne hoc quidem unquam recusauit, quo minus vel ea lege rationem vitæ suæ redderet, qua non teneretur. quæ si vobis conditio placet, omnes id agamus, ut hæc quæ primum in omnibus ordinibus questio perferatur.

Dicerent) Arbitror legendum esse, dixerunt, ad hanc sententiam. Quum hi Equites etiam palam recusarent, quod agebat Drusus, fortissime & honestissime dixerunt ea quæ sequuntur: cum quibus verbum dixerunt repetendum est. Iudicio) id est suffragio, quos enim suffragio populus Romanus facit magistratus eos dignos iudicat. In amplissimum locum) id est ad Consulatum. In ea vita) id est in gerendo magistratu. Ordine suo) id est ordine Equestri, qui per adeptionem Senatus, vel Preturæ, vel Consulatus amittebatur. Vel ordine suo, id est vitæ suæ statu. Vitam illam tranquillam & quietam) id est vitam priuatam, quæ sine magistratu esset. Petitionem) magistratuum scilicet. Ea conditione proposita) ut iudiciorum periculis non carerent. Locus, autoritas) Hæc sunt ornamenta Senatorum magistratuum, quibus pericula & labores fiunt leuiiores. Quum summum recte factis.) In codicibus aliis scriptum est, Quum summa recte factis maiores nostri præmia, plura peccatis pericula proposita esse voluerunt. Quæ lectio mea quidem sententia emendatior est: ut ea sententia sit, Maiores nostri voluerunt recte factis summa proposita esse præmia, ut locum, auctoritatem & cætera quæ enumerat: peccatis autem, id est non recte factis, plura pericula proposita esse voluerunt, ut accusationes, damnationes, exilia,

Illi) Pufio, Titinnius Meccenas. Quæ tunc erat Sempronia) a C. Sempronio Graccho Trib. pl. lata. Leges enim appellantur a nomine familiæ, quod proxime sequitur prænomen eius qui tulerit. A quo nomine foeminas quoque appellari solitas ante diximus. Ut C. Iulius Cæsar. Leges ab eo latæ Iuliæ, filia eius Iulia appellata est. C. Sempronius Gracchus. Leges Semproniæ, earumque soror, quæ Scipioni nupsit. Sempronia. L. Cornelius Sylla. Leges Corneliæ inde appellatæ sunt. Nunc est Cornelia) vel quia eam de integro Sylla tulit, vel quod eam Sylla confirmauit, quod populum Romanum nouo quæstionis genere alligare ausus non fuerit. In omnes ordines) in Equites & in plebem. Nam si Cluentium causam dicere ea lege qua non tenetur, æquum est, reliquos quoque dicere æquum sit. Itaque in omnes ordines questio perferatur.

Legum appellatio.

F. SYLVIVS IN ORAT.

Interea quidem per deos immortales, quoniam omnia commoda nostra, iura, libertatem, salutem denique legibus obtinemus, a legibus non recedamus. simul & illud quod sit indignum cogitemus, populum Ro. aliud nunc agere: vobis Remp. & fortunas suas commisisse: sine cura esse: non metuere, ne lege ea, quam nunquam ipse iusserit, & quaestione, qua se solutum liberumque esse arbitraretur, per paucos Iudices astringatur. Agit enim sic causam T. Actius, adolescens bonus & disertus: omnes ciues legibus teneri omnibus: vos attenditis & auditis silentio, sicut facere debetis. A. Cluentius Eques Ro. causam dicit ea lege, qua lege Senatores, & hi qui magistratum habuerunt, soli tenentur. mihi per eum recusare & in ar-

Præsidia cō
stituire in
arce legis.

ce legis præsidia constituere defensionis meae non licet. si obtinuerit causam Cluentius (sicuti vestra æquitate nixi confidimus) omnes existimabunt, id quod erit, obtinuisse propter innocentiam, quoniam ita defensus sit: in lege autem, quam attingere noluerit, præsidium nihil fuisse. Hic nunc est quiddam, quod ad me pertineat, de quo ante dixi, quod ego populo Rom. prestare debeam. quoniam is meæ vitæ status est, ut omnis mihi cura atque opera posita sit in omnium periculis defendendis, video quanta & quod periculosa & quod infinita quaestio tentetur ab accusatoribus, cum eam legem, quæ in nostrum ordinem scripta sit, in populum Ro. transferre conentur. qua in lege est, QVI COIERIT. quod quod late pateat, videtis. CON VENERIT. æque infinitum & incertum est. CONSEN SERIT. hoc vero cum infinitum, tum obscurum & occultum est. FALSVMVE TESTIMONIUM DIXERIT. Quis de plebe Romana testimonium dixit unquam, cui non

hoc periculum T. Actio auctore paratum esse videatis :
 nam dicturum quidem certe , si hoc iudicium plebi Ro-
 manæ propositum sit , neminem vnquam esse confirmo . Negocium
 sed hoc polliceor omnibus , si cui forte hac lege nego- facelletur.
cium facelletur, qui lege non teneatur , si is vti me defen-
 fore voluerit, me eius causam legis præsidio defensurum:
 & vel his iudicibus vel eorum similibus facile probatu-
 rum, & omni me defensione vsurum esse legis : qua nūc
 vt vtar, ab eo cuius voluntati mihi obtemperandum est,
 non conceditur.

Interea) id est anteq̃ hæc quaestio in omnes ordines perferatur. A le- Censet Sen-
 gibus non recedamus) Hanc quoq; legem retineamus, qua Equester ordo nator.
 non tenetur. Quam nunq̃ ipse iuilerit) Iubet populus quum fert sus-
 fragium. Itaq; in plebiscitorum formula erat, Velitis iubeatis &c. Senator Ponere
 censet, quum dicit sententiam. Adolescens) Adolescentes enim quære- operam.
 bant sibi gloriam ex accusatione. vt est in libro de Officijs secundo. Vos Lex ad præ-
 attenditis) T. Actum. Quoniam ita defensus sit) Non lege, sed re ipsa terita obli-
 & gesto negotio. Is meæ vitæ status est) id est vitam ita constitui. Ope- gat.
 raposita sit) Vt in libro de Officijs secundo, Mirenturq; in eo tantum me Facessere
 opere & temporis ponere. Item, Quū autem Respub. in qua omnis mea negociū,
 cura cogitatio opera poni solebat, nulla esset omnino. In omniū pericu-
 lis) id est in omnibus reis. In nostrum ordinem) Senatorium, eorumq;
 qui habuerunt magistratus. Quod q̃ late pateat) Hoc enim non ad Se-
 natores tantum, aut eos qui habuerunt magistratus, sed ad omnes gene-
 raliter pertinet. Tum obscurum) Obscurum enim est, an is etiam qui
 non repugnauerit, quum quis publico iudicio condemnaretur, hac lege
 teneatur, quod consensisse videatur. Cui non hoc periculum) Vetere Ro-
 manorum iure lex aliquando habebat vim in ea quæ admissa erāt, ante q̃
 lex ferretur. Vt authore Asconio M. Cælius Tribun. pleb. questus est de
 lege, quæ in Milonem lata videbatur: qua de vi lata, nominatim cedes in
 via Appiæ facta comprehendebatur. Hac lege Cornelia si alligetur popu-
 lus Romanus periculum intentatum erit ijs qui antea testimonium dixe-
 rint. Hoc iudiciū) id est hæc quaestio, hæc lex, qua teneatur. Confirmo)
 id est affirmo. Si cui) Equiti vel plebeio scilicet. Negocium facelletur)
 Facessere, facere, exhibere negocium, est alterum molestia ac labore affice-
 re, præcipue per accusationem: vt est apud Vallam libro quinto. Iudicibus
 probaturum) id est facturum vt iudices approbent.

F. SYLVIVS IN ORAT.

Non enim debeo dubitare Iudices, quin si qua ad vos causa huiusmodi delata sit eius, qui lege non teneatur, etiam si is inuidiosus aut multis offensus esse videatur, etiam si eum oderitis, etiam si inuiti absolururi sitis, tamē absoluatís, & religioni potius vestræ, q̄ odio pareatis.

*Iudici sapiē
ti cogitāda.*

*De officio
iudicis.*

Est enim sapientis iudicis meminisse se hominē: cogitare tantum sibi a populo Romano esse permissum, quātum commissum & creditum sit: & nō solum sibi potestatem datam, verū etiam fidem habitam esse meminisse. posse, quem oderit, absolvere: quem non oderit, condemnare. & semper non quid ipse velit, sed quid lex & religio cogat, cogitare: animadvertere qua lege reus citetur, de quo reo cognoscat, quæ res in quæstione versetur. Cum hæc sunt videnda. tum vero illud est hominis magni Iudices atq; sapientis, cum illam iudicandī causa tabellam sumpserit, non se putare esse solum: neq; sibi quodcunq; concupierit, licere: sed habere in cōsilio legem, religionē, equitatem, fidem: libidinem autem, odium, inuidiā, metū, cupiditatesq; omneis amouere: maximeq; existimare cōscientiam mentis suæ, quam ab diis immortalibus accepimus, quæ a nobis diuelli non potest: quæ si optimorum consiliorum atq; factorum testis in omni vita nobis erit sine vlllo metu & summa cū honestate viuemus. Hæc si T. Actius aut cognouisset aut cogitasset, profecto ne conatus quidem esset dicere id, quod multis verbis egit: iudicem quod ei videatur, statuere, & non deuinctū legibus esse oportere. quibus de rebus mihi pro Cluentii voluntate nimium, pro Reip. dignitate parum, pro vestra prudentia, satis dixisse videor. Reliqua perpauca sunt, quæ, quia vestræ quæstionis erant, idcirco illi statuerunt sibi fingē

da esse & proferenda, ne omnium turpissimī reperirentur, si in iudiciū nihil prāter inuidiam attulissent.

Inuidiosus) id est inuidiæ plenus. Nam passiuē dicitur. Offensus contra dicitur non quem alij offenderūt. sed qui alios offendit, id est alijs odiosus. Inuidiosus. Offensus.
 Vt in libro Epistolarum ad Atticum. xv. Hircius se scribit vehemēter offensum esse veteranis. Religioni vestræ) id est conscientiæ, quæ iureiurando allegata est. Meminisse se hominem) & ideo rationi. & conscientiæ potius q̃ odio parere debere. Tantum permissum, quantum cōmissum) Permittimus quod potestati concedimus vt liceat: committimus, quod fidei credimus vt deceat. Vt pro C. Rabirio Posthumo, Hic iam iudices vestri consilij res est, vestræ sapientiæ, quid deceat vos, non quantum liceat vobis spectare debetis. Si enim quid liceat queritis, potestis tollere e ciuitate quem vultis. Tabella est quæ dat potestatem: occultat eadem libidinem: cuius conscientia nihil est quod quis q̃ timeat. si non pertimescat suam. Vbi est igitur sapientia iudicis? In hoc, vt non solum quid possit, sed etiam quid debeat ponderet: nec quantum sibi permissum meminerit solum, sed etiam quatenus commissum sit. Pro M. Fonteio, Frugi igitur hominem iudices, frugi inquam, & in omnibus vitæ partibus moderatum ac temperantem, plenum pudoris, plenum officij, plenum religionis videtis positum in vestra fide ac potestate, atq̃ ita vt cōmissus sit fidei, permissus potestati. Actione in Verrem tertia, Incommoda sua vestris committere legibus & iudicijs, q̃ dolori suo permittere maiuerunt. Ideoq̃ subiungit, non solum sibi potestatem datam) id est permissum, verū etiam fidem habitam, id est commissum. Iudicandi causa tabellā) Cerasas tabellas Prætores iudicibus dabant, si clam iudicandū erat, in quib⁹ inscriptę erāt notę: A. absolutionis, C. condemnationis, N. L. ampliatiōis, tāq̃ sit, nō liquet. Iudicandi mos.
 Hę tabellę iudiciarię appellabātur. Harum quā volebant singuli iudices in cistam constituebant, id est ponebāt: postea Quæstor vnam mouebat, vt tabellę confunderētur. Tum Prætor ex harū maiore numero cognoscebat quæ rei conditio esset, damnatus ne an absolutus, an causa ampliata esset. Hęc ex Asconio. In causa Milonis has tabellas iudicib⁹ dedit Cn. Pōpeus Is enim solus Consul erat loco Dictatoris. Nam dictaturæ nomē ob Syllæ dictaturam po. Ro. odiosum erat. Quod ei videatur) etiā si cōtra leges sit. Reliqua perpauca sunt) intelligit de veneficij criminib⁹, quæ paulo post refutabit. Ea enim quęstionis propria sunt. Nā de his hęc quęstio cōstitutā est ea parte legis. De eius capite querito, qui venenū malum fecit fecerit, emit emerit &c. Fingenda esse) Melius. ita legitur, q̃ quomodo in codicibus alijs scriptum est, fugiēda non esse. Hac enim ratione falsa & ficta esse veneficij crimina significat, vt paulo post probabit.

Atque vt existimetis necessario me de his rebus, de quibus iam dixerim, pluribus egisse verbis, attendite reliqua. profecto intelligetis, ea quæ paucis demonstrari potuerunt, breuissime esse defensa. Cn. Decio Samniti, ei, qui proscrip̃tus est, iniuriam in calamitate eius ab huius familia factam esse dixisti. ab nullo ille liberalius, q̃ a Cluentio tractatus est. huius illum opes in rebus eius incommodis subleuarunt. atque hoc cum ipse tum omnes eius amici necessariique cognorunt. Ancharii & Paceni pastoribus, huius villicos vim & manus attulisse. cum quædam in collibus (vt solet) controuersia pastorum esset orta. Habiti villici rem domini & priuatam possessionem defenderunt. cum esset expostulatio facta, causa illis demonstrata, sine iudicio controuersiaque discussum est. P. Aeliu testamento propinquus exheredatus cum esset, hæres hic alienior institutus est. P. Aelius Habiti merito fecit, neque hic in testamento faciendo interfuit, idque testamentum ab huius inimico Oppianico est obsignatum. † Floro Legatum ex testamento inficiatum esse. non est ita: sed cum HS. XXX. scripta essent, pro HS. CCC. neque ei satis cautum videretur, voluit eum aliquid acceptu referre liberalitati suæ. primo debere negauit, post sine controuersia soluit. Cn. cuiusdã Samnitis vxorem post bellum ab hoc esse repetitam, mulierem cum emisset de sectoribus, quo tempore eã primu liberam esse audiuit, sine iudicio reddidit. Cn. Cælio Ennium esse quendam, cuius bona teneat Habitus. Est hic Ennius egens quidã calumniator mercenarius Oppianici qui per multos annos quieuit, deinde aliquando cum seruo Habiti furti egit, nuper ab ipso Habito petere cepit.

†villicum

†Florio

Emisset de
sectoribus.

Intelligetis) Quia hæc beneficii crimina brevissime defendam, quæ paucis defendi possint, inde intelligetis me pluribus verbis necessario egisse de his rebus, de quibus iam dixerim. id est de invidia iudicii Iuniani. **Cn. De cio**) Hæc sunt maledicta ex ante acta vita Cluentii ab accusatoribus collecta eiq; obiecta, quo magis verisimilia sint beneficii crimina. Ea autem maledicta prius refutari solent, quæ ad crimen quod causæ proprium est: ut ex defensionibus L. Murene & M. Cæli facile videre licet. Ea autem Cicero partim contemnit, partim refutat leuiter, ut ea ab aduersariis conficta esse ostendat. **Villicum**) Villicos legendum esse quæ proxime sequuntur indicant, quemadmodum in antiquo codice scriptum est: in quo eodē Ancharii per aspirationem lego. **Attulisse**) dixisti. s. quod verbum in proximis repetendum est. estq; **Apostrophe**. In his maledictis refutandis prius Cicero repetit quid aduersarii dixerint, deinde refutat. Id in omni refutatione Cicero facere solet. **Expostulatio facta**) Expostulare & quod hoc loco Cicero dicit, expostulationem facere, est cum querela apud amicos requirere, & quasi officium amicitiae in alio desiderare, quia ab eo violatum sit. Facta igitur expostulatio a villicis Habito est, quod iniuste in domini priuata possessione illi pastores pascere. **Alienior**) id est multum alienus, id est nullo modo propinquus. **Merito**) id est beneficio. Est autem nomen. Neq; hic in testamento P. Aelium a Cluentio non esse subornatum probat. Ab huius inimico Verum esse testamentum & adulteratum ostendit, quod etiam ab inimico teste obsignatum sit. **Qui enim testes faciendo testamento adhibebantur**, annulo obsignabant. **Florio**) In codice antiquo Floro legitur. **Ei**) Floro. **Cautum**) id est prouisum. **Soluit**) HS. CCC. **Cn. cuiusdam Samnitis**) Fortasse legendum sit Cn. Cæli Samnitis. **Emissit de sectoribus**) Ut paulo post, **Emit de A. Rupilio**. Ut enim dicimus quæro a te & quæro de te, audiui a patre & audiui ex patre: ita emi a sectoribus & emi de sectoribus. Sunt autem **Sectores** qui publicata bona, quum per auctionem venduntur, emunt: dicti, quod suum lucrum sequentes emant. **Liberum esse audiuit**) Authore Vlpiano libro Digestorum. xlviii. titulo ad legem Flauiam de Plagiariis. Si quis hominem liberum sciens emerit, capitale crimen aduersus eum ex lege Flauia de plagio nascitur. Idem iuris esse arbitror, si quis hominem quem sciat esse liberum retinuerit, quem tum liberum esse nesciret, quum emeret. **Calumniator**) Calumniari, ut ait Marcellus libro Digestorum. xlviii. titulo ad Senatusconsultum Turpilianum, est falsa crimina intendere. Inde calumniator etiam dicitur is qui rem sibi non debitam iudicio petit, Calumniam pro maliciosa & nimis callida iuris interpretatione Cicero dicit in libro de Officiis primo. estq; a caluendo, id est fallendo appellata. **Mercenarius**) id est temperarius famulus, quod operam suam Oppianico mercedis causa locauerit. **Famulus enim proprie seruus est**. **Petere**) in iudicio. Inde petitor in iudiciis priuatis dicitur non accusator.

Expostulare & expostulationem facere.

Emit de Rupilio. Sectores.

Calumniari.

Taberna.

Responsu.

†Capacem.

†Capacis.
Aegrotare.†testatus
mori

Hic illo priuato iudicio (mihi credite) nobis iisdem fortasse patronis calumniā non effugiet. Atque etiam, ut nobis renunciatur, hominem multorum hospitum, A. Binnium quendam Cauponem de via Latina, subornatis, qui sibi a Cluentio seruisque eius in taberna sua manus alatas esse dicat. quo de homine, nihil etiam nunc dicere nobis est necesse: si inuitauerit, id quod solet, sic hominem accipiemus ut moleste ferat se de via decessisse. Habetis Iudices, quæ in totam vitam de moribus A. Cluentii, quem illi inuidiosum reum volunt esse, annos octo menditati accusatores collegerunt, quæ leuia genere ipso, quæ falsa re, quæ breuia responsu. Cognoscite nunc id, quod ad vestrum iusiurandum pertinet, quod vestri iudicii est. quod vobis oneris imposuit ea lex, qua coacti huc conuenistis, de criminibus veneni: ut omnes intelligant, quæ paucis verbis hæc causa perorari potuerit: & quæ multa a me dicta sint, quæ ad huius voluntatem maxime, ad vestrum iudicium minime pertinerent. Obiectum est C. Vibium† Cauponem ab hoc A. Cluentio veneno esse sublatum: oportune adest homo summa fide & omni virtute præditus, L. Pletorius Senator qui illius †Cauponis hospes fuit & familiaris. apud hunc ille Romæ habitauit, apud hunc egrotauit, huius domi est mortuus. haud hæres est Cluentius: intestatum dico esse mortuum: possessionemque eius bonorum Prætoris edicto huic illius sororis filio adolescenti prudentissimo & in primis honesto, Equiti Ro. datam, Numerio Cluentio, quem videtis.

Priuato iudicio) Priuatum iudicium appellat, quia nulli competeat huius causæ actio nisi ei cui deberetur. Calumniā id est Calūniæ damnationē Calūniatoribus poena lege R. hēmia irrogatur, ut eodē in li. Digest. idem Marcellus ait. & pro Rex. Roscio scribemus. Multorum hospitum.)

Hospitem non hospitum est in codice S. Victoris, quæ lectio aspernanda non est. Hospes enim tam qui accipit dicitur, quam qui accipitur. Estque hoc loco attendendum hospitem dici etiam eum qui accipit aut accipitur in diuerso-
 forium. Coponem) Alij cauponem legunt. Sed ut Plautum & Plotum, ut plaustrum & plostrum, ut caute[m] & cotem, ita cauponem & coponem dicere licet. De via Latina) Ad viam Latinam diuersorium habebat. Subornatis) vos accusatores subornatis. In tabernacula sua) id est in caupona, in diuersorio. Si inuitauerit) ad cauponum more[m] alludit. De via decessisse) ad eundem more[m] alludit. Caupones enim ut hospites inuitent, de via nonnumquam decedunt.

Hospes diuersorij.

Taberna meritoria.

Responsum, Responsum & Responsum

Habetis) id est audiistis. Responsum) in ablatiuo tantum dicitur, ut iussu, euentu, permissu, hortatu, arbitratu, aliisque generis eiusdem multa. Huius autem modi ablatiuus praepositio addi non solet. Quamuis responsum dicatur saepius, responsum tamen nonnumquam dicitur. Ut Actio in Verrum. 3. Alio responsum suam deriuauit. Et pro L. Cornelio Balbo, in quo erat accusatoris interpretatio indigna responsione. Cognoscite nunc) Fit magis dilucida oratio. auditores meminerunt facilius, suntque ad audienda reliqua attentiores, si tum breuiter quibus de rebus diximus, repetamus, & proponamus quæ dicturi sumus, quam ad nouam questionem accedimus. Quam igitur leuia & falsa male dicta breuiter refutauerit, accedere se ad crimina veneni ostendit. Coacti) id est congregati. Dicimus enim cogere iudices, Senatū, medicos, agmen,

Cogere iudices, Senatū medicos. agmen milites, pecuniam.

milites, pecuniam, aliisque eiusdem generis, pro eo quod est congregare. ut in Commentarijs in Inuestiuias & pro Fonteio scribimus. Quæ ad huius voluntatem maxime pertinet) Cluentius enim ut bonam existimationem retineret, obiectum crimen corrupti iudicij negotio gesto non lege defendi voluit. Id autem paucis defendi non potuit. Ad vestrum iudicium mihi me pertinerent) Nam id de corrupto iudicio, ut maledictum Actius obiecit Cluentio ut magis credibile faceret Oppianicum a Cluentio necatum veneno: quem tantum oderat, ut eum corruptis iudicibus opprimeret. De criminibus veneni tantum constituta hæc questio est. Ideoque de his solum iudicandum. Obiectum est C. Vibium Capacem) Primum veneni crimen est. Nam tria obiecta sunt. Cauponem non capacem in codicibus alijs scriptum inuenio. Haud heres est Cluentius) ut accusator rem facit credibilem, quam causam dicit, quæ reum ad maleficiū impulit: ita patronus fidem remouet, quum causam remouet, quæ ad maleficiū impellere potuisset.

Intestatus) intestatus decedit, qui aut omnino testamētum non fecit, aut non iure fecit: aut id quod fecerat, ruptum, irritumque factum est: aut si ex eo nemo hæres extiterit, ut est in libro Institutionum Iustiniani tertio, titulo de hæreditatibus, quod ab intestato deferuntur. Huic illius sororis filio) In lege Tabularum. xij. illa lex erat, Si pater familias intestatus moritur, familia pecuniæque eius agnatorum genti: sique esto. Vt est in libro Rhetoricorum ad Herennium. 1. Ut autem est in libro Institutionum Iustiniani tertio, titulo ad S. C. Tertulianum, lex. xij. Tabularum ita stricto iure utebatur & præponebat masculorum

Intestatus qui sit.

F. SYLVIVS IN ORAT.

progeniē: eosq; qui per foeminini sexus necessitudinem sibi coniūguntur. adeo repellebat, vt neq; inter matrē quidē & filium filiamve vltro citroq; hereditatis capiēde ius daret, nisi q; Prætores ex proximitate cognatorū eas personas ad successionē, bonorū possessione, Vnde cognati accommodata, vocabant. Postea S.C. Orficiano, quod D. Marci Antonini tempore factū est, liberī ad bona matrum intestatarum admissi sunt. Illius C. Vibii.

Num sum

Alterum veneficii crimen: Oppianico huic adolescenti cum eius in nuptiis more Larinatum multitudo hominum pranderet, venenum Habiti consilio paratum. id cum daretur in mulso, Balbutium quendam eius familiam interceptisse, bibisse, statimq; esse mortuum. Hæc ego si sic agerem, tanq; mihi crimen esset diluendum, hæc pluribus verbis dicerem, quæ nunc paucis percurrit oratio mea. Quid vnq; Habitus in se admisit, vt hoc tantum ab eo facinus non abhorreere videatur? quid autem magnopere Oppianicum metuebat? cum ille verbum omnino in hac ipsa causa nullum facere potuerit: huic autem accusatores matre viua deesse non possent: quod iam intelligetis. an vt de causa eius, periculi nihil decederet? ad causam nouum crimen accederet? quod autem tempus veneni dandi, illo die? in illa frequentia? per quem porro datum? vnde sumptum? quæ deinde in interceptio poculi? cur non de integro autem datum? Multa sunt quæ dici possunt: sed non committam vt videar non dicendo voluisse dicere. res enim iam se ipsa defendat. Nego illum adolescentē, quem statim epoto poculo mortuū esse dixistis, omnino illo die esse mortuum. magnum & imprudens mendacium: perspicite cætera, dico illum, cum ad illud prandium crudior venisset, & vt etas illa fert, sibi tum non pepercisset, aliquot dies ægrotasse, & ita esse mortuum.

In mulsō) Mulsū potio est quę fit ex melle & vino. Authore Plinio Mulsū: cap. 24. lib. 22. semper mulsū ex vetere vino vtilissimū, facillimeq; cum melle cōcorporatur, qđ in dulci nūq; euenit. Hęc ego si sic agere) Fictū hoc crimen & cōtemnendū, ideoq; sibi diluendū nō esse significat. idq; plane falsū postea ostēdit & probat. Hęc ego si sic agere) Ironiā hoc in loco esse Quintil. lib. nono scribit. Quid vnq; &c). i. quod vnq; scelus cōmissit?

Quid autē magnopere) Ostendit nullā causam fuisse cur Oppianicum necare vellet. immo potius fuisse, cur nollet. Quū ille verbū omnino &c) Hāc ob causam hoc dici conijcere licet, qđ Pretoris edictō pueri prohibētur postulare, id est accusare aut defendere. Pueritiā autē vsq; ad. xvij. ætatis annū cōpletū durare, Vlpianus scribit libro Digestor. 3. titulo de postulādo. Hunc Oppianicū tēpore quo pater mortuus est, puerū fuisse, eiq; triennio post Salliam despondisse filiā, quā ex Melino susceperat, postea dicit. Inde coniectare licet Oppianicū adhuc puerū fuisse, præsertim quum paulo post dicat, vti Oppianicus Cluentiū breui tēpore post accusaturus esset. Aut voluerit) non potuerit legēdū est. Adolescens enim Oppianicus a Sallia impelli potuit, vt seruū suū Nicostratum daret in quēstionē de cede patris Oppianici. Nec licet dicere non licere Oppianico accusare Cluentiū, q; eius patrem in exiliū Cluentius egerit. Nam authore Valerio Maximo libro. 3. titulo de Fiducia sui, L. Crassus orator quā Consul prouinciam Galliā obtineret, Cn. Carbo, cuius patrem damnauerat, in Galliā ad speculāda eius acta venit, vt patrem vlcisci sibi liceret. Quod autē tempus) In refutan dis testibus illam rationem Quintilianus libro quinto probat, Pecuniā d: disti? quis numerauit? vbi? vnde? Venenū arguis? vbi emi? a quo? quāti? per quem dedisti? quo cōscio? Quæ, inquit, fere omnia pro Cluentio, Cicero in crimine veneficii excutit. Authore eodē libro. nono rerū coniūctā diuer sitatē Cęcilius μετὰβολὴν vocat qualis est, Qđ autē tēpus veneni dandis? vnde illa frequētia? per quē porro datū? vnde sumptū est &c. De integro), i. vt vulgo dicūt, iterū incipiēdo. Non dicēdo), i. tacendo, prætermittendo. Nego illū adolescentē) Authore Quintiliano libro quinto quū qđ dixit aduersarius palā falsū est, id negare satis est, vt pro Cluentio. Cicero enim quē dixerat accusator epoto poculo cōcidisse, negat eodē die mortuū.

Pueritiæ
tempus.

De integro

Crudior), i. cuius stomachus cibo multū offenderetur, ne eū facile concoceret, propter malum quēdā corporis habitum, aut nimis magnam cibi copiā. Vt libro de Oratore primo, Noluit, inquit, hodie agere Roscius, aut crudior fuit. Et libro de Finibus secūdo, Nolim enim mihi fingere Afotos, vt soletis, qui in mensam vomant, & qui de conuiuijs auferantur, crudior postredie se rursus insurgit. Est igitur crudus qui cibum crudū in stomacho habet, qui nondū concoxit, & vt vulgo dicūt, qui nondum fecit digestionem. Inde cruditas, cui contraria concoctio est, quę a Cor. Celso sæpe Concoctio: dicitur. Vt ætas illa fert) Adolescentia em̄ cibi audior est. Pepercisset) id est temperasset. Aliquot dies) id est nec paucos nec multos.

Crudior
homo.

Quis huic rei testis est? idem qui sui luctus. pater. pater inquam illius adolescentis, quem propter animi dolore pertenuis suspitio potuisset ex illo loco testem in A. Cluentium constituere, is hunc suo testimonio subleuat. quod recita. tu autem, nisi molestum est, paulisper exurge, & perfer hunc dolorem commemorationis necessarii: in qua ego diutius non morabor, quoniam quod fuit viri optimi, fecisti ut ne cui innocenti moeror tuus calamitatem & falsum crimen afferret. Vnum etiam mihi reliquum eiusmodi crimen est iudices, ex quo illud perspicere possitis. quod a me initio orationis meae dictum est quicquid mali per hos annos A. Cluentius viderit, quicquid hoc tempore habeat sollicitudinis ac negotii, id omne a matre esse conflatum. Oppianicum veneno necatum esse, quod ei datum sit in pane per M. Asellium quendam familiarem illius, idque Habiti consilio factum esse dicitis. In quo primum illud quaero: quae causa Habito fuerit, cur interficere Oppianicum vellet. Inimicitias enim inter ipsos fuisse confiteor: sed homines, inimicos suos morte affici volunt, vel quod metuunt, vel quod oderunt. quo tandem igitur Habitus metu adductus tantum in se facinus suscipere conatus est? quid erat quod iam Oppianicum poena affectum pro maleficiis, eiectione e ciuitate quisquam timeret? quid metuebat? ut oppugnaretur a perdito? an ne accusaretur a condemnato? an ne exulis testimonio lederetur? Sin autem quod oderat Habitus, idcirco illum vitam frui noluit? adeo ne erat stultus ut illam, quam tunc ille vivebat, vitam esse arbitraretur? damnati, exules, deserti ab omnibus, quem propter animi importunitatem nemo recipere tecto, nemo adire, nemo alloqui, nemo respicere

vellet. huius igitur vitę Habitus inuidebat: hunc si acer-
be & penitus oderat, non eum q̄ diutissime viuere velle
debebat: huic mortem maturabat inimicus, quod illi vnū
in malis perfugium erat calamitatis.

Qui sui luctus testis est). i. qui mortuū filiū luget. Pertentis suspitio, si qua ad Cluentiū peruenisset. Ex illo loco) id est ex illa dignitate, nisi ex illo luctu mauius legere. Testē in Cluentiū cōstituere) Perma-
gnū est necati hominis p̄pinquis solatium, si eū qui necauerit poenas expēdere videāt. Si igitur pertentis suspitio veneni dati, quo Balbutius interijt, ad Cluentiū peruenisset: eius Balbutij pater Cluentiū testi-
monio lēssillet, vt eū affici poena videret. Subleuat). i. vt vulgo dicit, deonerat. Tu aut illū) Apollrophe est ad Balbutij patrem, postq̄ testi-
monii eius præco recitauit. Exurge) Testis enim stās dicebat testimo-
niū. Dolorē cōmemorationis) vt, Infandum Regina iubet renouare dolorē. Quæ em̄ nobis acerbæ sunt, quū ea cōmemoram⁹, dolorē renouamus, vulnusq; vt aiūt, reficam⁹. Necessarię). i. quæ mihi ad Cluentij salutē necessaria est, vt absoluator facili⁹, si testimonio tuo ei⁹ innocentiā iudicibus probauero. Vnū etiā mihi) Refutat aliud veneni crimē quod fuit præcipuū. A. em̄ Cluentiū parasse venenū accusatores dixerūt, quo p̄ M. A. felliū Oppianicus necatus sit. Alia aut duo veneni crimina ab accusatorib⁹ obiecta mihi vident, quo magis credibile esset, id qđ de Oppianici nece obijciſ, quis vt de hoc ita de illis q̄stio cōstituta sit. Per hos annos). i. his annis p̄teritis. Quę causa) Qui factum esse negat, facti causam, vt diximus remouet, alio loco, alio tēpore, alio mō cōmodius potuisse fieri ostēdit. Inimicitias em̄ inter ipsos &c.) Inimicitia magnā in se habent cædis causam. Ideoq; Miloni ab Appio Clodio accuatore obiectū est, qđ P. Clodio p̄pter inimicitias fecerit insidias. Illic Cicero vllas fuisse Miloni inimicitias cū Clodio negat, præter odiū ciuile, quo improbos oēs odimus. Quod autem homines infimicos suos affici morte velint. i. vel quia eos metuūt, vel quia oderūt, nullum huiusmodi in Cluentio fuisse probat. Facinus in se suscipere) De hoc dicendi genere scripsimus pro M. Fōteio. Ne accusaretur a cōdēnato) Nā cōdēnato iudicio publico accusare nō licebat, nisi vt ante dictū est. Ne exulis testimonio lēderetur) Ad exulē lex nulla pertinet, vt ait Quintilianus lib. 7. Ne testimonium quidem dicere exuli si cet. Quā tum ille viuebat, vitā esse arbitraretur) Nam misera vitā & calamitosa vix appellari vitā potest. Importunitatē) id est peruersitatē & crudelitātē. Recipere tecto). i. domo. Synecdoche est. Penitus) id est peneintus, id est maxime. Maturabat). i. veneno accelerabat.

Qui si quid animi ac virtutis habuisset (vt multi saepe
 fortes viri in eiusmodi dolore) mortem sibi ipse conscis-
 set. huic quamobrem id vellet inimicus offerre, quod ipse
 sibi optare deberet? Nam nunc quidem quid tandem illi
 mali mors attulit? nisi forte ineptiis ac fabulis ducimur,
 vt existimemus illum apud inferos impiorum supplicia
 perferre: ac plures illic offendisse inimicos, q̄ hic reli-
 quisse: a focrus, ab vxorum, a fratris, a liberum poenis
 actum esse præcipitem in sceleratorum sedem atque re-
 gionem. quæ si falsa sunt, id quod omnes intelligunt, quid
 ei tandem aliud mors eripuit, præter sensum doloris? Age
 vero venenum per quem datum? per M. Asellium. quid
 huic cum Habito? nihil. atque adeo, q̄ ille Oppianico fa-
 miliarissime est vsus, potius etiam contra simulas. Ei ne
 igitur, quem sibi offensorem, Oppianico familiarissi-
 mum sciebat esse, potissimum & suum scelus & illius pe-
 riculum committebat? cur deinde tu, qui pietate ad accu-
 sandum excitatus es, hunc Asellium esse inultum tandiu
 finis? cur non Habiti exemplo vsus es? vt per illum, qui
 attulisset venenum, præiudicaretur? Iam vero illud q̄ non
 probabile, q̄ inusitatum iudices, q̄ nouum? in pane da-
 tum venenum. facilius ne potuit, q̄ in poculo? de hoc la-
 tentius potuit abditum aliqua in parte panis, q̄ si totum
 conliquefactum in porione esset? celerius potuit comesum
 q̄ epotum in venas atque in omnis partes corporis per-
 manare? facilius fallere in pane si esset animaduersum, q̄
 in poculo, cum ita confusum esset vt secerni nullo modo
 posset? At repentina morte periit. quod si esset ita factum,
 tamen ea res propter multorum eiusmodi mortem, satis
 firmam veneni suspicionem non haberet.

De inferis
 incredul⁹
 Cicero.

Comesum

Virtutis) id est fortitudinis. Inimicos) quos necauerat. Socrus) Di-
nae. Vxorū) quibus necandis exercitatus erat. Fratris) C. Oppianici.

Liberum) id est filiorum. Duos enim filios ipse necauit, vt Sallia sibi
nuberet. Liberū autem pro liberorū dici Cicero scribit de Oratore ad Liberū p
liberorū
Brutum, vt quum dicimus cupidos liberum, aut in liberū loco. Sed li-
berorum sæpius dici inuenias. Actum esse præcipitem) id est præcipi-
tatum esse. In sceleratorum sedem) id est in Tartarū, vbi animas mi-
seras cruciari Virgilius dicit lib. Aen. vi. Hinc exaudiri gemitus, & seuā

sonare verbera, tum stridor ferri, tractaq; cathene. Quæ si falsa sunt)

Impia est hæc Ciceronis sententia, qui hoc loco, vt in lib. Tuscul. quæst.

primo, inferos esse neget. Præter sensum doloris) Aequæ impia est hæc

sententia, si ita sentiat, vt dicit. Significat enim animum interire vna

cum corpore, & vt corporis ita animi sensum morte eripi. In eadē sen-
tentia est C. Cæsar apud Sallustium in bello Catilinario, De pœna, in-
quit, possum equidem dicere id quod res habet, in luctu atq; miseriis

mortem æruinarum requiem non cruciatum esse. Eam cuncta mor-
taliū mala dissoluere. Vltra neq; curæ neq; gaudio locū esse. Sed lōge

aliter Ciceronem sensisse arbitror. quippe quū in Lælio, in Catone Ma-
iore, in lib. de Repub. vj. in lib. Tuscul. quæst. i. aliisq; multis in locis, do-
ceat animos esse immortales. Hoc autem dixit, vt causæ suæ subserui-
ret. Nam vt antea dixit, Omnes orationes iudiciales causarum sunt &

temporum, non hominum ipsorum ac patronorum. Age vero) Veri-

simile non esse ostendit Cluentium Oppianico dedisse venenum per

M. Afellium ipsi Oppianico familiarissimum. Offensiores) id est mul-
tum inimicum. Cur deinde tu) id est vt mortem patris vlciscerere.

Habiti exemplo) Is enim Oppianicum veneficii crimine prius nō ac-
cusauit, q̄ primū de Scamandro, deinde de Fabritio præiudicatū esset.

Iam vero illud) Alio modo venenum dari potuisse cōmodius osten-
dit, id est in poculo non in pane, ideoq; credibile non esse quod dixit

accusator. In poculo) id est in portione. Hypallage est, continens pro-
contento. Facilius ne potuit q̄ in poculo) eclipsis est. facilius ne po-
tuit in pane dari scilicet. Latius potuit) Quis ita legam in omnibus

codicibus, improbanda tamen lectio non videatur, si latentius non la-
tius legatur. Abditum) ita legendum est, non additum, vt in omni-

bus codicibus scriptum. Ita enim apud Priscianum legere licet libro
decimo. Ibi enim bis citat hoc exemplum, quum præcipit comestum

& comestum a comedendo fieri. In venas) A venis venenum appel-
latum esse putant, quod in eas facile permanet. At repentina morte

perit) Aduersarii dictum est, quod sibi refutandum proponit. Quod si
esset ita factum) Ita enim factum non esse paulo post exponit. Pro-

pter multorum eiusmodi mortem) Multi enim repentina morte per-
eunt, qui tamen veneno non pereunt.

Liberū p
liberorū

Agere p̄ci
pitē.

1

Venenum
a venis.

Si esset suspitiosum, tamen ad alios potius q̄ ad Habitu-
 tum pertineret. Verum in eo ipso homines impudentissi-
 me mentiuntur. id vt intelligatis, & mortem eius, & quē
 admodum post mortem in Habitum sit crimen a matre
 quesitum, cognoscite. Cum vagus & exul erraret atq; vna-
 diq; exclusus Oppianicus in Falernum se ad C. Quintiliū
 contulisset, ibi primum in morbum incidit, ac satis vehe-
 menter diuq; ægrotauit. cum esset vna Saffia: & Stathio
 Albio quodam colono homine valente, qui simul esse so-
 lebat, familiarius vteretur, q̄ vir dissolutissimus incolumi
 fortuna pati posset: & ius illud matrimoniū castū atq; le-
 gitimum damnatione viri sublatum arbitraretur: Nico-
 stratus quidam fidelis Oppianici seruulus percuriosus &
 minime mendax, multa dicitur renūciare domino solitus
 esse. Interea Oppianicus cum iam cōualesceret, neq; in Fa-
 lerno improbitatem coloni diuſius ferre posset, & huc ad
 urbem profectus esset (solebat enim extra portā aliquid
 habere conducti) cecidisse ex equo dicitur: & homo infir-
 ma valetudine latus offendisse vehemēter, postea q̄ ad vr-
 bem cum febrī venerit, paucis diebus esse mortuus.

Falernus. Suspitiosum) id est si haberetur suspitio eum veneno necatum. Pas-
 siue enim dicitur. In eo ipso) quod veneno, quod repentina morte pe-
 rierit. Id vt intelligatis) attentos facit auditores. In Falernum) Fa-
 lernus ager in Campania vini bonitate a latinis scriptoribus celebra-
 tus est. Est tamen quod coniectem in eum agrum deductam fuisse co-
 loniam eiusdem nominis. Nam paulo post Stathium Albium Faler-
 ni colonum appellat. Sunt autem coloni coloniarum, vt municipiorū
 municipes: & urbium ciues. Nisi colonum pro agricola posuit, ideo ho-
 mine valente addidit. Solent enim agricolæ urbicis hominibus esse
 valentiores. Ideoq; ex his potius deligēdos milites Vegetius libro pri-
 mo scribit. Homine valente) id est robusto iuuenie. Hoc dicit, vt ma-
 gis credibile sit adulterium. Familiarius vteretur) ad libidinem sci-
 licet. Quā vir dissolutissimus) Vxorū impudentia maritis etiā
 dissolutis odiosa esse solet. Ea autem aliquando fortune calamita-

est, vt hâc huiusmodi mariti nō solū tolerare cogātur, sed etiā vxores
 pſituāt. Vir autē grauis extrema oīa potius sustineret, q̄ talem vxoris
 impudentiam pateretur. Vir) id est maritus. Vir enim nisi quum pro
 marito dicitur, a Cicerone in bonā partem solum dici solet, homo in
 vtrāq. Quintilianus autem virum modo in bonā partem, modo in
 malam dicit. Dissolutissimus), i. impudentissimus. Is enim dissolutus
 est, qui nullis pudoris verecūdiæq; & honestatis vinculis ligat⁹ est. Ef-
 frontē vulgo appellāt. Vt in primo de Officijs, Negligere qd de se qsq;
 sentiat, nō modo arrogantis est, sed etiam omnino dissoluti. Et lib. Tu-
 sculanarum quæstionū quarto, Commode dixit Afranius, Dummodo
 doleat aliquid, doleat quod lubet. Dixit em̄ de adoleſcēte p̄dito ac dis-
 soluto. Oratione in Rullū, dissoluta cōsilia appellat improba, & sine vl-
 la ratione. O perturbatā rationem. O libidinem refrenandam. O cōſi-
 lia dissoluta atq; perditā. Dissolutā consuetudinem eadē ratione dicit
 pro L. Flacco, Satis ne vobis coarguere his authoribus dissolutā Græ-
 corum cōsuetudinē, licentiāq; impudentem videmur. Hinc dissolutus
 pro negligente dicitur actione in Verrē septima. Tātum intelligo ma-
 luisse Domitium crudelem in animaduertendo, quam in prætermi-
 tendo dissolutū videri. Et pro A. Cēcinna, Nec contenderit aliud, q̄ ne
 iis suum dissolute relinquere videretur. Percuriosus) Credibile facit
 hoc adulterium Nicoltrato cognitū fuisse. Ad vrbē) id est prope vr-
 bem. Vt in primo Aen. Prima quod ad Troiā pro charis gesserat Ar-
 gis. Nā in urbem exuli redire nō licet. Sed ad urbē esse aliter dicitur.
 Authore Asconio omnis magistratus qui intramuranus nō est, nec vr-
 banus, etiā si administrator eius Romæ est, ad urbē esse dicitur. Sallus-
 tius libro secūdo, Vtriq; ad urbē Imperatores erāt. Cicero actiōe quar-
 ta in Verrē, Ad urbem quum esset, audiuit Dionī cui dā Siculo perma-
 gnā venisse hæreditatem. Idem actione secunda, Ipse deniq; Cn. Pō-
 peius quum primū concionem ad urbem Cos. designatus habuit. Hūc
 locū exponens Asconius, Ad urbē, inquit, id est in vrbe: & sic dici solet
 de ijs, qui cū potestate prouinciali aut nondum in prouinciam profe-
 cti sunt, aut in urbē redierunt. Cicero Proconsul ad Cēſarem lib. Epis-
 tolarū ad Atticū. 9. Vt legi tuas literas, quas a Furnio nostro acceper-
 am, quibus mecum agebas, vt ad urbē essem, te velle vtī consilio & di-
 gnitate mea, minus sum admiratus. Extra portā) in suburbis. Ali-
 quid habere conducti), i. cōducere domū vel prædiū. Infirma valetudi-
 ne) Magis credibile facit eū ex equo cecidisse, & lat⁹ offendisse. Lat⁹ of-
 fendisse), i. vt vulgo loquunt, in latere se læſisse. Vt offendere pedē dici-
 mus. Hinc offensio pedis, a Cicerone in lib. de Diuinatione secūdo dici-
 tur, Quæ si suscipiamus, pedis offensio nobis, & abruptio corrigiē, & ster-
 nutamenta erūt obseruanda. Cū febrī) Febrī in ablatiuo dici attēde, vt
 apud Catonē i epistola ad filiū, Ex dolore, ex febrī, ex siti, ex medicamē

Vir & ho-
mo.

Dissolut⁹.

Ad urbē.

Offendere
latus.

Febrī.

tis bibēdis. Id exemplū est apud Priscianum libro. 7. Alibi quoq; Cicero hac voce vsus est. vt libro de Oratore tertio, Ex quo quum cohorsuisset, cum febris domum rediit. In oratione in Catilinā prima, Quā aestu febrisq; iactantur. Et libro Epistolarum ad Atticum. 5. Quum sine febris laborassem. Huius terminationis causa est, quia hanc febrem diciamus. Idem libro Epistolarum Familiarium. 13. Mihi & scriptum & nūciatum est, te in febrem subito incidisse.

Emit de
Rupilio.

Mortis ratio Iudices eiusmodi est, vt aut nihil habeat suspicionis: aut si quid habet, id intra parietes in domestico scelere versetur. Post mortem eius Saffia statim moliri nefaria mulier coepit insidias filio, quāstionem habere de viri morte constituit: emit de A. Rupilio, quo erat vsus Oppianicus medico, Stratonem quendam, quasi vt idem faceret quod Habitus in emēdo Diogene fecerat: de hoc Stratone & de assecla quodam seruo suo quēsituram esse dixit. Præterea seruum illum Nicostratum, quem nimium loquacem fuisse ac nimium domino fidelem arbitrabatur, ab hoc adolescente Oppianico in quāstionem postulat. Hic cum esset illo tēpore puer, & illa quēstio de patris sui morte constitui diceretur, etsi illum seruum & sibi beneuolum & patri fuisse arbitrabatur, nihil tamen est ausus recusare. Aduocantur amici & hospites Oppianici, & ipsius mulieris multi homines honesti atq; omnibus rebus ornati: tormentis omnibus vehemētissimis quēritur. Cum essent animis seruorum & spe & metu tētati, vt aliquid in quēstione dicerent, tamen (vt arbitror) auctoritate aduocatorū, & vi tormentorū adducti in veritate manserunt, neq; se quicq; scire dixerūt. Quēstio illo die de amicorū sententia dimissa est. Satis longo interuallo post iterum aduocantur. habetur de integro quēstio. nulla vis tormentorū acerrimorū prætermittit. aduersarii aduocati etiā vix ferre posse, futere crudelis atq; importuna mulier, sibi

nequaquā vt sperasset, ea quæ cogitasset, procedere. Cū iam tortor atq; essent tormēta ipsa defessa, neq; tamen illa finem facere vellet, quidā ex aduocatis, homo & honoribus populi ornatus, & summa virtute præditus, intelligere se dixit, nō id agi vt verū inueniretur, sed vt aliquid falsi dicere cogeretur. Hoc postq; ceteri cōprobarunt, ex omnium sententia constitutum est, satis videri esse quæsitum.

Quod Habitus in emēdo Diogene) Id ante dictū est. De asseclis quodam) Asseclæ serui sunt, dicti q; oībus iussis dominorū assint & præsto
Assella.
sint, vt ait No. Marcellus. Cicero in lib. de Diuin. ij. Is quum ei Trogianorū Tetrarchiā eripuisset, & asseclę suo Pergameno nescio cui, dedisset. Idem act. in Verr. iij. Ostendit munus illud suū non esse, se quū suę partes essent hospitum recipiendorū, tū ipsos tamen Prætores & Consules, non Legatorū asseclas recipere solere. In quæstionē .i. vt de eo haberetur quæstio. Hic) Oppianicus. Amici & hospites) Oppianici. Mirum est aliquē fuisse Oppianico amicū & hospitem, præsertim quū antea dixerit Oppianicū ab omnibus desertū, quem propter animi im-
portunitatē nemo recipere tecto, nemo adire, nemo alloqui, nemo respicere voluerit. d autem hoc loco Cicero dicit, vt habitę quæstionis & dimissę autoritatem augeat. Omnibus vehementissimis) Hoc genus dicendi non omnino Ciceroni infrequens est, quod est cōtra Græmaticorum præcepta. Spe) id est promissis. Et metu) id est minis, vt paulo post dicit. Aduocatorum) .i. eorum qui aduocati erant. Ex his autē postea nominat T. Annium, L. Rutilium, P. Saturium. Autoritate aduocatorum) his enim præsentibus mētiri noluerunt. Vi tormentorum) quæ magna eorum constantia fuit & patiētia. Aduocantur amici & hospites) Oppianici. De integro) .i. rursus incipiēdo, perinde ac si ante habita nō fuisset. Aduersarii aduocati) quos Sallia aduocauit, qui horū seruorum qui torquebātur aduersarii erant. Magnā vim tormentorū exprimit. Posse) .i. poterant, vt furere, pro furebat. Historicis q; oratoribus hoc dicendi genus magis familiare. Nequaquā procedere) id est quod nequaquā succederet. Procedere enim p̄succeedere dici apud Sex. Pompeium est. Quum iam tortor) Tortor dicitur is qui equuleo torquet. vt pro Milone, Quid opus est tortore? Quid quæris? Occidit ne? Occidit. Tormēta ipsa defessa) Metaphora est. nam res in inanitis sensus datur. vt p̄ Q. Ligario, Quid tuus ille Tubero distri-
Tortor.
Tormēta defessa.
ctus in acie Pharsalica gladius agebat? Cuius latus ille mucro petebat? Qui sensus erat armorum tuorum? Magnā autem tormenti vehementiam significat. Honoribus populi) id est magistratu.

Redditur Oppianico Nicostrotus. Larinum ipsa proficiscitur cum suis: mœrens, q̄ iam certe incolumem filium fore putabat: ad quem non modo verum crimen, sed ne si c̄ta quidem suspitio perueniret: & cui non modo aperta inimicorum oppugnatio, sed ne occultæ quidem matris infidiæ nocere potuissent. Larinũ postq̄ venit, quæ a Stratone illo venenũ antea viro suo datum sibi persuasum esse simulasset, instructam ei continuo & ornatam Larini medicinæ exercendæ causa tabernam dedit. vnum, alterum, tertium annum Sallia quiescebat, vt velle atq; optare aliud quid calamitatis filio potius, q̄ id struere & moliri videretur. Tum interim Hortensio, Q. Metello Coss. vt hũc Oppianicum aliud agentem, ac nihil eiusmodi cogitatem ad hanc accusationem detraheret, inuito despondit ei filiam suam illam, quam ex genere suscepserat, vt eum nuptiis al ligatum simul, & testamenti spe deuinctum possit habere in potestate. Hoc ipso fere tempore Strato ille medicus domi furtum fecit, & eadem eiusmodi. Cum esset in Armariũ. ædibus armarium, in quo sciret esse nummorum aliquantum & aurĩ, noctu duos conseruos dormientes occidit, in piscinamq; deiecit.

Larinũ ipsa proficiscitur) Nā Romę habita hæc quæstio est. Incolumem). i. non damnatum, q̄ eius causa melior esset. Instructam) id est ornatam, paratam, vt instructum conuiuium & instructos hortos dicit. Actione in C. Verrẽ. vi. Deinde ipsum Regem ad coenā vocauit. exornat ample magnificeq; tricliniũ, exponit ea, quibus abũdabat, plurima ac pulcherrima vasa argentea. Nāq; hæc aurea nondum fecerat. Omnibus curat rebus instructũ & paratum sit conuiuium. In oratione post reditum in Senatu, Hi sunt conditores instructoresq; conuiuij. Lib. de Offic. iij. de hortis quos a Pythio Cānius emit, Emit instructos, nomina facit, negociũ conficit. Vlp. lib. Digest. xv. tit. de verborum & rerũ significationibus, Tabernæ appellatio declarat omne vtile ad habitandum ædificiũ, ex eo quod tabulis claudatur. Instructam autẽ tabernam

nam, vt idē ait, sic accipimus, quæ & reb⁹ & hominibus ad negociationem parata cōstat. Vnū, alterū, tertiu annū) Hoc modo mouet magis q̄ si dixisset, tres, annos. Vt) .i. ita vt. Hortētio & Metello Coss.) His Cōsulibus designatis Verres accusatus est: quo eodē tempore Cicero Aedilis designatus fuit, vt ipse scribit in accusatione Verris. Prætor autem Cicero hanc causam, vt dixim⁹ defendit. Quocirca licet coniciere tres ad summū quatuor annos post mortem Stratonis actam esse Cluentij causam. Verre enim Prætorē Vrbanō Oppianicus damnatus est. Postea Siciliā trienniu administrauit. Hortētio & Metello Coss, accusatus est. quo tēpore de Stratone sumptū supplicium est. Anno. viii. post Oppianici dānationem accusatus est Cluētius. Oppianicum quoq; mortuū esse anno post dānationē aut circa inde licet coniciere. Nam triēnio ante Stratonis furtū de Stratone & Nicostrato quæstio habita fuerat.

Aliquid agentem) Aliud agentem legendum arbitror. Despōdit ei filiam) Spondere & despōdere ita distinguit Donatus in cōmentariis in Terentiū, vt spondeat puellæ pater, despondeat adolescentis. vt despondeat puellā qui petit, spondeat a quo peti. Sed hoc loco hæc Donati differentia nō obseruatur. Illud tamen obseruari solet, vt spōdere vel despondere puellā non adolescentē dicamus. Sibi quoq; adolescēs vxorē despondere dicitur. Cic. lib. Epist. Famil. viii. Cornificius adolescens Orustillæ filiā sibi despōdit. Ex genero) A. Aurio Melino. Furtum fecit) Facere furtum, insidias, prædas, pactionē, conuiciū: pro furari, insidiari, prædari, pacisci, conuiciari dicimus. Pro Roscio Comædo, Cuius rei furtum factū erat? Pro P. Sylla, Vt etiā ex memoriā quas mihi ipse fecerat insidias deponerē. Id dicēdi genus sæpe pro Milone est. In Verr. act. iiii. Iam vero in bonis Q. Opimii vendendis, quas iste prædas, q̄ aperte, q̄ improbe fecerit, longū est dicere. Pro Roscio Comædo, Dic pactionem fecisse, vt absolueretur. Lib. Epist. ad Attic. i. Conuiciū Pisoni Coss. mirificum fecit. Facere bellum, prælium, pugnam, cædem, tristiā, cœnam, concessionem, concionem, finem, fraudē, gratulationē, largitionem, lucrum, inorā: pro bellare, præliari, pugnare, occidere, castrametari, cœnare, concedere, concionari, finire, fraudare congratulari, largiri, lucrari, morari, aliaq; generis eiisdē apud Ciceronē inuenire licet. Armariū) Armariū est vbi reponuntur arma. Arma autē sunt vt ait Seruius in lib. Aen. i. cuiuscunq; artis instrumenta. Hoc vocabulum tam late patet, vt Valla in libro primo armarium esse dicat, vbi reponuntur libri cæteraq; huiusmodi. Armariū hoc loco Cicero dicit pro loculo, vbi reponuntur pecuniæ. Numorū aliquantū & auri) Numorum nomine aurum non contineri hic attendendum est. Confer uos) Erat enim Strato Sallie seruus. Confer uos, cohæredes, condiscipulos dici, quis conciuem, cœqualem, consodalem confœderatū non dicamus in Progymnasmatibus scribimus. In piscinā) Lacus & stagna,

Spōdere & despōdere.

Facere furtū, insidias, prædas &c.

Armariū.

Numus.

Piscinæ.

quæ piscibus vivis coercetur clausa, suo atq; proprio nomine piscinas nominaverunt. Vt scribit A. Gellius cap. xx. lib. ij. Viuarium quoq; & stabula pro piscina Columella libro nono dicit.

Ipse armarii fundū execut, & sestertiorū & auri quinq; pondo abstulit, vno ex servis puero nō grandī cōscio: furto postridie cognito, omnis suspitio in eos servos qui non comparebant, cōmouebatur. Cum executio illa fundi in armario animaduerteretur, querebant homines quonā modo fieri potuisset. quidam ex amicis Sassię recordatus est, se nuper in auctione quadam vidisse in rebus minutis ad uncam, ex omni parte dentatam, & tortuosam venire ferrulā, qua illud potuisse ita circumsecari videretur. ne mul-
Coactores ta. perquiritur a coactorib⁹, inuenitur ea ferrula ad Stratōnem peruenisse. hoc initio suspitionis orto, & aperte insi mulato Stratone, puer ille cōscius pertimuit, rem omnem dominæ indicavit, homines in piscina inuenti sunt. Strato in vincula coniectus est, atq; etiā in taberna eius nūmī, nequaquā omnes, reperiuntur. Cōstituitur quæstio de furto. nam quid quisq; suspicari aliud potest? an hoc dicitis: armario expilato, pecuniā ablata, non omni recuperata, occisis hominibus, institutam esse quæstionem de morte Oppianici: cui probatis? quid est quod minus verisimile proferre potuistis? Deinde, vt omittam cetera, triennio post mortē Oppianici de eius morte quærebatur. atq; etiā incēsa odio pristino, Nicosratum eundem illū tum sine causa in quæstionem postulavit. Oppianicus primo recusavit. postea q̄ illa abducturam se filiam, mutaturam esse testamentū minaretur, mulieri crudelissimę servum fidelissimum, nō in
Tulit in quæstionē. quæstionem tulit, sed plane ad supplicium dedit.

Execuit) id est secando perforavit. Sestertiorū & auri) Hic quoq; attendendum sestertiorū nomine aurū non cōtineri. Non grandī) id est nō

magno natu. Grandis em̄ de etate sæpe dicitur, vt ante admonuim⁹. Grandis.

Qui nō cōparebant) q̄ occisos in piscinam Strato deiecerat, quos fur to facto profugisse arbitrabatur. Est autem verissimilis admodum hæc narratio. Cōmouebatur) id est excitabatur & perueniebat. In auctione) i. in publica bonorum venditione. In rebus minutis) id est inter res minutas. Ex omni parte dentium) Dentatam non dentium legi debet. Itaq; in antiquis Prisciani codicibus lego, qui i libro tertio hūc locum citat, quū dicit a nominibus in a primę declinatiōis fieri diminutua in ula, vt a sylua syluula, luna lunula, rubicunda rubicūdula, līgua lingula, & per cōcisionē ligula, puella puellula, ferra ferrula. vt, inquit, Cicero pro Cluentio, Ex omni parte dentatā & tortuosam venire ferrulā. Venire) id est vendi. Ne multa) In narratione illud valet ad leuandū auditoris tēdiū, vt dicamus, Sed quid ego diutius? Quid verbis op⁹ est? Quid vltra moror? Ne multa, aliud ve quid eiusdē generis. Quo etiā admonetur auditor, vt id quod proxime dicturi sumus audiat attentius. A coactoribus) Coactores hoc loco dici videntur ij qui in auctione pecuniā accipiunt, remq; auctionatā addicunt ei qui maximū obtulerit eiusdē rei precium; qui & rei venditę precium & emptoris nomen scribere solēt. Id hac quoq; ætate fieri solet. Insimulato) id est accusato, sed extra iudiciū, & vt ita dicam, coarguto. Pertinuit) Pueros alicuius malefici) cōscios terreri facile est, eoq; magis si vllā ipsi spem sibi impunitatis proponunt. Indicauit) Indicare & confiteri ita distinguit Donatus in Adelph. Terentij. Indicat, inquit, is qui de se volens aliquid & de alijs etiam prodit. Sed confitetur qui de se tantum, & qui inuitus. Nequaquā omnes) Vt res magis sit verisimilis furum consuetudinem exprimit, apud quos si sublata pecunia reperitur, nequaquā tota reperitur. eius enim partem ipsi iam expenderint. Constituitur questio) Constituere quæstionē quid sit, pro Milone diximus. Hic vero questio pro tormēto non pro causa dicitur. An hoc dicitis) Apostrophe est ad Salliam, ad Oppianicum adolescentem, ad T. Actium accusatorem. Hi autem dixerunt Stratonem in quæstione aliquid de Oppianico necato veneno cōfessum fuisse. Hāc quæstionē de furto, non de Oppianici morte habitā fuisse Cicero contendit. Expilato) id est exinanitō, exhausto. Instituta) id est cōstitutā. Cui probatis) id est vt quis probet facere potestis. Triēnio post mortē) Significare videtur iure ciuili cautū fuisse ne de cuiusq; morte post trienniū quæreretur, id est questio haberetur. Adducturam) Accersi vxor ad inaritū, abduci a marito ad diuortiū dicitur. Sic Virgilius, Et gremijs abducere pactas. Author est Donatus exponēs illud ex Hecyra, Et filiā abduxit suam. Hanc loquēdi differentiam apud Terentium passim licet inuenire. Mulieri crudelissimæ (seruū fidelissimum) Indignitatem rei ostendit, vt Salliam in odium iudicum adducat. Tulit) id est obtulit. Est aphæresis.

Coactores

Indicare &
Confiteri.

Accersere
& abducere.

Post triennium igitur agitata denique quaestio de vi-
ri morte habebatur. & de quibus servis habebatur?
noua credo res obiecta, noui quidam homines in suspi-
tionem vocati sunt. de Stratone & de Nicostrato. quid?
Romae quaesitum de istis hominibus non erat? ita ne-
tandem? mulier iam non morbo, sed scelere furiosa, cum
quaestionem habuisset Romae, cum de T. Annii, L. Ru-
tilii, P. Saturii, & ceterorum honestissimorum viro-
rum sententia constitutum esset, satis quaesitum vide-
ri, eadem de re triennio post iisdem de hominibus, nul-
lo adhibito, non dicam viro, ne colonum forte abfuisse
dicaris, sed bono viro, in filii caput quaestionem ha-
bere conata est. An hoc dicitis? mihi enim venit in men-
tem, quid dici possit, tametsi adhuc non esset dictum:
cum haberetur de furto quaestio Stratonem aliquid
de veneno esse confessum. hoc vno modo Iudices saepe
multorum improbitate depressa veritas emergit,
& innocentiae defensio interclusa respirat, quod aut hi qui
ad fraudem callidi sunt, non tantum audent quantum
excogitant: aut illi quorum eminet audacia atque pro-
iecta est, a consiliis malitiae deseruntur. Quod si aut con-
fidens astutia, aut callida esset audacia, vix villo ob-
sisti modo posset. Vtrum furtum factum non est? at
nihil clarius Larini fuit. an ad Stratonem suspitio
non pertinuit? at is & ex ferrula insimulatus, & a pue-
ro conscio est indicatus. an id actum non est in quaerendo?
quae fuit alia igitur causa quaerendi? an id
quod dicendum vobis est, & quod tum Saffia dicta-
bat, cum de furto quaereretur, tum Strato iisdem in tor-
mentis dixit de veneno: en hoc illud est, quod ante dixi,

Proiecta
audacia.

PRO A. CLVENTIO HABITO. LXXXVII

mulier abundat audacia, consilio & ratione deficitur. nam tabellæ quæstionis plures proferuntur.

Noua credo res obiecta) Ironia est. De iisdem enim seruis, de crimine eodem quæsitum est, quo triennio ante Romæ quæsitum fuerat. Romæ hi serui nihil dixerunt, quo læderetur Cluētius. Triennio post quum Larini torquerentur, de eodem scelere queri non licebat. Illud itaq; cō finxit Sallia, quum de furto quæreretur. Stratonē de veneno aliquid dixisse. idq; in tabellis scriptum in iudicium allatum. Cicero autē ostēdit a Sallia impudentius id confictum q̄ callidius. In suspitione vocatus) pro in suspitionem: vt paulo ante, Hoc vno metu se putat equites Romanos in potestate sua redacturos. Et in oratione p̄ domo sua, Author ne esses, vt in te P. Fōtēius vitæ necisq; potestatem haberet, vt in filio. Non morbo, sed scelere furiosa) Non enim solum morbo furiosi fiunt homines, sed etiam scelere, vt Orestes & Alcmeon. Ne colonum) Stathium Albium, de quo antea dixit, quo pro viro, id est marito Sallia utebatur. An hoc dicitis? quum haberetur de furto quæstio &c. An hoc dicitis? Vos accusatores, Acti & Oppianice. Proiecta) id est extenta, eminens, & velut se exercens. Vt actione in Verrem tertia, Est idem Verres qui fuit semper, vt ad audendum proiectus, sic paratus ad audiendum. Et pro domo sua, At videte hominis intolerabilem audaciam, cum proiecta quadam & effrenata cupiditate. Proiecta saxa Virgilius dixit in libro Aen. iij. qualia in rupibus eminent, Hinc altas cautes, proiectaq; saxa Pachynni Radimus. A cōsiliis malitiæ deferuntur) id est satis callidi non sunt ad cogitandum & fingendum. Malitiæ) id est calliditatis & versutiæ. Malitia a malo appellata non dicitur improbitas, quam Græci κακία appellāt, sed certi cuiusdam vitii nomen est, vt ait Cicero libro Tusculanarum quæstionum quarto. Inde malitiosum callidum, astutum, versipellem dicimus. Cōfidens) id est audax. An id actum non est in quærendo) id est an de furto quæsitum non est. Illud est quod ante dixi) id autem est, Illi quorū eminent audacia atq; proiecta est, a consiliis malitiæ deferuntur. Audax. Sallia fuit in confingendo hoc scelere, callida tamen non fuit. Ideo veritas emergit. Mulier abundat audacia) Priscianus libro. xviii. abundans hoc loco non abundat legit. Abundans illius rei, inquit, nomen est. Nam participium ablatiuo, quomodo & verbum eius coniūgitur. Virgilius in Bucolicis, Quam diues pecoris niuei, quam lactis abundans. Cicero pro Cluentio, Mulier abundans audacia. Idem pro Corneio) iij. Quis tam abūdans copiis? Deficitur) id est destituitur. Vt in oratione de responsis Aruspicum, Monent ne per optimatum discordiā dissensionēq; patribus principibusq; cedes, periculaq; creentur, auxilia

In suspitione vocatus.
In potestate redigere.
In filio habere potestatem.
Proiecta: audacia.

Malitiæ

Deficitur.

licq; diminuti deficiantur. Quæstionis) id est in quæstione confessionis. Quod præcedit pro eo quod sequitur.

Litera nula. Quæ recitata, vobisq; editæ sunt, illæ ipsæ, quas tū non obſignatas eſſe dixi. in quibus tabellis de furto litera nula inuenitur. non venit in mentem primam orationē Stratonis conſcribere de furto, poſt aliquid adiungere dictum de veneno, quod non percontatione quæſitum, ſed dolore expreſſum videretur. quæſtio de furto eſt, veneni iam ſuſpitione, ſuperiore quæſtione ſublata, quod ipſum hæc eadē mulier indicarat. quæ vt Romę de amicorū ſententia ſtatuertat ſatis eſſe quæſitum, poſtea per triennium maxime ex omnibus ſeruis Stratonem illum dilexerat, in honore habuerat, cōmodis omnibus affecerat. Cum igitur de furto quæreretur, & eo furto quod ille ſine controuerſia fecerat: tum ille de eo, quod quærebatur, verbum nullum fecit, de veneno ſtatim dixit: de furto, ſi non eo loco quod debuit, ne in extrema quidē, aut mediā, aut in aliqua deniq; parte quæſtionis, verbum fecit vllum. Iam videtis illā nefariam mulierem Iudices eadem manu, qua, ſi detur potestas, interficere filium cupiat. hanc fictam quæſtionē conſcripſiſſe. atq; iſtam ipſam quæſtionem dicite quis obſignauit? vnum aliquem nominate. neminem reperietis, niſi forte eiſmodi hominē, quem ego proferri malim, quam neminem nominari. Quid ais T. Acti? tu periculum capitis, tu iudiciū ſcleris, tu fortunas alterius literis cōſcriptas in iudiciū afferas? neq; earum auctorem literarū, neq; obſignatorem, neq; teſtem vllum nominabis? & quā tu peſtem innocentiffimo filio ex matris ſinu depromperis; hanc hi tales viri comprobabunt? Eſto, in tabellis nihil eſt auctoritatis: quid? ꝑ ipſa quæſtio iudicibus:

¶ aliquid.
¶ prima.

quid? amicis hospitibusque Oppianici, quos adhibuerat antea: quid? huic tandem ipsi tempori, cur non reservata est?

Vobisq; editę sunt). i. exhibita & oblata. Edere, vt ait Vlpianus libro Digestorum secundo, titulo de edendo, est copiam describendi facere, vel in libello cōplecti & dare, vel dictare. Tum obsignatas) Legēdum videtur nō obsignatas. Ante enim dixit, nullo adhibito, non dicā vero &c. Vt tabellarū authoritatem tolleret. Non venit in mentem) Nā consilio malitię defecta fuit. Primā orationē, id est confessionem. Ea autem prima scribenda erat, quia de furto eā haberi quæstionē Sallia dixit. Quod non percontatione quęsitum) quū de veneno non haberetur quæstio. Ostendit autē quid Sallia fecisset, nisi cōsiliis malitię deferta fuisset. Superiore quæstione) quæ triennio ante habita Romę fuerat. Maxime ex oib⁹ seruis) Partitio est per ablatiuū. Superlatiuus aduerbii regit casum eundē quē suplatiuus nominis. Maximus seruorum & ex seruis. vt dicitur, ita maxime seruorum & ex seruis. In honore habuerat) Aliquem in honore habere dicit, alibi tamen alicui habere honorē in eadē re dicit. In Diuinatione, Quibus ego non sum tantū honorē habiturus, vt ad ea quę dixerint, certo loco, aut singulatim vnicuiq; respōdeā. Et in Vatiniū. Ne tibi hunc honorem a me haberi forte mirere. Eo loco quo debuit) id est primo loco. Verbū fecit nullū) vllū non nullū legendū esse videtur. Illa enim eadem sententiā dicimus, ne in extrema quidē parte verbū fecit vllū: & verbum fecit nullū, ne in extrema quidē parte. Illam nefariā mulierem) Salliam adducit in odium iudiciū. Eiusmodi hominem) Stathiū Albiū colonū. Quē ego proferri malim) Eius em̄ leuitas atq; improbitas tabellarū authoritatē tolleret. Ex matris sinu) id est ex tabellis, quas in sinu Sallia gestauit. Quę em̄ chara habemus, vt diligentius seruemus sinui cōmittimus. Vel ex sinu, id est ex occulto animo. Hī tales viri) Inuisum iudicibus Actiū facit, q̄ ijs falsa & pernicioſa conetur probare. Esto in tabellis nihil est authoritatis) Quis in oib⁹ codicibus ita scriptum inueniam, legendū tamē arbitror, Esto, in tabellis aliquid est authoritatis. Vt id quod iam refutauit, condonet aduersario, vt ad sequētia sibi vlturi gradum faciat. Id autē artificiosum est. Quid? ipsa quæstio) Haud scio an legendū esset prima quæstio, non ipsa quæstio. Id nisi ita legatur, de ea quæstione, quæ prius habita Romę est intelligit, quā Sallia suppressit: propterea q̄ Cluentium non modo non lederet, sed etiā adiuuaret. Eam autem quæstionem iudicibus, amicis hospitibusq; Oppianici, & huic ipsi tempori reservari oportebat.

Habere in honore & habere honorem.

Quid factū
est. Strato
ne.

Quid istis hominibus factum est, Stratone & Nicostrato? quæro abs te Oppianice, seruo tuo Nicostrato quid factum esse dicas? quem tu cum hunc breui tempore accusaturus esses, Romam deducere, dare potestatem indicandi, incolumem denique seruare quæstioni, seruare iis iudicibus, seruare huic temporī debuisti. nam Stratonem quidem iudices in crucem actum esse exacta scitote lingua, quod nemo est Larinatium qui nesciat. timuit mulier amens non suam conscientiam, non odium municipum, non famam omnium: sed quasi non omnes eius sceleris testes esset futuri, sic metuit ne condemnaretur extrema seruuli voce morientis. Quod hoc portentum dii immortales? quod tantum monstrum in ullis locis? quod tā infestum scelus & immane, aut vnde natum esse dicamus? Iam enim videtis profecto iudices, non sine necessariis me ac maximis causis principio oratiōis meæ de matre dixisse. nihil est enim mali, nihil sceleris, quod illa non ab initio filio voluerit, optauerit, cogitauerit, effecerit. mitto illam primam libidinis iniuriam, mitto nefarias generi nuptias, mitto cupiditate matris expulsam ex matrimonio filiam, quæ nondum ad huiusce vitæ periculum, sed ad commune familiæ dedecus pertinebant: nihil de alteris Oppianici nuptiis queror: quarum illa cum obfides filios ab eo mortuos accepisset, tum denique in familiæ luctum, atque in priuignorum funus nupsit. præter eo quod Aurium Melinum, cuius illa quondam socrus, paulo ante vxor fuisset, cum Oppianici esse opera proscriptū occisumque cognosceret, eam sibi domum sedemque coniugii delegit, in qua quotidie superioris viri mortis indicia, & spolia fortunarum videret.

illud primū queror, de illo scelere, quod nūc deniq̃ patet factū est Fabritiani veneni, quod iā tū recēs suspiciosum ceteris, huic incredibile, nūc vero apertū iam omnibus ac manifestū videt. nō est profecto de illo veneno celata mater, nihil est ab Oppianico sine cōsilio mulieris cogitatū.

Quid istis hominibus factum est) Hoc modo verbum facere cū ablatiuo saepe inuenitur. Terentius in Andria, Nec quid me nunc faciam, scio. Quid in loco notandum esse faciam cum ablatiuo Donatus dicit. Idem in eadem, Quid me fiet? Itemq̃, Nunc audio primum quid illo sit factum. Lucilius apud Marcellū, Quid me fiet, siquidē nō iuste improbis cōmittere. Cicero libro Epistolarum. xiiij, Quid puero misero fiet. Itemq̃, Sed quid Tulliola mea fiet? In Oratione in Rullū ad Quirites, Quid pecunia fiet? Pro P. Sestio, Quid hoc homine facias? Seruo tuo Nicostrato quid factum esse dicas) Significat Nicostatū ab Oppianico vel potius a Sallia e medio sublatum, ne questio ea quæ Romæ habita est, his iudiciis esset cognita. Dare potestatem) Hoc saepe Cicero dicit, vt facere potestatem, de quo alibi plura. Et pro Sex. Roscio, Permittere potestatem. In crucem actum) id est sublatum. Seruorum enim non ciuiū crux supplicium erat. In seruos autem necis potestatem domini habebāt. Postea D. Hadrianus seruos a dominis occidi vetuit, eosq̃ per iudices, si digni essent, cōdemnari iussit, vt ait Aelius Spartianus in eius vita. Iam enim videtis) Conclusio est per enumerationem scelerum & impietatis Sallia, & per commiserationem. Mitto illam primam libidinis iniuriam) Occupatio est. Id enim se dicit omittere, quod maxime dicit. Illam primā libidinis iniuriam, quum expulsa filia nupsit genero. Filiam) Cluentiam. Huiusce) Cluentij. De alteris) Alterū de duob⁹ dicitur, Ter nupsit Sallia, sed primæ nuptiæ, quæ cū A. Cluentio fuerūt, vnde hic natus est, honestæ & legitimæ fuerunt. hinc reliquæ cū Melino & Oppianico fuerunt infames, de quibus hic loquitur. Obsides) id est tanq̃ in pignus nuptiarū. Proscriptum ocisumq̃) Id ante dixit. Fabritiani veneni) quod Scamander Fabritius Diogeni dabat ad necandū Cluentiū. Venenū Fabritianū dicit, vt crimen Clodianum, quod Clodius admisit, de quo alio loco scripsimus. Suspiciosum ceteris) Suspiciosum passiue dixit. Huic) Cluentio. Non est de illo veneno celata) id est Oppianicus nō celauit eā de veneno, id est cōcisa fuit. Celo te venenū, veneni, & de veneno dicimus. Terentius in Hecyra, Quam obrem tantopere hunc omnes nos celare volueris partū. Hanc antiquam locutionem esse Donatus scribit. Duæ autem proximæ Ciceronis sunt, vt pro Caelio, Vidit hoc Balbus, facinoris tantū celatū esse Clodiam dixit. Idem pro Rege Deiotaro, De armis, de ferro, de insidijs celare te nō h̄t.

Quod nisi esset, certe postea deprehensa re non illa ut ab improbo viro discessisset, sed ut a crudelissimo hoste fugisset, domum illam in perpetuum scelere omni affluentem reliquisset. non modo id non fecit, sed ab illo tempore nullum locum prætermisit, in quo non instrueret insidias aliquas, ac dies omnes ac noctes tota mente mater de pernicie filii cogitaret. Quæ primum ut illum confirmaret Oppianicum accusatorem filio suo, donis muliebribus, collocatione filia, spe hæreditatis obstrinxit. Itaque apud cæteros nouis inter propinquos suspectis inimiciis sæpe fieri diuortia atque affinitatum dissidia vidimus: hæc mulier satis firmum accusatorem filio suo fore neminem putauit, nisi qui in matrimonium sororem eius ante duxisset. cæteri nouis affinitatibus adducti, vereres inimicitias sæpe deponunt: illa sibi ad confirmandas inimicitias affinitatis coniunctionem pigriori fore putauit. Neque in eo solum diligens fuit, ut accusatorẽ filio suo compararet: sed etiam cogitauit, quibus eum rebus armaret. Hinc enim illæ sollicitationes seruorum & minis & promissis: hinc illæ infinitæ crudelissimæq; de morte Oppianici quæstiones, quibus finem aliquando non mulieris modus, sed amicorum auctoritas fecit. ab eodem scelere illæ triennio posthabita Larini quæstiones: eiusdem amentia falsæ conscriptiones quæstionum: ex eodem furore etiam illa conscelerata execratio linguæ: totius deniq; huius ab illa est & inuenta & adornata comparatio criminis.

Deprehensa re) id est deprehenso veneno. Scelere omni affluentem) Ut paulo ante, Mulier abundans audacia. Instrueret insidias) Moliri facere, struere, & instruere insidias dicimus. Confirmaret) id est firmum

faceret. Collocatione filiae) Collocare filiam pro eo quod vulgo dicunt ma-
 ritare saepe a Cicerone dici solet. Vt libro de Orat ore tertio, Non solum vt
 de iure ciuili ad eos, verum etiam de filia collocanda, de fundo emendo, de
 agro colendo, de omni denique aut officio aut negotio referretur. Idem libro
 de Officijs secundo, Liberales autem sunt qui suis facultatibus aut captos a
 praedonibus redimunt, aut aes alienum suscipiunt, amicos causas aut in filiarum
 collocatione adiuuant. Itemque, Quum consuleretur vtrum bono viro pauperi,
 an minus probato diuiti filiam collocaret. Collocare in matrimonium idem
 dicit in libro de Diuinatione primo, Quum vellet sororis suae filiam in ma-
 trimonium collocare. Apud eundem lib. de Oratore. 3. Nescio quis poeta dicit
 collocare nuptias. Sed mihi quum tetulit coronam ob collocandas nuptias.

Collocare
filiam.Collocare
in matris
in onium.
Collocare
nuptias.

Itaque apud ceteros) Peruersam & preposteram, dicit fuisse Saffiam, quo
 eam iudicibus magis inuisam faciat. Sorore eius) Saffiae & Melini filia
 Cluettii soror erat germana. Nam germani, vt ex Varrone Seruius scribit,
 qui ex eadem matre nati sunt, appellantur, quis ex eodem patre non sunt. Ideo
 Virgilius Aeneid. v. Erycem Veneris & Butem filium Aeneas dicit fuisse germanum,
 qui Veneris & Anchise filius fuit. Haec, inquit, germanus Eryx quondam
 tuus arma gerebat. Ceteri nouis affinitatibus) Vt Scipionis & Gracchi
 reconciliatio firmata arctior est nuptiis Corneliae Scipionis filiae, quam in
 matrimonium Gracchus duxit. Inimicitias saepe deponunt) Vt p. L. Flacco,
 Quum a clarissimis viris iustissimas inimicitias saepe cum bene meritis ciui-
 bus depositas esse vidissem. De prouinciis Consulibus, Si ipsas inimicitias
 depono Reip. causa, quis me tandem iure reprehendat? De hoc verbo in
 quartam Inuectivam in Catilinam scribimus. Eum) accusatorem. Armaret)
 id est muniret & instrueret. Est autem metaphora, vt in Oratione pro domo
 sua, Erat increbili armatus audacia. Et minis & promissis) Vt paulo ante,
 Quum essent amici seruorum & spe & metu tentati, vt aliquid in quaestione
 dicerent. Infinite) Quibus ne amicorum quidem & hospitum sententia finem
 facere potuerit. Crudelissime) in quibus tortor & tormenta defessa sunt.

Germanus
frater.Deponere
inimicitias.

Aliquando) id est tandem. Modus).i. modestia. Finem fecit) Vt Actione in
 Verrum. v. Vt ille aliquando impudenter suae finem faciat. Et in Rullum ad Quiris-
 tes, Finem feci offerendi mei. Falsae conscriptiones).i. falsae tabellae. Conscel-
 lerata) id est valde scelerata. In qua significatione a Cicerone saepe dicitur.
 Vt antea, Cuius praesentis nefariae & consceleratae vultu intuebatur. Pro P.
 Sylla, Voluntates vero consceleratas ac nefarias nec sanare potui nec tollere.
 Pro domo sua, Quum seruos tuos ad rapinam, ad bonorum cedem paratos,
 quoniam illa tua consceleratorum ac perditorum manu armatos in Capitolium
 tecum venisse constabat. In Pisonem, Me tamen fugerat deorum immortalium has
 esse in impios & consceleratos poenas certissimas constitutas. Nolite enim puta-
 re P. C. vt in scena videtis homines consceleratos impulsu deorum terreri fus-
 riarum tepidis ardoribus. Et pro Sex Roscio, Haec sunt impijs assidue domesti-
 ceque furis, quae dies noctesque paratum poenas a consceleratissimis filiis repetant.

Facere
finem.
Conscel-
leratus.

Atq; his rebus cum instructum accusatorem filio suo Romam ipse misisset, paulisper conquirendorum & conducendorum testium causa Larini est commorata. Postea autem cum appropinquare huius iudicium ei nunciatum est, confestim huc aduolauit, ne aut accusatoribus diligentia, aut pecunia testibus deesset, aut ne forte mater hoc sibi optatissimum spectaculum huius sordium atque luctus, & tanti squalloris amitteret. Iam vero quod iter Romam eius mulieris fuisse existimatis? quod ego propter vicinitatem Aquinatium & Frabaternorum ex multis audiui & comperi. Quos concursus in his oppidis? quantos & virorum & mulierum gemitus esse factos? mulierem quamdam Larino atque illam usque a mari Sui pero Romam proficisci, cum magno comitatu & pecunia, quo facilius circumuenire iudicio capitis atque opprimere filium posset. Nemo erat illorum pene dicam, quin expiandum illum locum esse arbitraretur, quacunque illa iter fecisset: nemo quin terram ipsam violari, quæ mater est omnium, vestigiis consceleratae matris putaret. Itaque nullo in oppido consistendi potestas ei fuit: nemo ex tot hospitibus inuentus est, qui non contagionem aspectus fugeret. nocti se potius ac solitudini, quam ulli aut urbi, aut hospiti committebat. Nunc vero quid agat, quid moliat, quid denique quotidie cogitet, quem ignorare nostrum putat? quos appellarit, quibus pecuniam promiserit, quorum fidem precio labefactare conata sit, tenemus. quin etiam nocturna sacrificia, quæ putat occultiora esse, sceleratasque eius preces, & nefaria vota cognouimus, quibus illa etiam deos immortales de suo scelere restatur: neque intelligit pietate & re-

Circūueni-
re iudicio.

Terra ma-
ter omniū.

Dii auer-
santur scelera.

ligione, & iustis precibus. deorum mentes, non contaminata superstitione, neque ad scelus perficiendum cæsis hostiis, posse placari: cuius ego furorem atque crudelitatem deos immortales a suis aris atque templis aspernatos esse confido.

Conducendorum) id est precio corrupendorum. Inde mercenarii testes, qui mercede conducti sunt appellantur a Cicerone libro Epistolarum Familiarium tertio. De mercenariis testibus a suis ciuitatibus notandis, nisi iam aliquid factum est per Fiaccum, fiet a me quum per Asiam discendam, Aduolauit) Immoderatam Sassiæ cupiditatem opprimendi filii ostendit. Nec accusatoribus diligentia deesset) id est vt accusatores sollicitaret. Huius sordium) Rei enim sordidi & squallidi erant, vt iudicum misericordiam commouerent facilius. Propter vicinitatem Aquinatium & Frabaternorū) Aquinum & Frabateria oppida sunt Arpino vicina. Aquino autem & Frabateria Sassiā fecisse iter significat. Ex his oppidis) Aquino & Frabateria. Quantos virorum & mulierum gemitus) Mouet affectus ex matris crudelitate, & ex aliorum commiseratione.

Vsq̃ a mari Supero) id est vsq̃ a mari Hadriatico, vt Tyrrhenum mare appellant Inferum. Vsq̃ a mari, vt dixit Virgilius, Abusq̃ Pachyno Vsq̃ a mari

Circunuenire) Circunuenire & opprimere aliquem iudicio capitis, est iudicibus corruptis, vel conductis testibus facere vt innocens condemnatur. Qui non contagionem aspectus fugeret) id est qui nō fugeret aspectum eius, quo se contaminari & pollui putaret. Quorum fidem precio) Significat Sassiā voluisse aliquos ex iudicibus pecunia corrumpere. De suo scelere testatur) id est vocat & adhibet testes sui sceleris. Vt pro L. Flacco, Vociferarem & quantum maxime possem contenderem, testarer publicanos excitarem negociatores. Pietate & religione) Deos placatos pietas efficiet & sanctitas, vt ait Cicero in libro de Officiis secundo. Est autem pietas iustitia aduersus deos, vt idem ait in libro de Deorum natura primo, Nec est vlla erga deos pietas, vt ait idem pro domo sua, nisi honesta de numine eorum ac mente opinio, quum expeti nihil ab iis quod sit iniustum ac inhonestum arbitrare.

Superstitione) Superstitio, vt ait Cicero libro de natura Deorum primo, est in qua inest timor inanis Deorum: vt religio eodem auctore, est quæ deorum cultu pio continetur. Confido) id est arbitror, vt in libro Epistolarum ad Atticum sexto, Confido te iam, vt volumus, valere. Confidere & sperare dicta pro arbitrari iunguntur cum verbo Confidere his præeriti præsentis & futuri temporis. De verbo sperare plura scribimus in Catonem Maiorem Ciceronis.

Pietas.

Superstitio

Religio.

Confidere

sperare,

Vos Iudices, quos huic A. Cluentio quosdam alios deos ad omne vitæ tempus fortuna esse voluit, huius importunitatem matris a filii capite depellite. Multi sæpe in iudicando peccata liberum parentum misericordiæ concesserunt: vos ne huius honestissime actam vitam matris crudelitati condonetis, rogamus: præsertim cum ex altera parte totum municipium videre possitis. Omnes scitote Iudices (incredibile dictu est, sed a me verissime dicitur) omnes Larinates, qui valuerunt, venisse Romam, ut hunc studio frequentiaque sua quantum possent, in tanto eius periculo subleuarent. pueris illud hoc tempore & mulieribus oppidum scitote esse traditum, idque in præsentia in communi Italiæ pace domesticis copiis esse tutum, quos tamen ipsos æque, & eos quos præsentis videtis, huius expectatio, iudicii dies noctesque sollicitat. non illi vos de unius municipis fortunis arbitrantur, sed de totius municipii statu, dignitate, commodisque omnibus sententias esse laturos. Summa est enim Iudices hominis in communem municipii rem diligentia, in singulos municipes benignitas, in omnes homines iustitia & fides. præterea nobilitatem illam inter suos, locumque a maioribus traditum sic tutetur, ut maiorum gravitatem, constantiam, gratiam, liberalitatem assequatur. Itaque iis eum verbis publice laudant, ut non solum testimonium suum iudiciumque significant, verum etiam curam animi ac dolorem, quem dum laudatio recitatur, vos quaeso qui eam detulistis, assurgite.

Alios deos) id est mortales. Tanquam mortales deos dicat esse hos iudices, qui Cluentium tanta sollicitudine tanto periculo liberent. Homines ho-

minibus prodesse diuinum est. Inde illud prouerbiū antiquitate tritum est, Homo est homini deus. In cuius prouerbii explicatione multa scribit Erasmus, quæ ab hoc loco aliena non sunt. Ad omne vitæ tempus) Nam si Cluentium absolueritis, eum omni periculo a matre in perpetuum liberabitis. Fortuna esse voluit) Iudicium enim facta sortitio est. sortitio autē fortunæ est. Peccata liberum &c.) id est multi iudices sæpe absoluerunt nocentes liberos, quod parentum eorum misererentur. Liberum) id est liberorum, vt ante & postea dicit. Concesserunt) id est condonauerunt, & peccatis ignouerunt. Concedere peccato etiam dici potest. **Concedere peccato.** Vt pro Sexto Roscio, Cæterorū neque dictum obscurum potest esse propter nobilitatem & amplitudinem, neque temere dicto concedi propter ætatem & prudentiam. Condonetis) iudex aut princeps reum condonat, qui postulantis voluntati permittit & donat aut liberandum aut necandū. **Condonare reum.** Totum municipium) id est omnes Larinates. Est autem intellectio. Nam municipium dicitur, & municipes intelliguntur. Valet multum ad mouendos affectus, quum dicimus plurimos de rei salute sollicitos esse. Qui valuerunt) id est qui valentes fuerunt, id est omnes præter pueros & mulieres. Quos tamē ipsos) pueros & mulieres. De vniuersis municipis) Artificiosum est, vt ostendamus sententiam, qualiscunque lata sit, ad alios multos, quàm ad reum pertinere. Rem) id est commoditatem, id est publicæ vtilitatis admodum studiosus est. In omnes homines) tam municipes suos, quàm alienos. Iustitia & fides) Est enim iustitia fundamentum perpetuæ commendationis & famæ, vt ait Cicero in libro de Officiis secundo, Fundamentum autem iustitiæ fides est, vt ait idem in libro primo. Locumq; a maioribus traditum) Authore eodem libro eodem optima hæreditas a patribus traditur liberis, omnique patri monio præstantior gloria virtutis, rerumq; gestarum, cui dedecori esse nefas & vitium iudicandum est. Illis igitur commendat Cluentium, diligentia in Rempublicam, benignitate in singulos, in omnes iustitia & fide, & maiorum imitatione. Reum autem virtus eius, & bene acta ante vita iudici non parum commendant. Tuetur) id est conseruat, & vt vulgo dicunt intertenet. Qua in re id verbum sæpe dici inuenias, siue agrum, siue domum, siue dignitatem, siue aliud quid quis tueri dicat. Iis eum verbis) De huiusmodi reorum laudationibus alibi scripsimus: sed ex hoc loco attēde laudationes illas publice decerni conscribi & obsignari solitas. **Laudationes reorum.** Publice) id est ex decreto publico. Vos quæso) Apostrophe est ad Larinates, qui eam laudationem attulerunt. Assurgite) Orator quum diceret, stabat, vt modo dicebamus: itidem & testis, quum diceret testimonium. Legatos autem stare, quum recitaretur laudatio, quam attulissent, morem non fuisse significat. quos hoc loco excitat, vt ex eorum lachrymis facilius perspectis affectus moueantur. **RECITA)** Laudationem præco recitat.

F. SYLVII IN ORATIONE.

Ex lachrymis horum Iudices existimare potestis, omnes hæc Decuriones decreuisse lachrymantes. Age vero vicinorum quantum studium, quod incredibilem benevolentiam, quanta cura est? non illi in libellis laudationum decreta miserunt: sed homines honestissimos, quos nossemus omnes, huc frequentes adesse, & hunc praesentes laudare voluerunt. Adsunt Ferentani homines nobilissimi, Marrucini item: pari dignitate Theano Apulo atque Luceria Equites Romanos honestissimos homines laudatores videtis: Couiano, totoque ex Samnio cum laudationes honestissimae missae sunt, tum homines amplissimi nobilissimique venerunt. iam qui in agro Larinati praedia, qui negocia, qui res pecuniarias habent, honesti homines & summo splendore praediti difficile dictu est, quod sint solliciti, quod laborent. non multi mihi ab uno sic deligere videntur, ut hic ab his uniuersis. Quod non abesse ab huius iudicio L. Volusenum summo splendore hominem, ac virtute praeditum, vellem. praesentem possem P. Heluidium Rufum Equitem Romanum omnium ornatissimum nominare: qui cum huius causa dies noctesque vigilet, & cum me hanc causam doceret, in morbum grauem periculosumque incidit. in quo tamen non minus de capite huius, quod de sua vita laborat. Cn. Tudici Senatoris viri optimi & honestissimi par studium & testimonio & laudatione cognoscetis. eadem spe, sed maiore verrecundia de te P. Volumni quoniam iudex es in A. Cluentium, dicimus. & ne longum sit, omnium vicinorum summam esse in hunc benevolentiam confirmamus, Horum omnium studium, curam, diligentiam

meumq; vna laborem, qui totam hanc causam vetere instituto solus perorauit.

Ex lachrymis horū) Significat Cicero Latinates omnes lachrymasse, quum Cluentij laudatio recitaretur. Omnes hæc Decuriones) Decuriones municipiorum & coloniarum Senatores esse alibi diximus. Ex Decurionum decreto huiusmodi laudationes fieri solitas hinc attēde. Decretuisse lachrymātes) Laudationis fidem cōmendat, & mouet affectus, remq; sub oculos subiicit. Age vero) Continuatiuæ particule sunt, non hortatiuæ, vt antea sæpe dixit in eadē re iam vero, quīs age vero aliquid hortamenti habere videatur. In libellis) id est in scriptis. Laudationū decreta) id est laudationes decretas & publicas. Est enim laudatio oratio de laude cuiusq; scripta. Quos nossemus omnes) Id dicit, vt maius vicinorum studium liberandi Cluentij ostendat. Hi enim homines notos miserunt, vt eorum verbis fides haberetur maior, quum publice laudarent Cluentium. Ferentani) Ferentium oppidum Faliscorum est, vt ait Volaterranus. Inde Ferentani, quos Ferentinos Plinius appellat lib. iij. Ferentiū Theano Appulo propinquum esse author est Strabo libro. v. qui idē scribit post Picenū Ferentanos & Marrucinos esse. Theano Appulo) quod a Larino abest decem & octo millia passuum, vt ante dixit Cicero. Atq; Luceria) Luceria Appuliæ oppidum est. Daunorum vetus oppidū fuisse Strabo author est libro. vi. Atq; Luceria Equites Romanos) Non solum ex vrbe Roma, sed etiam ex municipijs & colonijs erant Equites Romani, vt Cicero Arpinas, vt Cluentius Larinas, alijq; innumerabiles documento esse possunt. Bouiano) Bouianum, vel, vt ait Strabo, Boianum, oppidum in Samnio est. Tum homines amplissimi) Laudationum cōmendatio maior est, q̃ eos amplissimi homines honestissimique attulerunt. Qui res pecuniarias habent) id est qui aliquos illic habent redditus, aut debitores, aut reuera, qui focnerantur. Summo splendore) Equites eos esse significat. Equites enim qui honesti sunt, & liberales, splendidi: qui contra turpes sunt & auari, sordidi appellari solent. Non multi mihi) Vt vnus multos deligat, vel quos amet, vel quibus fortunas suas cōmendet, vel a quibus aliquid speret, facile est. Vt autē vnū aliquē sibi vniuersi deligant, difficilior est, eaq; summæ probitatis eius qui deligatur significatio est. Nominare) quā vellē scilicet, id est quā vellem vt adesset. Sed maiore verecundia) Authore Quutiliano lib. 4. si iudex amicus noster sit, diligenter tractandus est. Est enim nonnunq; prauus hic ambitus iudicibus aduersus amicos pronūciandi pro ijs quibuscū similitates gerunt, & faciēdi iniuste ne lēsisse videātur. Iudex es in A. Cluentiū) Vt antea. Sedissent ne iudices in C. Fabritium. Confirmamus) id est affirmamus. Vetere instituto solus perorauit) Institutum fuisse vetus significat, vt vnus accu-

Ferentiū.

Equites
Romani.

In Cluentiū
iudex.

F. SYLVIUS IN ORAT.

sator vnus patronus esset. Aetate vero Ciceronis id immutatum erat. Nam in eadem causa licebat multos esse accusatores, multos patronos, qui bus singulis sua causæ pars agenda data esset. M. Scauri causam authore Asconio patroni sex defenderunt, quum ad id tempus raro quisquam pluribus quàm quatuor vteretur. Totidem patronos Miloni affuisse idem dicit. Lucium Murenam tres accusauerunt, totidemq; defenderunt. P. Syl- lam duo defenderunt, quot accusauerunt. M. Cælius quatuor habuit ac- cusatores, tres L. Cornelius Balbus defensores. Ex Ciceronis orationibus hæc facile agnoscas.

Vestramq; simul Iudices æquitatem, & mansuetudi- nem, vna mater oppugnat. at quæ mater? quam cæcam crudelitatem & scelere ferri videtis: cuius cupiditatem nulla vnquam turpitudine retardauit: quæ vitiis animi in deterrimas partes iura hominum conuertit omnia: cuius ea stultitia est, vt eam nemo hominem: ea vis, vt nemo foeminam: ea crudelitas, vt nemo matrem appellare possit. atque etiam nomina necessitudinum, non solum na- turæ nomen & iura mutauit, vxor generi, nouerca filii, filia pellex. eo iam denique adducta est, vt sibi præter for- mam, nihil ad similitudinem hominis reseruauit. Quare Iudices si scelus odistis, prohibete aditum matris a filii sanguine: date parenti hunc incredibilem dolorem ex sa- lute, ex victoria liberum: patiamini matrem, ne orbata filio lætetur, victam potius vestra æquitate discedere. Sin autem id quod vestra natura postulat, pudorem, bonita- tem, virtutemq; diligitis, leuate hunc aliquando suppli- cem vestrum Iudices tot annos in falsa inuidia periculisq; versatum. qui nunc primum post illam flammam alio- rum facto & cupiditate excitatam, spe vestræ æquitatis erigere animum, & paulum respirare a metu coepit: cui posita sunt in vobis omnia. quem seruatum esse plurimi cupiunt, seruare soli vos potestis.

Vna mater oppugnat) Vt Cluentius in iudicium misericordiam im-
 fluat , adducit Sassiā in odium iudicum , quod ea sola nefaria mulier
 tam multorum studijs rectis aduersetur. Ferri) id est toto animi impe-
 tu rapi. Vndeferas appellatas esse accepimus. Cupiditatem) vt nuberet
 genero. Iura hominum) vt eadem esset focrus & vxor , idem esset ge-
 ner & maritus. Ius hominum appellat, ius gentium, quod ius humanum
 T. Liuius libro quinto appellat, Interim Galli posteaq̃ accepere vltro ho-
 norem habitum violatoribus iuris humani, elusamq̃ suam Legationem
 esse, flagrantem ira, cuius impatiens est gens, confestim signis conuulsis, ci-
 tato agmine iter ingrediuntur. Vt eam nemo hominem) Homo enim
 qui solus rationis particeps est, solus prudens est. Vt eam nemo homi-
 nem) Priscianus libro sexto hunc locum citat. Ordo, inquit, ordinis, ho-
 mo hominis, Cicero pro A. Cluentio , quum de eius matre loqueretur
 ait, Cuius ea stultitia est, vt eam nemo hominem appellare possit. Ea
 vis vt nemo foeminam) Foeminæ, nisi quū foetus habent, maribus mul-
 to sunt mansuetiores. Vt nemo matrem) Ipsum enim matris nomen
 amantius est, vt antea dixit. Atque etiam nomina necessitudinum)
 Ordo est, mutauit non solum naturæ nomen & iura , sed etiam nomina
 necessitudinum. Vxor generi) Cicero in libro de Oratore ad Brutum,
 ab indole adolescentiæ illa esse matura dicit, Vxor generi, nouerca filij, si-
 lia pellex. Nouerca filij) quæ nouercali odio in filium est. Adducta
 est) id est peruenit. Vt sibi præter formam) Apud T. Liuium libro
 xxix, in Oratione Legatorum Locrensiū de Q. Pleminio P. Scipio-
 nis Legato querentium eadem sententia est. In hoc, inquit, Legato ve-
 stro (dant enim animum ad loquendum libere vltimæ miseriæ) nec ho-
 minis quicq̃ est P.C. præter figuram & speciem, nec Romani ciuis præ-
 ter habitū vestitumq̃ & sonum latinæ linguæ. Ex victoria) Nam cau-
 sæ victoria dicitur, quemadmodum vincere causa Liberum) id est si-
 lii Cluentij. Liberos etiam de vnica filia dici apud Gellium est. Sin-
 autem virtutem diligitis) Inter odisse vitia & virtutem diligere ali-
 quod esse medium significat. Ea autem sententia est, si odistis scelus,
 scelus Sassiæ a Cluentio sententijs vestris prohibete : sin autem virtutē
 diligitis, innocentiam Cluentij leuate. Supplicem vestrum) id est suppli-
 cantem vobis, & vt vulgo loquuntur, humilem famulum vestrum, qua
 in re sæpe dicit Cicero. In Diuinatione, Ecquid authoritatis apud vos in
 suo iure repetundo socij populi Romani supplices vestri habere debeant.

Ius homi-
 nū & gen-
 tium.

Victoria
 causæ.
 Liberi.

Pro L. Murena, Nunc idem squallore fordīdus, confectus morbo, la-
 chrymis ac mœrore perditus, vester est supplex iudices, vestram fidem
 obtestatur, misericordiam implorat, vestram potestatem ac vestras opes
 intuetur. Pro L. Flacco, Ne hominibus leuitate Græcis, crudelitate
 Barbaris, ciuem ac supplicem vestrum dederitis. Itēq̃, Huic huic misero
 puero vestro ac liberorum vestrorum supplici iudices ac iudicio viuendi

Supplex
 vester.

F. SYLVIVS IN ORAT.

Respirare a metu.

præcepta dabatis. Pro M. Cælio, Quem vos supplicem vestre misericordie, seruum potestatis, abiectum non tam ad pedes, quàm ad mores sensusq; vestros vel recordatione parentum vestrorum, vel liberorum iucunditate subleuate Post illam flammam) inuidiæ scilicet. Aliorum facto) Oppianici pecunia, iudicum avaritia, & L. Quintii concionibus. Respirare a metu) vt de responsis Aruspicum, Idem posteaq; respirare vos a metu cedis, emergere auctoritatem vestram a fluctibus illis seruitutis, reuiuiscere memoriam ac desiderium mei vidit, vobis se coepit subito fallacissime venditare.

Laborauit ex inuidia.

Orat vos Habitus Iudices, & flens obsecrat, ne se inuidiæ, quæ in iudiciis valere non debet: ne matri, cuius vota & preces a vestris mentibus repudiare debetis: ne Oppianico homini nefario condemnato iam & mortuo condonetis. Quòd si qua calamitas hunc in hoc iudicio afflixerit innocentem, ne iste miser Iudices, si id, quod difficile factu est, in vita remanebit, sæpe & multum queretur, deprehensum esse illud quondam Fabritianum venenum: quod si tum indicatum non esset, non huic ærūnosissimo venenum illud fuisset, sed multorum medicamentum laborum. postremo etiam fortassis mater exequias illius funeris profecuta mortem se filii lugere simulasset: nunc vero quid erit perfectum, nisi vt huius ex mediis mortis insidiis vita ad luctum reseruetur, mors sepulcro patris priuata esse videatur? Satis diu fuit in miseris Iudices, satis multos annos ex inuidia laborauit, nemo huic tam iniquus præter parentem fuit, cuius animum non iam expletum esse putemus. vos qui æqui estis omnibus, qui vt quisq; crudelissime oppugnetur, eum lenissime subleuatis: conseruate A. Cluētium: constituite incolumem municipio: amicis, vicinis, hospitibus, quorum studia videtis, reddite: vobis in perpetuum liberisq; vestris obstringite. vestrum est hoc Iudices, ve-

stræ dignitatis, vestræ clementiæ . recte hoc reperitur a vobis, vt virum optimum atq; innocentissimum, plurimisq; mortalibus charum atq; iucundissimū, his aliquando calamitatibus liberetis: vt omnes intelligant, in conuersionibus esse inuidiæ locum, in iudiciis veritati.

Condonetis) id est dedatis. Si qua calamitas hūc affligerit) id est si Cluentius damnabitur. Id quod difficile factu est) Hanc enim calamitatem sibi mortem fortiter consciscendo effugiet. Fabritianū venenum) quod Scamander Fabritius Diogeni dabat ad necandum Cluentium, quod etiā ante ita appellauit. Multorum medicamentum laborum) Ex comparatione q̄ miser futurus sit Cluentius, si damnetur, ostendit. Nam huius miseræ comparatione felix tum fuisset, si venenum indicatum non fuisset, eoq; interisset. Authore Quintiliano libro sexto, graue aliquid facimus, quum magnis aliqui malis grauius esse id quod passi sumus ostenditur. Quale est illud Virgilii, O felix vna ante alias Priameia virgo Hostilem ad tumulum Troiæ sub moenibus altis Iulsa mori. Q; miser enim casus Andromachæ, si comparata ei Polixena sit felix. Fortassis) Fortassis rarissime, fortasse sæpissime Cicero dicit. Ex mediis mortis insidiis) quum deprehensum venenum est. Mors sepulcro patris) Sepulcra familie communia Romani habebant, quibus priuari triste erat. Satis diu) Illud reum commendat, si dicimus eum iam satis poenarum expendisse. Ex inuidia laborauit) Id verbū laborare ita sæpe a Cicerone dicitur, vt pro Sex. Roscio, quod si omnes qui eodem loco nati sunt facerent, & Resp. ex illis, & ipsi ex inuidia minus laborarent. Libro Epistolarum familiarium. ix. Dixit te in lecto esse, q; ex pedibus labores. Libro. vii. Quum decimum iam diem grauiter ex intestinis laborare. Libro Tusculanarum quæst. secundo, Quū ex renibus laboraret, ipso in eiulatu clamitabat, falsa esse illa quæ antea de dolore sensisset ipse. Libro Epistolarum. xvi. Non ignoro quantū ex desiderio labores. Tam iniquus) id est tam inimicus.

Fortassis.

Laborat ex inuidia, ex pedibus, ex intestinis, ex renibus/ &c.

FINIS.

Sub prelo Ascensiano ad Nonas Nouēb. M.D.XXXI.
sub priuilegio: cuius tenor a tergo huius mox explicabitur.

PRIVILEGIUM.

CAutum est auctoritate subregia, ne quisq̃ Commenta-
rios Francisci Syluii Ambiani, editos aut edendos
triennio post primam impressionem, rursus imprimere
audeat, aut aliubi impressos diuendere, sub pcena confi-
scationis librorum impressorum & arbitraria: præter eum
cui eos commiserit imprimendos. Commisit autem hos
& plures alios Iodoco Badio Ascensio: tradito illi diplo-
mate signato manu C.V. Parisiensis Præpositi.

De la Barre.

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

